

Kazareczki Noémi - Szepessyné Judik Dorottya
Nógrádiak a Nagy Háborúban
Dokumentumok az I. világháború Nógrád megyei történetéből

Kazareczki Noémi - Szepessyné Judik Dorottya

Nógrádiak a Nagy Háborúban

Dokumentumok az I. világháború Nógrád megyei történetéből

Salgótarján, 2018

ADATOK, FORRÁSOK ÉS TANULMÁNYOK
A NÓGRÁD MEGYEI LEVÉLTÁRBÓL
65.

Szerkesztette:
LŐRINCZ MELINDA

Szerzők:
KAZARECZKI NOÉMI
SZEPESSYNÉ JUDIK DOROTTYA

Lektorálta:
NÉGYESI LAJOS

A kötet megjelenését támogatta:

ISSN 0238-1990
ISBN 978-963-7243-83-7

© Magyar Nemzeti Levéltár Nógrád Megyei Levéltára
© Kazareczki Noémi - Szepessyné Judik Dorottya

Kiadja: a Magyar Nemzeti Levéltár Nógrád Megyei Levéltára
Felelős kiadó: Gusztiné Dr. Toronyi Judit
Készült az Alföldi Nyomda Zrt. nyomdájában
2018

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ *(Szepessyné Judik Dorottya)*

Nógrád megye I. világháborús irodalmának áttekintése; Nógrád megye I. világháborús levéltári forrásai; A nagy háborúra emlékezve – Nógrád megyei emlék(műv)ek; Tájékoztató a dokumentumválogatáshoz.....6

A NAGY HÁBORÚ KEZDETE I. *(Kazareczki Noémi)*

A szarajevói merénylet hatása, a trónörökös-pár halálának híre; A háborúba történő belépés, a háborús lelkesedés dokumentumai.....12

A NAGY HÁBORÚ KEZDETE II. *(Szepessyné Judik Dorottya)*

Mozgósítással, behívottakkal, népfelkelőkkel kapcsolatos dokumentumok; A bevonulás alól felmentettek iratai.....38

A NAGY HÁBORÚ ITTHONI ARCA I. *(Kazareczki Noémi)*

.A hátország szigorodó egészségügyi intézkedéseit bemutató dokumentumok; A hátország kiterjedt karitatív tevékenységét ismertető források.....64

A NAGY HÁBORÚ ITTHONI ARCA II. *(Szepessyné Judik Dorottya)*

.A hátországot érintő, háború miatt bekövetkezett változások: a jegyrendszer, a különböző gyűjtési akciók és hadikölcsönök iratai, felhívásai.....94

A NAGY HÁBORÚ ÉRZELMES ARCA *(Kazareczki Noémi)*

A fronton harcolók kapcsolattartása az otthon maradottakkal; Magánlevelezések, tábori levelezőlapok, katonai képeslapok bemutatása.....114

A NAGY HÁBORÚ KÜLÖNLEGES ARCA *(Szepessyné Judik Dorottya)*

A hátország egyre szigorodó közbiztonsági intézkedéseinek dokumentumai; Kémekkel és a hadifoglyokkal kapcsolatos iratok, felhívások.....138

A NAGY HÁBORÚ SZUBJEKTÍV ARCA *(Szepessyné Judik Dorottya)*

Részletek naplókából, memoárokból, sajtónak szánt fiktív harctéri levelekből.....150

A NAGY HÁBORÚ IGAZI ARCA I. *(Szepessyné Judik Dorottya)*

A háborús lelkesedés alábbhagyása, a háború valóságával való szembenézés: élelmiszerhiány, tüzelőhiány, takarékoskodás, rekvirálások dokumentumai.....166

A NAGY HÁBORÚ IGAZI ARCA II. *(Kazareczki Noémi)*

A hátország szembesülése a háború következményeivel, lezárásával; Hősi halottakkal, hadiözvegyekkel, hadiárvával és hadirokkantakkal kapcsolatos iratok.....190

FELHASZNÁLT IRODALOM.....238

ELŐSZÓ

A Magyar Nemzeti Levéltár Nógrád Megyei Levéltára az I. világháború centenáriuma emlékezve állította össze ezt a forráskiadványt. Az 1914-1918 közötti időszak akkori Nógrád vármegyéjére vonatkozó levéltári dokumentumok elsősorban a hátszág háborús szerepvállalásáról és azok következményeiről szólnak. Legfontosabb célunk ezen források közkincsé tételével, hogy hozzájáruljunk Nógrád megye I. világháborús időszakáról szóló szakirodalmában tátongó űr betöltéséhez.

Nógrád megye I. világháborús irodalmának áttekintése

Nógrád megye történeti szakirodalmában jelen pillanatban kevés I. világháborús anyagot találunk mind a tudományos, mind a tudományos ismeretterjesztő területen.

Általános, több korszakot átfogó szakmai művekben olvashatunk az I. világháború nógrádi történéseiről. Ki lehet emelni a Szabó Béla és Horváth István által írt Nógrád megye története (1849-1919) kötetet vonatkozó fejezeteit, amely 1972-ben jelent meg. A mai megye két legnagyobb településének - Salgótarjánnak és Balassagyarmatnak - számos helytörténeti művei közül az I. világháborút a Szabó Béla szerkesztésében 1972-ben megjelent Salgótarján története, továbbá a Dupák Gábor összeállításában 1996-ban napvilágot látott Salgótarján történelmi kronológiája című művek ismertetik. Balassagyarmat esetében erről az időszokról többek között a 2014-ben megjelent Civitas Fortissima - Balassagyarmat története írásban és képekben című képes történeti albumban olvashatunk.¹ A megyei periodikákban elenyésző számban jelentek meg egy-egy település I. világháborús korszakának feldolgozásai.²

Az utóbbi évtizedekben napvilágot látott, településtörténettel foglalkozó kiadványok döntő többsége az 1914-1918 közötti időszakot érintőlegesen említi meg, leginkább az I. világháború hősi halottait, illetve a világháborús emléktáblát, emlékműveket ismertetve.

A háborús időszak egy-egy szeletéről születtek kisebb írások. Ezek közül ki lehet emelni Kovács Krisztián tollából a legtöbb nógrádi katonát besorozó losonci cs. és kir. 25. gyalogezred első hónapjáról szóló áttekintést. Ez azért is tarthat érdeklődésre számot, mivel a gyalogezred története mai napig nem került feldolgozásra, annak ellenére, hogy a két világháború közötti időszakban egymás után jelentek meg a különböző ezredalbumok.³ A kiadott csapattörténetek közül a másik legtöbb nógrádi férfit besorozó besztercebányai 16. honvéd gyalogezredről Deseő Lajos tollából, 1941-ben megjelent ezredalbumban olvashatunk. A nevezett két alakulat mellett, más ezredbe is kerülhettek nógrádiak.⁴ A hátszág háborús szerepéről olvashatunk a világháború kitörésének centenáriuma évében megjelent tanulmányokban Pásztó és Romhány kapcsán.⁵

Az 1914 és 1918 közötti helyi sajtó - politikai állásfoglalásukat ismerve - számos információval gazdagítja a háborús időszak életkörülményeiről, a hátszágbeli feladatokról és azok nehézségeiről, az otthon maradtak és a fronton harcolók kapcsolattartásáról szóló ismereteinket. A sajtó feladataként a tájékoztatás az elsődleges: a háború éveiben majdnem kizárólagos hírforrás. A célközönség elsősorban a megye két leg-

1 Civitas Fortissima. Balassagyarmat története írásban és képekben. Szerk.: Tyekvicska Árpád. Balassagyarmat, 2014. - Nógrád megye története 1849-1919. II. Főszerk.: Balogh Sándor. Salgótarján, 1972. Nógrád Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága - Salgótarján történelmi kronológiája. I. (Kezdetektől 1944-ig) Összeáll.: Dupák Gábor. Salgótarján, 1996. - Salgótarján története. Szerk.: Szabó Béla. Salgótarján, 1972.

2 Kovács János: Egy palóc falu az első világháború és az azt követő forradalmak idején: Adatok Kazár történetéből. *Palócföld*. 1964. 1. 122-125. p. - Belitzky János: A Zagyva völgye életkörülményei 1914 nyarától 1919 tavaszáig. *Palócföld*. 1979. 4. 23-24. p. - Kiss Sándor: Pokoli történetek az első világháborúból. 1-5. *Nógrád Megyei Hírlap* 14. 2003. febr. 8. 2. p., febr. 12. 2. p., febr. 13. 2. p., febr. 18. 2. p., febr. 19. 2. p. - Gyuris Ferenc: Szent karácsony estém és szilveszterem 1914-ben az orosz fronton. *Nógrád Megyei Hírlap*. 5. 1994. július 23. 8. p.

3 Kovács Krisztián: Egy mozgalmas hónap Galíciában. A losonci k.u.k. 25. gyalogezred harcai a Nagy Háború első havában. *Palócföld*. 2014. 3. 65-75. p.

4 A volt cs. és kir. losonci 29. számú tábori vadászszázalaj rövid története. In: Németh Lajos: Aranylapok az egykori magyar tábori vadászszázalaj történetéből. Bp., 1940. 51-56. p. - Deseő Lajos: M. kir. besztercebányai 16. honvéd gyalogezred története. Bp., 1941

5 Gortva János: Bevonulás, hadikölcsön és jótékonyág Pásztón a az első világháború időszakában. *Lakóhelyünk Honismereti Folyóirat*. I. évf. I. sz. 3-15. p. - Mészáros Ádám: Romhány lakosainak élete az első világháború árnyékában. *Lakóhelyünk Honismereti Folyóirat*. I. évf. I. sz. 16-38. p.

nagyobb településének, Balassagyarmatnak és Losoncnak a lakossága.

A korszakban még az 1873-ban indult *Nógrádi Hírlap* (korábban *Nógrádi Lapok*, *Nógrádi Lapok* és *Honti Híradó*) mindenkor az aktuális kormánypárt nézeteit képviselte, tartalmát is ehhez igazította. Támogatta a megyei hivatalos politikát, vitatta az ellenzéki törekvéseket. Tartalmában Balassagyarmatra és annak környékére fókuszált. Az I. világháború frontjait megjárta Jeszenszky Kálmán plébános Jeszzeni álnéven is publikált benne.⁶ Szintén a kormánypárt szócsövének számított az 1917 júniusáig működő *Nógrád*.

Az 1905-től hetente megjelenő *Losonczy Újság* a helyi Függetlenségi és 48-as Párt közlönyeként nemcsak a politikai, társadalmi vonatkozású hírekkel, hanem gazdag és színvonalas szépirodalmi cikkekkel elégtette ki az olvasók információéhségét. Szintén losonci a Nemzeti Munkapárthoz kötődő, hetente kétszer megjelenő *Felsőnógrád*, mely pont a háború vége felé fejezte be működését. Kezdetben egyértelmű lelkesedéssel üdvözölte a háborút, később már csak hadi híreket közölt.⁷

A fent nevezett lapok háborús vezércikkei követték a közhangulatot. Először az ellenségkép felrajzolását tartották fontosnak, s a szavakban a gyűlölet jelent meg. A háború előrehaladtával a hátszország belső problémái, a rezignáltság jelei egyre jobban megmutatkoztak. A vége felé a békevárás, a jövőbe tekintés, az elvárások váltak hangsúlyossá.

A háború ideje alatt működésbe lendült a sajtófigyelés intézménye. A m. kir. igazságügyminiszternek a belügyi és kereskedelemügyi miniszterrel kiadott 12001. sz. rendelete értelmében a sajtótermékek ellenőrzésére a mellett a törvényszék mellett működő királyi ügyészség volt hivatva, amelynek területén a sajtóterméket előállító vállalat (nyomda) volt. Cenzúrázták a heti- és napilapokat. A lapszerkesztők egyre hosszabb listákat kaptak olyan témákról, melyeket nem volt szabad leközölni: ilyen volt a nemzetiségi- és munkásmozgalmak, az uralkodó utazásai, a csapatmozgások, a hátszági sztrájkok, tüntetések, ellátási nehézségek, a katonák hangulata, menekült- és hadifogolyügyek.⁸ A 12001. számú rendelet szerint tilos minden olyan hírnek közlése, mely a lakosság körében nyugtalanságot vagy izgalmat kelthet, hátrányos befolyással lehet a Monarchia katonai helyzetére és a hadviselés érdekeit is veszélyeztetheti. Csak azokat lehet megírni, melyeket a miniszterelnökség sajtóirodája közread, vagy amelyhez a nyomtatvány megjelenési helyére illetékes kormánybiztos hozzájárul.⁹

A császári és királyi 25. gyalogezred újságja csak 1918-ban jelent meg Losoncon *Palóc Baka* címen. Olvasható benne harctéri visszaemlékezés, elesett losonciak nekrológjai, ezredparancs-kivonat.¹⁰

Nógrád megye I. világháborús levéltári forrásai

Nemcsak az írott sajtóból tájékozódhatunk a világháborúval kapcsolatban, hanem számos levéltári forrásból is tudjuk rekonstruálni a történéseket és azok hatásait.

A kötet elkészítése előtt a Magyar Nemzeti Levéltár Nógrád Megyei Levéltára anyagában, Salgótarjánban és Balassagyarmaton történő kutatás során az 1914-1918 közötti időszakon túl, a világháború utóéletére (hadifoglyok, hadirokkantak, hadiözvegyek, hadiárva, emlékművek) tekintettel, 1925-ig a vonatkozó dokumentumokat feltártuk. Ennek során Nógrád vármegye alispánja, Nógrád Vármegye Törvényhatósági Bizottsága, a Balassagyarmati Törvényszék iratairól, a mai Nógrád megye területén fekvő nagyközségek, kisközségek képviselő-testületi jegyzőkönyveiről, a kerületi iskolaszékek, a községi óvodafelügyelő bizottságok, az ipar-testületek és családok iratairól darabszintű jegyzék és digitális másolat készült.

Hungarika-kutatás keretében számba vettük a történelmi Nógrád megye I. világháborús anyagát a Besztercebányai Állami Levéltárban (Štátny Archív v Banskej Bystrici), és annak losonci, valamint nagykürtösi fióklevéltáraiban. A kutatás során áttekintettük a Csehszlovákiába került Nógrád megyei rész 1914-1919 közötti közigazgatási és alispáni iratait; Losonc város 1914-1918 közötti képviselő-testületi jegyzőkönyve-

6 Jeszenszky Kálmán: Háborús utam emlékei. Lemberg-Lublin-Ivangorod-Krako. Balassagyarmat, 1917.

7 Nógrád megye századfordulós sajtótörténetét illetően lásd: Praznovszky Mihály: Nógrád megye sajtótörténete. 1846-1919. Salgótarján, 1985. 1918 sajtótörténetére vonatkozólag további adatokkal szolgál még Puntigán József: Losonc sajtója 1918-1944. In: Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve. XXIV. Köt. 2000. 155-170. p.

8 Bihari Péter: Kérdések és válaszok az I. világháborúról. Bp., 2013. Napvilág Kiadó. 33. p. (továbbiakban: Bihari, 2013.)

9 Magyarország Rendeletek Tára, Bp., 1914. 1973-1975. p.

10 Praznovszky Mihály: Nógrád megye sajtótörténete. 1846-1919. Salgótarján, 1985. 61. p.

it, iratait, községi jegyzőségek és körjegyzőségek, oktatási intézmények anyagait, érdekképviselői szervek, egyesületek és személyek fondjait is. Hasonlóan átnéztük a különböző eredetű kéziratok és plakátok, röplapok gyűjteményeit is.

A megye nagyobb településeinek képviselő-testületi jegyzőkönyveiben és irataiban 1914 nyaratól jellemzően Ferenc Ferdinánd trónörökös halálának ténye, a gyász kifejezése jelenik meg, folytatva a hadüzenettel való szembesüléssel, a várható élelmiszerhiányra való felkészüléssel, a hadbavonult tisztviselők helyettesítésének gondjával. Már ebben az évben megjelennek a hadikölcsön jegyzéséről szóló felhívások, az iskolák katonai szállás gyanánt való felhasználása, illetve a szigorodó egészségügyi intézkedések a járványok megelőzésére, megfékezésére. Salgótarjában egyre nagyobb gondot okozott a beszállásolt cs. és kir. 65. gyalogezred pótzászlóaljának, később a cs. és kir. 30. gyalogezred pótzászlóaljának jelenléte, és ebből adódóan szükséges intézkedések. A kisebb településeknél döntően a bevonultak családtagjai segélyezése, a hadikölcsönök jegyzése kerül a középpontba. A háború második esztendejétől már olvashatók a veszteségek, a megemlékezések az elhunyt hősi halottokról. Megérkeznek az orosz hadifoglyok Losoncra, Balassagyarmatra, Salgótarjába és még számos településre, így az alkalmazásukról, az egészségügyi ellátásukról, továbbá a velük való bánásmódról számos dokumentum található. Egyre hangsúlyosabb a háborús jelenlét: bevezetésre kerül a jegyrendszer az élelmiszereknél, takarékoskodni kell a tüzelővel.

A katonai beszállásolás és az erdélyi menekültek befogadása túlsúlyosságot okoz Salgótarjában, problémát Balassagyarmaton. A karitatív tevékenység erősödését igen jól érzékeltetik a Vöröskereszt, a különböző segélyalapok (Ferencz József Hadisegély Alap) és alapítványok felhívásai. Nem utolsósorban meghatározó volt a számos akció: pl. fém-, gyógynövény-, csalán- és gesztenyegyűjtések, ruhaneműk, fehérneműk, bundák a fronton harcolók részére. A háború utolsó esztendejében a jegyzőkönyvi bejegyzések és iratok zöme a hadiözvegyek, hadiárva és a hadirokkantak segélyezésével, illetve marharekvirálással kapcsolatosak. A négy háborús esztendő alatt számos haláleset-felvétel, hősi halált halt katona illetőségét kutató dokumentum is keletkezett.

A településekre vonatkozó iratok egy része a képviselő-testületi jegyzőkönyvek bejegyzéseiben alapszik, más része viszont külön intézkedés részét képezte.

A fényképek az I. világháborúval kapcsolatban a családok, személyek hagyatékában lelhetők fel, elsősorban a frontra vonuló férfi családtagokat ábrázolják, illetve amelyeket a katonák a frontról hazaküldtek a szeretteiknek: katonai portrék, katonai csoportképek, életképek a frontról.

A levéltári források részét képezik a nagy háborút legszubjektívebben bemutató dokumentumok: a naplók és a levelek (tábori levelezőlapok), melyek szintén a családok, személyek hagyatékában lelhetők fel. A MNL Nógrád Megyei Levéltára anyagában található naplók közül ki lehet említeni Galos János olasz hadifogságban íródott bőrkötéses kis füzetecskéjét, továbbá a Besztercebányai Állami Levéltár Losonci Fióklevéltárában hungarika-kutatás során napvilágra került Patak Károly losonci tanár galíciai fronton vezetett jegyzeteit.

A levelezések, elsősorban a tábori levelezőlapok – cenzúrázott voltak ellenére – számos családi hagyatékban felbukkannak és igen informatívak. Levéltárunkban ilyen Boros Pál és Zajdó Mária 89 darabos levelezése az 1914-1919 közötti időszakból, mely igen értékes és érdekes forrásnak mondható.

A levéltárak anyagának részét képezik az állami anyakönyvek másodpéldányai, melyekben – a mai Nógrád megye területén – a Belügyminisztérium és a járásbíróóságok által igazolt hősi halottak, fronton eltűntek és hadifogságban elhunytak, továbbá egyéni bejelentés alapján a fronton eltűntek nevei és egyéb adatai rögzítésre kerültek.

Összességében elmondható, hogy a korabeli írott sajtó és a levéltári források segítségével Nógrád megye, mint a háttország része, I. világháborús szerepvállalása felvázolható.

A nagy háborúra emlékezve – Nógrád megyei emlékművek

Az I. világháború kapcsán nem hagyhatjuk ki a mai Nógrád megye 134 településén található emlékműveket, melyeken – néhány kivételtől eltekintve – fel vannak tüntetve a hazáért hősi halált halt katonák nevei.

Herczeg Ferenc a Hősök Emlékét Megörökítő Országos Bizottság által 1916-ban kiadott, Szabadon álló hadiemlékek, katonasírok, emléktáblák és emléklapok című árjegyzék előszavában az emlékműállítással kapcsolatban a következőket fogalmazta meg:

„Ne legyen az országban olyan kicsi falu, ahol emlékmű nem őrzi a háború hőseinek hírét [...] És ne legyen az országban olyan katonasír, amely nem fejezi ki azt a gondolatot, hogy a pihenő harcos nemcsak egy család vagy egy népréteg, hanem az egész nemzet kedves halottja.” Kijelentését így magyarázza: „Aki a háborúban leli a halálát, az a nemzetért hozta meg a legnagyobb emberi áldozatot, azaz áldozatával jogot nyert az utódok hálás kegyeletére, az a nemzet halottja. A halál, amely eddig magánügy volt, közüggé vált.”

Vagyis az áldozatokra való emlékezés folyamatosan kapjon szerepet a közösség életében az emlékművek, a tárgyiasult emlékek révén.

Az 1917. évi VIII. törvény a településeket kötelezte a háborús emlékművek állítására: „Minden község (város) anyagi erejének megfelelően, méltó emléken örökíti meg mindazok nevét, akik lakói közül a most dúló háborúban a hazáért életüket áldozták.”

A nemzetgyűlés az 1924. évi XIV. törvénnyel szabályozta az 1914-1918. évi világháború hősi halottai emlékének ápolását. A törvény május utolsó vasárnapját „Hősök emlékünnepévé” nyilvánította, ami aztán új lendületet adott az emlékezésnek, az új emlékművek állításának. A Nógrád megyei műemlékek döntő részét ebben az időszakban avatták fel. A két világháború között emelt emlékművek hősi halottainak névsora mellé - számos településen - a II. világháborút követően újabb elesettek neveit vésték.

Az alábbi településeken van I. világháborús emlékmű (az adatok 2015. augusztus 2-án lezárva):

Alsópetény	Jobbágyi	Pásztó
Alsótold (II. világháborús is)	Kálló	Patak
Balassagyarmat	Karancsalja	Patvarc
Bánk	Karancsberény	Piliny
Bárna	Karancskeszi	Pusztaberki
Bátonyterenye - Kisterenye	Karancslapujtó	Rákóczibánya
Bátonyterenye-Nagybátony	Karancsság	Rétság
Benczúrfalva	Kazár	Rimóc
Bér	Keszeg	Romhány
Bercel	Kétdodony	Patak
Berkenye	Kisbágyon (II. világháborús is)	Patvarc
Bokor	Kisbárkány	Piliny
Borsosberény	Kisecset	Pusztaberki
Buják	Kosd	Ságújfalu
Cered	Kutasó	Salgótarján – Zagyvapálfalva,
Csécse	Legénd	Baglyasalja, Salgóbánya
Cserháthaláp	Litke	Sámsonháza
Cserhátsurány	Lucfalva	Somoskőújfalu
Cserhátszentiván	Ludányhalászi - Halászi	Szalmatercs
Csesztve	Ludányhalászi - Ludány	Szanda
Csitár	Magyargéc	Szarvasgede
Debercsény	Magyarnándor	Szátok
Dejtár	Márkháza	Szécsénke
Diósjenő	Mátramindszent	Szécsény
Dorogháza	Mátranovák	Szécsényfelfalu
Drégelypalánk	Mátraszele	Szendehely
Ecseg, Kozárdal együtt	Mátraszöllős	Szente
Egyházasdengeleg	Mátraterenye - Homokterenye	Szilaspogony
Egyházasgerge (II. világháborús is)	Mátraterenye - Nádújfalu	Szirák
Endrefalva	Mátraverebély	Szuha
Erdőkürt	Mihálygerge (II. világháborús is)	Szurdokpüspöki
Érsekvadkert	Mohora	Szurdokpüspöki - Zagyvaszent-
Etes	Nagybárkány	jakab
Felsőpetény	Nagykeresztúr	Szügy
Felsőtold	Nagylóc	Tar
Garáb (II. világháborús is)	Nagyoroszi	Terény
Hasznos	Nemti	Tolmács
Héhalom	Nézsza	Vanyarc
Herencsény	Nógrád	Varsány
Hollókő	Nógrádkövesd	Vizslás
Hont	Nógrádmарcal	Zabar
Horpács	Nógrádmegyer	
Hugyag	Nógrádsipek	
Iliny	Nógrádszakál	
Ipolyszög	Nótincs	
Ipolytarnóc	Órhalom	
Ipolyvece	Ósagárd	
	Palotás	

Köszönetnyilvánítás

A *Nógrádiak a Nagy Háborúban – Dokumentumok az I. világháború Nógrád megyei történetéből* című forráskiadvány tematikája a kronológiát is követve, egy-egy téma köré szervezi a levéltári forrásokat és az írott sajtóanyagokat. A kötetben szereplő levéltári dokumentumok sokszínűségéről jegyzőkönyvek, iratok, plakátok, kisnyomtatványok, fényképek tanúskodnak.

A kilenc fejezet azonos módon épül fel. Egy általános történeti bevezetővel kezdődnek, melyek segítik az Olvasót a fejezetben lévő iratok megismerésében. A dokumentumválogatás során arra törekedtünk, hogy a legteljesebb képet adjuk az adott témáról. A dokumentumok egy részét eredetiben, más részét betűhív átiratban tettük közzé.

A kötet megvalósulásában nyújtott szakmai segítségért köszönetünket fejezzük ki Sebestyén Kálmánnak, a Magyar Nemzeti Levéltár Nógrád Megyei Levéltára igazgatóhelyettesének, továbbá a történelmi Nógrád megye szlovákiai I. világháborús iratanyagának feltárása során nyújtott szakmai közreműködésért Kristina Becaniova-nak, Erika Sedliakova-nak, a Besztercebányai Állami Levéltár Losonci Fióklevéltára munkatársainak, továbbá Tibor Durdik-nak a Besztercebányai Állami Levéltár Nagykürtösi Fióklevéltára munkatársának. A családi fotók rendelkezésre bocsátását köszönjük Galcsikné Bukai Barbarának és Kovácsné Tischler Tímeának.

A Nemzeti Kulturális Alap megtisztelő támogatását ezúton is köszönjük, melyet a forráskiadvány előkészítésében és kiadásában nyújtott.

Salgótarján, 2018

Gusztiné Dr. Toronyi Judit, a Magyar Nemzeti Levéltár Nógrád Megyei Levéltárának igazgatója

A NAGY HÁBORÚ KEZDETE I.

A sarajevói merénylet hírére sokakban fel sem merült a háború, főként nem a világháború kitörése. Magyarországon és Budapesten a nyugalom jellemezte a hangulatot. Megtartották a színházi előadásokat, nyitva tartottak a szórakozóhelyek is. Az ország népének többsége nem gondolt háborús veszélyre a Szerbia elleni hadüzenet beálltáig. Ezt követően azonban a közvélemény túlnyomó részét meggyőzte a propaganda. Újságcikkek tucatjai bizonyítják, hogy milyen erősen, lelkesítően hatott a pártokon és a társadalmi osztályokon átívelő nemzeti érdek, az „önvédelmi” háború.

Az általános gyásztól és szerbellenes hangulattól eltérő véleményt csak a *Népszava* fogalmazott meg, amely egyetértően idézte Gavrilo Pricip merénylő szavait: „...nemcsak ez a szerb diák, hanem a történelmi igazság is azt állítja, hogy Ferenc Ferdinánd trónörökös volt az osztrák-magyar imperializmus legmesszebbre látható feje. Ő volt annak a csoportnak vezére, mely a Balkán-válság folyamán a támadást, a háborút követelte. Felelet ez a merénylet annak a sok-sok ezer bosnyáknak a halálára, akiket az osztrák-magyar hadsereg golyói és szuronyai öltek meg az okkupáció idején.... Felelet arra a nemzeti elnyomásra, amely rettentő súllyal nehezedik Dél-Magyarországra, Horvátországra, Bosznia és Ausztria szerbjeire. Felelet arra a politikára, amely gátja a délszláv népek egyesülésének, amely három uralkodó és hat kormány fősége alatt töri szét a délszláv nemzetet.”¹

A trónörökös-pár temetésén Nógrád vármegyét Muzslay Gyula, Dr. Scitovszky Béla, Dr. Sztranyavszky Sándor, valamint Hazay Samu honvédelmi miniszter² képviselte.³ Nógrád Vármegye Törvényhatósági Bizottsága Prónay Mihály főispán vezetésével július 10-én délelőtt 10 órakor a vármegyeháza nagytermében rendkívüli közgyűlést tartott, melynek tárgya a vármegye közönségének részvétnyilvánítása volt. Sipeki Balás Lajos a rosznyói megyés püspök körlevelet bocsátott ki, melyben gyászistentiszteletek tartását rendelte el, és az egyházi épületekre a fekete lobogók kifüggesztését.

A gyásznak és a király iránti lojalitásnak számos dokumentuma maradt fenn a levéltári iratokban is. Nemcsak Nógrád Vármegye Törvényhatósági Bizottsága, hanem Losonc városa is jegyzőkönyvbe foglalta részvét nyilvánítását.⁴

A sajtó a cenzúrának köszönhetően szinte csak a háború mellett szóló lelkesítő cikkeket közölhetett, hiszen a hadiállapot beálltával életbe léptették a háború esetére szóló kivételes intézkedéseket (1912. évi LXIII.tc.), köztük az időszaki lapok és más sajtótermékek ellenőrzését.⁵ Ennek értelmében a sajtórendészeti

1 Hajdu-Pollmann, 2014, 65. p.

2 A losonci kerület képviselője volt.

3 *A koporsónál. Felsőnógrád*, 1914.07.05./54. sz., 1. p.

4 Ófelsége köszönetét fejezte ki Nagy Mihálynak, Nógrád vármegye alispánjának, a törvényhatósági közgyűlés távirati feliratáért, mely a háború alkalmából királyhűségről, és áldozatkészségről tanúskodott. *Ófelsége Nógrád vármegyéhez. Losonci Ujság*, 1914.12.03./50. sz., 1. p.

5 A m. kir. igazságügyi miniszternek a m. kir. belügyi és kereskedelemügyi miniszterrel egyetértve kiadott 12001. I.M.E. (1914. július 27.) rendelete.

köteles példányokat már a szétküldés előtt az illetékes hatósághoz kézbesítés útján be kellett szolgáltatni. Az ellenőrzést a területileg illetékes királyi ügyészség végezte. Amennyiben valamely közlemény a hadviselés érdekeit érintette, a sajtótermék szétküldését megtiltotta, és erről a postai hivatalokat értesítette. A tilalom megszegésének következményeire figyelmeztették a sajtótermék előállítóját. Ha a sajtótermék hivatalból üldözendő más bűncselekmény ismérveit tüntette fel, a királyi ügyészség a bűnvádi eljárás megindítását is kezdeményezhette. Tilos volt minden olyan hírnek a közlése, amely a lakosság körében nyugtalanságot, vagy izgalmat kelthetett, továbbá, ha a Monarchia katonai helyzetét és a hadviselés érdekeit is veszélyeztette. Az ilyen hírek csak akkor voltak közölhetők, ha hivatalos forrásból érkeztek.⁶

A fentebb leírtak ellenére, néhány nap leforgása alatt mégis a háborús lelkesedés hangulata hatotta át az országot, amely csak 1916-ra mérséklődött. Főként a polgárság körében volt a legjellemzőbb a háború támogatása. Azonban a társadalom háromnegyedét kitevő munkás és paraszti réteg egyáltalán nem lelkesedett, mivel tisztában voltak azzal, hogy a férfiak kivonása főként a mezőgazdasági munkákból, óriási terheket ró majd a családokra és az asszonyokra.⁷

Nógrád vármegyében a közhangulatról, és a rendkívüli intézkedések gyakorlati bevezetéséről a megyei lapokból tájékozódhatunk. A *Felsőnógrád* egyik cikke szerint Losoncon az emberek nagy csoportokba verődve az utcán éltették a háborút, a királyt és a hadsereget, majd nemzeti zászlók alatt énekelve járták az utcákat. Az ifjúság hazafias dalokat komponált, a Kossuth-nótát átköltötték *Ferenc József azt üzenté* címmel.⁸

A *Losonci Ujság* *A város képe és a háború* című cikke szerint az egész városon meglátszott a lázas készülődés, nem volt olyan ember, aki másról beszélt volna, mint a háborúról, mindenhol kipirult, lelkes arcokat lehetett látni, csüggedést sehol sem tapasztaltak. Megemlézték, hogy már nyolcvan jelentkeztek az önkéntes ápolónői tanfolyamra, továbbá azt is, hogy a közönség szimpátiája kísérte a hadsereget minden lépésében. A közigazgatási hatóságok reggeltől estig munkában voltak, a városháza tisztikara teljes egészében a háború szolgálatában állt. A rendőrség főként az 1912. évi 63. törvényben foglalt kivételes rendelkezések foganatosításával foglalkozott. Intézkedések történtek a civil lakosságnál lévő fegyverek beszolgáltatásáról.

Ez nemcsak azokra vonatkozott, akiknek fegyver volt a birtokukban, hanem a készítőkre és az árusítókra is. Kivételt képeztek a fegyverviselésre jogosultak: a köztisztviselők és közalkalmazottak, valamint erdőőrök, vadőrök, stb. A fegyverek, vagy robbanóanyagok árusítására vonatkozó engedélyek is hatályukat veszítették, figyelmeztették a kereskedőket, hogy ezután külön engedélyt szükséges kérni a belügyminisztertől. A rendelet ellen vétőket 2 hónap elzárás, és 600 korona büntetés terhelte.⁹

A fegyverek beszolgáltatásán kívül elrendelték az egyesülési és gyülekezési jog korlátozását, a postagalambok valamint egyéb hírhordásra alkalmas állatok tartásának és használatának korlátozását.¹⁰

Megyénkben a háborús lelkesedést jól példázza az a tény is, hogy egyes népfölkelők már akkor jelentkeztek a balassagyarmati honvédlaktanyában, amikor még a népfölkelő zászlóalj avató bizottsága nem működött.¹¹ A háború eleinte meggyőződéses, majd egyre inkább kényszerű támogatásának ékes bizonyítékai a hadikölcsön-jegyzések gyakori száma és nagy összegei.¹²

A mozgósítást követően a Losoncon átvonuló, katonákat szállító vonatokat zászlókkal és faágakkal díszítették fel, a vagonokra pedig a legkülönbözőbb humoros rajzokat, feliratokat festettek. A legtöbb kocsin Péter szerb király elsorvadat alakja volt látható a legcifrább körmondatokkal.¹³ A mozik és szórakozóhelyek is háborús darabokat tűztek műsorukra, ezzel is próbálták fenntartani a lakosság lelkesedését.¹⁴ Számos

6 Szabó, 2009, 157. p.

7 Romsics, 2010, 120. p.

8 Lásd a dokumentum-válogatásban. *Uj hazafias dal. Felsőnógrád*, 1914.07.30./ 31.sz., 4. p.

9 *Losonci Ujság*, 1914.08.06./32.sz., 2-3. p.

10 *Fontos rendeletek. Felsőnógrád*, 1914. 08. 09./63. sz., 2.p.

11 A lelkesedés legszélsőségebb példája volt, amikor mozgalmat indítottak az ellenséges országok nyelveivel szemben, amely főként a francia, angol, szerb, orosz feliratokra vonatkozott. Ennek köszönhetően a losonci Royal-kávéház is megváltoztatta a nevét Király-kávéházra.

12 A városok, falvak jegyzőkönyveiből nyomon követhető, hogy a háború első két évében nagyobb volt a jegyzési „kedv”, mint a másik két évben.

13 *A katonák elutaztak. Felsőnógrád*, 1914.08. 20./65. sz., 1-2. p.

14 *Mindent a hazáért, Losonci Ujság*, 1914.12.17./52.sz./2-3.p. *Háború és szerelem, Losonci Ujság*, 1915.02.04./5.sz., 2. p. *Balkán háború aktuális dráma 4 felvonásban, Nógrád*, 1915. 12.11./50.sz., 2. p.

háborús darab mellett decemberben játszották a *Ferenc József azt üzente* című 4 felvonásos daljátékot, és a *Trónörökös* című, szintén 4 felvonásos „nagyhatású” színművet.

LOSONCZI IZR. HITKÖZSÉG

Kimondhatatlan, megrendítő sorscsapás érte ismét nemzetünket s Ő-Felségét, imádva szeretett jóságos királyunkat felséges uralkodó Házával együtt.

Mélységes gyász borult édes hazánkra, Magyarországra s az egész osztrák-magyar monarchia népeire:

ő császári és apostoli királyi fensége

Ferencz Ferdinánd trónörökös és fenséges neje

egy minden emberi érzésből kivetkőzött szerb fenevad halálos golyóitól Sarajevóban elvérezve időnekelőtte ravatalon fekszenek, hogy innen örök pihenőre térjenek.

A felséges uralkodó Ház büszkesége, hű alattvalók millióinak boldogító reménysége tűnt el velük körünkből örökre, mint a pillanat.

Szivünk fájdalomnak érzéseitől nem túlulhat szó ajkunkra, hogy méltóképen fejezzük ki lelkünk mély bánatát, hogy csak halványan is tolmácsoljuk a megpróbáltatás nehéz napjaiban részvétünket agg királyunk — s kegyeletünket a megdicsőült fenséges pár emléke iránt.

Nem tudunk pörbe szállni a Mindenható kifürkészhetetlen akaratával s megtörve a legbensőbb bánattól **a f. hó 5-én, vasárnap d. e. 11 órakor** tartandó

gyászistentisztelethez

templomunkban gyülekezünk, hogy buzgó imáinkkal a megdicsőültek örök lelki üdvösségeért, nemzetünk és alattvalói hódolattal rajongóan szeretett királyunk újabb csapásoktól ment jövőjeért áhíatosan könyörögjünk.

Losonc, 1914 julius hó 3.

Az előljáróság nevében:

Domber József
hitk. jegyző.

Dr. Keszler Lipót
hitk. alelnök.

92320° - 1914 szám

895 jkvi

Ezek után az elnöklő főispán a törvényhatósági bizottság közgyűléséhez a bizottsági tagok által mely meghatottsággal fogadott és a Front Korona iránti tiszteltből állva meghallgatott következő szavakat intézte:

Tekintetes Törvényhatósági Bizottság!

Egy minden érző embert mélyen megrendítő, gyászos és következményeiben kiszámíthatatlan esemény tette szomorú kötelességemmé, hogy a vármegye törvényhatósági bizottságát a mai rendkívüli közgyűlésre meghívjam.

Tismeretes a vármegye tekintetes közönsége előtt az a rettenetes, váratlanul és ez által csak még lesújtóbb gyilkosság, amely Magyarországot a trón legközelebbi várományosától megfosztotta.

Ezen iszonyatos esemény mindnyájunk lelkéből: a mély sajnálkozás, az igaz részvét és a hazafias aggodalom hármias érzelmeit váltja ki.

Sajnálkozásunk a méltatlanul megölt áldozatok felett merőben emberi érzés, amelyet csak fájdalommal

tesz az, hogy a merénylet koronánk örökösének és hűségese hitvesének életfonalát metszette át.

Igaz részvétünk, a sokat szenvedett, nagy megpróbáltatásokon keresztül ment felsegés magyar király felé fordul és megakad a gyászba borult árvaikon, de hazafias aggodalmunk érzetét sem fojthatjuk el magunkban akkor, midőn e gyilkosság motívumait látva az elkövetkezhető események nagy horderejét mérlegeljük.

Nógrád vármegye a haza szeretetében és védelmében ép úgy, mint a felkent király és a királyi ház iránti hűségében és ragaszkodásában mindenkor tündöklő példa gyamán állott. Ezen hagyományokhoz hűven ma is együtt érez királyával és nemzetével: de éppen ezért midőn undorral és megvetéssel sújtja a gonosz merényletet - midőn - nemzete és királya gyászában szív mélyéből osztorik; szeretettel teljes fájdalommal gondol a megdicsőültekre és azok árvaikra.

Nél tudom, hogy a nemes vármegye feltve becsüli meg nemzetét minden egyes tagját, de ha a leszármolás szükségére parancsolná a véráldozatot is

szívesen hozná meg, mert tudatában
van annak, hogy a felséges királyi ház
iránti hűséges ragaszkodás fakasztotta
napsugarak hatása alatt növekedik
magygyá a hazaszeretet talajában a nemzet.

Indítványozom, hogy a vármegye:
Terencz Ferdinánd trónörökös Ő Fensége
és neje Hoehenberg Késfia hercegnő
gyászos elhalálása alkalmából érzett
mély fájdalomát és részvétét a legmélyebb
alattvalói hódolattal feliratilag Ő
Császári és Apostoli Királyi Felsége
trónjának számolya elé juttassa el,
hogy a mártirhalált szenvedett felséges
trónörökös pár emléket jegyzőkönyv-
ben méltón örökítse meg - és
hogy fejérze ki igaz részvétét a jó
és felejtethetetlen atyától és anyától
megfosztott árvák előtt.

A törvényhatósági bizottság a vár-
megye főispánja által előterjesztett
indítványt egész terjedelmében
elfogadja s az elnöklő főispán
beszédét - Török Loltán bizottsági
tag indítványára - Istenben boldogult
Ő császári és királyi Fenségének
Terencz Ferdinánd trónörökös fő-
herceg úrnak és felséges nejének

Hohenberg Zsófia hercegnőnek kegye-
letes emlékezete - jegyzőkönyvébe
iktatni rendel. Egyuttal az O Császári
és Apostoli Királyi Felsége tron-
jának színmolya elé terjesztendő, vala-
mint a Fenséges pár árváchoz jutta-
tandó részvétfelirat szerkesztésével
és elküldésével a vármegye alispánját
bírta meg.

Elnöklő főispán indítványára
elhatározta a törvényhatósági bizott-
ság, hogy az elhunyt trónörökös pár
emlékezete a közgyűlés véger-
tével tartandó gyász isteni tiszteleten
testületileg részt vesz.

Ezek után elnöklő főispán a rend-
kívüli közgyűlést bekezdte.
Esmj.

Jegyzette:

M. Nagy György

vármegyei főjegyző.-

A koporsónál

Eldőlt a kőszikla, amelyre erős várunkat építettük. Alávaló gaz kezek megdöntötték az oszlopot, amelyre bizakodásunk székesegyházát alapítottuk. Szenjevó uccáin egy durranás, egy lövés, egy revolvergolyó...és két ország sorsa fordult dermedtő gyászba máról holnapra. Lobot vetett egy tébolyodott egy vad káprázata, s mi dermedten kérdezzük egymástól: mi lesz velünk?

Gyászba borult megint a magyarok bús csillaga. Leesett a mi fejünk koronája, és betelt rajtunk a sors keze, amely mindig csak ver, mindig csak ver bennünket. Ferenc Ferdinánd halálával ismeretlen vidékek felé tekint szemünk, melyről nem tudjuk, jó vagy balvégzetű virágunk nyílik-e ott?

Akinek eljövételét vártuk, meghalt. Királyunk öreg és betegeskedik, körülöttünk ezer éhes fenevad ólálkodik, hogy kifaljon, elpusztítson bennünket. Sötét reménytelenségben vagyunk, a gyász, a szomorúság ciprus-ága kezünkben, és még ott csillog a fájdalom könnye, szemünkben. De a bánaton, a vigasztalanságon keresztül is él az élet vágya, és a jövő, a nemzet jövőjének a kérdése győzedelmeskedik a halál kegyetlen gondolatán. Mert a nemzetnek élnie kell és ha egyik tartó oszlopa eldőlt, a nagy székesegyháznak dacosan kell megmaradnia továbbra is a végzet által neki kijelölt helyen.

Egy fiatal katonatiszt felé tekint repdeső pillantásunk. Egy fiatal katonatiszt felé, ki szerényen elvonulva, a háttérbe állott meg eddig, de most a sors hívó szavára előlépett, oda, ahol milliók és milliók tekintete fürkészkutatva, mi lakozik benne? Az ifju katonatiszt most már több ennél: reménysége két nemzet könnyes szemű fiának, kire „magyar óhajtvá néz...”

Most vége az idilli ifju életnek, vége a nyugalomnak, amely a családi és katonai élet egyszerű környezetében nevelte, szilárdra lelkét, más helyre jut: a népek szívének kellős közepébe. A magyar nép lelkének egész szeretetével néz jövő királyának csillogó szemébe és bár nem látjuk meg tisztán az alakját, csupán a silhouette, a körvonalak homályos rajza látszik felénk a homályból, honnan most lép elő, bízunk és hiszünk benne. Mert mindaz, amit eddig mutatott, nemes és szép volt, királyhoz méltó, magyarok eljövendő királyához.

Siralomnak völgyévé lett a magyar föld, de a nemzetek élete nem ismer megállást. Bánatosan állunk a koporsó mellett, de szemünk már a jövőt szemléli, „le roi est mort, vive le roi!” Könnyezve nézünk a sötét égre, amelyen magyarok bus csillaga fénylik és ott keressük a biztatást. Gyászba borul ez a csillag, de azután új fényre kap, tisztán és világosan ragyog, és vezet a jövő felé. A magyar nép repesve tekint a koporsó mellől a fiatal katonatiszt, Károly Ferencz József szemébe és abban keres mindent: - reménységet, jövőt, életet...

Forrás: Felsőnógrád, 1914.07.05./54.sz. 1.

Népeimhez!

Okresný archiv
LUČENEC

Leghőbb vágyam volt, hogy az Isten kegyelméből még hátralevő éveimet a béke műveinek szentelhessem és népeimet a háboru áldozataitól és terheitől megóvhassam.

A gondviselés másként határozott.

Egy gyűlölettel telt ellenség üzelmei kényszerítettek, hogy a béke hosszú esztendei után kardot ragadjak monarchiam beesületének védelmére, tekintélyének és hatalmi állásának megóvására és területi épségének biztonságára.

A szerb királyság, amelyet állami létének első kezdetétől fogva egész a legujabb időkig ugy elődeim, mint Én is támogatásban és segítségben részesítettünk, gyorsan felejtő halátlansággal már évekkal ezelőtt az Ausztria-Magyarország elleni ellenségeskedés útjára lépett.

Az a rendelkezésem, amellyel Boszniában és Hercegovinában teljesített három évvel és áldásos békemunka után ezekre az országokra kiterjesztettem uralkodói jogaimat, Szerbiában a féktelen szenvedély és elkeseredett gyűlölet kitérésével fogadtatott, holott ez ország jogait semmi tekintetben nem sértette. Kormányom akkor az erősebbnek szép jogával élve a végletekig vitte elnézését és engedékenységet, csak csapatainak a bekelétszámra leszállítását és azt az ígéretet kívánta Szerbiától, hogy a jövőben a béke és barátság útján fog járni.

Amidőn két évvel ezelőtt a török birodalommal állott harcban Szerbia, kormányom ugyancsak a mérséklet szellemétől vezettetve, a monarchia legfontosabb életfeltételeinek megóvására szoritkozott. Elsősorban ennek a magatartásnak köszönhető Szerbia a háboru céljának elérését.

Nem teljesült az a reménység, hogy a szerb királyság méltányolni fogja kormányomnak hosszú türelését és békeszeretét, és be fogja szavat váltani.

Mindig magasabb hullámokat vet az Ellenem és Házam ellen érzett gyűlölet. Mindig leplezetlenebbül lép előtérbe az a törekvés, amely Ausztria-Magyarországgal elvalaszthatatlanul egybe tartozó területek elszakítására irányul.

A határon bűnös áramlat csap át, amely a monarchia délkeleti részén az állami rend alapjainak megingatására, a népek, amelyről olyan atyai szeretettel gondoskodom, az uralkodóház és a haza iránti hűségfől való eltántorítására és a felnővő ifjuság félrevezetésére, és az örület és hazaárulás bűnös tetteire való felizgatására irányul. Gyilkos merényleteknek egész sorozata s egy tervszerűen szőtt és keresztülvitt összeesküvés, amelynek borzasztó sikere szíven talált Engemet és hű népeimet: ime ezek messzelátható véres nyomai a Szerbiából munkába vett és vezetett titkos üzelmeknek.

Ezt a türhetetlen aknamunkát meg kell állítani. Szerbia ezen folytonos kihívásainak véget kell vetni, ha sértetlenül fenn akarjuk tartani monarchiam méltóságát és beesületét, ha a folytonos megrázkódtatásoktól meg akarjuk óvni annak állami, gazdasági és katonai fejlődését.

Hiába tett kormányom még egy utolsó kísérletet, hogy békés eszközökkel érje el ezt a célt s komoly figyelmeztetéssel megfordulásra bírja Szerbiát.

Szerbia visszautasította kormányomnak mérsékelt és igazságos kívánságait és megtagadta azon kötelességek teljesítését, amelyek népek és államok békés együttélésének természetes és szükséges alapjai.

Fegyveres erővel kell tehát államaim számára a belső nyugalom és az állandó külső béke nélkülözhetetlen biztosítékait megszereznem.

Ebben a komoly órában fudatában vagyok elhatározasom egész horderejének s a Mindenható előtti felelősségnek.

Mindent megfontoltam és meggondoltam.

Nyugodt lelkiismerettel lépek a kötelesség útjára.

Bízom népeimben, akik minden viharban híven és egyesülten sereglettek mindig trónom köré és hazájuk beesületéért, nagyságaért és hatalmaért a legsúlyosabb áldozatokra is mindig készen állottak.

Bízom Ausztria-Magyarországnak önfeláldozó lelkesültséggel telt vitéz hadseregében. És bízom a Mindenhatóban, hogy fegyvereimnek adja a győzelmet.

Okresný archiv
LUČENEC

Kelt Ischlben, 1914. július 28.

FERENCZ JÓZSEF s. k.

gróf Tisza István s. k.

Jegyzőkönyv felvételről Losonczon a városi képviselő testületnek 1914 július hó 31-én tartott rendes havi közgyűlésén.

7410 ikt. - 295/914 kgy. szám.

Napirend előtt elnöklő polgármester a tanács következő indítványát terjeszti elő:

T e k i n t e t e s K ö z g y ű l é s !

Őfelsége Ferencz Ferdinand trónörökös és fenséges neje Hohenberg Zsófia hercegnő 1914 évi június hó 28-án gaz merénylet áldozatául esett

Ezen orgyilkosság általános emberi szempontokból is oly érzést vált ki a szívekből, a mely alkalmas arra, hogy a gonosz tett elkövetői ellen a legnagyobbfokú elkeseredést és megvetést váltson ki.

Kétszeresen súlyos és megrendítő a mostanicsoppás azért, mert a trón vércmánya, a férfiasság, a jellemzilárdság, a vasakarát mintaképe, a nemesen és melegen érző hitves, a családi élet boldogságát symbolizáló házasság, a gyengéd és gyermekeiket rajongásig szerető szülők egyszerre estek áldozatul és egyszerre szállt sírba két ország egek millió lakosságának a legszebb remények legrózsásabb álma.

Az orgyilkosság által teremtett átfoghatlan helyzet következményeinek elviselése legérzékenyebben érintette azt a férfit, ki szeretett magyar hazánk legutóbbi életének legfőbb tényezője, ki mint a legmagasabb trón jelenlegi birtokosa, az uralmon eltöltött hosszú idők folytán akaraterejének, munkabírájának hanyatlásával nemcsak szeretet rokonait, hanem az egyik áldozat személyében segítőjét, támaszát és aggódó szívének féltve őrzött kincsét veszítette el.

Őfelségét, koronás királyunkat és szeretet uralkodónkat ért ezen mérhetetlen csapás felett érzett őszinte, igaz részvétünknek kifejezésével kérjük a mindenhatót, hogy a pótolhatatlan veszteség alkalmával jó szívében ejtett sebet egyhítse és nyújtson vigasztalást azon tudatnak megérlelésével, hogy a megboldogultat páratlan elhunyt a népek millióit egyaránt sújtja.

Indítványozza a tanács, mondja ki a közgyűlés, hogy Őfelsége Ferencz Ferdinand trónörökös és fenséges neje elhunytával az egész magyar nemzetet ért pótolhatatlan veszteség felett érzett igaz részvétének jegyzőkönyvében ad kifejezést.

Mélyen tisztelt Közgyűlés !

Az orgyilkosok áldozatául esett trónörökösök pár megdöbbenő halála

nyomán a világesemények rohamosan követik egymást.

A tettesek és társaik ellen lefolytatott vizsgálat az egész világot ámulatba ejtő adatokat hoz nyilvánosságra.

Igazolást nyert a vizsgálat során, hogy az orgyilkosság a szomszéd Szerbia hivatalos köreinek, sőt kormányának tudomásával készített elő; a felbérelt orgyilkosok a bombavetésben, fegyverhasználatban rendszeres oktatást nyertek a hogy a széles körre kiterjesztett bünszövetkezet a monarchia, de különösen hazánk területi épségét veszélyeztette a békés szerb polgárainknak lelkét megméltelyezve a hazához való hűségükben meg tántorítani törekedett.

A beigazolt tényekkel szemben nem lehetett külügyi kormányunknak más elhatározása, mint a folyó hó 23-án Szerbiának küldött, a diplomáciai érintkezésben is szokatlanul erélyes ultimátum.

Szerbia kitért az ultimátumban foglalt pontok feltétlen teljesítése elől a ő császári és apostoli királyi felsége a bérgyilkosságot követő hó nap ugyanazon napján hadat üzenve Szerbiának, a következő manifesztumot bocsátotta ki:

"N É P E I M H É Z !

Leghőbb vágyam volt, hogy az Isten kegyelméből még hátralévő éveimet a béke műveinek szentelhessem és népeimet a háború áldozataitól és terheitől megóvhassam.

A gondviselés másként határozott.

Egy gyűlölettel telt ellenség üzelmei kényszerítettek, hogy a béke hosszú esztendei után kardot ragadjak Monarchiám becsületének védelmére, tekintélyének és hatalmi állásának megóvására és területi épségének biztonságára.

A Szerb királyság, a melyet állami létének első kezdetétől fogva egész a legújabb időkig úgy elődeim, mint én is támogatásban és segítségben részesítettünk, gyorsan felejtő hálátlansággal márévekkal ez előtt az Ausztria-Magyarország elleni ellenségeskedés útjára lépett.

Az a rendelkezésem, a mellyel Boszniában és Hercegovinában teljesített három évtizedes áldásos békemunka után ezekre az országokra kiterjesztettem uralkodói jogaimat, Szerbiába a féktelen szenvedély és el

keseredett gyűlölet kitöréseivel fogadtattott, holott ez ország jogait semmi tekintetben nem sértettem. Kormányom akkor az erősebbnek vélt jogával élve, a végtelékig vitte elnézését és engedékenységet, csak csapatainak a békelétszámra leszállítását és azt az ígéretet kívánta Szerbiától, hogy a jövőben a béke és barátság útján fog járni.

Amidőn két évvel ezelőtt a török birodalommal állott harcban Szerbia, kormányom ugyancsak a mérséklet szellemétől vezettetve, a monarchia legfontosabb életfeltételeinek megóvására szoritkozott. Elsősorban ennek a magatartásnak köszönhetette Szerbia a háboru céljának elérését.

Nem teljesült az a reménység, hogy a szerb királyság méltányolni fogja kormányomnak hosszú türését és békeszeretét és be fogja szavát váltani.

Mindig magasabb hullámokat vet az Ellenem és Háza ellen ézett gyűlölet. Mindig ~~inkább~~ inkább leplezetlenebbül lép előtérbe az a törekvés, a mely Ausztria-Magyarországgal elválaszthatatlanul egybetartozó területek elszakítására irányul.

A határon bűnös áramlat csap át, a mely a Monarchia délkeleti részén az állami rend alapjainak megingatására, a népnek, a melyről én olyan atyai szeretettel gondoskodom, az uralkodó ház és a haza iránti hűségétől való eltántorítására és a felnövő ifjuság félrevezetésére és az örület és hazsárulás bűnös tetteire való felizgatásra irányul. Gyilkos merényleteknek egész sorozata s egy tervezetlen szőtt és keresztül vitt összeesküvés, a melynek borzasztó sikere szíven talált Engemet és hű népeimet: ime ezek messze látható véres nyoma: a Szerbiából munkába vett és vezetett titkos üzemeknek.

Ezt a türehetlen aknamunkát meg kell állítani. Szerbia ezen élytoncs kihívásainak véget kell vetni, ha sértetlenül fenn akarjuk tartani monarchiánk méltóságát és becsületét, ha a folytonos megrázkódtatásuktól meg akarjuk óvni annak állami, gazdasági és katonai fejlődését.

Hiába tett kormányom még egy utolsó kísérletet, hogy békés eszközökkel érje el ezt a célt s komoly figyelmeztetéssel megfordulásra bírja Szerbiát.

Szerbia visszautasította kormányomnak mérsékelt és igazságos kívánásait és megtagadta azon kötelességek teljesítését, a melyek népek és államok békés együttélésének természetes és szükséges alapjai.

Fegyveres erővel kell tehát államaink számára a belső nyugalom és az állandó külső béke nélkülözhetetlen biztosítékait megszereznem.

Ebben a komoly órában tudatában vagyok elhatározásom egész hódoltságomnak s a Mindenható előtti felelősségnek.

Mindent megfontoltam és meggondoltam.

Nyugodt lelkiismerettel lépek a kötelesség utjára.

Bizom népeimben, a kik minden viharban híven és egyesülten seregltek mindig trónom köré és hazájuk becsületéért, nagyságáért és hatalmáért a legsúlyosabb áldozatokra is mindig készen állottak.

Bizom Ausztria-Magyarországnak önfeláldozó lelkesültséggel telt vitéz hadseregében. És bizom a Mindenhatóban, hogy fegyvereimnek adja a győzelmet.

Kelt Ischlben 1914 július 28.

Ferencz József s.k.

Gróf Tisza István s.k. "

Javaslom a mélyen tisztelt közgyűlésnek, méltóztassék a tanács javaslatát elfogadva, a trónörökös pár szomorú elhunytja fölötti pótolhatatlan veszteség érzetét és részvétét jegyzőkönyvileg megörökíttetni s a felolvasott manifesztumot kihirdetettnek kijelenteni.

V é g h a t á r o z a t .

A közgyűlés a felolvasott manifesztumot fölállva hallgatja meg, azt kitörő lelkesedéssel veszi tudomásul és elnök előterjesztéséhez egyhangúlag hozzájárul.

Kiadta:

főjegyző.

Jelzet: Státny Archív V Banskej Bystrici – Pobočka Lučenec. A. XXIV. II. Zápisnice metského zastupiteľstva. 1914. július 31. 295. sz. bejegyzés

Hazáért, királyért

Évek óta tart már arcunk pirulása azért, hogy mit türünk gonosz szomszédainktól.

A szégyen és elkeseredés volt az, s már-már úgy látszott, hogy a bizalmatlanságnak, csüggedésnek fog helyet adni. Minden kérésünkre, hogy „meddig türünk még mindent télenül?“, az volt a válasz, hogy „türelem és nyugalom!”

És a béketürésben sorvadni kezdett a sorsunk intézőiben való bizalom mellett önbizalmunk, nemzeti büszkeségünk. Július 23-ika már úgy hatott ránk, mint a megváltás evangéliuma.

Ami Őfelsége a Magyar Király és Osztrák Császár nevében tudtára adatott Szerbiának és az egész világnak, megmagyarázott minden rejtélyt és eloszlátott minden kétséget.

A Monarchia türt, mert méltóságán aluli volt az idegeskedés, Béketürő volt, mert be akarta bizonyítani, hogy a béke nem rajtunk múlik.

Ma világos minden. Világos a Monarchia példátlan békeszeretete, világos Isten és ember előtt, hogy tovább

tünnünk bűn lett volna gyermekeink és unokáink ellen, bűn lett volna az isteni és emberi igazság ellen. És amely feltétlen tisztelettel tartozik az emberiség ősz királyunk iránt évtizedekre terjedő önmegtagadó békepolitikájáért, ép oly feltétlenül kell elismernie minden égi és földi hatalomnak, hogy igazságosabb ügyben még nem apelláltak a Hadak Istenéhez, mint amilyen a mi ügyünk.

Isten, aki az igazság istene, látta a mi béketűrésünket, s látja, hogy tovább nem tűrhetünk.

Ami 23-dika óta történt, az visszaadta önbizalmunkat s visszaadta bizalmunkat azokban, akik bölcs királyunk bizalmából e jelentőséges időkben vérünkkel, vagyonunkkal rendelkeznek.

Amit nagy idők sejtelmében türelmetlenül vártunk, nemzeti becsületünk és jövőnk biztonsága érdekében megtörténtek az első súlyos döntő lépések felülről.

Reánk most az a feladat vár, hogy e történelmi pillanatok nagy jelentőségét átérezve, magyar szívvel, lelkesedéssel hozzunk meg minden áldozatot, amit nemzeti becsületünk, hazánk és királyunk követel.

Hosszu vagy rövid lesz-e az áldozatok hozatalának ideje, csekély, avagy nagy az áldozat, egy gonosz szomszédal kell-e leszámolnunk, vagy lángba borul-e körülöttünk az egész világ, az most nem számít. A harcot, amelyet gonosz szomszédaink kényszerítettek ránk, állanunk kell s állani fogjuk az utolsó fillérig, az utolsó száll emberig minden poklokkal szemben.

Lejárt annak az ideje, hogy sírva vigadjunk s tétlen tespedés közepette szavaljuk: „Nagy volt hajdan a magyar!”

Történelmet kell csinálnunk s arra kényszerítenünk Kliót, hogy a mai magyar nemzedékről írja meg: „Nem volt soha nagyobb a magyar, mert nem volt soha szilárdabb egyetértésben, egyetakarásban.” Ha itt élne köztünk Ferenc Ferdinánd, úgy az ő hadvezéri képességei, páratlan katonai erényei vinnék diadalra zászlóinkat s százszorosán érezzük e komoly órákban rettenetes veszteségünket.

De ezért nem csüggedünk!

A vértanu trónörökös lelke elkíséri gyermekeinket, testvéreinket az ő nagy utjukra.

Szava ott fog harsogni a harci kürtöknek riadásában, a csatamezők ércoroszlánjainak földrengető bömbölésében s a jó öreg királyunk galambősz fejére láthatatlan kézzel Ő fonja a friss cserkoszorút.

Isten adja, hogy úgy legyen!

Forrás: Felsőnógrád, 1914.07.30./61.sz. 1.

A háború

Az eseménynek gyorsan torlódó fergetege után felesleges volna most már részletesen beszámolnunk arról a nagy átalakulásról, mely az első komoly hírek óta közönségünk lelkén végbement.

Annyit megállapíthatunk, hogy a polgárság, mely a háborús eseményeket megelőzőleg túlságosan is nyugodt, sőt közönyös hangulatban volt, ma tele van lelkesedéssel, örömteli izgalommal és látható elégteliséggel, türelmetlen várakozással néz a készülő történelmi események elé.

A háború eddig csak papiroson folyt, de mire e sorok napvilágot látnak, Európa egyik legpompásabban szervezett, legkitünőbbben felszerelt s jelenleg a hazafias lelkesedés tüzeiben égő hadserege bizonyára megkezdte már a bosszuló igazságszolgáltatás munkáját.

A város külső képén szemmel látható változás történt. A forgalom nagyvárosi arányokat öltött, polgárok, környékbeli lakosok, nagy számmal tolongnak az utcákon, ellepik a kávéházakat új és új híreket várva. A közhivatalok állandó óriási munkát végeznek. A városházán 48 óra óta éjjel nappali permanenciában van a katonai ügyosztály.

A szabadságon távol volt tisztviselőket, nevezetsen Wagner Sándor kir. tan. Polgármestert, Krudy Pál főszámvevőt, dr. Keszler Lipót tiszti ügyészt és Badinyi György rendőrforgalmazót az alispán 145 914 számú rendelete értelmében még szombaton visszahívták.

Az érvényben lévő kivételes szabályoktól eltekintve, a katonai hatóság külön is figyelmezteti a rendőrség útján a helyi lapokat, hogy mindazt, ami a mozgósítással, s a katonaság bármely intézkedéseivel összefügg, mellőzzék. A folyamatban lévő intézkedések közigazgatási vonatkozásai iránt érdeklődve felkerestük dr Ott-

hal Antal rendőrkapitányt.

A rendőrkapitány nyilatkozata igen szellemes, de annál rövidebb. Attól eltekintve amit nem szabad közölnöm, én is csak annyit tudok, mint minden újságolvasó – mondta finom mosollyal. De a közönségnek ezt illetőleg nincs szüksége újsághírekre, mert a közönség lát és érez.

Minden valószínűség szerint a vasutak menetredje és a közlekedés terén eszközlendő s különösen vidékünket érintő intézkedésekkel áll összefüggésben az a tény, hogy a kereskedelemügyi miniszter sürgősen magához rendelte a helybeli kormánylap szerkesztőjét. Valószínűleg a Losoncon átfutó vonalakon is meg fog szünni a forgalom normális lebonyolítása.

Több oldalról hallottunk heves panaszokat, a hatóságok előtt is bizonyára ismert azon tény felett, hogy eddig még sohasem tapasztalt hallatlan mérvben drágulnak az élelmiszerek.

Mindenestre felhívjuk erre a körülményre a hatóság figyelmét s reméljük, hogy a rendelkezésre álló kivételes eszközt szükség esetén fel fogja használni annak érdekében, hogy az élelmiszerek, különösen a liszt és a cukor árának, a körülmények által nem indokolt felcsigázását megakadályoztassék.

A háborús állapot egyik érdekes jelensége, hogy folyó hó 28-án megtörtént egy esketés a kórházban.

A menyasszony súlyos betegen végezte a fontos aktust, mely után az ifju férj haladéktalanul sietett el arrafelé, hol az élet a semmivel, a halál a vakesettel ölelkezik...

Forrás: Losonci Ujság, 1914.07.30./31.sz., 1-2.

Telefon rendelet

Érk:1914. aug. 2 éjjel 11 óra

65/1914 bizalmas

A mozgósítás folyamán egyes népfölkelők oly időben jelentkeztek a balassagyarmati honvéd laktanyában, amidőn még a népfölkelő zászlóalj avató bizottsága nem működött, azért egyeseket avatni és elhelyezni nem lehetett. Ezen népfölkelők egy része községébe visszatért.

Azonnal intézkedjék, hogy ezen népfölkelők aug. 3, 4 napján Balassagyarmatra a honvéd laktanyába bevonuljanak.

Főszolgabíró

Jelzet: V. 429. b. A Somoskőújfalui körjegyzőség iratai, 65/1914, 1914. augusztus 2-i képviselő-testületi puhatolási jegyzőkönyvi bejegyzés

„Itt a lelkiismeret...ott a szenny és piszok”

Vilmos császárnál senki jobban át nem érzé, hogy milyen kötelességet rótt rá az, hgy meggyilkolták, akit ő barátjának nevezett és most le akarják fogni annak a kezét, aki a gyilkosság megtorlására kardot rántott. A szövetségi szerződések szentségét se érzi át senki a világon jobban őnála. De Vilmos császár több mint barát és több mint katonai szövetséges, Vilmos császár a monarchia és a német birodalom kultúrközösségének épp úgy első katonája, mint saját népeinek. Amíg a szakadatlan és telhetetlen pánszláv agitáció közepette mégis hitt abban, hogy Oroszországgal, mellyel ősei a múltban annyiszor állottak együtt a harctéren, szintén lehetséges az együtthaladás az emberi civilizációt szolgáló béke munkájában: addig barátjának tartotta a cárt is. A francia gyűlölet behegesztésére is elégszer tett kísérletet Vilmos császár, de egyáltalán nem lepi meg, hogy most kiderült ennek is hiábavalósága. Ami meglepi az az, hogy az orosz cár meg akarja fogni azt a kezét, mely egy bombavető fajzatra akar lesujtani. Éppen az orosz cár, aki egykor kinevezte magát békecárnak, hogy nemzetét a nyugati nemzetek kulturközösségébe bekönyörögje...Lehullt az állarc. A békecár csak azért könyörgött a német császárnak közvetítésért Oroszország és Ausztria-Magyarország között, hogy közben

alattomosan, perfidül felkészüljön ne csak a monarchia hanem a német birodalom ellen is. És Vilmos császár, akinek a hangja megremegett, mikor elvesztett barátjáról, Ferenc Ferdinándról emlékezett meg, kemény szóval levonja a végső következtetést: az orosz-német barátságnak vége. Vilmos császár és a cár közötti táviratokat a napilapok hozták. Megállapíthatjuk, hogy a cár hazudott, a cár csalt. Nincs tovább. A Romanovok összeforrtak a Karagyorgyékkal, a Hohenzollernek nem ismerhetik el többé őket rokonoknak.

A világtörténelem előtt még sohase feküdtek olyan okmányok az emberi türelemről és az emberi rabló-vágyról, mit a leváltott öt távirat. Most már elvégeztetett. De amióta táviródrót van a világon, az emberi méltóságnak és az emberi gazságnak ilyen örök dokumentumait még le nem kopogtatták.

Most már nincs többé semmi titok a világ előtt: egyik oldalon áll a becsület, tiszta lelkiismeret, és a tiszta kéz, másik oldalon évszázadok föltornyosult szennyében a cári lelkiismeret, melyet a Princip véres keze fojtogat.

Forrás: Losonci Ujság, 1914. 08.06./32.sz., 1.

A város képe és a háború

A várható nagy napok eseményei minden más gondolatokat kiküszöbölő erővel ülnek a kedélyeken. Nincsen ember, ki másról beszélne, mint a háborúról, melynek győzelmes lefolyása mindannyiunknak erős, sőt törhetetlen hite és reménye. Amerre csak nézünk, kipirult, lelkes arcokkal találkozunk. Még a háborúval járó anyagi gondok se látszanak meg a homlokon, mert el vagyunk telve mindannyian annak a tudatával, hogy egy szebb és jobb jövőnek nézhetünk elébe. Az egész városon meglátszik a lázas készülődés. Ugyszólván minden ember talpon van most, várva az újabb híreket, melyekből természetesen sokat ugye tudhatnak. A közigazgatósági hatóságaink reggeltől-reggelig munkában vannak, veszik a minduntalan érkező rendelkezéseket, melynek foganatosítása percnyi késedelem nélkül nyomban megtörténik.

A városháza tisztikara teljes egészében a háború szolgálatában áll és meg kell adni, hogy lelkiismeretesebb és pontosabb munka alig várható. Gondoskodik a város a munkanélküliek elhelyezéséről, kik bizony szép számban keresik fel főjegyzőnk hivatalát. Rendőrségünket különösen az 1912. évi 63. t.c.-ben foglalt kivételes intézkedések foganatosítása foglalkoztatja. Tegnap vette az alispán rendeletét, mely azok hathatós végrehajtását sürgeti. E rendeleteket külön hozzuk és különösen ajánljuk a közönség figyelmébe.

A hazafias munkából a nők is kiveszik a részüket. Eddig már mintegy nyolcvan jelentkeztek az önkéntes ápolónői tanfolyamra. A tanfolyamot ezuttal dr. Korbácska Artur kórházi orvos fogja vezetni és a mai nappal meg is kezdte működését.

Amerre csak járunk, katonával telve minden. Még az utcákon is fekszenek beszélgetve jövőről, melynek megalapozásához mindannyian hozzájárulni lesznek hivatva. Csüggedést sehol sem látunk. Minden ember, kit behívott a haza, szinte várva-várja az indulás pillanatát délre, vagy északra. Mert – mint mondják – nekik teljesen mindegy: szerbet, vagy muszkát kell-e répává aprítaniok. Egyforma mindkettő.

A közönség szimpátiája kíséri a hadsereget minden lépésében. E szimpátiának természetesen aztán mindenki részese, ki már bevonult, vagy be kell vonulnia. Nem lehet tán kívánsága valakinek derék katonáink közül, mit – hacsak lehet – ne teljesítene bárki is. Annál csúnyább persze az ellenkezője ennek.

Egy bevonult, de még civil ruhában lévő idősebb tartalékos panaszkodott nekünk. Az utcán tanyázva egész nap a félreeső helyet kellett felkeresnie. Bement így hát a legközelebbi házba. Azonban észrevette ezt az egyik házban lakó. Menten dühbe gurult. És nem elég volt az, hogy jól leszidta, de még ki is lökdöste a ház udvarából. Az illető nevét nem mondta meg a tartalékos. Nem is vagyunk kíváncsiak rá, de mindenesetre szégyelheti magát ez az uri ember.

Ami egyedül hathat nyomasztólag kedélyünkre, - az élelmiszerek drágulása. Kereskedőink ezt a szállítási nehézségekkel indokolják.

Mindenesetre kell, hogy a hatóság behatóan foglalkozzék és kellő körültekintés után gondoskodjék az élelmiszerek árának meghatározásáról, és az uzsorások ellenőrzéséről, és a megtorlásról. Minden remény megvan azonban arra, hogy a mai helyzet nyomban megjavul, mihelyt a katonaság tömeges felvonulásai véget értek és közlekedés megindulhat.

A helyzet komoly voltát nem egyszer derűs, sőt mulattató pillanatok is teszik változatossá.

Így:

Az egyik közeli falut bejárta egy szegény filiszter, ki nem sajnálta az időt arra, hogy egy gyarló zöngeményt elkövessen. Amolyan népies kottákat és nótákat árult az illető. A falu baktete nyomban kémet sejtett benne. És mert e gondolatának nem éppen nyájas kifejezése közepette futásnak eredt a szegény, a bakter utána rohant és miután jól elnáspárgolta, elfogta. Persze igazolás után szabadlára helyezték a szegény kottaárulót.

Más:

Tót baka járkál nagy büszkén a korzón, hosszú virginia az agyarában. Most rukkolt be, feleséget és gyereket hagyva otthon. Szemben jön egy ismerőse, ki persze tótul szólítja meg.

-Felrugom tizedet, én magyar vagyok. Velem nem beszélni tótul! Így büszkén mellét kidüllesztve a derék tartalékos.”

Forrás: Losonci Ujság, 1914.08.06./32.sz., 2.

Nógrád vármegye főispánjától

Tárgy: Orosz felhívás a monarchia szlávjaihoz.

Valamennyi főszolgabírónak és Losoncz R. T. város polgármesterének

A hadsereg főparancsnokság értesítése szerint orosz részről egy nyomtatott felhívás kíséreltetett meg, mely „Felhívás a szlávokhoz”/:"Vyzva k slovanum”:/ cím alatt a monarchia szláv elemeit Oroszország melletti állásfoglalásra szólítja fel és ezért jutalmul szabadságot ígér nekik.

Felhívom a rendőrhatalóságokat, hogy ezen felhívásnak esetleges terjesztését akadályozzák meg, terjesztőit a legerélyesebben nyomozzák és elfogásuk esetén az illetékes királyi bíróságoknak adják át.

Balassagyarmat 1914. november 13-án.

Prónay
főispán

Jelzet: Státny Arhív V Banskej Bystrici – Pobočka Lučenec. A XXIV. 1. Magistrát mesta Lučenec. 395/1914

Minister urhoz feliratot intéz...
17975-1914 szám
9/28 jkvi Bars vármegye átirata ellen-
sleges államokból származó iparozikkek
és termékek kiszorítása tárgyában.
Nógrád vármegye közönsége ezen
átiratban foglaltakat magáévá
teszi, ennek megfelelően felhívja
a vármegye lakosságát, iparosait
és kereskedőit, hogy a Magyar-
országgal ellenséges viszonyban
álló Nagybritánia, Franciaország

Teledi Henrik és Cservenyák György
vármegye bizottsági tagok küldettek ki
a hitelesítés határidejeül pedig a másod-
főjegyző hivatalos helyiségébe 1914. év no-
vember hó 23-ikának d. e. 11 órája álla-
pítottatott meg.

Elnöklő főispán mindenekelőtt kötele-
séget vél teljesíteni, amidőn hangsúlyozni
kívánja, hogy

Francia kivüli nagy és súlyos napok
kiszöntöttek reánk - azon időközben,
hogy a bizottság tisztelt tagjait itt e
teremben üdvözölhettem.

Azok a viharfelhők, amelyek utolsó
közgyűlésünk alkalmával - mi reánk
nézve oly gyászos keretben de vést-
jóslóan tornyosultak föl határainkon,
ma már úgy szólván az egész világot
fenyegetik.

Mekünk azonban e fekete felhőzetből
fellobbanó gyilkos fény - életem világította,
meg azt a veszedelmes helyzetet, amelybe
Monarchiánknak a minden oldalról
reánk törő ellenségeink alattomosan
késztettek.

De hála az Istennek! e nehéz pillanat-
ban Tetséges és szeretett agg királyunk
nak a jövőbe való éleslátása

és bölcs elhatározása meghozta számunkra
azt az egyedüli lehetőséget is, amely-
lyel további existenciánkat e veszedel-
mekkel szemben biztosítani képesek
vagyunk t. i. a fegyverbe szölitést.

Végtelen örömmel szölgöl: itt a vár-
megyei Közgűlés színe előtt konstatálmi
azt, hogy a fegyverbe szölités keresztül
vitele - a vármegyében - nemcsak hogy
általános nagy lelkesedés mellett történt,
de a végrehajtó közegeknek elismerésre
méltó, megfeszített, lelkiismeretes munkája
következtében - minden fönnakadás
nélkül simán és privat értesülés em-
szerint a katonai felsőbb hatóság teljes
megelégedésére bonyolított le.

A mozgósítás szabályszerű pontos keresztül
vitele lehetővé tette véreinknek azt, hogy ott
azon a helyen védjék meg a hazát - és támad-
ják az ellenséget, ahová őket a katonai
szempontok és parancsok állították.

És ők dicsőséggel állják meg helyüket!

De most azt kérdem - tekintetes törvény-
hatósági bizottság, vajjon akkor, midőn
véreink oly önfeláldozó módon küzdenek
a hazáért és mi érettünk - hogy akkor mi-
kik itthon maradtunk - éppoly önfeláldozó
lelkiismeretességgel teljesítjük - e

Kötelességeinket a háza iránt és ö' erettük?
Najjon küzdünk e mindannyian épp oly
hősiesen és önmagunkat, kényelmünket
megtudva azokért az eszközökért,
amelyeket nekiünk kell hitehremeni-
sziámukra azért, hogy ö' kicsősséggel
állhassák meg továbbra is helyüket a
hárcban?

Hát részben igen! mert ami a társadalom-
nak a háborús állapottal lépést tartó
közjó tékonyságát illeti, azt az egész
vármegye területén szívmelegítő ténykei-
konstataálhatjuk. - A vármegye minden
községében megalakult a helyi bizottság
és összesen mintegy 7000 kor. közjén-
és sok élelmet gyűjtött a közlőből, hogy
a hadba vonultak, gyámol nélkül maradt
családtagjain segítségén legalább is addig,
mig az állam a maga nagy segélyével -
támogatásukra nem siet. -

Másrészt a társadalom a vármegye helyén
nevezetesen Palassagyarmaton - Tüteleken -
Palgótörjában - Mátravöröskön - Gyácon
és legujabban Szécsényben - a vörös kereszt
nevében mintegy 200 ágyat állított föl seb-
tek befogadására, ápolására és ellátására
közadakozásból - és ezen kívül több helyen
lépott actióba a vármegyében működő

különféle jótékony egylete a nyomor enyhítésére.
Midőn a közjótékonyra, eme példái-
előtt a köszönet és az elismerés közzétételét,
melyen meghajtom - ne vádoljanak hálát-
lansággal, ha azt mondom, hogy mind ez
még nem elég. -

A hadi kölcsön kibocsátásával egy új
tér nyílik meg a vármegyék minden lakója
előtt - nem a köcsadakerésze - de a
kölcsön jegyzésének elősegítésével
propagálásával bizonyítani a haza iránt
érezett kötelesség teljesítésének mértékét. -
És itt megjegyezni kívánom, hogy e tény-
kedésben nem az egyeseknek, - vagy köz-
vagyonoknak erején túl való jegyzése,
vagy a már meglévő hitelintézmények-
nek meggyengítésével járó hadi kölcsön
jegyzése volna kívánatos az állam részé-
ről - hanem ezzel ellentétben azon
kérszónok-kérések megmozdítását értem,
amelyekről tudjuk, hogy a köznép rendes
körülmények között ugysis magánál
tartogat - és így a forgalomból teljesen
hiányzik. -

Pedig éppen ezen pénzek jelentékenyen
megszaporodtak most a sok ezer kormára
menő államsegélyek kiutalásával
egyrészt - és mávrészt a katonai

kincstár által vásárolt lovak, szekerek
és egyéb hadi anyagok kifizetésével. —

Emmel a kérdésnél azelőltök én a
Vármegye minden egyes tagjának harafias
közreműködésére. —

Jól tudom, hogy ez nem könnyű feladat!
de meg vagyok arról győződve, hogy ha a
Száradorúst siker koronázza — ha sikerült
a nép bizalmát az eszmék megnyerésére
és ott a ládafiában — heverő pénzeket
az állam erősítésére beállítani — akkor
bátran nézhetünk szembe a leküzdendő
nehézségekkel, mert existenciánk biztosítását
egy nagy lépéssel segítve elő: el-
mondhatjuk magunkról, hogy nem csak szó-
val, de tettel bizonyítjuk mély szeretetünket
hazánk és királyunk iránt. —

A komoly idők ezen szavait a köz-
gyűlés lelkesedéssel fogadja. —

Ezután Török Holtán vármegye bizottsági
tag indítványára elhatározza a köz-
gyűlés, hogy Ő cs. és Apostoli Felségét a
királyt távirati úton a következőleg
köszönti: „

Ő Felsége Cabinetirodájának
Wien

Szászvári és királyi apostoli.

Benczúr Gyula:

„Ófelsége I. Ferencz József király arcképe“, színes fénynyomatu művészi kiadásban, 60—73 cm. nagyságban.

A műlap ára keret nélkül K 24.—
Diszes fekete, 11 cm. széles fakeretben a 50.—

Benczúr Gyula:

„Ófelsége I. Ferencz József király arcképe“ Ófelsége aláírásával, színes műlap 29—35½ cm. nagyságban, margó nélkül.

A műlap ára keret nélkül K 1.50
Keskeny aranyozott keretben a 7.—

Koch: „Huszárvirtus“

Színes műlap, 16½—26 cm., margó nélkül.
A műlap ára keret nélkül K 1.50
Aranyozott keretben a 5.—

A hadsereg fővezére, Ő cs. és királyi Fensége, Frigyes főherceg tábornagy arcképe, Benczúr Gyulától, művészi réznyomat 25—45½ cm. nagyságban, margó nélkül.

A műlap ára keret nélkül K 5.—
Tölgyfakereiben a 20.—

Gergely: „Level az ütközet előtt“

Színes műlap, 17—26½ cm., margó nélkül.
A műlap ára keret nélkül K 1.50
Aranyozott keretben a 5.—

Bauer: „A trónörökös tüzkeresztése“

Színes műlap, 16½—24 cm., margó nélkül.
A műlap ára keret nélkül K 1.50
Aranyozott keretben a 5.—

Pap Henrik: „Level a harcterről“

Színes műlap, 16½—24 cm., margó nélkül.
A műlap ára keret nélkül K 1.50
Aranyozott keretben a 5.—

Megrendelő levél.

A m. kir. honvédelmi ministerium hadsegélyező hivatalának

BUDAPESTEN.

Ezennel megrendelem az itt felsorolt és általam megjelölt műlapokat:

..... példány Benczúr Gyula «I. Ferencz József király Ófelségének arcképe» művészi kiadásban, keret nélkül a K 24.—
..... Ugyanez 11 cm. széles fekete fakeretben a K 50.—
..... példány Benczúr Gyula «I. Ferencz József király Ófelségének arcképe» népies kiadásban, keret nélkül a K 1.50
..... Ugyanez keskeny aranyozott keretben a K 7.—
..... példány Benczúr Gyula «Frigyes főherceg tábornagy Ófelsége arcképe» réznyomásban keret nélkül a K 5.—
..... Tölgyfakereiben a K 20.—

..... példány Bauer «A trónörökös tüzkeresztése» színes műlap, keret nélkül a K 1.50
..... Ugyanez, aranyozott keretben a K 5.—
..... példány Koch «Huszárvirtus» színes műlap, keret nélkül a K 1.50
..... Ugyanez aranyozott keretben a K 5.—
..... példány Gergely «Level az ütközet előtt» színes műlap, keret nélkül a K 1.50
..... Ugyanez, aranyozott keretben a K 5.—
..... példány Pap Henrik «Level a harcterről» színes műlap, keret nélkül a K 1.50
..... Ugyanez, aranyozott keretben a K 5.—

Az ezért járó összeget korona fillért

a) egyidejűleg befizettem postatakarékpénztári befizetési lapon. } A nem kívánt módozat törlendő.
b) kérem utánvétel útján beszédni.

Név:

Pontos cím:

Foglalkozás:

Figyelmeztetés! Kérjük ezen megrendelőlevelet pontosan kitöltve a csatolt visszboríték felhasználásával a Hadsegélyező Hivatalhoz juttatni. Azon képek címeit, melyeket megrendelni óhajt, tessék aláhuzni s megjelölni, hogy hány példányban kívánja.

Vilmos császár legkifejezőbb arcképét magyar művész, Ferraris Arthur festette. Ez a kép a festőiség beszédességével, nagy történelmi hangulatot fejez ki. A magyar művész alkotásában a császár bizalma — az, amely senkitől sem fél, csak az Istentől, — testesül meg.

A kép háttérében, homályosan sihouett-szerűen, Werner Anton híres képe, «A német császárság proklamációja Versaillesban» látható. A háttér tehát a nagy múlt, mely ennek a nagy jelennek a forrása. A kép nemesen dekoratív és erősen átértett történelmiségével monumentális.

Ferraris A.: II. Vilmos császár arcképe.

(A háttérben Wernernek: «A német császárság proklamációja Versaillesban» c. hírneves festménye.)

Rézfénynyomat, a műlap nagysága 45,7—29,7 cm. margó nélkül.

A műlap nagysága margóval 50—66 cm.

Megrendelő levél.

Megrendelő levél.

A m. kir. honvédelmi ministerium hadsegélyező hivatalának

BUDAPESTEN

Ezennel megrendelem :

..... példány Ferraris A. «II. Vilmos császár arcképét» művészi kiadásban, keret nélkül Kor. 5,—

..... Ugyanaz 5 cm. széles tölgy keretben, üveg alatt Kor. 20,—

Az ezért járó összeget.....koronafillért

a) egyidejűleg befizettem postatakarékpénztári befizetési lapon.

b) kérem utánvétel útján beszedni.

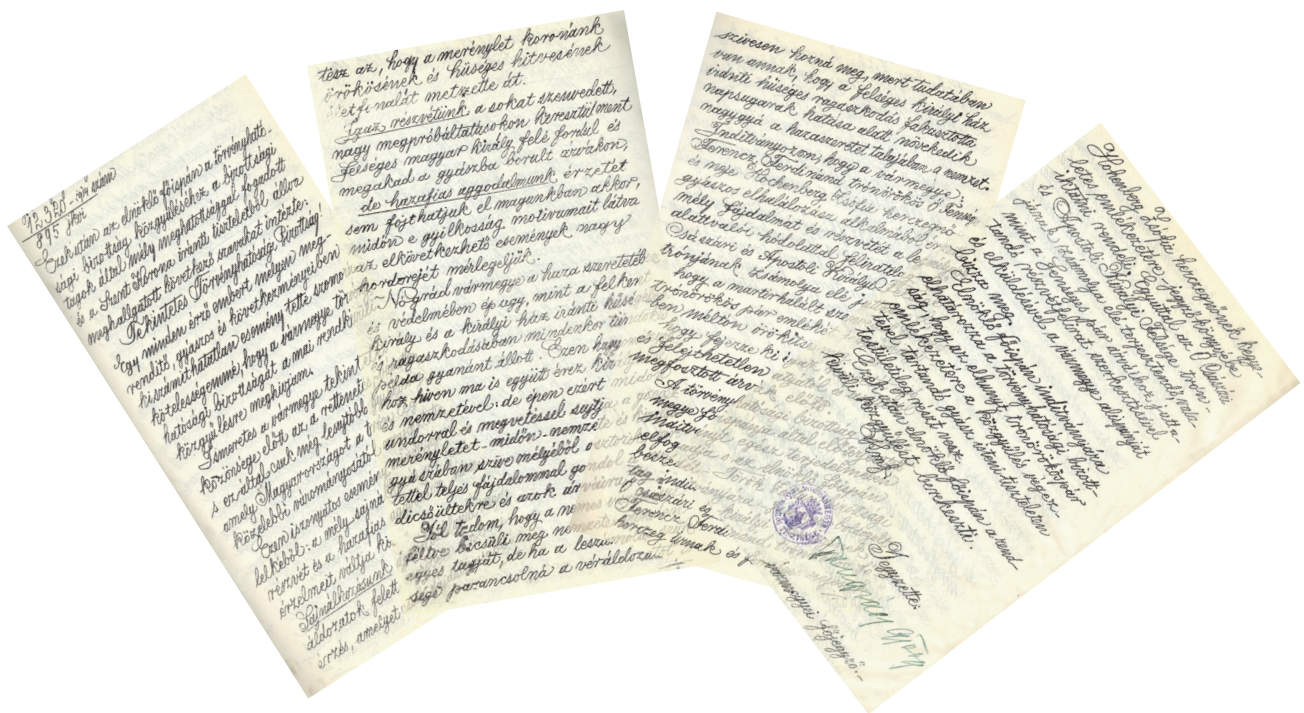
Név: Pontos cím:

Foglalkozás:

Figyelmeztetés! Kérjük ezen megrendelőlevelet pontosan kitöltve a csatolt visszborték felhasználásával a Hadsegélyező Hivatalhoz juttatni. Azon a kivitelt, melyben a képet megrendelni óhajtja, tessek aláhúzni s megjelölni, hogy hány példányban kívánja.

Jelzet: Státny Archív V Banskej Bystrici N. IV. 5

A NAGY HÁBORÚ KEZDETE II.

A háború kitörésekor az Osztrák-Magyar Monarchia fegyveres ereje - az 1867-es kiegyezés óta - az általános hadkötelezettség elvén épült fel, és szárazföldi, valamint tengeri haderőnemet foglalt magába. A szárazföldi haderő két részre oszlott. Legfőbb eleme a császári és királyi hadsereg volt, amely a közös hadügyminiszter alá tartozott és a Monarchia egész területéről egészült ki.

Másik eleme az 1868-ban megalakult magyar királyi honvédség, élén a honvéd főparancsnokkal. 1914-ben jött létre a magyar királyi népfelkelés, illetve a Monarchia osztrák felében a Landsturm, ahová 42 éves koráig minden hadköteles férfi tartozott. Ez külön főparancsnoksággal nem rendelkezett.¹ Ferenc József 1914. július 28-án kelt proklamációjában hangsúlyozta, hogy bízik „*Ausztria-Magyarországnak önfeláldozó lelkesültséggel telt vitéz hadseregében*”.² Ugyanaznap gróf Berchtold a szerb királyi külügyminisztériumhoz intézett táviratában közölte: „*Ausztria-Magyarország [...] a jelen pillanattól fogva Szerbiával hadiállapotban lévőnek tekinti magát.*”³ A hadüzenettel kezdetét vette a mozgósítás, amely során 1914 augusztusában 42 éves korig behívták a tartalékosokat, illetve a póttartalékosokat.

Ekkor a Monarchia hadtesteit hat hadseregbe vonták össze. A mozgósítással kezdetét vették a sorozások, népfelkelő bemutató szemlék, bevonulások. A nógrádi katonák döntően az alábbi egységek utánpótlását biztosították 1914-ben:

Fegyvernem	Katonai körzet	Csapat egység	Központ
Gyalogság	IV. Pozsonyi	16. honvéd és népfelkelő ezred	Besztercebánya
		2. zászlóalj	Balassagyarmat
		51. népfelkelő járás	Balassagyarmat
		25. cs. és kir. ezred	Losonc 1883-tól
	29. cs. és kir. tábori vadászzászlóalj	Kiegészítő parancsnokság: Losonc 1883-tól	
	III. Miskolci	10. honvéd és népfelkelő ezred	Eger
Lovasság	IV. Pozsonyi	Kiegészítő területe: 6. /II. Vilmos württembergi király/ cs. és kir. huszárezred	Klagenfurt Póttest: Gyöngyös
		12. cs. és kir. huszárezred	Arad Póttest: Kassa
		14. /Kolosvári Kolossváry Dezső lovassági tábornok/ cs. és kir. huszárezred	Nyíregyháza Póttest: Kassa
		15. /Ferenc Salvator főherceg/ cs. és kir. huszárezred	Gyöngyös
		5. honvéd huszárezred	Kassa
Tüzérség	IV. Pozsonyi	16. cs. és kir. tábori ágyúezred kiegészítő területe:	Losonc 1885-től
		3. honvéd tüzérezred	Kassa 1914-től

1 Magyarország az I. világháborúban. Szerk.: Romcsis Ignác. Bp., Kossuth Kiadó. 23-25. p.

2 I. Ferenc József háborús proklamációja. In: Az első világháború. Szerk. Szabó Dániel. Bp., Osiris Kiadó. 2009. 73-74. p.

3 Uo. Gróf Berchtold távirata. (1914. július 28. Bécs – Belgrád). 74. p.

1934-ben, Ladányi Miksa szerkesztésében megjelent Nógrád és Hont vármegye monográfiájában, a községi főjegyzők által nyújtott adatok alapján rekonstruálni lehet a nógrádi településekről bevonultak létszámát.⁴

Bevonultak létszáma településenként:

Alsópetény, 254
Alsótold, 72
Baglyasalja, 152
Bánk, 105
Becske, 125
Bercel, 300
Bocsárlapujtó, 196
Borsosberény, 108
Cered, 220
Cserhátszentiván, 112
Csesztve, 64
Csécse, 248
Debercsény, 27
Dejtár, 242
Diósjenő, 473
Etes, 160
Felsőtold, 86
Galgaguta, 134
Garáb, 68
Homokterenye, 250
Horpács, 45
Ipolyszög, 40
Jobbágyi, 120
Karancsalja, 152
Karancsberény, 72
Karancskeszi, 149
Karancsság, 114
Kazár, 67
Kisbárkány, 30
Kisgerge, 61
Kutasó, 70
Liptagerge, 76
Ludány, 135
Magyarnándor, 231
Mátranovák, 305
Mátraszele, 52
Mátraszöllős, 200
Mátraverebély, 148
Mihálygerge, 81
Mohora, 320
Nagybárkány, 157
Nagyoroszi, 400
Nézsa, 168

⁴ Nógrád és Hont vármegye. Szerk.: Ladányi Miksa. Magyar városok és vármegyék monográfiája. Bp., 1934. 164-303. p. A településlista nem teljes. Balassagyarmat esetében pontos számadat nem volt fellelhető.

Nógrád, 200
Nógrádkövesd, 75
Nógrádsáp, 45
Nógrádszakál, 94
Nógrádverőce, 350
Ósagárd, 101
Patak, 220
Patvarc, 57
Pogony, 60
Pusztaberki, 43
Rétság, 96
Romhány, 212
Ságújfalu, 84
Sámsonháza, 163
Szalmatercs, 65
Szanda, 220
Szécsénke, 35
Szécsény, 300
Szécsényhalászi, 203
Szupatak, 36
Szügy, 69
Terény, 240
Vizslás, 37
Zabar, 120
Zagyvapálfalva, 400
Zagyvaróna, 118

Salgótarjánban – az árvaszéki iratok között fellelt - hadbavonult egyének listája és a halotti anyakönyvi bejegyzések adatai összevetése alapján 1017 fő vonult be.⁵

A 25. és a 60. cs. és kir. gyalogezred először az Északkeleti-Kárpátokban, Galíciában harcolt: részt vettek 1914-ben a komarovi csatában, a leMBERG-ravaruszká-magierowi harcokban, a szeptemberi nagy visszavonulásban, majd Krakkótól a Szan folyóig történő előrenyomulásban, és végül a Krakkó körüli harcokban. 1915-ben a kárpáti téli csatákban, a gorlicei áttörést követő támadásban. 1916-ban következett a Bruszilov-offenzíva, majd 1918-ban az olasz hadszíntér harcai. A besztercebányai 16. honvéd gyalogezred a galíciai őszi hadműveletek után 1914 decemberében Limanovánál, 1915 májusában a gorlicei áttörésnél, majd a leMBERGI előnyomulás során Breszt-Litovszk környékén vett részt véres ütközetekben. 1916-ban Sztrípa mentén érte a Bruszilov-offenzíva, 1917-ben a Keleti-Kárpátokban a román fronton harcolt az ezred, s a háborút az olasz fronton fejezte be. A 16-os honvéd népfelkelők 1915 tavaszán Przemyśl feladásakor kerültek hadifogságba.⁶

A Magyar Statisztikai Szemle 1927-es kimutatása szerint az Osztrák-Magyar Monarchia területéről - 1914. július 26-tól 1918. október 31-ig - 8 millió 322 ezer főt hívtak be katonának, közülük 5 millió 61 ezer fő szerepelt a közös hadügyminisztérium által összeállított háborús veszteségkimutatásokban. A Magyarország által mozgósított katonák (3 millió 614 ezer fő) közül 381 ezren vesztették életüket, 743 ezren megsebesültek, az eltűntek száma 400 ezer, hadifoglyok száma 615 ezer fő volt.⁷ A veszteségek nagyságát illetően az ezredalbumok is adhatnak felvilágosítást: a besztercebányai 16. honvéd gyalogezred a háború első ütközetében, a komarovi csatában állományának közel harmadát elveszítette.⁸

5 MNL NML IV. 407. Nógrád vármegye árvaszékének iratai. Ikt.n.

6 Nógrád megye története (1849-1919). II. köt. Salgótarján, Nógrád Megyei Tanács VB. 1972. 199. p.

7 Háborúk, válságok, diktatúrák demográfiai hatásai. I. Nagy Háború. Bp., Központi Statisztikai Hivatal. 2014. 49-50. p.

8 Deseő Lajos: Az m. kir. besztercebányai 16. honvéd gyalogezred története. Bp., 1941. 21-36. p.

935 jhrv. Az 1912. XXX. t. ok. végrehajtásához

kiadott utasítás 40 S.-a illetve 58 S.-ához képest a mozgó sorozó birottságok, valamint az állandó sorozó birottság 1915-ösre kör- felkiáltással a következőképp alakították meg:

A mozgó sorozó birottság? A székely sorozó járásban: helyettes elnök: Ondrejovich László
Nagy Mikály alispán, illetve helyettes elnök: Dr. Elek Károly
helyettese Dongrácz György főjegyző, Dr. Elek Károly
és az illetékes sorozó járásban: Dr. Elek Károly
tagjai Dr. Okolicsányi János főorvos, akadályoztatása esetén Dr. Elek Károly
és az illetékes sorozó járásban: Dr. Elek Károly
viselője: főszolgabíró, helyettes elnök: Dr. Elek Károly
Az elnök, valamint orvos: a vármegyei tisztifőorvos.

A losonci sorozó járásban: helyettes elnök: Havas Gyula földbirtokos
metalmi akadályoztatása esetén Dr. Elek Károly
törvényhatóság körzete: Dr. Elek Károly
megnevezetteket helyettes elnök: Havas Gyula földbirtokos
1. A balassagyarmati sorozó járásban: Dr. Elek Károly
helyettes elnök: Havas Gyula földbirtokos
orvos: a vármegyei tisztifőorvos.

A kiskövi sorozó járásban: helyettes elnök: Tromy Gyula
lyortatása esetén Dr. Elek Károly
2. A kiskövi sorozó járásban: helyettes elnök: Tromy Gyula
orvos: a vármegyei tisztifőorvos, akadályoztatása esetén Dr. Elek Károly

A losonci / r. t. vármegyei / sorozó járásban: helyettes elnök: Havas Gyula földbirtokos
orvos: a vármegyei tisztifőorvos, akadályoztatása esetén Dr. Elek Károly

A salgótarjáni sorozó járásban: helyettes elnök: Havas Gyula földbirtokos
orvos: a vármegyei tisztifőorvos, akadályoztatása esetén Dr. Elek Károly

A salgótarjáni sorozó járásban: helyettes elnök: Havas Gyula földbirtokos
orvos: a vármegyei tisztifőorvos, akadályoztatása esetén Dr. Elek Károly

A salgótarjáni sorozó járásban: helyettes elnök: Havas Gyula földbirtokos
orvos: a vármegyei tisztifőorvos, akadályoztatása esetén Dr. Elek Károly

A salgótarjáni sorozó járásban: helyettes elnök: Havas Gyula földbirtokos
orvos: a vármegyei tisztifőorvos, akadályoztatása esetén Dr. Elek Károly

Nógrádi járás főszolgabírájától
4175/1914
Jegyző Urnak Alsópetény

A csatolt behívási hirdetmények és utmutatások a f. évi augusztus hó 22-ik napjának délelőtt 6 órájáig szigorú hivatalos titkot képeznek.

F.évi augusztus 22-ik napján reggel 6 órakor a behívási hirdetmények a mozgósítási hirdetmények módjára kifüggesztendők a többszöri dobszó útján a hadkötelesek és a népfelkelők felhívandók a hirdetményben foglalt kötelezettségek pontos teljesítésére.

Az előjárásnak szigorú felelősség mellett kötelességévé teszem, miszerint lelkiismeretesen ellenőrizzék, hogy a hirdetményben felhívottak védkötelezettségeiknek az előírt időben pontosan eleget tegyenek.

F. hó 24-én hozzám távirati jelentés teendő a szabadságolt honvéd legénység, az ujonczok és a pottartalékosok bevonulásáról.

F. hó 28-án távirati jelentés teendő a szabadságolt népfelkelésre kötelezettek bevonulásáról.

A népfelkelők bevonulását f. hó 24-től 28-ig az előjáróság mindennap ellenőrizze. – és azok akik a kötelezettségüknek nem tesznek eleget karhatalmi uton illetékes Parancsnoksághoz előállítandók.

Jegyző urnak szóló átvételi elismervény hozzám küldöncz útján, körjegyzőségekben községi bírónak szóló átvételi elismervények hozzám augusztus 25-én postai uton felterjesztendők. Rétság, 1914. augusztus 17-én

Főszolgabíró

Sándor Ármin gazdaságába küldött népfelkelő munkások utasítandók, hogy f. hó 24-én d.e. 11 órakor hivatalomban jelentkezzenek. Elindulásuk ellenőrizendő.

Jelzet: MNL NML V. 303. b. Az Alsópetényi körjegyzőség iratai, 941/1914

935 jkvi Az 1912. XXX. t. cz. végrehajtásához
kiadott utasítás 40 S.-a illetve 58 S.-ához
képest a mozgó sorozó biróságok, valamint
az állandó sorozó biróság 1915 évre közsé-
felkiáltással a következőképp alakították meg:
A mozgó sorozó biróságok elnöke
Nagy Miklós alispán, illetve törvény szerinti
helyettese Dongóczy György főjegyző,
ennek akadályoztatása esetén Rákóczy
István másod főjegyző,
tagjai Dr. Okolicsányi János tiszti főorvos
és az illetékes sorozó járás járási tiszt-
viselője: főszolgabíró, polgármester
Az elnök, valamint a tiszti főorvos
netaláni akadályoztatása esetére a
törvényhatóság községe az alábbi
megnevezetteket helyettesíti:
1. A balassagyarmati sorozó járásban:
helyettes elnök: Stankó Gyula földbíró
orvos: a pármegyei tiszti főorvos akadály-
oztatása esetén Dr. Schenk fősej-
tő főorvos járási tiszti orvos.

2. A sárvári sorozó járásban:

helyettes elnök: Ondrejovich Laszlo
földbirtokos.

Orvos: a vármegyei tiszti főorvos, akadályoztatása esetén Dr. Elek Károly
t.b. főorvos járási tiszti orvos.

3. A nógrádi sorozó járásban:

helyettes elnök: Huszár Elemér földbirtokos

Orvos: a vármegyei tiszti főorvos, akadályoztatása esetén Dr. Fischer Armin
járási tiszti orvos.

4. A gácsi sorozó járásban:

helyettes elnök: gróf Forgách Antal földbirtokos

Orvos: a vármegyei tiszti főorvos, akadályoztatása esetén: Dr. Reinhardt József
járási tiszti orvos.

5. A szécsényi sorozó járásban:

helyettes elnök: Gróf Keglevich József
földbirtokos

Orvos: a vármegyei tiszti főorvos, akadályoztatása esetén Dr. Finger Vilmos
t.b. tiszti főorvos, járási tiszti orvos.

6. A salgótarjáni sorozó járásban:

helyettes elnök: Szilárdy József földbirtokos

Orvos: a vármegyei tiszti főorvos, akadályoztatása esetén Dr. Erdődy Imre
járási tiszti orvos.

7. A losoncai sorozó járásban:

helyettes elnök: Havas Gyula földbirtokos

Orvos: a vármegyei tiszti főorvos, akadályoztatása esetén Dr. Wildmann József
járási tiszti orvos.

8. A kékői sorozó járásban:

helyettes elnök: Frenyó Gyula;

orvos: a vármegyei tiszti főorvos, akadályoztatása esetén Dr. Balassa
Árpád járási tiszti orvos.

9. A losonci /r. t. városi/ sorozó járásban:

helyettes elnök: Havas Gyula földbirtokos

Orvos: a vármegyei tiszti főorvos, akadályoztatása esetén Dr. Wildmann József
járási tiszti orvos.

10. Losoncz r. t. városi szék helyéül működő
alkalmazó /: utóellátó / bizottság:

elnök: Wágner Sándor kir. tanácsos
polgármester, akadályoztatása
esetén Havas Gyula földbirtokos.
Orvosa: Dr. Wildmann József losoncai
járási tiszti orvos.

Aggudéjüleg megbizva a törvényhatóság
közönsége a vármegye alispánját,
hogy az egyes elnökök és tagok me-
taláni akadályoztatása esetén a
védtörvény végrehajtási utasítás
40 §-ában foglaltak szerint előtér-
t

tartásával a szükséges helyettesítés iránt
saját hatáskörében intézkedjék.

Mivel honvédelmi m. kir. minister
úrhoz jelentés teendő, a vármegye alispánja
a fent megnevezett elnökök és tagok érte-
sítendőik.

M. körös borsot érdekeltségű st. népföldés tisztelettel

Salgotarjáni
Salgotarján

környezetarányos
köröség

747 Sz. K.
1914/1915

(5-19-117. Rinc 138. k. mintjára)

Sz. K. K.

az országos adóhatóságtól törlesztési engedélyt, a körös-
népföldésére kötött egyenletét, vagy az adóhatóság
lejtőre alapján felvett egyenletét.

...	...
...	...
...	...
...	...
...	...
...	...
...	...
...	...
...	...
...	...
...	...
...	...
...	...
...	...
...	...
...	...
...	...
...	...
...	...
...	...
...	...
...	...
...	...

Község előjáróságának

Salgotarján

Képzőiskolákra kötelezettek																
Év	Családi név		Lakóhelye	Foglalkozás	Kor	Lak. állás	Gyermekes	Férfi	Képzőiskolai	Ólom	Lakó	Gépezet	Gépgyártó	Gépfűtő	Művész	Működő
	1	2														
1893	Daniel	András		művész												
"	Leese	Lajos		ny. munkás												
"	Fehé	Ilván		háziúr												
"	Teplán	József Rozsó		lakatos		1										
"	Mauler	Rudolf		"		1										
"	Sannorhög	Sándor		háziúr												
"	Sträbel	Georg		ny. fiú												
"	Parigor	Ferenc		háziúr												
"	Buda	Sándor		ny. munk.												
"	Madra	Égerton		háziúr												
"	Sovirek	Ilván		ny. úr												
"	Révai	Rudolf		ny. úr tergályos					1							
"	Deutsch	Simon		ny. úr művész												
"	Unygal	András		ny. úr fiú												
"	Hajguth	Ilván		háziúr												
"	Eberst	Jenő		ny. úr												
"	Herman	János		háziúr												

Kimentatas!

Bazsa
 a folyó' isen bevezetvén ^{Bazsa} vízvezeték is részben
 szociálisok, a kik a komáromi járási kasszába essze.

272	szeged járás	1893	Mindjárt, Baross utca 120 sz. Grünfeld- Lestvénekül.
275	szeged járás	1892	járásf. alk. a.
498	szeged járás	1892	Komáromi járás v. 513.
264	Borsos járás	1893	Éger; ingalmasskál!
304½	Sánd járás	1893	Értes. székés.
209	Székely járás	1893	Komáromi járás v. 207.
253	Székely járás	1891	járásf. alk.!
131	Győr: Győrj. járás	1893	járásf. alk.!
280	Győr járás		<u>Komáromi járás</u>
426	Kisváros járás	1893	Komárom
113	Kisváros járás	1893	járásf. alk.
158	Komárom járás	1893	járásf. alk.
397	Komárom járás	1893	Győr a Komáromi 13
423	Értes. járás	1893	Bpest, VII. Rák - járásf. alk. v. 22. II. j. j.
41	Udvar járás	1893	Komárom
308	Óbuda járás	1893	járásf. alk. 624
71	Rév járás	1891	járásf. alk.
495½	Székely járás	1893	Győr járásf. alk.
182	Székely járás	1893	Bpest;
245	járásf. alk.	1893	járásf. alk. v. 207.
96	járásf. alk.	1891	Sánd járás
307	Székely járás	1893	járásf. alk.
412	Székely járás	1893	járásf. alk. 246.
510½	Székely járás	1893	járásf. alk.
86½	Székely járás	1892	járásf. alk.

Kimutatás

SALGÓTARJÁN államiasan beosztott azon népfelkelőről kik a mozgóítás egész tartamára fell lettek mentve

Név	Foglalkozás	Népfelkelő járás száma	Név	Foglalkozás	Népfelkelő járás száma
Kői Gergő		1	Krabó Péter	kocsimester	16
Komori Ferő	penzaphos. felv	1	Kranas János	váltókezelő	16
Karna József	kocsienvező	10	Kránk János	kocsienvező	16
Kischer Imre	v. kezelő	10	Kránk József	"	16
Gyabasz Ferencz	irtesítő	10	Toldi Rigoston	váltókezelő	16
Kispál Sándor	kocsienvező	10	Tajti József	kocsienvező	16
Kóth András	"	10	Kramszád József	váltókezelő	16
Konta János	váltókezelő	16	Boró István	kocsienvező	16
Kódi Ferencz	kocsienvező	16	Kramszád József	váltókezelő	16
Gyurcsik Ferencz	"	16	Pákozdi István	all-málházó	17
Guhouyi István	"	16	Közler Károly	hivatalnok	29
Hegyi János	váltókezelő	16	Rónai Imre	raktárnok	21
Hakó Béla	all. felügyelő	16			
Hiss István	kocsienvező	16			
Hoskútás Gergely	"	16			
Lakóczy István	hivatalnok	16			
Mataidesz Lajos	all. felügyelő	16			
Megyes András Pál	kocsienvező	16			
Oravecz Ferencz József	"	16			

SALGÓTARJÁN

Kimutatás.

állomásán beosztott azon hadkötelesekről kik a muzsikus tanterem alatt 40 napi felmentésben részesültek

Név.	Foglalkozás	csapattest	Név	Foglalkozás	csapattest
Fejes Ferencz	kiatalkozó	10 kann. gy. e.	Kohári József	merleg-munkás közutoló	60 gyal. oszt.
Havas Jenő	"	16 kann. gy. e.	Kontúr Alajos	"	25 gyal. "
Stojnec István	fang. díjaz.	70 gyal. e.	Kovács István	"	5 vartűz. oszt.
Molnár Kálmán	"	25 gyal. oszt.	Mooskó János	all-málházo munkás	25 gyal. oszt.
Gajnos Gyula	all. felb.	26 gyal. "	Oravecz József	váltófűz. oszt.	6 vout. oszt.
Kertész Emil	" " jölt	60 gyal. "	Framócs János	közutoló	25 gyal. oszt.
Theisz Károly	"	16 kann. gy. e.	Solt János	"	16 kann. gy. oszt.
Boszó Sándor	háziember	25 gyal. e.			
Dukisz József	"	16 kann. gy. e.			
Kovács Pál	"	25 gyal. e.			
Sári Pál	"	60 gyal. e.			
Barna István	"	25 gyal. e.			
Hegedűs János	all málházo	2 vout. oszt.			
Boszó Pál	háziember	25 gyal. oszt.			
Fodor Sándor	"	"			
Gyurcsik Pál	"	6 vout. oszt.			
Kakuk János	"	16 kann. gy. e.			
Kalocsai István	merleg munkás	29. vadaoszt.			
Hispál György	"	16 vout. oszt.			

Jelzet: MNL NML V. 171. c. Salgótarján Nagyközség Képviselő-testületének iratai, 7517/1914

7537/914. Szám:

F e l h í v á s !

Salgótarján nagyközségben 1893. évben született *Ernyal*
F. du dion hadköteles bevonulásra való esetleges
 felhívása esetén tartozik a felhívásban kijelölt időben a beszállás
 helyén a kir. honvéd kiegészítő parancsnokságnál ^{had} kötelezettségének
 teljesítése végett, különbeni elővezetés terhe mellett pontosan
 jelentkezni. -

Salgótarján, 1914. évi Augusztus hó 20.

Budapest,
 Szász uca
 120 IX.

Grünfeld Levelezőnél.

Községi jegyző.

9121/1914.

A salgótarjáni járás főszolgabírájától.

K Ö R R E N D E L É S !

Tekintettel arra, hogy a f. évben besorozott újoncok és póttartalékosok közel napokban bevonulni tartóznak az alábbi jegyzéket azzal adom ki, hogy az abban foglalt újoncokat és póttartalékosokat jelen rendeletem vétele után azonnal értesítse, hogy ezek a honvédséghez vannak beosztva s így a majd kifüggesztett behívási parancsban megjelölt napon egyenesen a kir. honvéd kiegészítő parancsnoksághoz Besztercebányára utazzanak a többi ezen jegyzékben felnem tüntetett újoncok és póttartalékosok pedig a cs. és kir. közös hadsereghez osztattak be és a behívási parancsban megjelölt napon Losoncra a cs. és kir. hadkiegészítő ker. parancsnoksághoz tartozik bevonulni és minden egyes besorozott egyén akár közös hadseregbeli, akár honvéd a sorozás alkalmával kapott ajándati lapját, okvetlenül vigye magával.

Kollár István, Mátránóvá, Fodor Balázs Homokterenye, Králik József Mátraszöllös, Balabicz János Baglyasalja, Mauler Rezső Rudolf Salgótarján, Zsélyi József Nagybárcán, Torják István Bárna, Misztrik István József Baglyasalja, Kakuk József Vizslás, Kohánka János Karancseszi, Rosenberg Ödön Zagyvapálfalva, Horváth István Zagyvaróna, Králik András Salgótarján Gróner-Lajó János Zagyvaróna, Verebéli Lajos kása Mverebélyi Graca (Graca Miklós Lajos Salgótarján, Kómár László Kazár, Handó József Nempti, Könyvi István Salgótarján Torják János Bárna Csomor Géza Györg Homokterenye, Spitzer Leó Zoltán Starján, Teplicski Sándor Hterenye, Romhányi Sándor Karancseszi, Dubinyi Lajos Starján, Csikós István Hterenye Tóth István Salgótarján, Tóth Petty Mihály mátraszöllös, Szabó József Salgótarján, Nyreges István Zagyvapálfalva, Borvan István Salgótarján, Kakuk Albert János Vizslás, Angyal Sándor Salgótarján, Tózsér József Kazár, Grázer Ede Salgótarján, Balog (Boller) János Homokterenye, Nizovicsek Alajos Zagyvaróna, Kazinci Balázs Mátraszéle, Novák István Karancseszi, Sulyok József Mátraszöllös, Zagy Pál (kora) Mátraverebely, Havran István Karancsalja, Kovács József Salgótarján, Szöllös József Karancsalja, Tamás István Salgótarján, Kazinci István Mátraszéle, Lőfy Gyula Salgótarján, Király Ferdinánd S-

Salgótarján, Majercsik Pál Sámsonháza, Longauer János Zagyvaróna,
 Kis Pál Somoskőujfalu, Tarnóc József Kisterenye, Deák József Vecsek-
 lő, Pécsi Sándor Mátraszöllős, Lunyacsek Károly Zagyvaróna, Kellner
 András (Orosz) Zagyvaróna, Grös Flórián Nemti, Dávid József Salgó-
tarján, Skotnyár Gyula Salgótarján, Tóth István Salgótarján, Rómer Zol-
tán Salgótarján, Freund József Karancsapátfalva, Tarjáni András Ka-
 rancskeszi, Szöllős János Karancsalja, Handó Gábor Mátraszele, Somos-
 kői Béla Lapujtó, Andó Géza Baglyasalja, Angyal István Zagyvaróna,
Sztrman Ferencz Salgótarján, Bihari Pál Baglyasalja, Fekécs Károly
 Kisterenye, Eördögh Lajos Salgótarján, Szkupin Ferencz Zagyvaróna,
 Znak Lajos Károly Baglyasalja, Olaj István Salgótarján, Angyal
 György (boldigó) Somoskőujfalu, Baksa Kálmán Lapujtó, Répás Nándor
 Mátranovák, Varga János Mátranovák, Susán Pál Bárna, Szabó József Nagy-
 bárkány, Agócs János Salgótarján, Somoskői István Lapujtó, Kosiczky
 József Zagyvaróna, Kormos István Mátranovák, Domonkos János Kazár,
 Bodor Mihály Somoskőujfalu, Varga András Medveshidegkut, Jakab István
 Vizslás, Pányik Mihály Zagyvaróna, Árvai József Salgótarján, Polder-
 man Béla János Kisterenye, Vidmár Ferencz Salgótarjáni illetőségűek.

Salgótarkán 1914-évi augusztus hó 19-én

Kesely
 járási főszolgabíró

SALGÓTARJÁN NAGYKÖZSÉG
ÉRKEZETT 1914. AUG. 19.
 7537
 Előzetes: []
 []
 []

Jelzet: MNL NML V. 171. c. Salgótarján Nagyközség Képviselő-testületének iratai, 7537/1914

10 biz
1914

1913
1915
főb. m. w
haladlyon kívül
helyesen

Bizalmos

Törvény. Mergősítés 1: hadi allománnyal való bejegyzés 1. Perctibere hadi vészgátlás-támszólásról szóló 1912. évi LVIII. t. cz. 10 §-a alapján a járművek haladását és kovácsok kivételét.

Közeledet

A mergősítésre utaló járművek területéről igényelt járművek és a hozzávaló eszközöknek az önkormányzat által megadott helyeken kell lenniük.

Díjazás átadás helyét: 5 db. két fogatú 4 vagy több üléses románykocsik, 300 db. két fogatú gardaerővel szerelt, 5 lovassított haladás és egy kovács.

Közeledet az elábbiakban részletek szerint a következőkben: Gardakerék lovassított kovács haladás

1. Tüskés	30 db.		20	
2. Lant	29 db.		10	
3. Kikötő		2	10	
4. Nagyszalm			20	1.
5. Kiszsalm			16	
6. Kiskürtös		1.	15	
7. Nagyürtös		2	20	1
8. Kiskürtös	35 db.		20	
9. Fehő	15 db.		10	
10. Lovassított	20 db.		15	1
11. Nagyszalm	20 db.		15	
12. Kiszsalm	20 db.		15	
13. Kiskürtös	39 db.		20	
14. Földkerék	18 db.		4	
15. Kútfő	12 db.		4	
16. Nagyürtös	29 db.		20	1
Összesen		5	234	3

840
1914

Biro' Munka

Felirány

Strommal szőlőbetelezes!

- 1.) A hadi sükségletre a Kormány-
ság által brodit lovareimás
állatok irai a honvedelmi mi-
nister által postai uton levele
megküldve.
- 2.) Munka a nyofellegok arde
aug. 2 an, vagy 3 an visszatertek,
tartomak augusztus 4 an
pontosan bevonulni.

Alsópetény 1914 augusztus 3.

Felirány
Külső

114/1914. bizalmas.

A salgótarjáni járás főszolgabíráját 61.-

Valamennyi községi és körjegyző Urnak

A f-hó 22-ik napjával keltezett behívási hirdetmény rendelkezéseitől eltérőleg a honvédelmi m.kir. miniszter Úr a 16/40.számú munkásosztag parancsnokához 114494.szám alatt intézett rendeletével úgy rendelkezett, hogy a salgótarjáni kőszénbánya r.t. munkásosztagába besorozott összes munkások ezen osztagba a háboru további során is meghagyandó.-

A munkásosztagba bevannak sorozva:

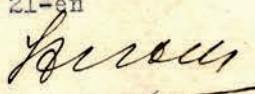
- a.) a katonailag kiképzett mozgósítás esetén bevonulás alól felmentett hadkötelesek és népfelkelők
- b.) a 19-42-éves katonailag kinem képzett népfelkelésre kötelezettek
- c.) 38-42-éves felszerelési állomásokról a bányákhoz vissza rendelt úgy nevezett másodosztályu népfelkelő
- d.) a 19-és 43-50-éves hadiszolgáltatásra kötelezettek
- e.) mind számfeletti ideiglenesen elbocsájtott általános mozgósításkor behívott népfelkelők és hadkötelesek

Ezek tehát a most elrendelt behívás után is, mint osztagba sorozott munkások fognak szolgálatot teljesíteni mindaddig, a míg a vállalatnak az állammal szemben vállalt szállítási kötelezettség kielégítéséhez a munkásokra szüksége lesz.-

Ezzel kapcsolatban az 1912-évi XLVIII.tcz, 6-§- értelmében ben igényelt hadi szolgáltatásnak a salgótarjáni kőszénbánya r.t, részére való ezen rendeletem b.) pontjában is említett kiállítását

az ezen tcz, 27-§- alapján elrendelem oly módon, hogy a salgótarjáni kőszénbánya r.t-nál jelenleg alkalmazásban álló, férfinemhez tartozó valamennyi polgári egyén (tisztviselőket kivéve) a ki életének 42-évéét betöltötte, de 50-életévét még meg nem haladta hadicélokra a kőszénbányában személyes szolgálatokra kötelezem.-Az ezen alapján kirendelt munkások, kiknek névjegyzéke utólag jegyző urakkal közölve lesz a munkásosztagba eskütétel nélkül lesznek beosztva.-
Ezen rendeletemet a salgótarjáni kőszénbánya r.t, igazgatóságával a 16/40.számú munkásosztag parancsnokával 51/1914. számú megkeresésére utalva közölni rendelem.-

Salgótarján 1914-évi augusztus hó 21-én

járási főszolgabíró

72/1914. biz.

A salgótarjáni járás főszolgabírájától.

Honvédelmi m.kir. Minister Ur ma érkezett 12187/1914. ala.sz. rendeletével mindazon közigazgatási tisztviselőket, továbbá mindazon községi előljáróági tagokat és alkalmazottakat, a kik a közös hadsereg, haditengerészet és a honvédség nem tényleges állományába tartoznak, és a kik a mozgósítás akadálytalan biztosításának érdekében a 36. mozgósítási napig polgári alkalmazásukban ezidőszereint meghagyattak, hogy ezen időpontig a bevonulási kötelezettség alól már fel vannak mentve, bizonytalan időre polgári alkalmazásukban továbbra is meghagyni rendelte.

A m.kir. népfölkelésre vonatkozólag felmentésre javaslatba hozott és ezideig a népfölkelési tényleges szolgálat alól felmentett fent felsorolt alkalmazottak továbbra is fel vannak mentve Már bevonultak felmentése iránt javaslatot tenni nem lehet.

Ezen körülményt tudomás és alkalmazkodás céljából közlöm.-

Salgótarján, 1914. augusztus 23.

Győrffy

főszolgabíró.

Folyószám	Családi és keresztnév	Születési év	Állapot (nőtlen vagy nő), állás, foglalkozás (kereset)	Illetőségi község, járás (megye), ország	Lakhely és házszám
1	2	3	4	5	6
	<u>I altisztek</u>				
1.	Pherr János	1873	nős bánya főfelőr	Dobsina Pozsonyi járás Gömör megye	Dalgóbánya Dalgótornyai
2	Dzorschag Antal	1880	nős bánya főfelőr	Pisó Bányatelep Baranya megye	- " -
	<u>II Munkások</u>				
3.	Orgós Pál	1886	nős fűtő	Zobor Felecki járás Gömör megye	- " -
4	Racskor János	1887	nős vájvár	Dalgóbánya Dalgótornyai járás Kőváros megye	- " -
5	Dalogi János	1879	nős vájvár	Dolgáron Dalgótornyai járás Kőváros megye	- " -
6	Dalta János	1890	nős Kovács	Kőváros-Dzokál Dzicsenyi járás Kőváros megye	- " -
7.	Dolys Géza	1894	nőtlen segéd vájvár	Dalgóbánya Dalgótornyai járás Kőváros megye	- " -
8	Bozó István borbai	1878	nős éjjeli őr	Fecsekölő Dalgótornyai járás Kőváros megye	- " -
9	Duchmizky Károly	1873	nőtlen baktató	Ochtina Pimaszei járás Gömör megye	- " -
10	Dunklós József	1895	nőtlen gépbaktató	Dalgóbánya Dalgótornyai járás Kőváros megye	- " -

Szolgált a közös hadseregben, a honvédségnél (beleértve azok póttartalékait is), a hadtengerészetnél vagy a csendőrségnél, mely rendfokozatban	Kijelölve mint		Bemutató (igen vagy nem)?	Megjegyzés
	mesterember	napszámos		
	és pedig			
7	8	9	10	11
Bélműzei intézet Nassa Bélműzei Katonai				Alkalmosnak Kilátott
B. "				"
" "				"
" "				"
15-ik gyolozóexped Kosovoz gyolozó				"
B. "				"
" "				"
" "				"
6-ik tűzexped Beschnitt vornicster				"
B. "				"

Budapest, az Alkotmány E. K. Könyvtárában

Jelzet: MNL NML V. 171. c. Salgótarján Nagyközség Képviselő-testületének iratai, 9116/1914 Salgóhánya

Utasítás

az 1896., 1895. és 1891. évben született népfölkelésre kötelezettek összeírása, bemutatása és behívása iránt.

A községi előljáróságok, városi hatóságok és járási tisztviselők részére.

A) A községi előljáróságok és városi hatóságok teendői.

I. A népfölkelésre kötelezettek felhívása összeírásuk végett.

1. Az 1896. és 1895. évben született népfölkelésre kötelezettek;
2. az 1895. évi születésű népfölkelésre kötelezettek, akik az északi vármegyékben az 1914. évben tartott népfölkelési bemutató szemlén alkalmatlannak találtak vagy azon meg nem jelentek (a népfölkelési tényleges szolgálat alól bizonytalan időre névszerint felmentettek kivételével);
3. az 1891. évi születésű népfölkelésre kötelezettek, akik a sorozó vagy vegyes felülvizsgáló bizottság által 1914. év végéig fegyverképtelennek osztályozottak;
4. az 1896. és 1895. évi születésű népfölkelésre kötelezettek, akik önkéntes belépés útján avattak fel, továbbá az 1891. évi születésű népfölkelésre kötelezettek, akik akár az újonczállításkor, akár önkéntes belépés útján besorozottak, illetőleg felavattak, de a hadsereg, haditengerészet, a honvédség vagy a csendőrség kötelékéből a felülvizsgáló bizottság által hozott határozat alapján az 1914. év végéig elbocsáttak;
5. azok, akik állítási kötelezettségüknek eddig eleget nem tettek:
a kellő számban rendelkezésre bocsátott hirdetéssel, azonkívül a községben (körjegyzőségben), illetőleg városban szokásos egyéb módon (dobszó, templom előtt való kihirdetés stb.) haladéktalanul felhívandók, hogy összeírásuk végett a tartózkodási hely községi előljáróságánál, illetőleg városi hatóságánál (Budapesten a kerületi előljáróságnál) jelentkezzenek.
Az összeírás végett való jelentkezésre nemcsak a magyar, hanem az osztrák állampolgárok, valamint a bosznia és hercegovinai tartományi illetőségű egyének is felhívandók.
A községi előljáróság, illetőleg városi hatóság a szükséghez képest megállapítja a jelentkezés napjait és sorrendjét és ennek megfelelően a hirdetésnek üresen hagyott helyét kitölti.

II. A népfölkelésre kötelezettek összeírása

a népfölkelési igazolványi és utalási lapok kiállítása.

Valamennyi jelentkezett magyar vagy osztrák honosságu, valamint bosznia és hercegovinai tartományi illetőségű népfölkelésre kötelezett összeírandó és azokról a rendelkezésre bocsátott népfölkelési igazolványi és utalási lapok személyi adatokat tartalmazó rovatai (ideértve az iskolai képzettségre, foglalkozásra, illetőségi és tartózkodási helyre, valamint a nyelvismeretre vonatkozó adatokat is) a jelentkezők bemondása, a szükséghez képest, a rendelkezésre álló személyi okmányokba való betekintés alapján pontosan kitöltendők.

Az összeírásnak minél eredményesebben való foganatosíthatása végett a helyi viszonyoknak megfelelőleg, esetleg házról-házra járva, minden rendelkezésre álló eszköz igénybe vételével legszigorubb ellenőrzés gyakorlandó abban a tekintetben, vajjon a felhívott népfölkelésre kötelezettek összeírásuk végett jelentkeztek-e.

Ha valamelyik népfölkelésre kötelezett azt állítja, hogy külföldi (olasz, amerikai stb.) állampolgár, az illető felszólítandó, hogy állampolgárságát igazolja; a külföldi állampolgárságnak igazolása esetén az illetőnek összeírása felfüggesztendő és az állampolgárságot igazoló iratok határozathozatal végett a törvényhatóság útján a m. kir. honvédelmi ministerhez azonnal felterjesztendők.

A népfölkelésre kötelezettek összeírása legkésőbb 1915. évi február 7-én befejezendő.

Tekintetes Jegyző úr!

Alulírott népfelkelő munkás azon alázatos kérelemmel fordúlok magas színe elé – méltóztassék engem egy más munkás által felváltani. Kérelmem alapjául szolgáljon hogy már az ötödik hónapot szolgálom a munkás osztagnál, otthol (sic!) maradt családom a következők Feleségem és beteg Apám, nevezettek mind a ketten munka képtelenek, úgy vagyonom kivantéve a púsztulásnak. A Hadnagy úr az osztagúnk parancsnoka kijelentette hogy bármelík munkást nagyon szívesen felváltja, csak kérjük meg a tek. Jegyző urat méltóztassék hejettünk más munkást küldeni. Ismételten esedezek a tek. Jegyző urhoz méltóztassék kérelmemet figyelembe venni mivel felváltásom semmi nehézségekbe nem ütközik, mert van a községünkbe elég munkás ember, és már töb munkások felváltattak a jegyzők jó akaratából. A hejettem küldöt munkást a 11. ezred népfelkelő irodához Jászberény betereszteni, és nevemet kiírni, hogy nevezet munkás kit váltson fel.

A tekintetes Jegyző úr alázatos szolgálja

Barna Imre Keszegi lakos.

Szerejevó (sic!). [1915.] Május hó 6ik án

Ki szolgál a 11ik ezred 2/VII. munkásosztagnál Szerejevóban

Jelzet: MNL NML V. 303. b. Az Alsópetényi körjegyzőség iratai, 929/1915

Tekintetes Jegyző úr!

Alulírott népfelkelő munkások azon alázatos kérelemmel fordulink magas színe elé méltóztassék minket más munkások által felváltani. Kérelmünk alapjául szolgáljon hogy már az ötödik hónapot szolgáljuk a munkás osztagnál, mindannyian hadkötelesek vagyunk, ahoz nincs reménységünk hogy ittléttünk által hadkötelességünket elkerüljük, tehát óhajtanánk kik szolgálnak a 11ik Népfelkelő 2/III. munkásosztagnál Szerejevóban (sic!).

A küldendő munkások czíme Genie Direktion. Ziv. Arbeiter abteilung 2/III. Sarajevo

Jelzet: MNL NML V. 303. b. Az Alsópetényi körjegyzőség iratai, 939/1915

M. kir. _____
honvéd kiegészítő parancsnokság.

Bevonulási hely: _____

Népfölkelési utalási lap.

Név: Kovács József
- Ferencz Apa neve: Zachar Teronca

Születési	év: 18	<u>68.</u>	Volt-e katona?	<u>igen</u>
	hely:	<u>Teréske</u>	Utolsó katonai rendfokozat és azon csapattest megnevezése mellyel tényleges szolgálatát teljesítette	<u>gyalogos a cs. és kir. 66. ik gyalog est.</u>
	járás:	<u>Nógrádi</u>	Iskolai képzettség:	<u>elemi</u>
	megye:	<u>Nógrád</u>	Foglalkozás: (mesterség)	<u>géplakatos</u>
	ország:	<u>Magyar</u>	Tartózkodási hely:	<u>ROMHÁNY</u>
Illetőségi helye a jelenlegi összeírás idejében	község:	<u>Teréske</u>	Nyelvismeret:	<u>magyar</u>
	járás:	<u>Nógrádi</u>		
	megye:	<u>Nógrád</u>		
Népfölkelési fegyveres szolgálatra vonatkozó	orvosi lelet		Testmagasság cm.
	határozat			
Az alkalmasnak talált népfölkelő beosztott a <u>honvédséghez</u> hadsereghez				

Kelt Rét. ág 1915 Október. 1-én

Előjegyzés a csapatok szerint való beosztásra, alkalmaság szerint	
Csapattest, melyhez beosztott	

m. kir. honvéd kiegészítő parancsnokság
pecsétje, aláírás.

Palta nyomda, Budapest.

Járás

Nógrád

II. PÓTSZEMLE.

Népfölkelési igazolványi lap.

Név:

Horváth Ferenc

Apa neve:

János

Anyaneve:

Vida Mária

Születési	év: 18 <i>84.</i>	Állittatása idejében illetőséggel birt:	község: <i>Romhány</i>
	hely: <i>Vismarog.</i>		járás: <i>Nógrád.</i>
	járás: <i>Nógrád</i>		megye: <i>Nógrád.</i>
	megye: <i>Nógrád</i>		Iskolai képzettség: <i>6 elemi.</i>
	ország: <i>Magyar.</i>		Foglalkozás (mesterség): <i>államár. elöljáró.</i>
Illetőségi helye a jelenlegi összeírás idejében	község: <i>Romhány</i>	Tartózkodási hely:	<i>Romhány</i>
	járás: <i>Nógrád</i>	Nyelvismeret:	<i>magyar. német.</i>
	megye: <i>Nógrád</i>		

Kelt

Romhány

1915

okt. 11.

ZÖJE

[Signature]

(községi előljáróság aláírása, hivatalos pecsét)

Népfölkelési fegyveres szolgálatra	<i>alkalmas</i>	Testmagasság..... cm.
Az alkalmasnak talált népfölkelő beosztott a		honvédséghez hadsereghez

Kelt

Romhány

1915

Utasítás: Az alkalmasnak talált népfölkelésre kötelezett a hirdetmény

utján közzéteendő napon a **honvéd kiegészítő kiegészítési kerületi** parancsnok-

sághoz.....-ra

bevonulni tartozik.

m. kir. honvéd kiegészítő parancsnokság pecsétje, aláírás.

Tudnivaló: 1. E népfölkelési igazolványi lap birtokosának Ausztria-Magyarország, nemkülönben Bosznia és Hercegovina területén a népfölkelő bemutató személyre és onnan állandó tartózkodási helyére való visszatéréséért, valamint szolgálati felére való bevonulásakor vasutakon és gőzhajókon ingyenes utazásra van joga.
2. Aki a behívási parancsnak nem tesz eleget, azt karháttalammal vezetik elő és a törvény teljes szigorúval büntetik.

Zur Beachtung: 1. Der Besitzer dieses Landsturm-Legitimations-Blattes hat in Oesterreich und Ungarn, sowie in Bosnien und Hercegovina, auf den Bahnen und Dampfmaschinen, zur Landsturm-Musterung und retour zu seinem ständigen Aufenthaltsort, sowie auch zur Ehrückung zur Dienstleistung freie Fahrt. 2. Derjenige welcher dem Einberufungsbefehle nicht Folge leistet, wird mit Bruchhalsgewalt vorgeführt, und nach der vollen Strafe des Gesetzes bestraft.

Na znanje: 1. Posjednik ovog pučko-ustaškog iskaznog lista ima na području Austro-Ugarske, ili Bosne i Hercegovine pravo na besplatno putovanje na pučko-ustašku predodžbenu smotru, te odane natrag u stalno mu boravište, kao i prigodom pridolaska na službovanje, pravo na besplatno putovanje koljeznicama i parobrodovima.
2. Tko ne udovolji pozivnoj zapovijedi, bit će brahjalno predveden, te kažnjen najstrože po zakonu.

Aviz: 1. Proprietarul prezentel Poi de legitimare pentru glotari are dreptul a călători gratuit pe calea ferată și pe vapor pe tot teritoriul Austriei, al Ungariei precum și al Bosniei și Hercegovinei de către și avoca să mențină la dispoziție de prezentare la glote și de către ori de câte ori să va reințoarce la locul reședintei, sale stabile, precum și când va pleca să prestare serviciul militar.
2. Cel-ce nu va face destul porancei de chemare va fi adus cu forță armată și va fi pedepsit cu toată riguroza legel.

Povsimnutia hodné: 1. Majitel karty landsturm-legitimacnej má nárok na bezplatné cestovanie na železnicach a lífoch na plocho Rakusko-Uhorska, alebo Bosnie a Hercegoviny, jesť tí narukuje na landsturmový revízii predstavenia sa a keď odíť nazad cestuje na stále miesto prebývania, akonaj keď narukuje ku vybaveniu služby.
2. Kto zavolaťajuce rozkazy nespĺní, ten bude cestou moci predvedený a celou prisnosťou zákona trestaný.

Ha znanje: 1. Posjednik narodno-ustashkog iskaznog lista ima na području Austro-Ugarske, kao i Bosne i Hercegovine pravo na besplatno putovanje na narodno-ustashku predodžbenu smotru, te odati na povratku u svoje stalno boravište, kao i prigodom pridolaska na službovanje, pravo na besplatno putovanje na koljeznicama i parobrodima.
2. Ko ne udovolji pozivnoj zapovesti, biće brahjalno predveden i najstrožije po zakonu kažnjen.

Znati dostojno: 1. Vozoditel' sogo narodnoopolčennogo iskazduščajusogo lista mae postudu darono (besplatno) putovati na oboz' Austrija-Ugorciny, abo Bosnii i Hercegoviny na željeznicy i narovym korabljam, kođ on' putuje na narodnoopolčennico predstavajusice borbiše abo otr'az' verat'e se nazad na mesto postojannogo prebivania, abo žse on' otpravljaje na služenie.
2. Ktožnyj ne otpravljaje zavjazavajusomu rozkazu, togo brahjalno vlast' privuditi na seos, i bude sa karati sz' t'žkavym žestrostio zakona.

Járás Kékkő Másolat

Népfölkelési igazolványi lap.

Név: Ubrankovics Pál

Apa neve: " Anya neve: Majoros Apollónia

Születési	év: 18 <u>91.</u>	Állittatása idejében illetőséggel birt:	község: <u>Kiskürtös</u>
	hely: <u>Kiskürtös</u>		járás: <u>Kékkő</u>
	járás: <u>Kékkő</u>		megye: <u>Nórád</u>
	megye: <u>Nórád</u>		Iskolai képzettség: <u>5. elemi</u>
Illetőségi helye a jelenlegi összeírás idejében	ország: <u>M.</u>	Foglalkozás: (mesterség): <u>gardasági seled</u>	Tartózkodási hely: <u>Nagykürtös (Berzdolna)</u>
	község: <u>Kiskürtös</u>	Nyelvismeret: <u>magyar. tud</u>	
	járás: <u>Kékkő</u>		
	megye: <u>Nórád</u>		

Kelt Kékkő 1915 febr. 2.

Dorykórály H. Kunyegyi
(községi előljáróság aláírása, hivatalos pecsét)

Népfölkelési fegyveres szolgálatra	<u>alkalmas</u>	Testmagasság <u>161</u> cm.
Az alkalmasnak talált népfölkeltő beosztatott a honvédséghez hadsereghez		

Kelt Kékkő 1915 márc. 14.

Utasítás: Az alkalmasnak talált népfölkeltőre kötelezett a hirdetmény útján közléteendő napon a ~~honvéd kiegészítő~~ **kiegészítési kerületi** parancs-

nökséghez Losonc -ra bevonulni tartozik.

Csaszpár H. (P.H.)
m. kir. honvéd kiegészítő parancsnokság pecsétje, aláírás.

Tudnivaló: 1. E népfölkelési igazolványi lap bitolosának Ausztria-Magyarország, nemkülönben Bosznia és Hercegovina területén a népfölkeltő bemutatásánál személynél és annak állandó tartózkodási helyére való visszatérésékor, valamint szolgálatideje való bevonulásakor, vasútkon és főútvonalakon legyenges utazása van igénybe.
2. Aki a beírást parancsnak nem tesz eljegyet, azt karháttalammal vezeték elő és a törvény teljes szigorával büntetik.

Zur Beachtung: 1. Der Besitzer dieses Landsturm-Legitimations-Blattes hat in Oesterreich und Ungarn, sowie in Bosnien und Herzegovina, auf den Bahnen und Dampfstraßen, zur Landsturm-Musterung und retour zu seinem ständigen Aufenthaltsort, sowie auch zur Rückkehrung zur Dienstleistung freies Fahrt- & Derzusage, welcher dem Kinberaufungsbefehle nicht Folge leistet, wird mit Bruchhalsgewalt vorgeführt, und nach der vollen Strafe des Gesetzes bestraft.

Na znanje: Posjednik ovog pučko-ostaskog iskaznog lista ima na području Austro-Ugarske, ili Bosne i Hercegovine prigradom putovanja na pečko-ostasku predložbenom smetru te odane natrag u stalno nu boraviste, kao i prigradom prilaska na službovanje, pravo na besplatno putovanje i putovanje u parobrodovima.
2. Kto ne udovolji pozivnoj zapovijedi, biti će brahjalno predvođen te kažnjen najtežim po zakonu.

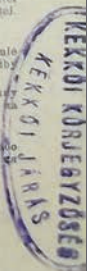
Aviz: 1. Proprietarul prezentei Poli de legitimație pentru gărzi are dreptul, la călătorii gratuite pe calea ferată și pe vapor pe tot teritoriul Austriei, al Ungariei și al Bosniei și Hercegovinei de călători și de servicii în inspecția de prezentare la gărzi și de călătorii de alți și de reintarcare la locul rezidenței sale stabile, precum și cănt va pleca să presteze serviciul militar.
2. Cel ce nu va face doctul porancei de chemare va fi adus cu forta armată și va fi pedopsit cu toată riguroarea legel.

По сведениям: 1. Мажител карты ландштурм-легитимационной ма норок на бесплатно, естовање на железницатах и стож на плоче Ракуско-Унгарска, алибо Босние и Герцеговине, јес ли нароче на ландштурмови ровати предствонна са а код одлаћ назад естоје не естало место пружања, јак а код нароче ку врбавену слободу.
2. Кто зовољаваче позиву неспити, те биде ест-тои мочи предводењу а олози притворити а закону тешкој.

На знанье: 1. Поссидни народно-остаскиот исказни лист има на подручје Аустро-Угарске, као и Босне и Герцеговине правиком путовања на народно-остаски предлозибу сметру, те одлазе на повратак у своје стално боравиште, као и правиком приласка на службовање, право на бесплатно путовање на железницата и паробродима.
2. Ко не удовади позивној заповести, оће брахјалноу елем предводеи и најстроје по закону казнен.

Знати дестовно: 1. Владодељте есо народно-остаскиот о високданачког аста мао нороку даромо (бесплатно) путовати на оловј Аустро-Угаршине, алибо Босние и Герцеговине на железницата и в паровозима, корабима, еде оне путје на народно-остаскиот предлавадење сбороце або отгледа ширте естало место пружања, јак а код нароче ку врбавену слободу.
2. Котори не едовољаваче позиву неспити, те биде ест-тои мочи предводењу а олози притворити а закону тешкој.

60995. A masolat hiteleül. Kékkő 1915. márc. 27.
ONÜ MK, 1323/1917 adm.

A négrádi járás főszolgabírójától. -

6220/1916 szám.-

Jegyző Ur! *1916. aug. 18.*

Az 1885 évtől 1897 évig terjedő időben született és a bemutató pót-
szemlén, utószemlén és felülvizsgálaton alkalmasnak talált népfel-
kelésre kötelezettek bevonulására vonatkozó hirdetményeket oly fel-
hívással adom ki, hogy azokat a községekben és az ahhoz tartozó pusz-
tákon haladéktalanul kifüggeszse és annak tartalmát dobszó utján is
a lakosságnak tudomására hozza.

Dobszó utján közhírré teendő továbbá az is, hogy mindazok a nép-
felkelésre kötelezettek, akiknek népfelkelési igazolványi lapjuk sze-
rint Máramarosszigetre, illetve Beszterczére kellene bevonulni, nem
ide, de Szatmárnémetibe, illetve Zilahra tartoznak bevonulni, továbbá
hogy a honvédséghez becsztott azon népfelkelők, akiknek az osieki
f. honvédkiegészítő parancsnöksághoz kell bevonulni, nem ide, de Po-
zsegára tartoznak bevonulni.

A hirdetmény az osztrák állampolgárookra, valamint a bosznia-her-
cegovinai illetőségűekre nem vonatkozik, miután azok külön behívó:
jeggyel fognak behivatni.

A bevonulás ellenőrzendő és annak megtörténtéről hozzám augusz-
tus hó 30-áig jelentés teendő. -

Rétságon 1916. évi augusztus hó 18-án,

Sabzly
főszolgabíró. -

Valamennyi magyarországi vármegyei és városi törvényhatóságnak. Székhelyeiken. Budapest, 1915. évi december hó 17-én.

Értesítem a törvényhatóságot, hogy a hadügyminiszter úrral létrejött megállapodás értelmében török állampolgárok a háború tartamára, mint legénységbeli egyének a közös hadseregbe vagy a m. kir. honvédségbe /: illetőleg a cs. és kir. honvédségbe:/ a véderőről szóló törvény végrehajtására vonatkozó utasítás I. rész. 136. paragrafusa alatt foglaltak értelmében és a folyó évi október 30-ról 15166. elnöki 18. szám alatt kelt rendeletben az önkéntes belépésre törekvő bolgár állampolgárokra nézve megszabott feltételek és módozatok hasonlatosságára szintén beléphetnek. Az önkéntes belépés a szerb hadseregből megszökött mohamedánoknak vagy török állampolgároknak is meg van engedve. Az önkéntes belépés céljából netalán jelentkező ilyen egyének tehát a megfelelőleg már utasított legközelebbi hadkiegészítési kerületi – illetőleg honvédkiegészítő parancsnokságnak adandók át. Jelen rendeletem tudomásul vétel végett valamennyi járási tisztviselővel és községi előljárósággal azonnal közlendő.

Nógrádvármegye alispánja

Jelzet: MNL NML V. 302. b. Romhány nagyközség iratai, 55/1916

2/ **FRIED-FÉLE GÉPGYÁR ÉS VASÖNTÖDE**
CS. ÉS KIR. KATONAI VEZETŐSÉG **Igazolvány.**
MISKOLCZ

Név: <i>Farga László</i>	Ezen igazolvány tulajdonosa a
Születési év: <i>1894</i>	<i>M. t. st. 4416-ott</i>
Születési hely: <i>Salgótarján</i>	<i>Lil Volo</i> számu
Tartózkodási hely: <i>Miskolc</i>	rendelete alapján a katonai szol-
Rang és csapattest, melyhez tartozik: <i>Közlőcsény</i>	gálat alól <i>Fried féle</i>
<i>25-ik gyalogezrednél</i>	<i>gépgyárban vesé-</i>
	<i>nyelve</i>
	fel van mentve.

Miskolcz, 1917 *aprilis 25 en*

Sajátkezü aláírás.

Jelzet: MNL NML V. 171. c. Salgótarján Nagyközség Képviselő-testületének iratai, 754/1918

A NAGY HÁBORÚ ITTHONI ARCA I.

A háború nagy változásokat hozott a hátszág életében. Anyagi téren óriási terheket rótt a lakosságra, de emellett a humanitárius tevékenységekben (az egészségügyi ellátás segítésében, különböző segélyakciókban) való részvételben is számítottak az itthon maradtakra. Az állami segélyezés – a 148000/1914 B.M. sz. körrendelet a 1882. évi XI. tc. 9. pontja alapján - ugyanis nem bizonyult elegendőnek.¹

Egymás után szervezték a segélyakciókat a katonák, árvák, özvegyek rokkantak számára, de 1915-ben az orosz betörés következtében a Kárpátokban elpusztult falvak újjáépítésére ismét országos mértékű összefogásra volt szükség.² Sáros vármegyében 31, Zemplénben 190, Ung vármegyében 15 község pusztult el különböző mértékben.³

Számos nógrádi községben megszavazták az anyagi hozzájárulást az újjáépítéshez, Losonc város Jóléti Bizottsága 200 koronával kezdte meg a gyűjtést. Javasolták, hogyha a megye felépítene egy oroszok által elpusztított falvat, azt akár *Nógrádfalvának* is elnevezhetnék.⁴

A románok 1916-os nyári erdélyi hadműveletei során ezrek hagyták el lakóhelyüket, így a menekültek befogadásáról, foglalkoztatásukról is gondoskodni kellett a nyugalmasabb vidékeken élőknél. Nógrád megye alispánja 1916. szeptember 1-jén a

Vöröskereszt bevonásával megalakította azt a segélybizottságot, amely a rendelkezési alapból a Balassagyarmaton elhelyezett Petrozsény és Brassó városokból menekülteknek 1000 korona segélyt utalt ki.⁵ Ezen kívül előfordultak egyéni akciók is, például Höppner Gyula fűtymester a balassagyarmati Komzsik vendéglőben fűtő-előadásával az erdélyi menekültek javára 36 korona 22 fillért gyűjtött.⁶

1916-ban országos kezdeményezés indult a *Nemzeti Áldozatkétség Szobra* megalkotása tárgyában. Ezzel kívánták segíteni a csatákban elpusztult hősök özvegyeit,

árváit, illetve a megrokkant vak katonákat.⁷ Hasonló céllal kezdte meg működését az *I. Ferencz József Király Hadisegély Alap*, amelyet 1917-ben alapítottak. A nógrádi települések - természetesen gazdasági erejükhöz mérten - kisebb-nagyobb összegekkel próbálták támogatni az alapot.

Az egészségügyi ellátásban Nógrád vármegyében Losoncnak jutott a főszerep, mivel a losonci tartalékkórházban a háború kezdetétől 1914. december végéig 14000 sebesült katona fordult meg. Itt volt a gyűjtő állomás, ide érkeztek az északi harctér sebesültjei és betegei, innen lettek az ország minden részébe szétosztva.⁸

1 Segélyre jogosultak voltak: A bevonult neje, gyermeke (a házasságon kívüli is), mostohagyermek, unokája, apja, anyja, mostohaapja, mostohaanyja, nagypapa, nagyanya, neje, neje édesapja, neje édesanyja, édes, vagy mostohatestvére, de valamennyi csak akkor, ha semmiféle állandó ellátásban nem részesült, ha vagyonából, vagy más keresetéből fenntartani magát nem képes, és ha őt addig egészben, vagy részben a bevonult tartotta el saját keresetéből. A segély összege törvényhatóságoként különböző: legkisebb összege naponként 57 fillér, legnagyobb 70 fillér, Kassán 80 fillér, Fiumében 81 fillér, Pozsonyban 88 fillér. A 8 éven aluliak számára a napi segély fele jár, és annak is akit a bevonult csak részben tartott el. Szabó, 2009, 149-150. p.

2 Magyar minisztertanácsi jegyzőkönyv 1915. június 5. A hadműveletek során elpusztult felvidéki községek helyreállítására vonatkozóan megfogalmazták, hogy nem kártérítési akció, hanem segítő akciónak van szó, amely előreláthatólag 7-8 millió koronába fog kerülni, és az újjáépítést közmunkával szerették volna megvalósítani. Szabó, 2009, 159-162. p.

3 *Mi pusztult el a Felvidéken? Losonci Ujság*, 1915.09.09./36. sz., 1. p.

4 *Nógrádfalva. Felsőnógrád*, 1915. 07.22./29. sz., 2. p., 1915. 07.29./30. sz., 2. p.

5 *Közigazgatási bizottsági ülés. Nógrád*, 1916. 09.17./38.sz., 1-2. p.

6 *Höppner Gyula a fűtymester. Nógrád*, 1916. 09.17./38. sz., 3. p.

7 A Mátyás király lovagját ábrázoló szobron kívül még a szobor jelvény változatát is tervezték kiadni.

8 *Vérhas kórház. Felsőnógrád*, 1914. 10.01./71. sz., 2. p.

Az állami egészségügyi ellátáson kívül a „Vörös Kereszt Egylet” is gondoskodott a sebesültekről. A mozgósítással kelt életre az egylet, a nagyobb településeken kívül (Balassagyarmat, Salgótarján) számos helyen hoztak létre fiókegyleteket. A települések képviselő-testületi jegyzőkönyveiben végigkövethető az egylet anyagi támogatása, munkájuk segítése. Elsődleges feladatuk volt a sebesült katonák ellátása, de ezen kívül számos karitatív tevékenységet folytattak. A vasúti állomásokon például frissítőkkal segítették a katonákat. Ezen kívül gyűjtéseket szerveztek, Losoncon berendeztek egy varrodát, ahol fehérneműket javítottak, kötszereket készítettek.

A gácsi kisegítő hadikórház a posztógyárral közösen tartotta fenn a Vöröskereszt. Itt még a katonák meghitt karácsonyáról is gondoskodtak, ünnepség keretében osztottak ki ruhaneműt, levélpapírt, „íront”,

szappant, gyújtókészüléket, cigarettát, szivart, 5 korona készpénzt, édességet stb.⁹ A háború kitörését követően szinte azonnal megalakították a Hadsegélyező Hivatalt budapesti és bécsi székhellyel. Munkaköre az önkéntes segítségnyújtás minden területére kiterjedt, kivéve a beteg-és sebesült ápolást, mivel ez a Vöröskereszt hatásköre volt, illetve a katonák családtagjainak segélyezését, mivel erről törvény rendelkezett.¹⁰

A postaigazgatás hadisegély-bélyegek kibocsátásával segítette az özvegyeket és árvákat. A bélyegeket öt és tíz fillér értékben árusították, de az eladás alkalmával még két fillért kellett kifizetni, ez jelentette a támogatási összeget.¹¹

A hátszágban gondoskodni kellett arról is, hogy a fertőzőes megbetegedések különböző válfajai ne terjedjenek a polgári lakosság körében. A háború kitörését követően elsőként a kolera, más néven hány-székelés jelent meg. Jellemző tünetei voltak az állandósult hasmenés, hányás, levertség, szédülés. A kolera az északi és szerb harcterről került az országba, de a sikeres óvó intézkedések hatására ez a betegség 1918 nyarára teljesen eltűnt a harcterről írt jelentésekből. Nógrád vármegyében a járványügyi bizottság, Nagy Mihály alispán és a megyei főorvos is mindent megtettek a veszély elhárítása érdekében. Losoncon új barakkszerű kórházat építettek azok számára, akik a harctéren vérhast kaptak. A *Losonci Ujság* 1914. október 1-jei számá-

⁹ Gácsi hadi kórház karácsonya. *Felsőnógrád*, 1914.12.31./84. sz., 1. p.

¹⁰ Felhívás. *Felsőnógrád*, 1914.08.20./65. sz., 1. p.

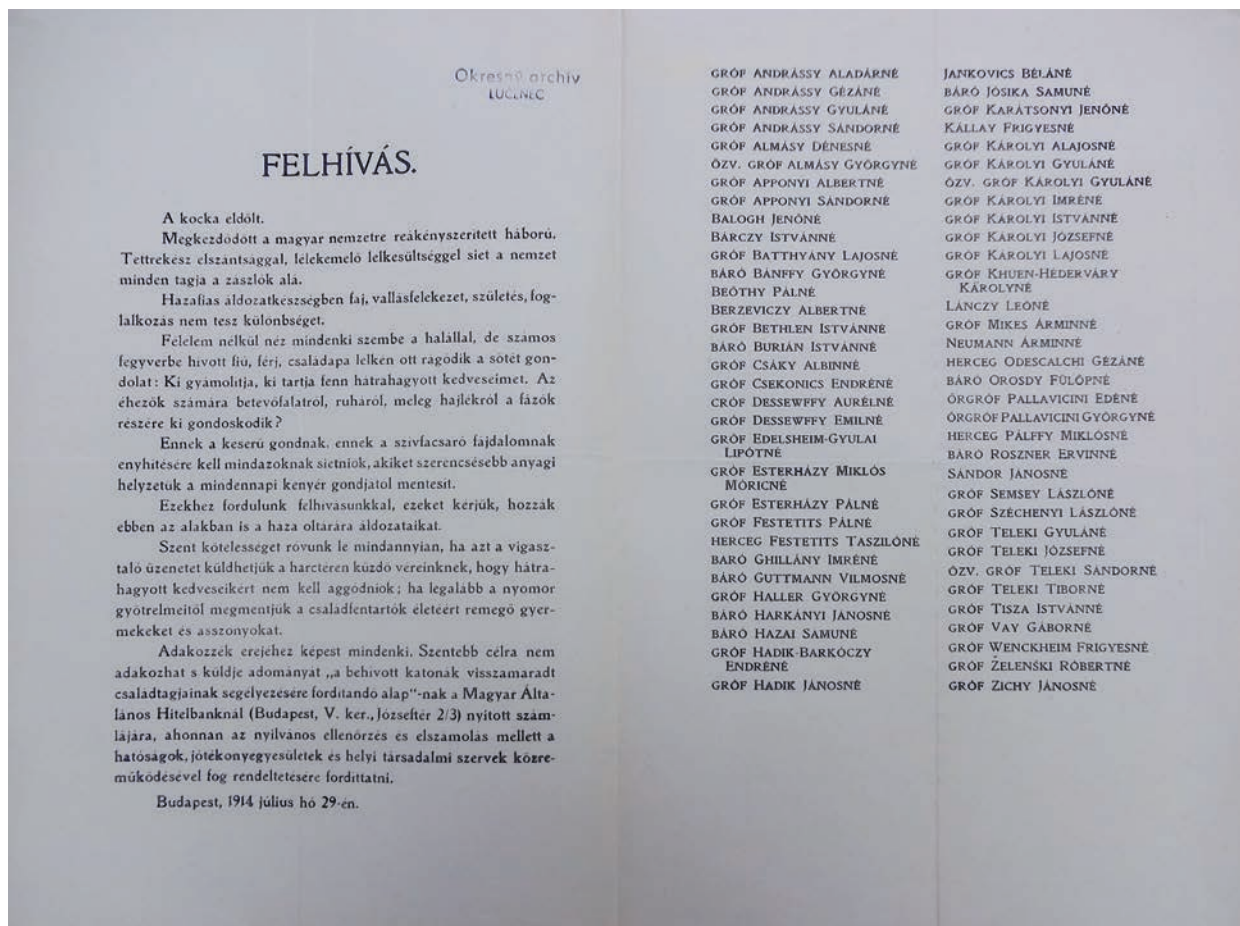
¹¹ Ezt a korábbi árvízbélyegek felhasználásával adták ki. *Hadisegély-bélyegek. Felsőnógrád*, 1914.11.12./77. sz., 1. p.

ban közölte, hogy a Losoncra szállított vérhasban megbetegedett katonák közé „véletlenül” kolerások is kerültek, de „ha már így alakult, akkor vigyázzunk magunkra és másokra”. Az alispán elrendelte, hogy a városházáról naponta pontos jelentést tegyenek a kolerás betegek számáról, továbbá kíméletlenül jelentsék fel azokat, akik a kolera elleni védekezés szabályait nem tartják be. Balassagyarmaton hamarosan megkezdték a tömegoltást az ázsiai kolera ellen, az oltás díja 1 Korona volt. A *Felsőnógrád* c. lapban nagybetűs felhívásokkal tették közzé a betartandó higiéniai szabályokat, ezzel is segítve a lakosságot.¹² A háború végén ütötte fel a fejét a kiütéses hastífusz (*typhus exanthematicus*), korabeli elnevezése *küteges hagymáz*, és a spanyolnátha. Az első betegség egyik változata az ún. flekktífusz volt, amely kór bőrkiütést is okozott, fő terjesztői a vérszívó ruhatetvek voltak.¹³ A háború emblematikus betegsége volt a spanyolnátha, amely magas lázzal járt, és szövődménye a hurutos vagy vérzéses tüdőgyulladás végzetes volt. Budapesten 4000-nél többen haltak meg influenzában 1918 utolsó hónapjaiban.¹⁴

Nógrád megyére vonatkozóan nincsenek adataink a spanyolnáthás betegek pontos számáról, de azt tudjuk, hogy 1918 szeptemberében érkezett a betegség és október-november hónapokban tetőződött.¹⁵

A legtöbb fejfájást mégsem a fenti járványok okozták az országos - és hadvezetésnek, hanem a venerás megbetegedések, más néven a nemi betegségek.

A *Nógrádvármegye* c. lap 1918. február 6-i cikke írt a megyében feltűnően elszaporodott vérbajos katonák számáról, akik a betegséget főként a vasúti állomások körül ólálkodó nőktől szereztek be.

Jelzet: Státny Archiv V Banskej Bystrici – Pobočka Lučenec. O. V. Zbierka plagátov, letákov a drobnej tlačé. 1914.

12 *Ne igyunk kútvízet, legfeljebb forralva, és úgy lehvűve! Igyunk ásványvizet és artézi vizet! Kezűnket gyakran mossuk! Csak jól megfőlt és megsült ételeket együnk! Ne igyunk szézesítalt! Ne fogjunk kezét senkivel! Ne együnk nyers gyümölcsöt!* *Felsőnógrád*, 1914.10.01./ 71. sz., 1-2. p.

12 http://nagyhaboru.blog.hu/2012/03/21/fertozeses_megbetegedések_az_osztrak_magyar_hadseregben_az_i_vilaghaboru_idejen (Utolsó megtekintés: 2016.05.15.)

14 Bihari, 2013, 53. p.

15 Cs. Sebestyén, 2007, 21. p.

Felhívás és kérelem a nemesszövű közönséghez!

Vármegyénk területén 1883 hadiárva és 414 özvegy és rokkant szükségét szenved, nincs fűtő-
anyaga, nincs élelme, ruhája, betegség esetén gyógyszer.

Esdő felhással fordul a társadalom jétekonyságához, hogy nyomorán enyhítsen! Szó a tél
mindnyájunknak, de zordabb a nélkülözésnek.

Az állam a hadiárva, rokkantak és özvegyeknek ad ugyan segílyt, de ez a mostani viszo-
nyok közt oly csekély, hogy a tél beálltával az élet és egészség fenntartásához még a legszükségesebbek
beszerzéséhez is alig számot tevé.

A vármegyei Eskó Ferencz József sejtályalap pedig csak az 1918. éo végén kezdheti meg
ilynemű támogatását. A segílyre pedig azonnal szükség van. Azért mi, — kiknek a sors jobb módot
adott — a nélkülözést nem ismerjük, kell, hogy hozzánk juttatott esdő felhászuik nálunk süket fülekre
ne találjon, segíteni kell rajtuk, enyhíteni kell nélkülözésükön, kiknek hozzátartozójuk életük feláldozásával
mentették meg hajlékunkat az adáz ellentét.

Vigasztaló szó nem elég, anyagi támogatást kell nyujtanunk és pedig azonnal.

Hogy ezt a köteleo segílyt médunkban legyen teljesíteni, Vecsey Ferencz világrészeket
diadallal bejárt világhírű hegedűművész hazánkba — vármegyénkhez való ragaszkodásának tanujelét
adandó, — nemes és hazafias érzéssel felajánlotta segílyt és december hó közepén kis városunkban
megjelenik, hogy a hadiárva, rokkantak és özvegyek szükségleteinek röjteni előteremtésénél önzetlenül
segílységünkre legyen.

É czéltől a vármegyeház nagytermében művészetével fogja gyönyörködtetni azt a közönséget,
a mely az élvezet mellett áldozatot is hozhat a nyomorgó és szükekhódó árva, rokkantak és özvegyek részére.

Multróttak a szükekhódó hadiárva, özvegyek és rokkantak iránt konleányi meleg szeretettel el-
telve megvagyunk gyözdöve arról, hogy Nagyságod velünk érez és tart és azon nemes törekvésünkben,
hogy a szükséges mintegy 70.000 korona összegyűjthető legyen, támogatni fog s biztosan számítunk arra,
hogy a mozgalomnak előmozdítása céljából a hitüzött cél elérésére anyagi támogatását megpenni nem fogja.

Balassagyarmaton, 1917. évi november hó.

Konleányi üdvözléttel:

Gróf Mailáth J. Gézánié
Zichy Mariette grófné

Konleányi Mártonné
Frénay Mária

Felhívás.

Nemzetünk becsületeért, hazánk boldogabb jövőjeért, lángoló lelkesedéssel indulnak véreink a harczmezőre küzdeni, ha kell, meghalni.

Hazafiui szent kötelesség hárul reánk is, az itthonmaradottakra, hogy a háboruban küzdő testvéreink hátrahagyott és segélyre szoruló családtagjairól s azok vagyonának megőrzéséről, minden lehető módon és eszközzel gondoskodjunk.

A segélyakció könnyebb és eredményesebb keresztülvitele és az alább felsorolandó feladatok elérhetése végett szükséges, hogy a vármegye minden egyes községében helyi bizottság alakuljon, a községi előjáróság bevonása mellett s ezen helyi bizottságok működésüket haladéktalanul kezdjék meg.

Kiemelni óhajtom, hogy az egész vármegyei segélyakció felügyeletét, vezetését magamra vállalom s bármily irányu felvilágosítással, utbaigazítással mindenkinek rendelkezésére állok.

A helyi bizottság tagjaiul felkérem a község életét irányító férfiakat és nőket és a jótékony egyesületek vezetőit, akik teljes lelkesedéssel óhajják ezen ügyet szolgálni.

A községi helyi bizottságok működése felett a közvetlen felügyeletet és vezetését a járási bizottság fogja gyakorolni, ennek elnöke a járási főszolgabíró, vagy helyettese, a bizottság pedig a járási székhely helyi bizottságának tagjaiból s az erre vállalkozó járásbeliekből alakítandó meg.

Losoncz rendezett tanácsu városban megalakítandó helyi bizottság felügyeletét és vezetését a polgármester gyakorolja.

A helyi bizottságok legfőbb feladatait a következőkben vélem csoportosítani:

1. Adománygyűjtés a segélyakció legfontosabb feladata. A mozgósítottak hátramaradt családtagjainak mindennapi megélhetéséről kell elsősorban gondoskodni. A gyűjtés azonnal megindítandó s pénzürtéken felül kiterjedhet élelmi cikkekre és más egyéb terményekre és használati tárgyakra is.

A segélyezést a helyi bizottság eszközli, a községi előjáróság utbaigazítása mellett, a gyűjtött összegekről és tárgyakról, valamint a segélyezésről elszámolni köteles. A pénzbeli támogatásban kizárólag a teljesen szegény, munka- és keresetképtelen, végül nagy családdal rendelkező hátramaradottak részesítendők.

2. A mozgósítottak hátrahagyott családtagjai összeírásának lehető leggyorsabb végrehajtása, hogy részükre az 1882.

évi XI. törvénycikk értelmében járó állami segélyezés mihamarább kiutalványozható legyen.

3. Gondoskodás nevezettek legsürgősebb életszükségleteinek ellátásáról az állami segély tényleges kiutalványozása előtt.

4. Szervezése a lehető olcsó és egészséges élelmezésnek és más elsőrendű életszükségletek, ruházat, fűtőanyag lakás stb. kielégítésének.

5. Gondoskodni kell különösen a hátrahagyott kis gyermekekről, és ezek esetleg más könyörületes családoknál helyezendők élelmezés végett el, amennyiben a közvetlen hozzátartozóik ellátni őket képtelenek.

6. Közvetítés a hátrahagyott családtagok és olyan egyének között, a kik életviszonyaiknál vagy a behívott családfenntartóval fenállott különösebb kapcsolatnál fogva, az illetők gondozása körül bizonyos hivatással bírhatnak mint (cseléd-tartó gazdák, munkaadó, háziur stb.) Közre kell működni a bizottságnak oly irányban, hogy a gazda, munkaadó adja meg a behívott cseléd, vagy munkás fizetését vagy munkabérének legalább egy részét, igyekezzen a visszamaradt családtagokkal elvégeztetni a kenyérkereső munkájának azt a részét, melyet az asszony vagy a gyermek is elvégezhet; a háziurral pedig oly irányban, hogy adjon halasztást a lakbér megfizetésére.

7. Keresetforrások nyitása a munkaképes családtagok számára. — Kipuhatólása mindazon foglalkozásoknak, a melyekben a behívott férfiakat a fiatalok, vagy nők helyettesíthetik, és megállapítása a gondozási akció kereteibe bevont serdülők és nők munkaképességének és alkalmazási lehetőségeinek.

8. Gondoskodni kell arról, hogy a bevonultak terményei közös munkaerővel betakarítsanak, nehogy kárba vesszenek.

9. Ingyenes orvosi segélyről, ingyenes vagy legalább kedvezményes áron beszerzendő gyógyszerről való gondoskodás betegség esetében.

10. Végül a közvetlen segélynyújtás az állami segélyezés kiutalványozása után is, olyan rendkívüli esetekben, a hol ennek feltétlen szüksége fenforog.

A jó Isten áldását kérem mindazokra kik hazafiui kötelességüket teljesítik.

Balassagyarmat, 1914 augusztus hó 3.

Hazafias üdvözléssel

Prónay Mihály
főispán.

CSAK
EGY
VIRÁGSZÁLAT.

Tájékoztató

az érdeemes Előljáróságok részére a tüdőbeteg katonák és polgári társadalom javára történő gyűjtés ügyében.

Ezer sebtől vérzik az ország. Fiaink ott pusztulnak el a messzi harc-
tereken s idehaza a tüdővész szedi áldozatait. Ez a szörnyű népbetegség
jobban tombol, mint valaha.

A József Kir. Herceg Szanatórium Egyesület tüdővészellenes küzdelme
sohasem volt indokoltabb és szükségszerűbb, mint ma. A küzdelem anyagi
eszközeire országos közgyűjtést rendezünk. Erre a gyűjtésre a m. kir. Bel-
ügyminiszter úr 79354/918. b. m. sz. rendeletében adott felhatalmazást. Ennek
alapján fordulunk az érdeemes Előljárósághoz azzal a kéréssel, hogy **halot-
taknapi országos gyűjtésünket a maga körzetében
pártfogása alá venni sziveskedjék.**

„Csak egy virágszalat!” jelszavunknak el kell jutnia mindenkihez s az e
címen befolyó adomány-filléreknek az élet új virágzását kell megteremteniök
a vérell áztatott és gonddal bevetett hazai földön. **Csak egy virágszál
értékét jegyezze mindenki egyesületünk gyűjtőivére** és
ez a kis összeg dús magja lesz az egészség kivirágzásának. Országos gyűj-
tésünket csak **október 30-tól november 6-ig rendezzük.**
Kérjük az érdeemes Előljáróságot, hogy az igen tisztelt Főszolgabíró úr által
kiküldött **gyűjtőiveken szedje össze községe területén a
jószívű lakosság adományát.** A gyűjtésre kérjen fel köztekintély-
ben álló nemeslelkű úrnőket és úrleányokat, esetleg olyan anyákat és test-
véreket, akiknek hozzátartozói a harctéren küzdenek s így legmélyebben
érezik át a háború okozta szenvedéseket.

E nemesszívű gyűjtők az érdeemes Előljáróság által nekik adott gyűjtő-
ívvel házról-házra járva szedjék össze az irgalomfilléreket. **A gyűjtés
időpontja október 30-tól november 6-ig terjedjen.** Ha
a gyűjtésre nem akadnának magánosok, az Előljáróság néhány önfeláldozó,
jólelkű tagjára hárulna a feladat, hogy végezze a házról-házra való gyűjtés
szent munkáját.

A gyűjtőivek az aláírásokkal és az összeggyűlt pénzzel az érdeemes Elő-
ljárósághoz adatnának be, aki megszámlolván az összeggyűlt adományt, **a fel-
használt gyűjtőivekkel együtt legkésőbb november
10-ig felküldi a járási Főszolgabíró úrnak.** A Főszolgabíró
úr aztán továbbítja a József Kir. Herceg Szanatórium Egyesületnek. Mi a
beküldött összegeket tételről-tételre nyugtázzuk hivatalos közlönyünkben, a
Népegészség és Tuberkulózisban, valamint az igen tisztelt Főszolgabíró uraknak.

A Gondviselés áldását kérjük az érdeemes Előljáróság nemes ember-
baráti munkájára!

A József Kir. Herceg
Szanatórium Egyesület
Budapest, IV., Sütő-utca 2.

Post. Megjegyzés: nagy-térletű.

J e g y z ő k ö n y v .

Felvéte-tett Salgótarján nagyközség képviselőtestületének 1914 évi Augusztus hó 5-ik napján délután 3 órakor tartott rendkívüli közgyűlésében.-

J e l e n v o l t a k :

Hricsóvszky András bíró, Jónasch Antal, Rinamurány st.vasmű r.t.képv Jónasch Antal, Wabrosch Béla, Szilárdy István, Starjáni köszénbánya r.t.képv. Gerő Nándor, Gerő Nándor, Kohn Lipót, Liptay B. Jenő, Starjáni takarékpénztár képv. Dr. Kovács Jenő, Herczóg Gyula, Szlovikovszky Emil Gleidura Géza, Kovács István gondnok, Béth Béla, Schlattner Károly, földiak Lipót, községi képviselők Pósa István főjegyző, Koós Mihály, jegyző, Katona János pénztárnok, Egry Gyula r.tanácsos és Wavrovics Ferencz tanácsos.

Binók a gyűlés szabályszerű meghívásának megállapítása után a gyűlést megnyitván a jegyzőkönyv hitelesítésére Gleidura Géza és Gerő Nándor községi képviselőket kéri fel.-

168/914 kgy.

Előadó főjegyző benutatja a múlt közgyűlés hitelesített jegyzőkönyvét.-

egyhangú:

V é g h a t á r o z a t :

Tudomásul vétetik.-

169/914 kgy.

Előadó főjegyző előterjeszti, hogy a Belügyminister Ur 5447/914 szú.rendeletével elrendelte, hogy a katonai mozgósítás folytán fegyveres szolgálatot teljesítő állampolgárok itthon maradt családtagjai legmesszebb menő támogatásban részesítenek, ennél fogva javasolja, hogy a község szegényalapjából ezen célra 3000 koronát azonnal utaljon ki, s ezen kívül segélyző bizottság alakí-

tandó a mely a segély akciót
megindítja.-

A közgyűlésen megjelent Szecsey
Ernő jár.főszolgabíró s több fel-
szólalás után a következő

egyhangú

V é g h a t á r o z a t :

hozott:

A község képviselőtestülete a
mozgósítás folytán bevonult katonai
kötelezettek családtagjainak segélye-
zésére a törvényhatósági bizottság
utólagos jóváhagyásának reményében a
községi szegény alaphól 3000 koronát
kiutal, s megbizta az előljáróságot,
hogy ezen összegből a legszükségesebb
rögtöni segélyeket kiadja, a megmaradt
összeget pedig a segélyző bizottság
rendelkezésére bocsájtja.-

A segélyző bizottság elnökeül
Szecsey Ernő jár.főszolgabírót kéri
fel, és tagokul a bíró, főjegyző, pénz-
tárnok és rendőrtanácsoson kívül Jé-
násch Antal, Gerő Nándor, Szilárdy Ist-
ván, Porázik György, Szlovikovszky Emil
Herczóg Gyula, Gleidura Géza, Schlatt-
ner Károly és Földiák Lipót képviselő
tagokat és Áágh József polg.iskolai
tanárt jelöli ki, a mely segélyző bi-
zottság hivatva lesz a társadalom
megfelelő támogatása mellett a segély
akciót megindítani s azt végrehajtani.

Ezen véghatározat jóváhagyás vé-
gett Négrádvárnegyő törvényhatóságá-
hoz felterjesztetni rendeltetik.-

Figyelmeztetés

Szabályok a kolera elleni védekezésre.

A kolera megjelent már vármegyénkben is.
Védekezésül ajánlok a közönségnek néhány legfontosabb,
bevált óvórendszabályt.

1. Csakis főzött, sütött, forralt vagy piritott eledeleket fogyasszunk.

2. Eledeleinket csakis teljesen tiszta kézzel vigyük szájunkhoz. Ezért minden egyes étkezés előtt mossuk meg szappannal gondosan kezeinket. Idegen helyen egyáltalán ne együnk.

3. Szeszes italokat nagyobb mennyiségben ne fogyasszunk. Különösen kerüljük a sört és a hideg italokat.

4. A kolerabeteg bélsara (ürüléke) és hányadéka utján fertőz, mert a betegséget okozó csirák abban vannak. Azért oly helyeken, ahol a kolera már fellépett, tartózkodjunk a kézfogástól és kézadástól, hanem köszöntsük egymást katonásan.

5. Különösen óvakodjunk a legyekről. Ezek a kolera legveszedelmesebb terjesztői.

Balassagyarmat, 1914. okt. 3.

Nagy Mihály sk.,
alispán.

Koleraügyben közhírrététel és alkalmazkodás végett közlöm.

18060—914 szám.

Kimutatás

Nógrádvármegyében uralgó ázsiai kolerajárvány állásának folyó évi október hó 5-től október hó 11-ig terjedő időközben.

Losonczon október 4-ig beteg maradt 10, ápolás alatt maradt 10. A járvány egész tartama alatt a mai napig megbetegült 17, meghalt 7, ápolás alatt maradt 10.

Balassagyarmaton október 4-ig beteg maradt 17, október 11-ig szaporodott 103, összesen 120. Ezek közül meghalt 23, ápolás alatt maradt 97. A járvány egész tartama alatt a mai napig megbetegült 120, meghalt 23, ápolás alatt maradt 97.

Salgótarjában október 11-ig megbetegedett 1, ápolás alatt maradt 1.

Zagyvapálfalván október 11-ig megbetegedett 5, ápolás alatt maradt 5.

Fülekpüspökön október 11-ig megbetegedett 1, ápolás alatt maradt 1.

Nógrádverőcsein október 11-ig megbetegedett 1, ezek közül meghalt 1.

18161—1914

Salgótarjában és Zagyvapálfalván járványosan fellépett ázsiai kolera miatt további intézkedésésemig

Salgótarjában a heti vásárok mint az október 19-iki országos vásár megtartását betiltom.
Balassagyarmat, 1914 okt. 14. Alispán.

18133—1914. szám. Nógrádvármegye alispánjától.

Kolera elleni védekezés.

Minthogy az elsőfoku egészségügyi hatóságok mindez ideig nem felelnek meg pontosan azon rendelkezéseknek, melyek a 110000—1911. B. M. számú Szabályzat 60. § a 1. és 4. pontjában elő vannak írva, felhívom az elsőfoku egészségügyi hatóságokat, hogy az első pont értelmében ne csak a beteg nevét, hanem a beteg korát, foglalkozását és foglalkozásának helyét is jelentsék be hozzám intézendő távirataikban.

Intézkedjenek továbbá a 4-ik pont értelmében haladéktalanul az iránt is, hogy az általam minden hétfőn postára tenni kötelezett heti kolera kimutatáshoz szükséges adatoknak vasárnap estig birtokába juthassak, minél fogva minden vasárnap este tegyenek hozzám sürgönyjelentést a lefolyt héten előfordult kolera megbetegedésekről akként, hogy ezen sürgönyjelentésben pontosan ki legyen tüntetve az, hogy a lefolyt héten hány férfi, hány nő és hány gyermek betegedett meg ázsiai koleraiban.
Balassagyarmat, 1914. okt. 13. Nagy. alispán.

SALGÓ TARJÁN NAGYKÖZSÉG

ÉRKEZETT 1914 OKT. 17.

9232	3297.	Melléklet:
Élszószám:	Utószám:	Előadó:
		kadi

Jelzet: MNL NML V. 171. c. Salgótarján nagyközség Képviselő-testületének iratai, 9232/1914

20164 - iratanyag
12. 24. évi A salgótarjáni járás főbírája
Bírója 10512. 1914. évi október 14. napján
Salgótarján Községi Képviselő-testületének
a főbíró köriratát, amelyet segélykérés tárgyában
hozott tudomra.
A törvényhatósági bizottság Salgótarján
Községi Képviselő-testületének
1914. évi október hó 3. napján 199. számú
érkező határozatát, amelyben kimondotta, hogy a főbíró köriratát
egyetlen salgótarjáni fiókját 4100000
mával segélyezi nagy, hogy amennyiben a
házi jótékony-megtakarításokból
fedekfőti nem volna, a fedezetből
pót kölcsönvetés útján gondoskodni,
miután ellene kihirdetése után felel-
bérés nem adható be, az 1916. évi
t. 24. §-án alapuló jogánál fogva
feljebbírhat alá vehe.
Ezzel eljuttam a törvényhatósági
bizottság a Képviselő-testület határozatát

414

indoklásul fogva postaküldje és arról
a járás főbírója (albírája útján) a közsé-
gnek értesítse.
Ezt 1914. október 14. napján A. Balassagyarmat, 1914.

Jelzet: MNL NML IV. 402. a. Nógrád vármegye Törvényhatósági Bizottságának iratai, 1237/1914, 1914. november 21-i jegyzőkönyvi bejegyzés

h. 206
1914

Orvosi jelentés.

Tekintetes körs elöljáróság hivatalnak

1118 SZÁM Munkács

ÉRKEZETT 1914 DECEMBER 23

SALGÓTARJÁN NAGYKÖZSÉG

Ulsó posta: Hellyben

Porto mentes. 62.000/1914. számú kereskedelmiügyi m. kir. ministeri rendelet alapján.

Az 1876. évi XIV. t.-cz. 80-ik §-ában előírt kötelezettségéből kifolyólag mit jelentem, hogy Salgótarján község megfigyelt házában Tránya Illes (neve) 28 éves hímnő 1914. évi december hó 20-án hímnő betegségben megbetegedett.

Orvos aláírása: Maghalls

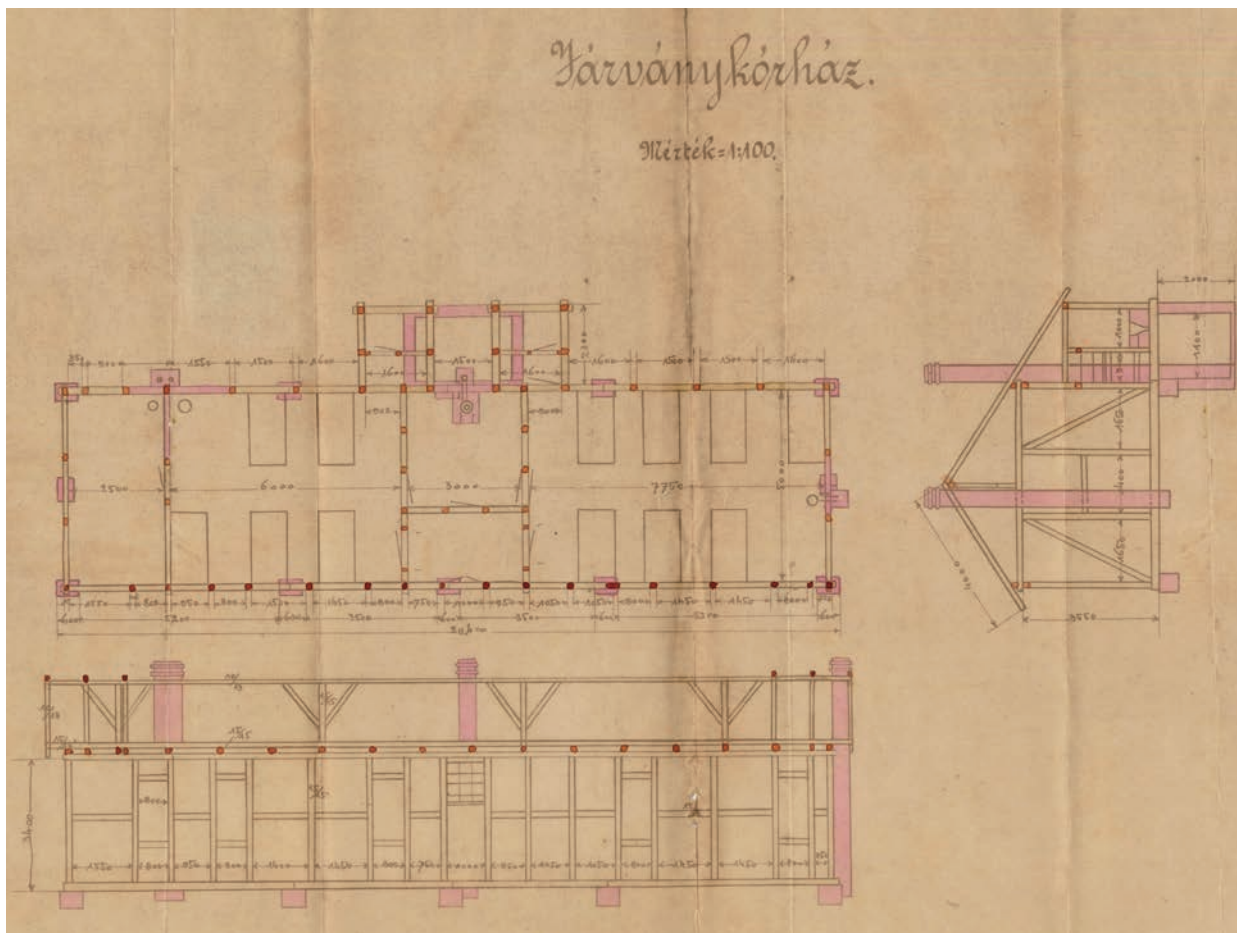
Jegyzet. Tervezhetőleg vértanóan előfordult megbetegedés a rendkívüli, országosan ismert polgármesteri hivatalnak; kis- és nagyközségekben előfordult esetekben a községi elöljáróknak és a megfelelő szolgabíró hivatalnak ezen lapon tudomásra hozandó. Az 1904. évi XL. számú t. d. m. rendelet értelmében bejelentendő betegségek: 1. tífus, 2. vörheny, 3. kanyaró, 4. hölkhurut, 5. hólyagos himlő, 6. hasi himlő, 7. kiütéses hancsár, 8. vérhas, 9. cholera, 10. járványos tüdőgyulladás, 11. járványos agyvelőgyulladás, 12. trachoma, 13. gyszemélgyszem.

M Á S O L A T : M. kir. belügyminiszter. Szám: 186546/1914. VII-d. Valamennyi városi és vármegyei törvényhatóság első tisztviselőjének. Tudvalevő, hogy a harctérről szállított sebesült és beteg katonák körében közveszélyes fertőző betegségek fordultak elő, amelyek közül a kolera az ország polgárai lakosságára is áttérjed. E veszedelem elhárítására, illetve megelőzésére intézkedések történtek, sőt intézmények létesítettek oly célból, hogy sebesült és beteg katonák 5-napi orvosi megfigyelés alatt tartassanak és csak akkor szállitassanak tovább, ha fertőzéstől menteseknek bizonyulnak. Minthogy azonban fertőző betegségeket nemcsak sebesült és beteg katonák, hanem a hadműveletek fertőzött teréről visszaérkező egészséges katonák is behurcolhatnak, a hadügyminiszter ur folyó év november hó 7-én 11404/Abt. 14. szám alatt saját hatáskörében intézkedett, hogy "Mindazok a katonák, akik a hadszíntérről visszatérnek, érkezésük helyén 5-napig orvosilag megfigyeltessenek. Havidíjasok (egyenrangúak) felügyeletét minden személyi korlátozás nélkül kell teljesíteni. A legénységet és pedig úgy az egyedül utazókat (pl. tisztiszolgákat) valamint az esetleges legénységi szállitmányokat, az 5-napi megfigyelés tartama alatt a megérkezési helyen, megfelelően elkülönítve kell elhelyezni, azokat a legénységhez tartozó katonákat pedig, akik szolgálati okokból csak időlegesen tértek vissza, távollétük tartama alatt szolgálati teendőik figyelembe vételével, kell felügyelet alatt tartani." A hadszíntérről szállított sebesült és beteg katonák iránt már külön történt intézkedés "Erről alispán, polgármester urat tudomás és elsőfoku közegészségügyi hatóságokkal való közlés végett értesitem. Budapest 914 november 25-én Sándor s, 238/1914. bizalmas, A salgótarjáni járás főszolgabírájától

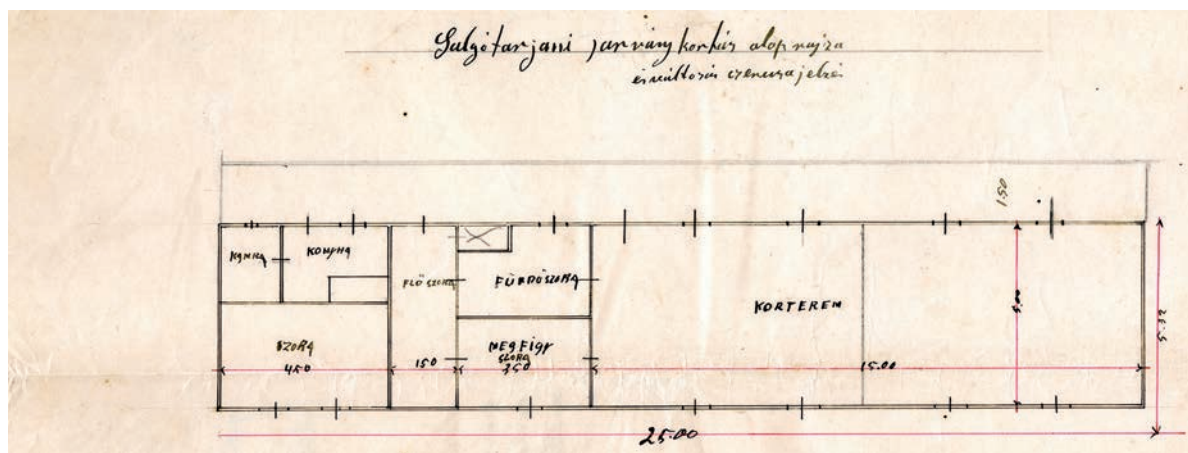
Községi elöljáróságokat és hatósági orvosokat utasítom, hogy fenti ministeri rendelkezést a legnagyobb eréllyel hajtsák végre. - Salgótarján 1914-évi december hó 21-én

Járás főszolgabíró
Főjegyző Ur.
Hellyben

Jelzet: MNL NML V. 171. c. Salgótarján nagyközség Képviselő-testületének iratai, 11185/1914

Jelzet: MNL NML V. 171. c. Salgótarján nagyközség Képviselő-testületének iratai, ikt.n./1914

Jelzet: MNL NML V. 171. c. Salgótarján nagyközség Képviselő-testületének iratai, 5648/1914

Nógrádvármegye főispánjától

Tárgy: Menekültek elhelyezése

Valamennyi járási főszolgabíró és Losonc R.T. város polgármesterének

Az északi és északkeleti határszélen folyamatban lévő hadműveletek következtében a lakosok igen nagy számban menekülnek, sokan azonban nem veszélyeztetett vidékekről és indokolatlan félelemből az ország belsejébe távoznak. A vagyonosabbak, akik életfenntartásukról gondoskodni képesek, továbbá azok, akiknek hozzátartozói vannak, ahol elhelyezést remélhetnek, utazásukat szabadon folytathatják, a vagyontalanok pedig, akiknek határozott utirányuk nincs, a vármegye területén rendelkezésre álló férőhelyeken helyezendők el.

Meg vagyok győződve arról, hogy társadalmunk, mely hazafias áldozatkészségének eme nehéz időkben már többször fényes tanujelét adta, hathatós és lelkes védelemben fogja részesíteni az otthonokból kiűzött, keserves szenvedéseken keresztül ment polgártársainkat.

Felhívom, miszerint igyekezzenek az ottani lakosságot rábírni, hogy a menekülőket vendégszeretettel fogadja és sajnálatraméltó helyzetüket ne nyereszkesedésre, hanem emberbaráti szeretetnek fokozottabb gyakorlására használja fel.

A támogatásnak leghelyesebb és legértékesebb módja munka alkalom szerzése, amiről különösen azok részére kell gondoskodni, akik esetleg hosszabb ideig kénytelenek ott tartózkodni. Csakis ily munka hiánya esetében lehet szó a községély igénybevételéről. Amennyiben a községek és a társadalom a menekültek gyámloltására képesek nem volnának, azoknak, akik az ellenség által megszállott vagy szomszédos területekről jöttek, teljes ellátásért legfeljebb a katonai átvonulási illetéknek megfelelő összeget segélyképpen a belügyminiszter ur hajlandó engedélyezni. Ennél magasabb ellátási költség az államkincstár terhére nem vállalható. Ily körülmények között az élelmezés és ellátás a menekültek kivételes helyzetére való tekintettel csak a legszükségesebbre kell, hogy szorítkozzék.

Megjegyzem, hogy a segélyezés csakis addig tarthat, amíg a visszatérés a jelenleg az ellenség által megszállott területekre ismét lehetséges lesz, ami remélhetőleg rövid időn belül fog bekövetkezni. A hatóságok kötelességévé teszem, hogy ezen időpontról az érdekelteket értesítsék és visszaszállításukról haladéktalanul gondoskodjanak, mert fontos közgazdasági érdeket képez, hogy az ország egyes vidékei el ne néptelenedjenek. Akik életfenntartásukról gondoskodni képesek, valamint mindazok, akik indokolatlan félelemből az ellenség által meg nem szállott és nem veszélyeztetett vidékekről távoztak, községélyben nem részesíthetők és utóbbiak mielőbbi visszatérésre buzdítandók.

Fentiek figyelembe vételével felhívom ennélfogva, miszerint sürgősen tájékozódjanak és jelentsék be, hogy hatóságuk területén rendelkezésre álló nagyobb épületekben vagy magánházakban hány menekült és névszerint mely községekben volna elhelyezhető.

Balassagyarmat, 1914. december 10-én.

Prónay
főispán

BALASSAGYARMATI KERÜLETI MUNKÁSBIZTOSÍTÓ PÉNZTÁR.

Telefon szám: 72.

2534 - 29
szám
1914

(Válassz esetén sziveskedjék
ezen számra hivatkozni.)

Tekintetes

V. Halász Ipartestület
Ipartestületnek

Szecsény

Igazgatóságunk f. hó 17-én tartott ülésében elhatározta, hogy a pénztár a hadbavonult katonák téli ruhával való ellátása iránt megindított akcióban tagjai érdekében is részt vesz.

Felhatalmazta az elnökséget, hogy a cél elérése érdekében gyűjtő leveleket bocsásson ki.

Miően ezen gyűjtőlevelet aláírás és a gyűjtés érdekében megküldjük, azon reményünknek adunk kifejezést, hogy t. Cím mindent el fog követni, hogy a nemes mozgalom a legfényesebb eredménnyel végződjék.

A pénztár e czímen a legsekélyebb adományokat is szívesen fogadja és minden adományt hírlapilag fog nyugtázni.

Fillérek adományozásáról van szó azon még nem becsülhető értékkel szemben, melyet a harctéren a téli felszerelés nyújt.

Kétszeres kötelességünk nekünk itthonmaradottaknak, akik ma itthon békességben és nyugalomban élvezzük egyrészt a családi otthon boldogságát, másrészt tudatában vagyunk annak, hogy ma még sem életünk, sem vagyunk nincsen veszélyeztetve, hogy erőforrásaink kiapadása árán is a hadba vonultakért utolsó fillérünket is feláldozzuk.

Abban a biztos tudatban, hogy t. Cím készséggel fogja ez irányú megindított mozgalmunkat előmozdítani, kérjük, hogy a csatolt gyűjtőlevelet az adományokkal együtt 1915 év január 15-ig bezárólag

pénztárunknak a csatolt befizetési lap felhasználásával beküldeni sziveskedjék, s maradunk

kiváló tisztelettel

a Balassagyarmati Kerületi Munkásbiztosító Pénztár igazgatóságának 1914 év december 17-én tartott üléséből

Stolló
igazgató

J. Halász

elnök

Feldúlt tűzhelyeinkért!

Magyarország vármegyéihez, városaihoz és tehetős társadalmához szólunk. Mindazokhoz, akiket megkimélt a világháború pusztító forogtága, akik bár megfeszült idegzettel, de mégis távol minden veszedelemtől, dolgozhattak önmaguknak, kedveseiknek.

A nagy magyar Alföld, a Dunántúl már be volt vetve, a gyárakban folyt a hasznot hozó munka, az üzletember megkötötte az üzletét, míg a Kárpátokon élethalálharc dúlt, hogy minden élet, minden munka, minden üzlet, minden család minden otthona a mienk marad-e?

A magyar katona és nagy szövetségesünk világgraszáló ereje visszavetették az ellenséget. Lengyelországot felszabadítottuk, bent Oroszország szívében kergetjük már az oroszot és a fenyők újra szabad napfényben fürödve állanak a vérlepett szabad Kárpátokon. De a győzelemnek ára is volt! Hőseink temetője lett a Kárpátok hegye-völgye, a kegyelet örök földje, ahova elzarándokol majd az utód, hogy a névtelen sírokra letehesse a hála hervadhatatlan koszorúját.

Az erő, mely „őseinket felhozá Kárpát szent bércére“, meg is tartotta halál-megvető hősiességgel a Kárpátokat és vele Magyarországot: az Alföldet, a kincses Erdélyt, a televény Bánátot és gyümölcsös Dunántúlt.

Mienk a győzelem; — óh, de milyen lehetett volna a pusztulás, ha a győzelem is ennyibe került. Községek, falvak mentek tönkre százsámra a Kárpátokban, a kis helységek lakóinak nincs lakóhelye, a tűzhely üszkös téglahalom és hamu lett. Gránátok fűrták át az ereszt, ahol máskor a fecske fészkel, tűz égette fel a gerendát, ahol aranyfényben csillogó kukoricásor mesélte eddig, hogy élet, béke, nyugalom volt.

A Kárpátok népe egész Magyarországot szenvedett; a Kárpátok falvai azért pusztultak el, hogy Magyarország megmaradjon.

Sáros vármegyében 20, Zemplénben 20, Ung vármegyében 5 község és falu pusztult el teljesen; töméntelen ezenkívül a községek és falvak száma, amelyek részben szenvedtek. Több mint 5.000 ház semmisült meg.

Nincs igavonó állat, nincs marha, nincs baromfi, mindent elhajtott, elpusztított az orosz. A mezőt nem lehet felszántani, a földet bevetni, a gyermeket iskoláztatni.

Siessünk az érettünk szenvedő Kárpátok segítségére.

Az állam megtette, amit tehetett, gondoskodott az első segítségről, gondoskodott arról is, hogy a feldúlt tűzhelyek felépüljenek.

De Magyarországnak, a magyar vármegyéknek, városoknak és társadalomnak nem lehet közömbös, hogy miként épülnek újra a Kárpátok elpusztult falvai.

Szegény és elhagyatott volt eddig ez a vidék, kultúrája elmaradt; a hála érzete, a magyarság szeretete és kegyelme kötelességgé teszi, hogy gondoskodjunk róla, hogy többé ne legyen szegény, elhagyott és kultúrátlan.

Ujjá, szebbé, jobbá, egészségesebbé és magyarrá építjük az elpusztult falvakat, hogy gyermekei még az unokákban is arról meséljenek, hogy milyen csodát tett a magyar hála és szeretet.

Magyar óvodák és magyar iskolák támadnak a rutén és tót falvakban, és magyar imával fogja megköszönni a föld szegény népe a Kegyelmes Istennek, hogy a magyarság szívét feléje fordította, és hogy őt a magyarság szívére zárta.

Mindnyájunk közös, szent munkája az, hogy így történjék.

Ezért alakult meg a Háborúban Feldúlt Tűzhelyeket Újrafelépítő Országos Bizottság (Budapest – Képviselőház), amely Magyarország gazdasági, technikai és művészi legjobb erőinek bevonásával, a hatalmas magyar sajtó támogatásával akarja célját megoldani.

Ezért fordulunk Magyarország vármegyéihez, városaihoz és tehetős társadalmához, hogy segítsenek munkánkban, lássanak el termékenyítő gondolatokkal és pénzzel, hogy leróhassuk hálánkat a Kárpátok népe iránt és vigyük egy fokkal előbbre a kultúra útján.

A szív szeretetével, a gondolkodás bölcseségével lehet ezt elérni.

A szeretet és gondolkodás vezet ahhoz, hogy pénz, pénz és pénz szükséges ehhez a munkához.

A Kárpátokban elveszett kedveseinek és szívének épít emléket, aki a Kárpátok népét segíti.

Ha azok a vármegyék, azok a városok és az a társadalom, amelyet megkímélt, sőt üzlethez juttatott a háború, engedelmeskednek a szív és ész szavának, a Kárpátok elpusztult vidéke szebb, jobb és magyar lesz.

Budapest—Képviselőház, 1915. Szent István király napján.

A HÁBORÚBAN FELDÚLT TŰZHELVEKET ÚJRAFELÉPÍTŐ
ORSZÁGOS BIZOTTSÁG:

Gróf Khuen-Héderváry Károly v. b. t. t.,
elnök.

Gróf Andrássy Gyula v. b. t. t.,

Berzeviczy Albert v. b. t. t.,

Gróf Apponyi Albert v. b. t. t.,

Gróf Zichy Aladár v. b. t. t.,

társelnökök.

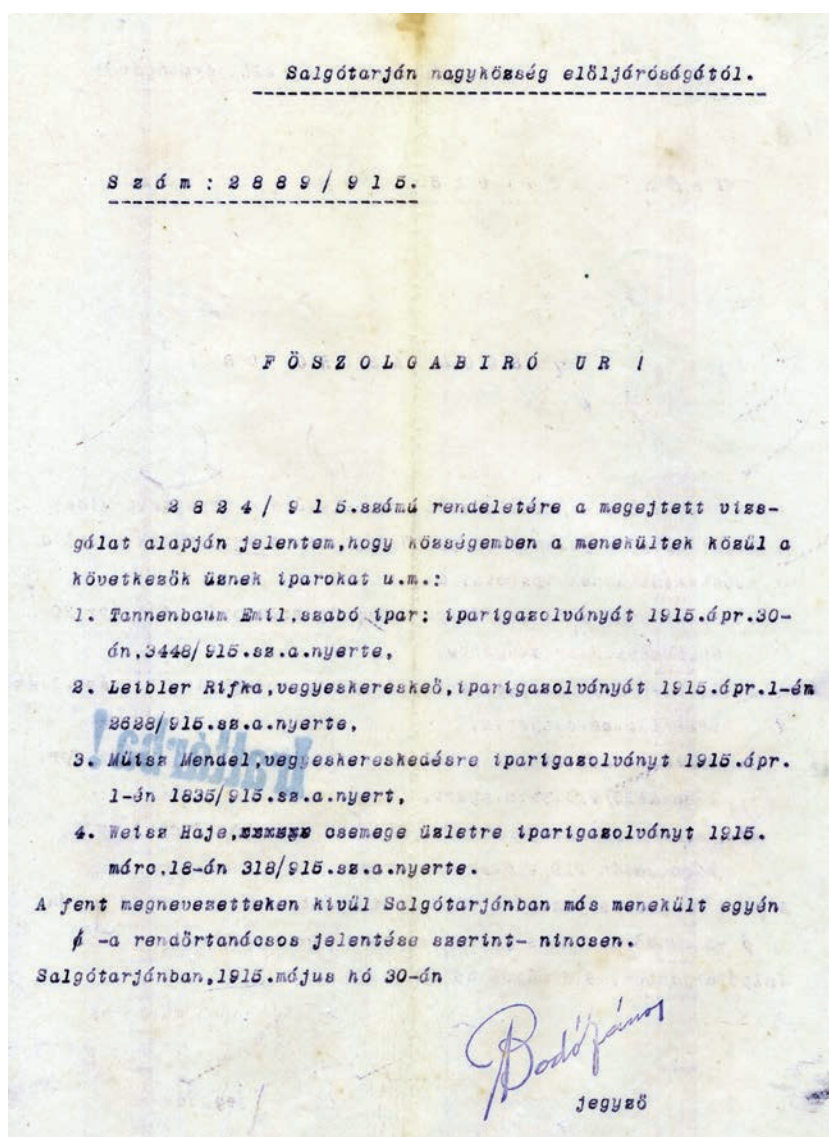
Pekár Gyula orsz. képv.,
alelnök.

Budapest székesfőváros átirata a Veres Félhold felkarolása tárgyában. Nógrád vármegye közönsége amely fájó érzéssel gondol az elmúlt századok nehéz szenvedéseire, époly büszkeség hatja át azon tudatban, hogy nemzetünkre nehezedett mai élet halál harcban a dicső török nemzet velünk önfeláldozó harcot vív a közös ellenséggel, midőn tehát megnyugtató azon érzés, hogy a testvér török nemzet nem nézi tétlenül a ránk zúdult óriási ellenséggel felvett harcot, hanem a közös veszedelemmel szintén hadba szállt.

Nógrád vármegye közönsége a közös érdekek kifejezéseken, de hogy a testvér nemzet iránt már századok óta táplált hálájának, szeretetének és ragaszkodásának adjon kifejezést, midőn elismeréssel és köszönettel veszi tudomásul a főispán úr azon buzgólkodását, hogy e célra társadalmi úton eredményes gyűjtést indított, elhatározza, hogy a rendelkezési alap a Veres Félholdnak 500 koronát adományoz és azt ezen határozat jogerőre emelkedése után kiutalványozza és főispán úr útján rendeltetése helyére juttatni rendeli.

Mely véghatározat a vármegye hivatalos lapjában közhírré tétetik azzal, hogy ezen véghatározat ellen az 1901. évi XX t. cz: 2 § a. pont értelmében a Belügyminiszterhez intézett fellebbezésnek van helye, ami ezen véghatározatnak a hivatalos lapban történt közhírré tételének 8ik napjától számított 15 napon belül a vármegye alispánjánál adható be.

Jelzet: MNL NML IV. 402. a. Nógrád Vármegye Törvényhatósági Bizottságának iratai 5/1915, 1915. február 25-i jegyzőkönyvi bejegyzés

Jelzet: MNL NML V. 171. c. Salgótarján nagyközség Képviselő-testületének iratai, 2889/1915

Alispáni előterjesztés a kárpáti falvak felépítésére gyűjtött összeg elszámolása tárgyában.

Véghatározat

Nógrádvármegye közönsége emez elszámolást, amely szerint

1. A gyűjtött összeg kitesz pénzben, az ugyanebből vásárolt értékpapíron kívül 143.336 k.31 fill.
2. Értékpapírban /hadikölcsönkötvény/ 6.000 -
3. A millenniumi alapból megszavazott vármegyei hozzájárulásban 5.000 -
4. Az állategészségügyi alapból megszavazott hozzájárulásban 30.000 -

összesen: 184.336 k. 31.

Mely összegből a 6000 kor. értékpapír valamint 360 kor. készpénz levonása után fennmaradó 177.976 kor. 31. fillért Sáros vármegye Csarnó község javára, 9619/1915 kgy. számú véghatározatunk értelmében leendő fordítás végett, a háboruban feldult tűzhelyeket újrafelépítő bizottság számlájára, az Országos Központi Hitelszövetkezetnek a múlt év végével megküldöttük, melyért a nevezett bizottság elnöke folyó évi január hó 8-án 70 szám alatt vármegyénknek hálás köszönetét nyilvánította.

A visszatartott 360 korona, valamint 1000 kor névértékű hadikötvény Sárosvármegye alispánjának küldetett meg, hogy abból Csarnó község szegényebb sorsu óvodás és népiskolai tanulói részére 300 kor. értékben vásárolt ruhát osztasson ki, 60 koronát pedig, mint az 1000 korona alapítvány 1916. évi kamat jövedelmét, az előbb hivatkozott vármegyei th. bizottsági véghatározatunk 5. pontja értelmében meghatározott célra fordítsa, az 1000 koronás hadikötvényt, mint ugyancsak az előbb hivatkozott véghatározat 5 pontjában körülírt alapítványi összeget vegye kezelés alá.

A gyűjtött pénzből tehát visszamaradt 5000 kor. névértékű hadikölcsönkötvény, a határozat 4-ik pontja értelmében leendő kezelés végett továbbá a gyűjtött pénz időközi kamata 3149 kor.71 fillér, mely összeg a véghatározat 6-ik pontja értelmében fogjuk felhasználni, valamint a vármegye alispánja jelentésének többi részét tudomásul veszi a felmentvényt megadja és felhívja, hogy 9519/916 számú véghatározatának 4 és 5 pontjaiban foglalt alapítványra vonatkozó oklevelet készíttesse el és közgyűlésünknek a 6. pont végrehajtására vonatkozó javaslatával mutassa be.

Jelzet: IV. 402.a. Nógrád Vármegye Törvényhatósági Bizottságának iratai, 210/1915, 1915. május 26-i jegyzőkönyvi bejegyzés

Losonc r. t. város polgármestere 980/917 szám alatt bemutatja Losonc r. t. város képv. testületének Sternlicht Sándor losonczy lakos által a vak katonák javára létesített alapítvány tárgyában hozott határozatát.

Véghatározat

A törvényhatósági bizottság Losonc r. t. város képv. Testületének 1915 év szeptember hó 17 napján 184/915 kgy. szám alatt hozott határozatát, amelyben kimondotta, hogy Sternlicht Sándor losonczy lakos által a harcstéren megvakult katonák javára létesített 1000 koronás alapítványt a városi tiszti főügyész által elkészített alapító oklevél szöveggel elfogadja és jóváhagyja, miután ellene kihirdetése után fellebbezés nem adatott be, az 1886. évi XXII tcz. 24. §-án alapuló jognál fogva felülbírálat alá vette.

Ennek alapján a törvényhatósági bizottság a képviselő testületi határozatot jóváhagyja s erről Losonc r. t. várost s általa Sternlicht Sándort értesíti. Egyben elrendeli, hogy a jóváhagyást záradékkal ellátott alapító levél négy eredeti példánya közül egy az m. kir. vall. és közoktatási ministeriumhoz felterjesztessék. Egy példánya a vármegyei levéltárba helyeztessék el, egy Losonc r. t. városnak egy példány pedig általa az alapítónak kiadassék.

Jelzet: IV. 402. a. Nógrád Vármegye Törvényhatósági Bizottságának iratai, 221/1915, 1915. május 26-i jegyzőkönyvi bejegyzés

8. Tárj: A kistérségi hatáskörben elfoglalt egy sárosvármegyei község felépítésére meretel - adomány.

1608. 1915. évi. máj. 21. napján. Előzetes. Sárosvármegye alispán. jánosa. 1915. máj. 21. napján. felhívása, a kistérségi hatáskörben. elfoglalt egy sárosvármegyei község felépítésére, a község mint jogi hatáskörben. adandó adomány. községben.

21. 1915. évi. Határozat.

A község képviselőtestülete áttervezte a nemzeti, egyhangúlag 100 (Egyrész) koronás adomány. nyal járul a felépítéséhez, s tekintettel a felhívásban foglaltakra, utasítja a község elöljáróságát, hogy ezen meggyarapít 100 (Egyrész) koronás, a község hatáskörében lévő adományok bevétele nélkül, az elvett nem láthatóan csimák utalványozza ki is pendallatani közzé juttassa.

Több tárgy nem lévén, elnöke a közgyűlést bezárja.

T. M. F.

Abachalita Kalmán
k. községi.

Okhaliósné
Biro

Lukács Antal
titkár.

Horváth János
titkár.

Mit végzett a magyar vörös-kereszt egyesület a háboru eddigi tartama alatt, s mik a jövő teendői?

I. A háboruban.

A) A hadszínhely mögött a magyar vörös-kereszt egyesület fenntart **1722 egészségügyi intézetet 93,412 ágygyal**. A tartós kezelést végző intézetekben 447,548 sebesült (beteg), a betegnyugvó állomásokon pedig 499,955 átutazó katona részesült ápolás és segélyben. A lábbadozó sebesülteket elhelyező bizottság 50 otthonban 520,000 ápolási napot mutat fel.

B) Fenntartja a **tudósító irodát** (Budapest, IV., Váci-utca 38.), a mely a harcstéren levő katonák hollétéről és sebesülésük, illetve betegségük neméről díjtalanul ad gyors és megbízható értesítést.

Ugyancsak fenntartja a **hadifoglyokat gyámolító és tudósító hivatalt** (IX., Üllői-út 1. sz.), a mely a hadifogságba jutott katonáink, valamint az ország területén elhelyezett, hadifogságba jutott idegen katonák sorsáról ad értesítést, ezek levelezéseit és pénzküldeményeit közvetíti, s általában érdekeiket támogatja.

A tudósítások, illetőleg kérdezősködések közvetítését a vármegyei, városi, vidéki vörös-kereszt választmányok és a fiókegyletek is végzik.

A tudósító irodának a múlt év végéig közel 2.000.000 levél és 32.000 távirati forgalma volt. A hadifoglyokat gyámolító és tudósító hivatal körülbelül 52.000 levelet és 480.000 korona összeget továbbított külföldre, a nálunk hadifogságban levő idegen katonáknak pedig 164.796 koronát kézbesített.

C) Közvetíti az egyesület a harcstéren levő katonák részére az adományokat. E célra külön **szeretetadomány osztályt** (V., Lipót-körút 1 és 2. sz.) szervezett. A múlt évben gyűjtött tárgyak értéke meghaladta a 850.000 koronát.

D) **Anyagilag támogatja** a sebesült és beteg katonákat és családtagjaikat, valamint a harcban elesettek hátramaradt családtagjait. Tekintélyes anyagi segítséget juttatott azok-

nak a kórházaknak is, a melyek sebesült és beteg harcosokat gondoznak, de szerény vagyoni helyzetüknél fogva valamennyi költséget fedezni nem voltak képesek.

E) Sebesült és beteg katonákat szállít a hadszíntérről a mögöttes országrészekbe, mely célra 3 kórházi vonat és 6 segélyvonat áll az egylet rendelkezésére. Ezekkel csaknem 150,000 sebesült szállított az 1915. év végéig. Továbbá szállítja a sebesült és beteg katonákat a vasuti és hajó állomásokról a kórházakba, mely célból u. n. *sebesült szállító oszlopokat* állított fel. A legnagyobb szállító oszlop Budapesten van és ez 25 gépkocsi és 11 lófogatu kocsiból áll; e mellett a szállítás rendes villamos kocsikban is történik. Az ekként szállított sebesültek száma meghaladja a 180.000-et.

F) *A hadszínhelyre küldött* az előbb említett kórház-, segély- és üdítő vonatokon kívül 165 sebesültszállító kocsit, 23 társzerket, 300 hordágyat és hordszéket. Egy 200 ágyas tábori kórházat, tábori kápolnával, tábori raktárakat és fiókraktárakat állított fel. E tábori raktárakban számos tábori kórház és hadosztály egészségügyi intézet, valamint az egyleti tábori kórház egészségügyi anyag-, ágy- és fehérnemű, továbbá élelmi- és üdítőszer szükségletei tartanak készletben.

G) Képzett hivatásos és önkéntes ápolónőket engedett át szolgálattételre a hadkörletben felállított kórházaknak. Azonfelül kórházat felállított Sófiában és Konstantinápolyban is.

II. Béke-időben.

A) Szervezi a *hadilőkészültséget*, gondoskodik tehát arról, hogy úgy a hadszínhelyre kiküldendő intézetek, mint a tartalékkórházak, kíségető kórházak, üdülőházak, üdülőhelyek és betegnyugvó állomások szervezése már békében biztosítottassék. A magánosok, társulatok, községek és törvényhatóságok részéről erre vonatkozólag beérkezett ajánlatok elfogadása kérdésében az illetékes katonai hatósággal együtt dönt.

B) Fenntartja *Budapesten az Erzsébetkórházat, Kolozsváron az Erzsébet-Mária kórházat és Szepesszombaton a Tátrakórházat*, melyekben vagy alapítványi helyeken, vagy mérsékelt fizetés mellett a betegek kitűnő ellátás és ápolásban részesíttetnek.

C) Az Erzsébetkórházzal kapcsolatban *Budapesten ápolónői intézményt* tart fenn, amelynek hivatásos ápolónői köz- és magánkórházak, valamint – mérsékelt díj mellett – otthon ápolt betegek részére rendelkezésre bocsátatnak. Hivatásos ápolónőket rendszeresen kiképeztet az erre a célra felállított iskolákban és pedig Budapesten, Désen, Miskolcon, Nagyváradon, S. A. Ujhelyen, Szentesen és Ujvidéken.

Külön tanfolyamokat rendez önkéntes betegápolónők kiképzésére is, ugy a székesfővárosban, mint a vidéken.

D) *Anyagilag segítyezi* a vagyontalan betegeket, rokkantakat és rokkantak családjait. Rendkívüli szerencsétlenségek esetében *segítyet nyujt* s általában minden emberbaráti irányban közhasznu tevékenységet fejt ki.

III. Az egyesület kiadásai.

A felsorolt teendők legnagyobb részét úgy a háboruban, mint a békében is a magyar vörös-kereszt egyesület központja végzi, s fedezi a kiadásokat is ama bevételeiből, a mik az önkéntes adományokból s az egyesületi tagsági díjakból megilletik.

Ilyképpen az egyesület a múlt év végéig a maga által fenntartott **kórházakra és a sebesült szállításra körülbelül 3.200.000 koronát, a tudósítói irodára 215.000 koronát, a hadifoglyokat gyámolító hivatalra 80.000 koronát, kórházaknak és egyeseknek nyújtott segélyekre 820.000 koronát, a táborigraktárak, egészségügyi osztályok és egyéb táborig intézetek létesítésére és fenntartására 650.000 koronát, a gyűjtőraktár készleteinek pótlására 380.000 koronát, különféle egyesületi szervek fenntartására 400.000 koronát, összesen mintegy 5.74 millió koronát adott ki. Az egyesület átlagos napi kiadása a háboru alatt felülhaladja a 11.000 koronát.**

A vörös-kereszt egyesület központja 38 évi fennállása alatt jótékony és közhasznú célokra már a mostani háboru előtt közel **9.000.000 koronát költött** s a háboru alatt előállított kiadásait is a béke idejében gyűjtött pénzkészleteinek felhasználásával fedezte.

IV. A jövő teendői.

A magyar vörös-kereszt egyesületnek abból a célból, hogy a mostani háboruban előállított feladatainak megfelelhessen és azokat a jövőben is alapszabályai szellemében megoldhassa, **elsősorban szervezettségét kell erősítenie, s nevezetesen arra kell törekednie, hogy a fiókegyesületek, és ezek tagjai számát a lehető legnagyobb mérvben gyarapítsa.**

Sajnos, Magyarországon a vörös-kereszt egyesület tagjainak összes száma alig haladja túl a 100.000-et, a fiókegyesületek és választmányok száma pedig a 900-at. Ezzel szemben a német vörös-kereszt egyesület tagjainak száma már a háboru előtt megközelítette az egy milliót, a japán egyesület tagjainak a száma pedig a másfélmilliót.

A vármegyei választmányokra a fiókegyesületek szervezése, működésük irányítása és ellenőrzése szempontjából fontos feladat hárul, azért azokat minden vármegyében, a hol fiókegyesület van, *meg kell alakítani.*

Czélyszerű a fiókegyesületeket *a kisebb községekben is* megalakítani, mert ezek a háboru tartama alatt a tudósítói szolgálat közvetítése szempontjából hasznos szolgálatot tehetnek, tagokat gyűjthetnek és békében más fiókegyesülettel való szövetkezés, vagy nagyobb fiókegyesületbe való beolvadás útján erőteljes működést fejthetnek ki.

Az egyesületi szervezet megerősítése mellett a háboruban szerzett tapasztalatok alapján *a hadielőkészültséget kell majd fejleszteni és pótolni s e működésébe a vidéki szer-*

vezeteket is be kell vonni. Az egyesület fontos feladatát fogja képezni a helyi segélyezés, amire – sajnos – a jövőben nagy szükség lesz.

Kiváló súlyt kell majd a jövőben arra is helyezni, hogy a vármegyei választmányok és fiókegyletek működése ne merüljön ki csakis a taggyűjtés és tagsági díjak beszédésével, hanem hogy azok a központ által megállapított egységes terv és irányítás, valamint a nagyközönség érdeklődésének felkeltése és ennek teljes bevonása mellett **oly irányban fejtsenek ki élénkebb működést,** (kórház, sanatorium, ágy-alapítványok, ápolónői intézmények és tanfolyamok, a mentés ügye, első segélynyújtás, stb.) **amely mellett a nagyközönség által is érezhető gyakorlati haszon már a béke idejében is mutatkozik.**

A magyar vörös-kereszt egyesület közhasznú és humanus működése az ország majdnem minden polgárát érinti. **Mindenkinek tehát, – aki csak teheti – az egyesület tagjává kell lennie, mert mindenkinek elsőrendű hazafias kötelessége, hogy legalább a csekély tagsági díjjal támogassa az egyesületet.**

Nem jár ez nagy anyagi áldozattal, mert legalább 40 korona lefizetése mellett már alapító, 20 korona lefizetése mellett örökös rendes, évi 2, s 1 korona lefizetése mellett pedig rendes, s illetőleg rendkívüli tagjai lehetünk az egyesületnek. Ahhoz pedig, hogy egy fiókegylet megalakuljon, már 10 alapító vagy rendes tag jelentkezése elégséges.

A szervezésre vonatkozó minden kérdésre készséggel ad felvilágosítást **az egyesület központi igazgatósága (Budapest, I., Vár, Disz-tér 1.),** valamint bármely vármegyei, vidéki, városi választmány és fiókegylet.

Postatakarékpénztári
számfa-szám : 8025.

A NEMZETI ÁLDOZATKÉSZSÉG SZOBRÁNAK VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGA.

BUDAPEST-KÉPVISELŐHÁZ.

TELEFON : 46-99.

A magyar nemzethez!

Aművész szobrot farag a fából, a nemzet áldozatkészsége pedig ércbe önti, hogy épen összetételének csodálatosságával végtelen időig hirdesse a magyar társadalom dicsőségét. Szobrot emelünk magunknak büszke hiúsággal, hogy fiaink, unokáink, elkövetkezendő új nemzedékek megsodálják alkotásunkat és ha hasonlóan történelmi idők szereplői lesznek, tanuljanak belőle.

Szobrot emelünk magunknak szerény alázatossággal, mert nem magunkért csináljuk, hanem heroikus csaták borzalmas tüzeiben elpusztult hősök özvegyeiért, árváiért, kezét, lábát veszített, megvakult, boldogtalanná lett nyomorék, rokkant hőseinkért.

Szobrot emelünk magunknak jogos kérdéssel, hogy az egész világ lássa a dicső magyar nemzet kimeríthetetlen erőbírásának gyönyörű szimbólumát!

Megalkotjuk a Nemzeti Áldozatkészség Szobrát!

Mi, akik most Ő Felseje Apostoli Királyunk legkegyelmesebb pártfogása, — Augustza kir. főhercegasszony és Károly István kir. főherceg Ő fenségeik magas védnöksége, — gróf Tisza István m. kir. miniszterelnök, Csernoch János bíboros hercegprímás és báró Hazai Samu m. kir. honvédelmi miniszter díszelnöksége alatt ezzel az indítvánnyal lépünk a magyar nemzet elé, — úgy tervezzük, hogy az emlék megalkotásában közvetlen közreműködéssel vegyen részt a magyar társadalom minden tagja.

A művész fából kifaragja a szobrot, a hazafias társadalom pedig az adakozók nevével bevésített apró fémpikkelyekkel borítja azt be.

Igy oldjuk meg a szobor felépítésének munkáját mindannyian, akik a nagy történelmi időt éljük, — valamennyien, ahányan e szép magyar hazát vérünkkel, szellemi és anyagi erőnkkel védelmezzük.

A magyar társadalom minden tagjának rendelkezésére áll egy fémpikkely, — amelyet áldozatkészsége és anyagi képessége arányában tetszés szerinti összeggel válthat meg, de minimális ára két korona.

Ez emlékből, melyet fanatikus lelkesedéssel és áldozatkészséggel magunk építünk meg, a történelmi levegője árad, hogy a magyar nemzet dicsőségének és hősi nagyságának hirdetője legyen évezredek múltán is.

A szobrot befutja majd a patina, de alkotóinak nevét remekművé album őrzi meg a Nemzeti múzeumban, sőt minden adakozó ereklyekép okmányt kap az áldozatkészség szobrának rajzával, amelyen fémlemezének helye is meg lesz jelölve.

Ezenkívül jelvényeket is készítettünk, amely reliefszerűen ábrázolja a lovasszobrot. A Nemzeti Áldozat jelvénye lesz ez a bronzemlék, hogy a nagy célokban való együttérzésünk kifejezője legyen. Mindenki, aki részese a nemzeti akciónak, viselje a jelvényt büszkén, tüntetően, mert ez a jelvény képviseli Magyarország népeinek az áldozatkészségben is megnyilatkozó egységességét.

Minden magyar embernek részt kell venni ebben a nemzeti jótékony munkában, mert az akció jövedelme az elesettek özvegyeinek és árváinak, továbbá a rokkantaknak nyugalmas jövőjét is biztosítja.

Mindenkit kérünk, hogy váltsa meg s a gyűjtőíven jegyezze elő a lemezét, hazafias adományát pedig a befizetési lap felhasználásával küldje be „A nemzeti áldozatkészség szobrának végrehajtó bizottságához“.

A szobor Mátyás király ragyogó korának büszke lovagját ábrázolja. A dicső királyról egy legenda azt tartja, hogy nem halt meg, hanem egy barlangban alszik. Barlangja előtt a Megváltó születésének éjjelén kivirul egy hársfa és édes illatot árasztva virágzik.

A nagy király páncélos lovagjának fából készült szobra mintha képviselné a költői képzeletet. Boldog jövőnk megváltásának küzdelmes éjszakájában viruljon ki a jótékony fája, virá-

gozzék, árássza balzsamos illatát. Ha majd felvirrad az áldozatkésztség napja, olvassa fel a szenvedés zord jégmezejét és szárítsa fel a könyharmatot, amit özvegyek, árvák és minden életörömtől megfosztott rokkantak hullajtanak!

Hazafias üdvözléttel

A NEMZETI ÁLDOZATKÉSZSÉG SZOBRÁNAK VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGA:

Kirchner Ármin
cs. és kir. altábornagy,
a m. kir. honv. ministerium Hadsegélyező Hivatalának
vezetője,
elnök.

Lónyay Sándorné
az „Augusta Gyorssegély Alap”
ügyvezető igazgatója,
elnök.

Dr. Vrabély Ármánd
honvédelmi minisiteri o. tanácsos,
a Hadsegélyező Hivatal helyettes vezetője,
alelnök.

Gróf Wilczek Frigyesné
alelnök.

Gróf Wilczek Frigyes
ny. főispán,
a Hadsegélyező népjóléti bizottság
alelnöke.

Ügyvezető:

Dr. Oroszy Géza

ügyvéd,
a Hadsegélyező Hivatal propaganda- és
gyűjtő-osztályának vezetője.

Ágai Vilmos
a Magyar Jelzálog Hitelbank igazgatója.

Róna József
szobrászművész,
a Képzőművészek egyesületének
elnöke.

Dr. Kovács István

ügyvéd,
a Hadsegélyező Hivatal vezetőségi titkára.

Basch Árpád
festőművész,
a Képzőművészek egyesületének
választmányi tagja.

Balla Jenő
szerkesztő.

Szávozdt Richárd
földbirtokos,
a Hadsegélyező Hivatal tagja.

A NAGYBIZOTTSÁG ELNÖKNŐI:

Gróf Almássy Dénesné
Gróf Almássy Györgyné
Gróf Andrássy Gézané
Gróf Andrássy Gyuláné
Gróf Apponyi Albertné
Gróf Apponyi Sándorné
Balogh Jenőné
Bárczy Istvánné
Beöthy Pálné
Berzeviczy Albertné
Bihar Ferenczné
Braun Józsefné
Báró Burrián Istvánné
Gróf Csáky Albinné

Gróf Csekonics Endréné
Gróf Csekonics Sándorné
Gróf Edelsheim Gyulay Lipótné
Herceg Festetich Taszilóné
Báró Ghillány Imréné
Gróf Hadik Barkóczy Endréné
Báró Harkányi Jánosné
Báró Hazai Samuné
Özv. Hieronymi Károlyné
Jankovich Béláné
Jeszenszky Sándorné
Josipovich Gézané
Báró Jósika Samuné
Gróf Karátsonyi Jenőné

Gróf Károlyi Istvánné
Gróf Khuen-Héderváry Károlyné
Kirchner Hermanné
Gróf Marenzi Ferenczné
Herceg Pálffy Miklósné
Báró Perényi Zsigmondné
Gróf Ráday Gedeonné
Báró Révay Simonné
Báró Rosner Ervinné
Sándor Jánosné
Herceg Odescalchi Gézané
Wickenburg Istvánné
Wlassits Gyuláné
Gróf Zichy Jánosné

A NAGYBIZOTTSÁG ELNÖKEI:

Gróf Andrássy Géza
Gróf Andrássy Gyula
Gróf Apponyi Albert
Gróf Apponyi Sándor
Dr. Balogh Jenő
Dr. Bauer Antal
Dr. Bárczy István
Beöthy Pál
Berzeviczy Albert
Bihar Ferencz
Braun József
Báró Burrián István
Gróf Csekonics Endre
Darányi Ignác
Gróf Edelsheim Gyulay Lipót
Herceg Esterházy Miklós
Herceg Festetich Tasziló

Báró Ghillány Imre
Gróf Hadik Barkóczy Endre
Báró Harkányi János
Báró Hengelmüller László
Báró dr. Homig Károly
Jankovich Béla
Jeszenszky Sándor
Báró Jósika Samu
Josipovich Géza
Gróf Karátsonyi Jenő
Gróf Khuen-Héderváry Károly
Báró Láng Lajos
Lukács György
Gróf Marenzi Ferencz
Dr. Mihályi Viktor
Herceg Pálffy Miklós
Gróf Ráday Gedeon
Báró Révay Simon

Rohr Ferencz
Báró Rosner Ervin
Sándor János
Báró Skerlecz Iván
Gróf Széchenyi Gyula
Széll Kálmán
Dr. Szmrecsányi Lajos
Szurmay Sándor
Báró Tallián Béla
Teleszky János
Dr. Várady L. Árpád
Dr. Wekerle Sándor
Báró Wesselényi Miklós
Gróf Wickenburg István
Wlassits Gyula
Gróf Zichy Aladár
Gróf Zichy János

A NAGYBIZOTTSÁG TAGJAI:

Abaffy Győzőné
Gróf Almássy Györgyné
Gróf Andrássy Aladárné
Apáthy Gáborné
Asbóth Istvánné
Baitz Józsefné
Balás Béláné
Balás Györgyné
Gróf Batthyány Lajosné
Báró Bánffy Györgyné

Báthory Nándorné
Bátor Istvánné
Bekény Ottokárné
Bernáth Gézané
Gróf Bethlen Istvánné
Biró Pálné
Boda Dezsőné
Báró Born Frigyesné
Báró Bornemissza Elemérné
Bothos Gyuláné

Czvetkovics Gyuláné
Csanády Frigyesné
Csurda Andorné
Gróf Dessewffy Aurélné
Demian Ottóné
Deutsch Ernőné
Domonyi Móréné
Dorogsághy Dezsőné
Drasche Lázár Alfrédné
Elek Pálné

Engl Gyuláné
Erney Károlyné
Báró Fehérváry Imréné
Fernbach Károlyné
Gróf Festetich Gézané
Fiala Jánosné
Fieszl Józsefné
Follért Károlyné
Fráter Jenőné
Glücklich Vilma

1662 szám.

1916.

Községi Elöljáróság

Salgótarján.

Ottani nyilvántartás kiegészítése végett értesitem, hogy mai napon Dorogról alábbi erdélyi menekültek érkeztek községembe itt elhelyezett családjukhoz:

Oláh Jolán 16 éves, Oláh Dánielné született Piroska Lidia 56 éves, Oláh Erzsébet ~~Piroska~~ Marton Jázsefné 21 éves, Marton Erzsébet 5 éves, Marton József 9 hónapos valamennyien Vulkán községből menekültek.

Zagyvaróhán, 1916.-évi november hó 11.-én.

[Handwritten signature]
körjegyző.

Jelzet: MNL NML V. 171. c. Salgótarján nagyközség Képviselő-testületének iratai, 9005/1916

Alispáni előterjesztés a különböző kórházakban ápolás alatt levő katonáknak olvasmányokkal, könyvekkel való ellátása tárgyában.

Véghatározat

Nógrád vármegye törvényhatósága teljes odaadással méltányolja a hadsereg vezetőségének azon buzgólkodását, mely arra irányul, hogy úgy a harctéren küzdő, mint különösen a kórházakban, valamint a távol idegenben sýnylő katonáink megfelelő jó magyar könyveket kaphassanak olvasmányul.

Ehhez képest utasítja a törvényhatósági bizottság a vármegye alispánját, hogy a Hoehn Miksa lo-vag vezérőrnagy a cs. és kir. sajtóhadiszállás parancsnoka által összeállított katonák könyvtárából egy 300 számból álló sorozatot a vármegye közönsége nevében a rendelkezési alapból kifizetendő 400 koronás áron vásároljon meg és illetve az ezen célból is ide juttatott ívet a vármegye közönsége nevében a rendelkezési alapból kifizetendő 400 koronának egyidejű kiutalásával a mozgalom vezetőjének küldje el.

Jelzet: MNL NML IV. 402. a. Nógrád Vármegye Törvényhatósági Bizottságának iratai, 706/1917, 1917. október 16-i jegyzőkönyvi bejegyzés

A Magyar Királyi Honvédelmi Ministerium Hadsegélyező Hivatala.

Budapest, V., Akadémia-utca 17. szám. — Telefon 71—34.

Mindent a hadseregnek!

A hadrakelt seregnek fehéreneművel és alsóruhával való ellátása szinte leküzdhetetlen nehézségekbe ütközik! Ezért a Hadsegélyező Hivatal a magyar népnek három éve lángoló lelkesedésébe és minden más nemzetét felülmuló áldozatkészségébe vetett szilárd bizalommal fordul mindazokhoz, kik nyugodt munkában töltik itthon napjaikat, mert hős seregünk ércfala övezi a haza szent földjét. A sereg szükségletéről van szó! Nem jótékonyságot kérünk, hanem kötelességteljesítést, melyet senki sem fog megtagadni, akinek gyermeke, hitvese vagy szülője messze idegenben, ellenséges földön, esőben és fagyban küzd érte és mindnyájunkért!

A Hadsegélyező Hivatal **férfi- és női fehéreneműt, harisnyát, inget, lábbelit, szoknyát, törülközőt, asztalkendőt, ágyneműt, mindenféle fehér, színes, tarka vászon-, pamut-, karton- és barchet-holmit** kér, amely alsóruhaként viselhető vagy alsóruha készítésére vagy javítására alkalmas.

A Hadsegélyező Hivatal bizton számít Magyarországnak tanerőinek kipróbált munkásságára, akik a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur kilátásba helyezett utasítása értelmében majd oktatják és lelkesítik a tanulókat, akik az adakozásra felhívó nyomtatványokat ki fogják kézbesíteni és az adományokat egy központba fogják összehordani.

A gyűjtés a helyi viszonyokhoz mérten minden városban és községben más-más lehet, amiért is kérjük, hogy a közigazgatásnak helyi vezetője az iskolák vezetőivel és a netán helyben lévő és ezen akció messzemenő támogatására utasított katonai hatóság parancsnokságával lépjen érintkezésbe, társulatok, lelkes hazafiak és honleányok bevonásával alakítson bizottságot és annak megalakulását és gyűjtési szándékát a Hadsegélyező Hivatalnak (Budapest, V., Akadémia-utca 17. sz.), mely a közelebbi utasításokat, valamint a gyűjtés eszközeit szívesen fogja rendelkezésére bocsátani, jelentse be.

Adjon mindenki még nélkülözések árán is, mert csak így róhatjuk le a hőseinkkel szemben köteles hálánk egy csekélyke részét és csak így mutatkozunk méltóknak azokhoz, kik vérük hullásával, ezen veszélyben és szenvedésben egy világot csodálatba ejtő hőstettek közepette szeretettel gondolnak a honmaradottakra!

Budapest, 1917. október havában.

A Hadsegélyező Hivatal vezetője:

cs. és kir. altábornagy

Salgótarján nagyközség előljáróságától.

10704/918.

HIRDETMÉNY.

A spanyol betegségnek nevezett fertőző baj az országban rohamosan terjed és a népesség minden rétegében erősen elterjed. Szükségesnek tartjuk tehát, hogy a közönséget arról a betegségről és az ellene való védekezésről a lehető legzélesebb körben mielőbb tájékoztassuk.

A spanyol betegségnek nevezett baj a legtöbb esetben hágyadtsággal, borzongással, váltakozó forrósággal kezdődik, amelyhez nátha, szemhurut, fejfájás, köhögés, a hát-, derék és a végtagok fájása járul.

Éz a betegség fertőző, csirája (ragálya) a beteg orrából, torkából és tüdejéből származó nyálkában van, amely a beteg tüsszentése, köhögése, ugyancsak a beteggel, vagy a beteg használt tárgyakkal való érintkezés útján jut az egészségesre.

Aki a beteggel érintkezik, gondosan mosakodjék, száját többször öblögesse, óvakodjék attól, hogy a beteg reá köhögjön és óvakodjék meghűléstől.

A beteg felgyógyulása után a lást gondosan kell kitakarítani és jól kiszellőztetni.

A közönséget figyelmeztetjük, hogy lakását és mindazt amivel érintkezésbe jut, tisztán tartsa. Figyelmeztetjük arról is, hogy a betegség különösen zárt-, zsufolt helyiségekben terjed leginkább.

Nyilvános helyiségek (pl. mulató, italmérések stb.) látogatásától tehát mindenki saját egészségének megóvása érdekében lehetőleg tartózkodjék. A zsufolt, tisztátlan közlekedési eszközök szintén alkalmat adhatnak a betegség továbbterjedésére.

Figyelmeztetjük a közönséget, hogy a legkisebb láz jelentkezésénél nyomban ágyba kell feküdni és ha az elismult 2-3 napig még ágyban kell maradni, aztán újabb 2-3 napig a szobát őrizni.

Végül utasítjuk a közönséget, hogy a betegsére következő érzetei vannak, azt haladéktalanul orvossal közölje.

Salgótarján, 1918. október 14-én.

Az előljáróság.

Uj István Salgótarján

Salgótarján nagyközség orvosától
Községi előjáróságnak helyben

Jelentem, hogy aluliak járványos náthában /influenza spanyol/ betegedtek meg.

- Csúsz Pál 21 éves Somló H. 254 sz.
- Földi Józsefné 32 éves László 8 éves Fő ut 473 sz.
- Hegy Józsefné 34 év, Teplán Anna 26 éves
- Pincsal Mihályné 32 éves Salgói út 428 sz.
- Lapsánszky Sándorné 52 éves Kassaisor 26 sz.
- Bozó Istvánné 39 éves Felsőamerika 59 sz.
- Malomhegyi Matild 20 éves Ujtelep
- Habacink János 24 éves Gyár 6 sz.
- Broján Józsefné 54 éves Salgói út 422 sz.

Horváth Mária 22 éves Acélgyár 17.sz.

Salgótarján, 1918. október 22-én

Jelzet: MNL NML V. 171. c. Salgótarján Nagyközség Képviselő-testületének iratai, 11089/1918, 1918. október 22-i jegyzőkönyvi bejegyzés

A NAGY HÁBORÚ ITTHONI ARCA II.

Az I. világháború több mint fél évszázados béke után érte Magyarországot. A hadüzenetet követően, a hazafias lelkesülés mámorának elmúltával, az otthon maradottaknak számos új szabályozással és nehézséggel kellett szembesülniük.

A békés életmódnak a háborús üzemmódba való átváltását a „Háború esetére szóló kivételes intézkedésekről” hozott 1912. évi LXI-II. tc. szabályozta.¹ A törvény alapján számos rendeletet adtak ki, melyek átállították a háborús célok kiszolgálására a hátországot.

Az első szabályozások közé tartozott a fegyverek és a „robbantó anyagok” kötelező beszolgáltatása, a szállásadók bejelentési kötelezettsége minden belföldi, illetve külföldi személyről.² Korlátozták az országon belüli utazásokat, a lakhelyváltoztatást, a gyülekezési és egyesülési jogot.³ A folyamatos behívások miatt a rendvédelmi szervek állománya is csökkent, amely a közbiztonság romlásával járt. Ennek megakadályozására a nagyobb településeken polgárőrséget hoztak létre. Losoncon a nem katonaköteles polgárokból, több mint 200 fővel 1914. november 8-án alakult meg a polgárőrség. A Felsőnógrádban olvasható, hogy „a polgárőrök szolgálat közben – mikor is »Polgárőr« feliratú karszalagot kell viselni – hatósági közegek tekintendők éppen úgy mint a rendőrök. [...] 20 fő polgárőr lesz szolgálatban, felváltva 10-es csoportokban, a tartalékot a városháza tanácstermében helyezik el”⁴.

A kivételes intézkedésekről szóló törvény kihatott a gazdasági élet szabályozására is. Az 1914. évi L. tc. alapján maximalizálták az „élelmszer-ellátásban más elsőrendű közszükségleti cikkek” árát és elrendelték a készletek bejelentését. Az élelmiszer-ellátásban már korán megmutatkoztak a problémák. Számos település képviselő-testületi jegyzőkönyvei tartalmaznak bejegyzéseket a készletek felméréséről, a várható élelmiszerhiányról. 1915 tavaszán - Losoncon 1915. április 6-án - bevezetésre kerültek a lisztjegyek; ugyanazon év decemberétől - Losoncon 1916. január 11-től - pedig a kenyérjegyek. Az élelmiszerkészletek ésszerű beosztása mellett más területen is bekövetkezett nyersanyaghiány (pamut, fonal) miatt további intézkedések váltak szükségessé. Állami kezdeményezésre a fontosabb iparágakban központi szervek jöttek létre a készletek nyilvántartására, felvásárlására és a hadiszükséglet kielégítésére. Ilyen volt például a gabonafelvásárlásban érdekelt, 1915-ben létrehozott Haditermény Rt.

Az 1912. évi LXIX. tc. alapján elrendelték a lovak és a járművek kötelező bejelentését, valamint a „lósorozást”: a kiválasztott lovakért (hátas ló, hámos ló, málhás állat) fix árakat állapítottak meg.⁵ A hadsereg ellátása számos problémát vetett fel, többek között a finanszírozás kérdését is. A hadsereg kiadásai még az első évben igen sokat emelkedtek, így ezeket a kiadási többleteket a kormány részben papírpénz kibocsátásával - így az infláció elindításával - fedezte, másrészt külső és belső kölcsönök révén biztosította. Ez utóbbiak közt igen fontos szerepe volt a hadikölcsönöknek.⁶

1914 novemberében adták ki az első hadikölcsön-felhívást: „ha ifjaink a harctéren áldozzák fel utolsó csepp véréüket a hazáért, úgy mi itthonmaradottak adjuk utolsó filléreinket a háza oltárára.”⁷ A sajtó mindvégig igen kiemelten foglalkozott a hadikölcsönrel és annak elfogadtatásával: „szinte páratlan az a lelkesedés, mellyel a nemzet az új hadikölcsönt fogadta. Ez a lelkesedés vezette a háza polgárait, mikor e hét elején a kölcsön aláírása megkezdésével tömegesen

Simulacis

az I. hadikölcsönnek Somoskőújfalui községben elvett eredményéről

Alp. szám	Adókötelezett neve	A jegyért fizetett összeg Ft.
1.	Balás György né Hali Mária	500
2.	Angyal István né Hali Mária	600
3.	Csibák János Péter	400
4.	Csibák János né Ifj.	400
5.	Dicsőcsik János	2000
6.	Angyal István né Hali Mária	300
7.	Csibák János (gazdas)	300
8.	Csibák János (gazdas)	600
9.	Balás János né Hali Erzsébet	800
10.	Somoskő István né (gazdas)	400
11.	Csibák István	600
12.	Angyal Péter né (gazdas)	800
13.	Vél. Utóiratok kifizetése	3000
14.	Lakosság Összesen	2000
15.		1900
16.	Somoskőújfalú, 1914. január 11-én	
17.		
18.		
19.		

SOMOSKŐÚJFALU POLGÁRŐRSÉGE
Jegyzőkönyv

1 Corpus Juris Hungarici. 1912. évi LXIII. tc. Bp., 1913.

2 Fontos rendeletek. Felsőnógrád. III. évf. 63. sz. 1914. augusztus 9. 2. p.

3 Magyarországi Rendeletek Tára, 1914. Bp., 1914. 1426-1427. p., 1428-1429. p.

4 Polgárőrség. Felsőnógrád. III. évf. 76. sz. 1914. november 5. 2. p. – Felsőnógrád. III. évf. 77. sz. 1914. november 12. 1. p.

5 Lósorozás. Felsőnógrád. III. évf. 74. sz. 1914. október 22. 2. p.

6 Galántai József: Magyarország az első világháborúban. Bp., 2001. Korona Kiadó. 119. p.

7 Nemzeti kölcsön. Felsőnógrád. III. évf. 77. sz. 1914. november 12. 1. p.

jelentkezett a jegyzésnél.” „Különösen kell, hogy azok vegyenek részt a kölcsön jegyzésben, kik épp a háború által rendkívüli bevételekhez jutottak. Így a hadseregszállítók, továbbá gazdálkodók, kik lovaikat, járműveiket, terményeiket sokszor busás térítési díjak ellenében adták át a katonaság részére. Ezeknek leghevesebb, ha nem a láda fiában őrzik az így kapott pénzüsségeket...” „Hazafiságunk próbakövét úgy álljuk ki, hogy az egész világ csodálja meg.”⁸ Az első hadikölcsön után félelvenként jött a többi. Összesen 8 hadikölcsönt jegyeztek Magyarországon: „a hadikölcsön jegyzés nem áldozat, hanem hazafias szent kötelezettség.” „Végül még egyet, az állam nem ingyen kéri a hadi kölcsönt, hanem mindenki, aki hadi kölcsönt jegyez, biztos és jól jövedelmező értékpapírba fekteti bele pénzét. Nem áldozat tebát a hadi kölcsön jegyzés...”⁹ A hátszágban jegyzett hadikölcsönök az infláció következtében elértéktelenedtek, és a hadikölcsön-vásárlók a háború lezárultával kárpótlást nem kaptak.

Az elhúzódó háború miatt szükségessé vált a központosított anyaggazdálkodás, melyben – többek között – a hadiipar működéséhez szükséges anyagok is sorra kerültek: fémek, kender, gyapot, gyapjú, len, bőr és egyéb „pótanyagok”. Így kerültek sorra a civil élet eszközei, köztük a réz. A nevezett anyag a háborúnak az egyik legfontosabb fém volt, a lőszerkészítéséhez nélkülözhetetlen. A Monarchia réztermelése igen alacsony volt, ezért komoly behozatalra szorult. Az antant blokádja miatt azonban a beszerzése – elsősorban a legnagyobb termelőtől, az USA-tól – lehetetlen volt.

Az Országos Hadsegélyező Bizottság országos fémgyűjtési „akciót” hirdetett, melyben a vas és acél kivételével minden házi, konyhai és egyéb fémtárgyat, melyek vörösréz, sárgaréz, bronz, nikkel, illetve ólomból készültek, benne foglaltattak.¹⁰

Nemcsak fémet, hanem többek között a textilgyártásban igen hasznos csalánlevelet és csalánkórót, a gyógyszerhiány mérséklésére gyógynövényeket, vadgesztenyét és az élelmiszeriparban a tölgy- és bükkmakkot is gyűjtöttek.

A háború okozta élelmiszerhiány csökkentésére jelentek meg azok a felhívások, melyek a mezőgazdasági tevékenységre alkalmas területek növelését célozták meg az erdei tisztásoktól kezdve a kiskertekig.

A zöldséghiánnyal kapcsolatban megjegyezték: „a háborús események folytán tavasszal lényegesen kisebb lesz a zöldségtermelés, s így mindenféle friss főzelék behozatala [...]. Mindenki, akinek kertje és alkalmas berendezése van, kötelességnek kell, hogy érezze, hogy ezeket főzelék termelésre már jókor használja.”¹¹

A sajtóban számos alkalommal közöltek le olyan felhívásokat, melyek a katonák ruházatának a kiegészítését szolgálták. Többek között a katonák téli ruházatának biztosítására felvásárolták a juhászbundákat, illetve prémgyűjtésre hívott fel az Országos Hadsegélyező Hivatal. Ezeket a posta ingyen elszállította.¹²

A háború itthoni arcához, a hátszág életéhez hozzátartozott az egyre szigorodó civil élet, a hazafias viselkedés kötelező elemének tartott hadikölcsön-jegyzés, a folyamatos gyűjtési felhívások, az élelmiszerhiányból is adódó rekvirálások.

8 *Jegyezzünk hadikölcsönt!* Felsónógrád. III. évf. 1914. november 19. 1. p.

9 *Jegyezzünk hadikölcsönt!* Felsónógrád. IV. évf. 20. sz. 1915. május 20. 1. p.

10 *Fémet a hadseregnek.* Felsónógrád. IV. évf. 15. sz. 1915. április 15.

11 *Háború és kertészet.* Felsónógrád. IV. évf. 5. sz. 1915. február 4. 1. p.

12 *Hirdetmény.* Felsónógrád. IV. évf. 3. sz. 1915. január 21. 3. p.

BESZTERCZEBÁNYAI KERESKEDelmi ÉS IPARKAMARA.

3524/1914 szám.

Tekintetes Ipartestületnek

Szécsény.

A m. kir. honvédelmi minister urnak 172.928 számú leiratát másolatban azzal a kéréssel közöljük, hogy azt a testület kötelésébe tartozó halina /:nemez:/ csizmakészítő iparosok tudomására hozni sziveskedjék.

Beszterczebánya, 1914 évi november hó 19-én.

A kereskedelmi és iparkamara:

Gillessy
elnök.

K. Halász
titkár.

Hivatalos másolat.

Magyar királyi Honvédelmi Minister. 172.928/7-1914 szám.

Halinacsizmak beszerzése.

A m. kir. kereskedelmi és iparkamarának
Beszterczebánya.

Budapest, 1914. november hó 18-án.

A folyó hó 3-án kelt 162069/7 számú átirat kapcsán:
A kisiparosoktól beérkező halinacsizma ajánlatok tulajdonképpen igen drágák, ami főképpen abban leli magyarázatát, hogy az illetők általában magasan bőrözött csizmákat ajánlanak.
Sziveskedjék a körletében lévő iparosokat /:szövetkezeteket:/ sürgősen figyelmeztetni, hogy a csizmák teljesen, sőt jobban megfelelnek az egészen halinából, erős bőrtalppal és sarokkal, felső bőrözés nélkül készített csizmák, avagy az olyanok, melyeknél csak a lábhegy és a kéreg /:sarok feletti rész:/ van felső bőrral bevonva, tehát kívánatos volna, hogy ilyenekre tegyenek ajánlatot.
Az ily módon készített halinacsizmak előállításának ára is lényegesen kisebb.
A sürgősségre való tekintettel kérem szives intézkedéseit lehetőleg sürgősen megtenni.

A l á í r á s .

Jelzet: MNL NML IX. 214. A Szécsényi Járási Ipartestület iratai, 3524/1914

Az előadó főjegyző előterjeszti, hogy a háborús idők miatt előállhat az az eset, hogy a községben az élelmi cikkek kifognak és a község éhezésnek lesz kitéve, czélszerű volna ha a község nagyobb mennyiségű búzát vásárolna be, a mely a végszükség esetén kiosztható lenne. Ezen ügy hosszas és tüzetes megvitatása után a következő egyhangú véghatározat hozatott.

A község elöljárósága utasítatik, hogy lépjen érintkezésbe Szilárdy István itteni nagybirtokossal, s arra nézve, hogy a f. évi egész búza termését, mintegy 30-35 vagon búzát mi módon és feltételek mellett bocsájtaná a község rendelkezésére. S erről a legközelebbi közgyűlésnek eleget tegyen.

Jelzet: MNL NML V. 171. a. Salgótarján Nagyközség Képviselő-testületének iratai, 170/1914, 1914. augusztus 5-i jegyzőkönyvi bejegyzés

496. sz.
1915.

FELHIVÁS!

A csász. és kir. Hadügyminiszterium rendezni kívánván a katonai szállítások ügyét „hadügyi központi nyilvántartást” — („Zentral Evidenz für Armeelieferungen”) rendezett be, mely nyilvántartja mindazon czégeket, melyek mint ipari czégek iparcikkeket előállítanak, vagy mint kereskedelmi czégek ilyeneket raktáron tartanak, mert katonai szállításoknál csak azok lesznek tekintetbe véve, amelyek az illetékes kereskedelmi és iparkamarák által mint ilyenek kimutatva lesznek és megbízhatóságuk és szállítóképességük ezek által igazolva lesz.

Felhívja ennél fogva a kereskedelmi és iparkamara mindazon kerületéhez tartozó gyárakat és iparosokat, akik hadi szükségletek kielégítésére szolgáló czikkeket állítanak elő, hogy saját jól felfogott érdekükben sürgősen, legkésőbb 8 nap alatt jelentsék be, mily ipari czikkeket gyártanak s mennyit képesek minden egyes czikkból egy héten belül szállítani, a kereskedő czégeket pedig, mily minőségű és mennyiségű árut tartanak raktáron.

A gyárak jelentései közvetlenül, a kézműiparosok és kereskedők jelentései az ipartestületek illetve kereskedelmi testületek útján, a hol ily testület nincsen, az iparhatóság útján, mely testületek és hatóságok a jelentésbeli adatokat igazolni fogják, terjesztendők be az alulírott kamarához.

Besztercebánya, 1915. évi február 23.

BESZTERCEBÁNYAI KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA.

Rosenauer Lajos,
elnök.

Dr. Holesch István,
titkár.

HÁVELKA JÓSEF KÖNYVNYOMDÁJA BERTNERCEZBÁNYA

Jelzet: MNL NML IX. 214. A Szécsényi Járási Ipartestület iratai, 496/1915

„Hogyan kell élnünk aratásig?”

- „Gondoljatok mindig katonáinkra, akik sokszor az őrhelyen vagy a lövészárokbá boldogok volnának, ha tarisznyájukban volnának a ti elpredált kenyérdarabkátok.”
- „A krumplit mindig hámozatlanul, héjában főzzétek, ezzel sokat spóroltok.”
- „Szoktassa mindenki magát és családját a kukoricaliszt használatához, ebből is lehet ízletes ételt főzni, csak tudni kell a módját.”
- „Akik lisztet raktároztak el maguknak, azt használják fel, ne a boltból vásárolják, mert csökkentik a forgalomba lévő mennyiséget.”

Forrás: Felsőnógrád, III. évf. 1915. március 4. 1. p.

7. Tárgy: Demény Andráis községi iskolai tanító

hadbavonulása.

Ábrastatót Nógrád vármegyébe kir. Tanfelügyelőnek 2711/1915 számú utasítással, mely szerint Demény Andráis baglyasaljai községi elemi-népiskolai tanító hadban áll s elkövetkezéssel, hogy osztályra teendőinek a 1915/16 tanévben való ellátására gondoskodás tartozék, mert osztályára utalt tankötelek, rendszeres tanítás nélkül továbbmenni nem maradhatnak.

13/1915. sz. Felhívás.

A község képviselő testülete tudatában annak, hogy a tanköteles gyermekek lelki műveléséről, jövőjük megalapításáról van szó, egyhangú határozattal kimondja a hadbavonult tanító helyettesítését, s miután betöltött tanítói állás helyettesítése hogy fen, a helyettesítéssel megvizsgáló tanári birtokdíjat, előleges en fizetendő havi 100 koronában állapítja meg, a háttartalmát elvett 2330 kor. tartalek tökéletes alap terhére; felhatalmazván egyúttal a község elöljáróságát a díjazást díjazni annak idején való kitartatványosságára.

Egyben pedig utasítja a község elöljáróságát, hogy mielőtt a helyettesítést elkezdik, intően kérik a kir.

Tanfeliügyelő ghez Demény Andráis tanító felmentése tárgyában.

Több tárgy nincs, elnök a gyűlést bekezdte.

Kösz.

Abachalitskykálman f.
a közigazgató.

Szalaki
Lőrinc, mint elnök.

Chali László
hitelbíró.

Chali Károly
hitelbíró.

1547. sz.

1915.

Felhívás!

Dicsőségesen küzdő hadseregünk legutóbbi fényes sikerei bizalommal töltenek el a háborúnak mireánk nézve kedvező kimenetele s valószínűleg immár rövid időn belül való befejezése iránt.

A siker azonban csak akkor lehet biztosítva, ha a hadvezetőségnek az ország megadja az eszközöket ahhoz, hogy feladatát kellőképpen meg is oldhassa.

Hogy ez megtörténhessék, a m. kir. kormány a hadi szükségletek fedezése céljából újabb kölcsönt bocsátott ki.

Az entente és sajtója tetszeleg magának abban, hogy gazdasági helyzetünkről hamis híreket közöl. Monarchiánk és dicső szövetségünk a Németbirodalom fényesen rácsafolt ezen valótlan hazug hírekre, nálunk az első hadikölcsön jegyzése várakozáson felül sikerült, Németország lakossága pedig a II. hadikölcsön jegyzése alkalmával oly hazafias lelkesedéssel párosult áldozatkészségről tett tanubizonyoságot, amely egy csapással szétrombolta ellenségeink gyűlölettől sugalt undok koholmányait.

Hisszük és reméljük, hogy a mi közönségünk sem marad hátra ezen II. hadikölcsön jegyzésénél német szövetségeseinknek, s hasonló lelkesedéssel siet majd pénzével előmozdítani a harc sikerét, amelyért honfitársaink testükkel és vérével küzdenek.

Tájékoztatásul közöljük, hogy a most kibocsátásra kerülő második 6%-os hadikölcsönrel együtt, mely kölcsön ugy a kiadásra kerülő címletek tipusa és kamatlába, valamint árfolyam tekintetében mindenben azonos lesz az első hadikölcsönrel, ez alkalommal 5 $\frac{1}{2}$ %-os járadékkötvények is fognak aláírásra bocsáttatni.

Mindkét kölcsön jegyzésére ezuttal is igénybevehető az 1914. augusztus 1-én elhelyezett, egyébként moratórium alá eső betétek is; azonban a betéti üzlettel foglalkozó intézetek jogos érdekeinek szemmel tartásával e különben moratórium alá eső betétek felhasználásának mérve ezuttal olyképp állapított meg, hogy azok a 6%-os és az 5 $\frac{1}{2}$ %-os kötvényekre történő befizetésekre együttesen, a jegyzés idejében fennálló összegük 25%-a, de fegyeljebb a betét tulajdonosa által jegyzett összeg 25%-a erejéig vehető igénybe.

Az Osztrák-magyar bank és a m. kir. hadikölcsönpenztár az új hadikölcsönkötvények tekintetében, az első hadikölcsönkötvényekre nézve nyújtott kedvezményeknek megfelelő, — sőt azoknál továbbmenő kedvezményeket adnak, amennyiben úgy a két új járadékkölcsön kötvényeire — még pedig azok névértékének 75%-áig — mint a jegyzés céljára lombardirozni kívánt és náluk zálogul elfogadható más értékpapirokra legalább 1916. évi július hó 8-ig, a mindenkori hivatalos váltóleszámitolási kamatlábon (ez idő szerint 5%) nyújtanak kölcsönt; sőt a kölcsönre kibocsátásra kerülő új kölcsönökre vonatkozó befizetési határidő alatt folyósított ily lombard-

kölcsönök után a fél kívánságára a mindenkori hivatalos váltóleszámitolási kamatláb helyett, ugyancsak 1916. évi július hó 8-ig évi 5%-os állandó kamatlábat hajlandó biztosítani.

Az új kibocsátás annyiban is eltér az első hadikölcsöntől, hogy míg akkor a jegyzett összeg három részletben és pedig egy 40%-os és két 30%-os részletben volt befizethető, most a befizetés négy 25%-os részletben lesz teljesíthető.

A kibocsátásra kerülő új kölcsönök kötvényeit a szelvénybevéltással megbízott hivatalos beváltóhelyek és az Osztrák-magyar bank 1916. évi június hó 30-ig fogják a felek kívánságára költségmentesen megőrizni és kezelni.

Teljes bizalommal vagyunk aziránt, hogy a jelenlegi viszonyok között a pénzpiacon meg vannak adva azok az előfeltételek, melyek a hadikölcsön eredményéhez szükségesek és bizton reméljük, hogy ezen különösen előnyös feltételek mellett kibocsátandó újabb kölcsön eredménye nem fog elmaradni az első hadikölcsön sikerétől.

Ujból hangoztatjuk: mindnyájunk léte államunk lététől függ s minden vagyunk fegyvereink győzelmére van bízva, teljesítse tehát mindenki kötelességét s járuljon hozzá hadseregünk felszereléséhez, harcképességének biztosításához azáltal, hogy mennél nagyobb összeget jegyez a nemzeti hadikölcsön-kötvényekből.

Hadikölcsönt jegyezni a becsület, lelkiismeret és önfentartás követelménye.

Az aláírás történhetik 1915. évi május hó 12-től május hó 26-ig bezárólag.

Aláírási helyekül szolgálnak a magyar korona országai területén levő összes állami pénztárak és adóhivatalok, a m. kir. postatakarékpénztár és a m. kir. postahivatalok, az Osztrák-magyar bank budapesti főintézete és az ország területén levő fiókjai, a kibocsátási rendeletben megnevezett budapesti pénz- és hitelintézetek és a betéti üzlettel foglalkozó összes intézetek.

Azok, akik a befizetésekre egyébként moratórium alá eső betétjeiket kívánják igénybe venni, annál az intézetnél vagy cégnél, illetve annak az intézetnek vagy cégnek közvetítésével tartoznak jegyezni, amelynél a betét el van helyezve.

Besztercebánya, 1915. évi május hó 10-én.

A kereskedelmi és iparkamara:

Rosenauer Lajos s. k.,
elnök.

Dr. Holesch István s. k.,
titkár.

1915.
k.

AZ ORSZÁGOS HADSEGÉLYZŐ BIZOTTSÁG
FÉMET A HADSEREGNEK AKCIÓJA.

Irányelvek

a Hadsereg részére gyűjtendő fémek beszedésére,
csomagolására és beszolgáltatására.

A gyűjtés tárgya.

A gyűjtés tárgyát képezik — a vas és acél kivételével — minden házi-, konyha- és egyéb tárgyak, melyek vörösréz, sárgaréz, bronz, nikkel, cink, ón, és ólom, vagy ezen fémek felhasználásával készültek; és ezen fémek maguk is, u. m. sütők, lábasok, fazekak, tartányok, merő- és más kanalak, szűrők, korsók, kannák, katlanok, mozsarak, mosó- és mozdódévények, poharak, esészek, súlyok, sziták, vödörök, kádák, csövek, jég- és virágtartók, lakatok, kulcsok, kilincsek, ablak-redőnyök, hamutartók, bográcsok, díszszegek, butordíszek, szegek, játékok, lámpák, dísztárgyak, staniol, üveg- és pipakupakok, ón- és ólomtartányok, ólomplombák stb. és mindezeknek törmelékei.

Olyan vas- és acéltárgyak, amelyek a fennebb jelzett fémekkel csak igen vékony rétegben borítvák, kizárandók a gyűjtésből.

A gyűjtés határideje.

A gyűjtés záros határidő alatt eszközendő akként, hogy a fémadományok 1915. évi május hó 15-én okvetlenül a vasuton, illetve — ha csak kis mennyiségről lenne szó — a postán feladassanak a — későbbben megjelölendő — katonai gyűjtőhelyek címére.

A gyűjtés végrehajtása.

A gyűjtést a Helyi Bizottságok — házról házra járva — esetleg a 10 éven felüli iskolás fiúk igénybevételével — eszközlik városonként, illetőleg községenként.

a) Raktárhelyiség.

E célból mindenekelőtt jól elzárható, megfelelő nagyságú raktárhelyiségről gondoskodunk, nehogy a nagy becsesel bíró adományok elkallódjanak. Szükség esetén — az eljárásság hozzájárulásával — a város-, illetve a község házában jelölendő ki a helyiség és felügyeletéről történjék kellő gondoskodás.

b) Az adományok lemérése és raktározása.

Az adományok — lehetőleg minőség szerint (réz, bronz, cink, ón stb.) elkülönítve raktározandók el és a gyűjtés befejezésekor súlyuk — lehetőleg minőség szerint — elkülönítve pontosan lemérendő és feljegyzendő.

A m. kir. földművelésügyi miniszter úrnak f. évi július 20-án 68752. szám alatt
kelt rendelete értelmében tisztelettel küldjük. **A Néplap szerkesztősége.**

2. rendkívüli szám. 1916. évi július hó 25-én. XXIII. évtolyam.

Előfizetési ár: egész évre 3 korona.
Megjelenik minden vasárnap.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, Egyetem utca 4.

Megjelenik magyar, német, tót, román, szerb és rutén nyelven.

FELHÍVÁS

csalánkóro és csalánlevél gyűjtésére.

Két évvel ezelőtt az ég minden tájáról ránk törő ellenségeink, tüleirejűkben bízva, azt hitték, hogy fegyveres erővel legyőzhetnek bennünket. Mikor pedig ez nem sikerült, gazdasági téren akartak bennünket letörni s megakadályozni igyekeztek mindannak behozatalát, ami katonáinknak s a polgári lakosságnak élelmezésére és ruházkodására szükséges. De ez a számításuk sem vált be. Saját erőnkől élelmezzük magunkat és ruházkodni is a magunk erejéből fogunk.

Egy évi kitartó erőfeszítés után sikerült a már ismeretes és a belföldön termelt anyagokon: a gyapjún, lenen és kenderen kívül egy olyan új anyagot

találni, mely ruházati cikkek előállításához kiválóan alkalmas. Ez az anyag a Magyarországon is vadon termő *csalán körjéből (szaraból) nyert rost*. Homokzsákok és sátorok, hátizsákok és egyenruhadarabok állíthatók elő belőle katonáink részére.

Nem termelik ugyan nálunk a csalánt szántóföldön, de bőven található az erdőn és mezőn, csak össze kell gyűjteni. Minél többet gyűjtünk ebből a növényből, annál több rostot nyerünk és annál több szövetárút állíthatunk elő. Minden homokzsák, melyet előállítunk, nem egy derék katonának mentheti meg életét! Minden sátor és minden új egyenruha nem egy vitéz

Jelzet: MNL NML V. 207. b. A Cserhátsurányi körjegyzőség iratai, 340/1917

Körirat valamennyi vörös-kereszt választmányhoz és fiókegylethez!

„Minden anyagot kell, hogy gyűjtsünk és értékesítsünk. A vadgesztenye, mely békeidőben legfeljebb a gyermekeknek játéknak szolgált, most már fontosabb célokra is értékesíthető.. – Ennél fogva valamennyi választmányunkhoz és fiókegyletünkhöz azt az igen sürgős kérést intézzük, hogy lehetőleg azonnal kezdjék meg a vadgesztenye gyűjtését, mely ugy legyen szervezve, hogy abban minden város, nagyközség, falu és major is résztvegyen. Legcélszerűbb a gyűjtéseket a helyi sajtó közreműködése mellett az iskola gyermekeivel (a tanító közreműködése mellett) eszközölni, kisebb helyiségekben a pap vagy jegyző által felszólítva mindenki gyűjtsön. A fődolog a gyűjtést azonnal elkezdni, mert a gesztenye most érik, a fáról leperreg, könnyen elkallódik. [...] Minden használható kilogramm vadgesztenyéért a budapesti főgyűjtőhely 6 fillért fizet, a választmányok, illetve fiókegyletek ezenfelül még két fillért kapnak a gesztenye átvételéért. [...] Nem okvetlen szükséges, hogy a gesztenye zsákokba gyűjtessék, (azokból most hiány van), mefelel a célnak, ha kosarakban, lepedőkben, kendőkben stb. hozatik be.

Budapest, 1916. szeptember 14.

Hazafias üdvözlettel: Az igazgatóság

Jelzet: Státny Archív V Banskej Bystrici. N. V. 1. Župný výbor Uhorského Červeného kríža pre Zvolenskú župu. ikt. n.

1983. sz.
1916.

Felhívás a IV-ik magyar hadikölcsön jegyzésére.

A magyar királyi kormány negyedszer hívja zászló alá a nemzet tökeerejét, a negyedik hadikölcsön jegyzésére szólítja fel hazafias áldozatkészségét. A világtörténelem legnagyobb háboruját fegyvereink már eldöntötték, a harctereken lefolytatott hősi harcaink dicsőséges eredményén ellenségeink fegyveres tábora változtatni többé nem képes. Páratlan győzelmi sikereink dacára a kiméretlen, pusztító harc még mindig tart, mert ellenségeink kormányai azzal a hiu reménnyel csalják népeiket, hogy a háboru elnyújtása gazdasági kimerülésünkre fog vezetni, hogy anyagi erőnk nem lesz képes megtartani azt az eredményt, melyet hős fiaink fegyveres ereje kivivott.

E hiu reményt pusztítjuk el és végső győzelmünk elismerésére kényszerítjük ellenségeinket, ha szemük elé tárjuk, hogy készek és képesek vagyunk az államnak rendelkezésére bocsátani mindazokat az anyagi eszközöket, melyek győzelmes harcunk befejezéséhez szükségesek. A negyedik hadikölcsönnek sikere a mielőbbi dicsőséges békének záloga, a jövő békés polgári munkájának szilárd alapja lesz.

Bizalommal fordulunk ennek következtében nemcsak kereskedő és iparos köreinkhez, hanem az egész magyar társadalomhoz azzal a felhívással, hogy teljesítse mindenki hazafias kötelességét, vegyen részt a IV-ik hadikölcsön jegyzésében s kövessen el mindent annak minél fényesebb sikere érdekében.

A hazafias kötelesség teljesítése nem követel még áldozatot sem, mert a kölcsön pénzünknek biztos elhelyezése mellett igen magas — a 6%-os kötvényeknél átlag 6·25%-os, az 5¹/₂%-os pénztárjegyeknél 6·60%-os — kamatot biztosít. Kinek-kinek anyagi érdeke tehát azonos az állam érdekével, a kölcsön jegyzése jó üzlet s legszentebb honpolgári kötelesség.

A 6%-os kötvények aláírási árfolyama 100 K névértékért 97 K 20 f, a 10 év múlva névértékben visszafizetendő 5¹/₂%-os pénztárjegyeké 91 K 90 f.

Besztercebánya, 1916. évi április hó 17-én.

A besztercebányai kereskedelmi és iparkamara nevében:

Rosenauer Lajos,
kir. kereskedelmi tanácsos,
elnök.

Dr. Holesch István,
titkár.

Kinnutatás

Kinnutatás	Egyéb rész		Egyéb rész		
Tulajdonos neve	Egyéb rész	Egyéb rész	Egyéb rész	Egyéb rész	Egyéb rész
Vas Ferenc		1 db. mozaik tálca	1 db. nagy tálca	1 db. kis tálca	2 db. gyöngy torta, 1 db. csokoládé torta, 1 db. gyöngy torta, 1 db. csokoládé torta, 1 db. gyöngy torta
Dr. Andrácsky István			1 db. nagy tálca	1 db. kis tálca	3 db. sült gyöngy torta, 1 db. csokoládé torta, 1 db. gyöngy torta, 1 db. csokoládé torta, 2 db. csokoládé torta
Tóth János				1 db. tálca	
Dr. Ferenc				1 db. tálca	
Hauser József			1 db. tálca		2 db. gyöngy torta, 10 db. csokoládé torta, 2 db. csokoládé torta, 9 db. gyöngy torta, 19 db. csokoládé torta, 14 db. csokoládé torta, 1 db. csokoládé torta, 1 db. csokoládé torta
Hentai János				1 db. tálca	
Hucsa József				2 db. tálca	
Lalujó József				1 db. tálca	
János János				1 db. tálca	
Oravecz János				1 db. tálca	
Székely József		1 db. mozaik tálca		1 db. tálca	
Székely József		1 db. mozaik tálca			1 db. csokoládé torta

1490/4. b. hidobolando, megörzendő!!!
a hováadalmi minisztérium elren-
delte a követendő feintárgyak rekvisi-
tárait:

1) Főzőedények és egyszerű asztali kész-
letek vörös rézből és nikkelből

2) Honyhászók: nyomtatott mosóruhák
habüstök, gyertyatartók vasalók, tálcák
sárgarézből

3) Mosóüstök, tűzhelybe bejuttatható vixme-
legítők, vixtartók, fürdőkadak vörös réz-
ből.

4) Levárfőző üstök sárga és vörös réz-
ből.

5) Fél kilogrammos és ennél nehezebb ru-
lyok sárgarézből

6) Szöngyfogantyú és függönyrudak
sárgarézből.

~~7) korbáccsok~~

Továbbá a követendő öntárgyak

7) korbáccsok, ürmesték, és más edények, tá-
lak, tálcák, talcsák, fedők, kanalak
és egyéb háztartási eszközök ha azok réz-
ből vannak.

8) fürdőkadak

Rész a feintárgyak a közeli na-
puk valamelyikén lesznek átadandók
Rétváron; a határnap ki lesz hirdetve
amikor mindenki tartozék oly nemű
tárgyat ott átadni, mert különben
2 havi elvárás ~~és~~ 600 kor pénz-
büntetést kap.

M. kir. honvédelmi minister

A 220462. számhoz:

20/b. - 1916.

Melléklet:

/ Csak a mögöttes országrészre és 1916. június hó 1-étől kezdve érvényes! /

Kimutalás

az élelmicikkek váltásairól és térítési teteleiről.

A.) A hadi élelemadag váltása:

és pedig	egyen- ként		Összesen	
	K.	F.	K.	F.
egy teljes hadi élelemadag váltása / böhány nélkül :/	.	.	3	41
<u>Ebből esik:</u>				
az étkezési adagra	3	05	.	.
a kenyérre	.	36	.	.
a böhányra / mágy külön :/	.	04	.	.
<u>Az étkezési adag áll:</u>				
2 adag kávéből	.	50	.	.
1 " marhahúsból	1	77	.	.
1 " jözelekből elkészítési szükségletekkel együtt	.	36	.	.
1 " italból	.	42	.	.
<u>Egyes étkezésekért térítendő:</u>				
egy reggeliért	.	.	.	37
egy ebédért	teljes húsadaggal	.	.	2 53
	jel " "	.	.	1 65
egy vacsoraért	húsadaggal / jel húsadaggal :/	.	.	1 40
	hús nélkül	.	.	. 51

b.) A värelelemadag váltása:

és pedig	egyen- ként		Összesen	
	K.	F.	K.	F.
egy adag	kenyérért	.	.	36
	rántott levesért	.	09	.
	marhahúsért	1	18	.
	jözelekért az elkészítési szükségletekkel együtt	.	52	.
	italért	.	18	.
	tehát az étkezési adagért / összesen :/	.	.	1
böhányért	.	.	.	04

c.) A betegek és sebesültek részére kivételesen nem természetben kiszolgáltatott étkezések váltásdíjai:

és pedig	egyen- ként		Összesen	
	K.	F.	K.	F.
a reggeliért	.	37	.	.
az ebédért beleértve 1/3 adag kenyeret	3	81	.	.
a vacsoraért	.	56	3	74

d.) Terítési tételek

közvetlenül a csapatoknak vagy valamely élelmező intézetnek szál-
litott élelmicikkek után, beleértve az élő vágómarhákat és leszu-
rásra való állatokat, valamint takarmányt, továbbá a tüzelő, világí-
tói és üzemanyagokat.

Élelmi tárgyak		Terítés			
		a. a. avodalmi tanácsban képviselt királysá- gokban.		a magyar szent korona országai- ban	
		K.	l.	K.	l.
Nagyvár, gabona és szemes takarmány	búza	9	*	*	*
	rozsa		*	*	*
	kétszeres		o)	*	*
	árpa	9	*	*	*
	zab		*	*	*
	tengeri		*	*	*
	bükköny		*	50	*
Liszt	búzakenyérliszt		*	*	*
	finom búzafőzöliszt		*	*	*
	rozskenyérliszt		*	*	*
	búzakétszersült liszt	9	*	*	*
	búza főző liszt		*	*	*
	tengeri főzöliszt		*	*	*
	rozsliszt		*	*	*
	liszt hüvelyesekből		-	-	-
			kg	3	3
Szárú főzélék	rizs	kg	*	*	*
	arpatása		*	*	*
	búzadara		*	*	*
	bab		*	*	*
	lencse		*	*	*
	borsó	9	*	*	*
	hamozott borsó		**	**	*
	kölestása		*	-	-
	pehanka / tatarka, haricska /		*	-	-
	tarhonya		2	40	2
	egyéb szárított lisztak	kg	2	40	2
makaróni		2	40	2	
Friss főzélék	dürgöny	9	*	*	*
	egyéb friss főzélék /: káposzta, kelbimbók, répa, friss - leveles saláta, sós /	kg		3j	3j
	savanyú káposzta és savanyú répa			48	48

A * -al megjelölt cikkek után a rendeleti úton megállapított legmagasabb /: maximális /
árak díjaznak érvényesül. Amennyiben a mellékletben felsorolt egyes cikkek legma-
gasabb /: maximális / ára csak később állapítható meg, úgy a vonatkozó terítési
tételtek helyébe ezek lépnek előbe.

** A hamozott borsó terítési tetele a borsó maximális ára + 40 koronára állapí-
t. Ezért a rozsrá nevezve megállapított maximális ár fizetendő. - Kent.

Élelmi tárgyak		- Terítés -				
		a birodalmi tanácsban kegyveselt királysá- gokban.	a ma- gyar-szék korona- országai- ban.			
			k.	f.		k.
Élelmi cikkek és fűszerek	kávé /nyorsz/	*	.	9	.	
	pörkölt kávé	kg.	*	.	12	
	tea		14	.	14	
	cukor	g	*	.	*	
		szilveg	*	.	*	
		koeka	*	.	*	
	só		.	28	.	30
	bors		11	.	11	
	paprika	kg.	7	.	7	
	köménymag		3	.	3	
	száritott lepszöldség		4	.	4	
	hagyma		.	60	.	60
főhagyma		-	.	-	.	
Italok, ecet és olaj	bor	l.	1	40	1	40
	sör /ahelyi fogyasztási adókat is beleszámítva./	hl.	46	.	56	
	közönséges pálinka /legalább 45% szesz tartalommal./		1	90	1	90
	22172 pörkölt gyümölcs pálinka 50%		4	.	4	50
	ecet		.	35	.	40
Hús, zsiradékok és sajtok	elő vágomarha		ökrök	450°	450	
	/tenyész és tejelő állatok kivételével./			400°	400	
	leszűrőre való előállatok	juhok		előszűlő g	240	240
		sertések	120 kgr.-ig		550	680
			120 " felett		600	680
		kecskék			180	180
	friss hús kivágott al- lapotban	marhahús		kg	720	740
		juh hús			500	500
		serteshús			700	700
		kecskehús			400	400
	füstölt hús		g	760	760	
	szalámi			1300	1300	
egyéb tartós kolbászok			800	800		
szalonna /füstölt./			*	*		

A * -al megjelölt cikkek után rendeleti úton megállapított leg-
magasabb /maximalis./ árak birnak érvénnyel. Arányában
amelyekben felsorolt egyes cikkek legmagasabb /maximalis./ ára
csak később állapítandó meg, így a vonatkozó terítési táblák helye-
be ezek lépnek életbe.

o Ahol ügypadi árak /Nichtpreise./ vannak megállapítva, ott ezek
szolgálnak terítési árakul.

ROMHÁNY NAGYKÖZSÉG

BEKÉRLET

1913

Terítés 1530/16

Élelmi tárgyak

		SZÁM	a. a központi kormányzatban		b. a helyi önkormányzatban	
			16. f.	16. f.	16. f.	16. f.
Hús, zsírok és sajtok	disznózsír	9.	*	*	*	*
	vaj			7 30	8	0
	piha sajt / drinza, quarglied	10.		4	4	
	kemény sajt			6	6	
Takarmány cikkek	Szén		*	13		
	préselve		*	16		
	Zab dara			+	+	
	árpa dara			+	+	
	tengeri dara	9.		+	+	
	körpe			25	*	
	Szalma		*	6		
préselve	*		9			
Tűző, világító és üzemanyagok	kemény	tüzfű	m ³	20	20	
	piha			17 50	17 50	
	kőszén			4 50	4 50	
	fűszén			16	16	
	pirszén / kokszt	9.		5 20	5 20	
	barna kőszén			3 50	3 50	
Üzemanyagok mérési számokra	SZESZ 90% denaturált	üveg nélkül	l.		1 70	
		tartály "	hl.		770	

* -al megjelölt cikkek után rendeleti úton megállapított legmagasabb f. maximális árak bírnak érvénnyel. Amennyiben az mellékletben felsorolt egyes cikkek legmagasabb f. maximális ára csak később állapítható meg, úgy a vonatkozó terítési táblák helyébe lépnek életbe.

+ Ebben az esetben a zab, árpa és kukorica rendeleti úton megállapított legmagasabb f. maximális árához f. méter mázsáronként / két korona pótlék jár.

5389/916

Simultás

az I. hadi kölcsönnek Somoskőújfalui
körjegyzőben elért eredményéről.

Alp. szám	Nó kötelezőt jegyző neve.	Nó jegyzet összeg Ft. f.
1.	Balás György né. Fialó Mária	500 -
2.	Angyal István né. Fialó Mária	600 -
3.	Csikó János Péter	400 -
4.	Csikó János né. Ifj.	400 -
5.	Drescsik János	2000 -
6.	Angyal Andrási né. Fialó Mária	300 -
7.	Likera János (gaur)	500 -
8.	Likera István (pentas)	600 -
9.	Balás János né. Fialó Erzsébet	800 -
10.	Somoskő János né. (gaur)	100 -
11.	Leherki István	600 -
12.	Borcsi József (gaur)	300 -
13.	Vélt. Utóirat. (gaur)	3000 -
14.	Leherki József	500 -
15.	Összesen	19600
16.	Somoskőújfalui, 1917. január 11-én	
17.		
18.		
19.		

SOMOSKŐÚJFALUI KÖRJEJYZŐSÉG
1917. JANUÁR 11-ÉN

J. J. J.

Jelzet: MNL NML V. 429. b. A Somoskőújfalui körjegyzőség iratai, 2381/1916

Ideiglenes elismervény azonnali készpénzfizetés mellett történt jegyzésekről.

(a gyűjtőív folyószáma.)

1917. évi 5 1/2%-os magy. kir. adómentes állami járadékkölcsön
(VII. hadikölcsön.)

árak

Ideiglenes elismervény

K, azaz _____ koronáról,
amely összeget a Pesti Hazai Elő Takarékpénztár Egyesülethez leendő továbbítás
végett, a jegyzett _____ korona
névértékű 1917. évi 5 1/2%-os magy. kir. adómentes állami járadékkölcsön-kötvény
vételére fejében átvettem.

Ezen ideiglenes elismervény beszületésére fogom annak idején a
végleges címleteket kiadni.

_____, 1917. _____ hó _____ n.

BUDAPEST

Jelzet: MNL NML V. 207. b. A Cserhátsurányi körjegyzőség iratai, 168/1918

A NAGY HÁBORÚ ÉRZELMES ARCA

A világháború folyamán a bevonultak és a családok, ismerősök között felértékelődött az üzenetváltás.

Az érintkezés csak egyetlen módon, a postán keresztül, és a tábori postaszolgálat felállításával volt lehetséges. Ennek kifejlesztésével a Monarchia járt az élen a többi háborús országgal szemben.

A posta történeti fejlődése szoros kapcsolatban állt az államok katonai érdekeivel. Elsőként a XVI. században a Német Birodalom területén működött posta.

A Habsburg-birodalomban az 1859-es itáliai hadjárat idején szervezték meg a hadsereg számára bérmentes postai levelezést. Bosznia-Hercegovina okkupációja során tábori postát állítottak fel, mely egészen 1918-ig működött.¹

1913-ban jelent meg az E 47-es tábori postai szabályzat, amely alapján továbbították a hadrakelt seregtől és sereghez, részeihez és részeitől, hajóhadhoz és hajóhadtól érkező szolgálati és magánküldeményeket. A tábori postabélyegzéseken lévő megjelöléseket nem a csapattest megadásával, hanem egy titkosított rendszer szerint, találmokra választott számokkal oldották meg. A Monarchia elsőként vezette be ezt a módszert, szemben Né-

metországgal és Olaszországgal, amelyek csak 1917-ben tértek át a titkosított számrendszerre.²

Ez a gyakorlatban úgy működött, hogy a háború kitörését követően hirdetményt adtak ki a tábori postai küldemények helyes címzéséről, és a mozgósításnál kihirdették annak a tábori postának a számát, amelyhez a besorozottak utalva voltak. Ezt a katonáknak meg kellett jegyezni, és a hozzátartozóikkal is tudatni.³

A háború kezdetén 8 hadsereg-postaigazgatóságot állítottak fel, majd 12-re emelték a cs. és kir. hadseregben. Nemcsak a tábori postai rendszert szervezték meg, hanem a levelek cenzúrájának központosítását is.

A sok száz cenzort foglalkoztató Gemeinsames Zentralnachweisbüro (Központi Ellenőrzési Hivatal) minden egyes tábori lapot és levelet megvizsgált. A legegyszerűbb módszer az előre kinyomtatott „élek és egészséges vagyok” szöveg küldése volt. A levélcenzorok arra is törekedtek, hogy a hátszág rossz híreitől „megóvják” a frontkatonákat.⁴

1914-ben jelent meg a „Magyar Vörös-kereszt Tudósító Irodája” által a portómentesen feladható rózsaszín, magyar koronás-postakürtös levelezőlap formanyomtatványa, amely beteg, vagy sebesült katonáról tudósított. Továbbá a hadifogságba esettekkel való kapcsolatfelvételt úgy segítették, hogy a Budapesten cenzúrázott leveleket a magyar Vöröskereszt a szerb és orosz Vöröskereszttel továbbította a hadifoglyoknak.⁵

Napjainkban sok család és különböző közgyűjtemények őrzik ezeket a páratlan forrásértékű levelezéseket. Érdekességük abban áll, hogy a legkülönbözőbb hátterű emberektől származnak, akik rákényszerültek, hogy papírra vessék gondolataikat.

Levéltárunk ilyen típusú forrásai a családi hagyatékokban lelhetők fel, amelyekben a levelezés külön-

1 Szoleczky, 2015, 805. p.

2 Uo.

3 *Hirdetmény. A tábori postai levelezőlapok helyes címzése. Felsőnógrád*, 1914. 09.03./67. sz., 3. p.

4 Bihari, 2013, 33. p. A háború alatt összesen 1,5 milliárd küldemény került a címzettekhez. Portómentesen a leveleket és a tábori postai levelezőlapokat, valamint nyomtatványokat, hírlapokat, pénzesleveleket 1000 korona értékig továbbították. Szoleczky, 2015, 806. p.

5 Szoleczky, 2015, 808, 820. p.

böző formái megtalálhatóak, így például a fotóképeslap (vagy a katonáról, vagy a családjáról készült portréval) a tábori postai levelezőlap, képeslap, valamint a hadifogoly-levelezőlap.

A gyűjteményünkben őrzött, és általunk „vizsgált” levelezések között polgári és paraszti sorból származók írásai egyaránt megtalálhatóak. A parasztlevelek struktúrájával, felépítésével Hanák Péter foglalkozott elsőként. Ő fogalmazta meg, hogy a levelek többsége kisebb eltérésekkel hagyományos formulákat követ: megszólítás, beköszöntés, egészségkívánó mondatok, elköszönés. A megszólítás után általában a köszöntés következik: jóegészség kívánás, ezt követően a saját család egészségéről tudósítás.

A *megszólítás* egyjelzős, ritkán többjelzős, a *köszöntés* néha összekapcsolódik a jókívánásokkal, egészségi állapotról való tudósítással. A levél *nyugtázás*, hivatkozás részében az író nyugtázza a kapott leveleket, hivatkozik rájuk, vagy panaszolja a levelek hiányát. A *tárgyalás*ban a konkrét közlések, tudósítások szerepeltek, legtöbbször a mindennapi élet gondjai. A témák széttöröztek. Az *elköszönés* rendszerint a jókívánások, az istenáldás, a hazavárás rövid ismétlése és egyszerű köszönésforma volt.⁶

Míg a polgári és nemesi társadalomban a levél a 18. századtól irodalmi műfajjává vált, addig a parasztság számára megmaradt egy valamilyen ok kiváltotta rendkívüli alkalom, fontos üzenet közlésére. A levelekben

nincs szó királyhűségről, csak hitvesi hűségről, és sem a hazai, sem a világpolitika nem jelenik meg bennük.

A panaszokban megfogalmazódtak a gazdálkodás nehézségei, a drágaság stb. A gazdaság fenntartása nagy erőpróbát jelentett az asszonyok számára, amely minden előtt állt, beleértve a hitvesi hűséget is, mivel sok esetben rászorultak a férfi munkaerőre.

A parasztok levelezéseikben erősen ragaszkodtak a hagyományos levélstílushoz, az Istennel való be- és elköszönéshez, mivel ritka és ünnepélyes pillanatnak számított a levélírás művelete. Gyűjteményünkéből ebbe a kategóriába sorolhatjuk a füleki Urbán István és felesége levelezését, ahol az egészség, a gazdaság és a megélhetési gondok egyaránt megjelennek: ... *kívánom a jó Istentől hogy a legjobb egészségben találjon mink is egészségesegek vagyunk... az öreg tehenet már eladtuk 4 száz forintért. De már veni nemigen tudunk mert drága. Még enyinkbe is bene volt a borjú... Kívánunk egészséget és győzelmet minyátoknak és sok szerencsét hogy ne hagyjon el a magyarok királyné aszonya a Boldogságos szűz Mária legyen veletek minden veszélyben.*⁷

A zebegényi Potoczky Lajos és a füleki Tischler Lajos írásain érezhető a rendszeres levelezés gyakor-

⁶ Hanák (1973), in.: Szabó, 2009, 659. p.

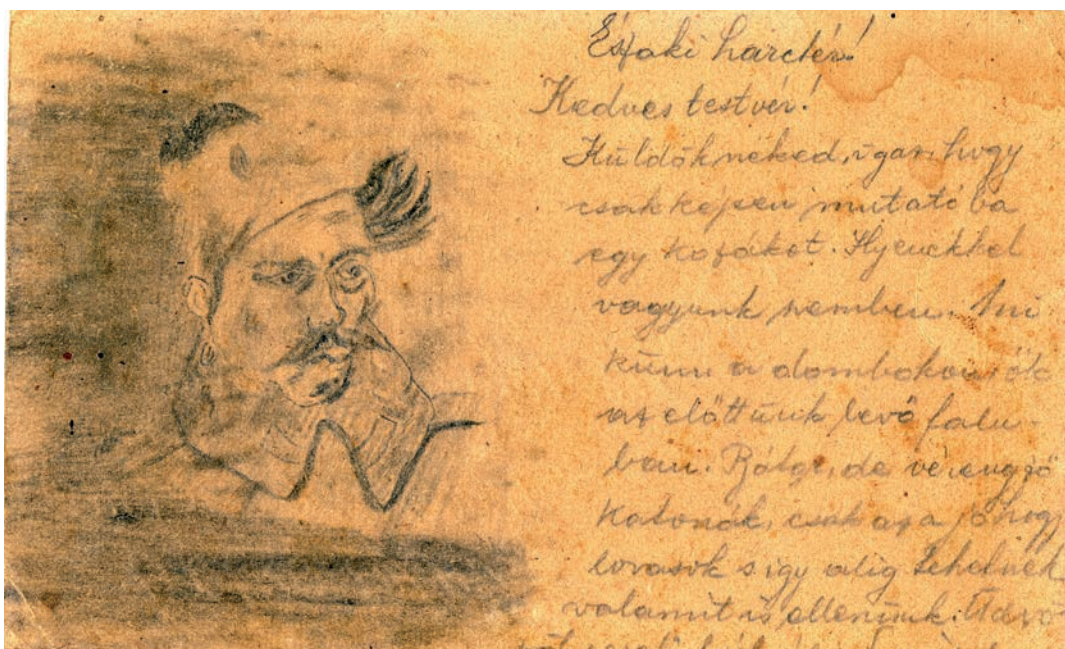
⁷ Fülek, 1915. május 17.

lata, a szabályoktól eltérő, kötetlen egyéni hangvétel. Előbbi reáliskolai tanár, és minisztériumi főfelügyelő, míg Tischler Lajos fiatal érettségizettként a mérnöki pályára készült, de hősi halála megakadályozta célja elérésében.⁸ Leveleiben szó esik a tervezett jövőről, tanulmányairól. Potoczky Lajos többek között részletesen beszámol sebesülésének körülményeiről, kórházi ápolásáról.

A fentebb leírt kategóriák egyikébe sem sorolható a rimaszécsi Boros Pál levelezése. A borbély foglalkozású fiatalember számos levelet írt bevonulásától kezdve szerelmének, a rozsnyói Zajdó Mariskának, amelyből végigkövethető szerelmük kibontakozása - amit ugyan a háború kitörése félbeszakított - a hosszú éveken átívelő kapcsolattartás, a hazaérkezés, majd a házasságkötés. Boros Pál levelei rendkívüli optimizmusról, humorérzékről tesznek tanúbizonyságot. Még a legnehezebb helyzetekben is derűsen, szellemesen fogalmazott. A bevonulásról ezt írta: *...el voltam rá készülve, egy óráig még a magám leszek, aztán Losoncon a királyé...?*

A várva várt levelek elmaradásakor sem veszítette el humorérzékét: *...Úgy látszik megint elfogyott az összes levélpapír magoknál...¹⁰, ... Kezd hazafiatalan leány lenni...¹¹, ...úgy veszem észre össze esküdtek, vagy a levél írók, vagy a postások...¹²*

A front és a hátszág kapcsolatát bemutató magánlevelezésekből a Nagy Háború egyéni, érzelmes oldalát ismerhetjük meg.

Forrás: Magántulajdon (Kovácsné Tischler Tímea engedélyével)

Besztercebánya 1914. december 15-én

Kedves édes feleségem a leveledet megkaptam mind a kettőt. Nagy szépen kérlek gyere le hozzám még egyszer szeretnék veled beszélni e héten megyünk csütörtök vagy pénteken könyeb lesz a szívemnek csak még egyszer láthatalak aranyos feleségem már ugyis vagy látjuk egymást vagy sem csókolom a két kis gyermeke-met a Jancsit és a Marcsinkat tiszteltetem édes apámat is mond neki hogy csak {...} tégedet pénzt hozál vagy pedig küldjete ha levelet megkapod {...} mégegyszer tisztellek és csókollak kedves édes feleségem maradok szerető hű férjed Pista Isten veled.

8 Böszörményi, 2014, 20. p.

9 Rimaszécs, 1915.03.02.

10 1916.11.06.

11 1918.05.31.

12 1918.06.17.

Fülek 1915. márcz. hó 11

Tisztelek és csokolak. Mielőtt ezen pár sor írásomhoz fognék kívánom a jó Istentül hogy jó egészségben találjon de tudom hogy megfáztatok mikor még itthon is majd meg fagyunk olyan hideg idők járnak és esik a hó egy percz nincs hogy ne volnál eszembe még iczaka is össze vissza álmodok mindent felüled hogy menyit szenvetek kérjük a Jó Istent hogy segítene meg beneteket a leveledet meg kapom de akit én írok a felől nem irsz Kis Marcsának fáj a szeme egy kicsit rosz János ő egészséges hála Jo Istenek. A Sarkadi Pista ot van e még mert azt mondják hogy a kórházban van. Ha kel még tábori lap írjál majd küldök megint csak írjál ha csak lehet egy pár sort még egyszer tisztelek csokolak a két gyermekel együtt. A jó Isten segítsen beneteket minden veszedelemben ez el lezárom levelemet maradok szerető feleséged Mari Isten veled

Fülek 1915. máj.17-én

Mielőtt ezen pár sor írásomhoz fognék kívánom a jó Istentül hogy a legjobb egészségben találjon mink is egészségesek vagyunk. Hála Istennek mos megint soká nem visz mindennap várom ha csak tucz egy pár sort írni légy szives nyuktas meg hogy nincs e valami bajod írjál egy már a ...megint pesten van az a karja fáj aki az őszel besztercéről elment pestre it most nagyon szárazság van elültetünk és nem kel ki a vetés és aba marad. Elkültem két csomagot és tábori lapot nem tudom hogy megkaptad e még ara nem írtál az öreg tehenet már eladtuk 4 száz forintért. De már veni nemigen tudunk mert drága. Még enyinkbe is bene volt a borjú. Olyan különös ujság itthon nemigen van mégegyszer tisztelünk és csokolunk minnyáján János és a kis Marcsa Isten veled. Kívánunk egészséget és győzelmet minyátoknak és sok szerencsét hogy ne hagyjon el a magyarok királyné aszonya a Boldogságos szűz Mária legyen veletek minden veszélyben. Mari

Jelzet: MNL NML XIII. 31. d. Urbán István (Stefan Urban) és családja (Fülek) iratai

Die notwendigsten Bedürfnisse & Wünsche? *Adress: Feleségem nem tudom mire válni hogy adás teljes egy leveledet sem kaptam holott én már sokat írtam ezeken lapokon megfogod és rábírod a gyönyör és levéltes rajta hogy lehet és hogy van a gyermeked és a családod*

Adresse der nächsten Angehörigen: *Güter Adolf in Aszón ság naps*

Etwaiger Auftrag: *Tányatölts becéria magy írta up Salgótarján Pégrad*

ÖSTERREICHISCHE POSTVERWALTUNG WIEN

104572

Name des Gefangenens: *Kunonyarsik rojeni gorodok Leteion*

Famillenname } des Gefangenen: *Güter Adolf*

Vorname

Regiment: *h. R. 25* Dienstgrad: *Infanterist* Erkennungs-marke: *201100*

Geburtsort: *Salgótarján* Wohnort: *Salgótarján* Alter: *24*

Ort & Tag der Gefangennahme: *1914. Oktober 24. Tránsfje*

Gesund? *Gen* Krank? *Nem*

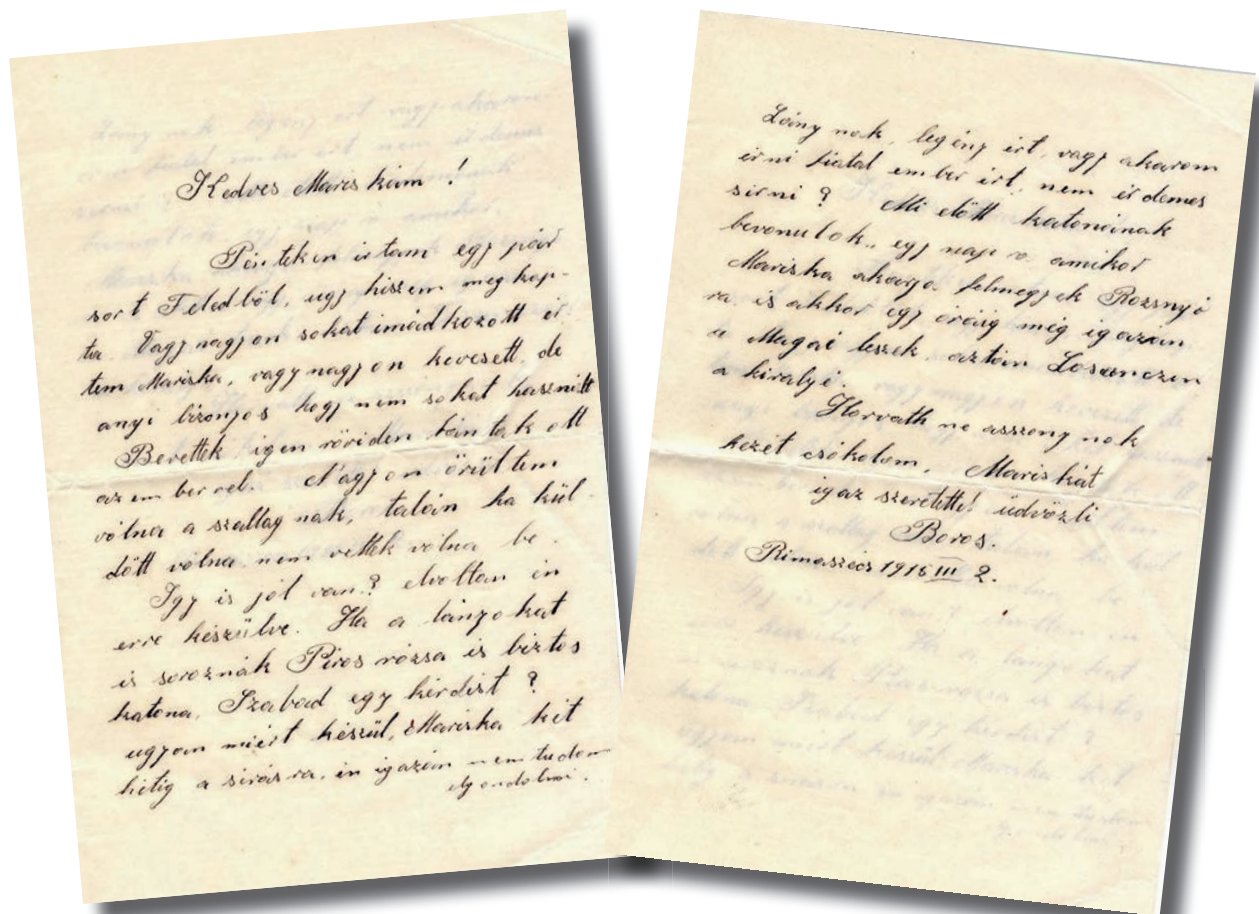
Verwundet?

Jetziges Befinden? *jel*

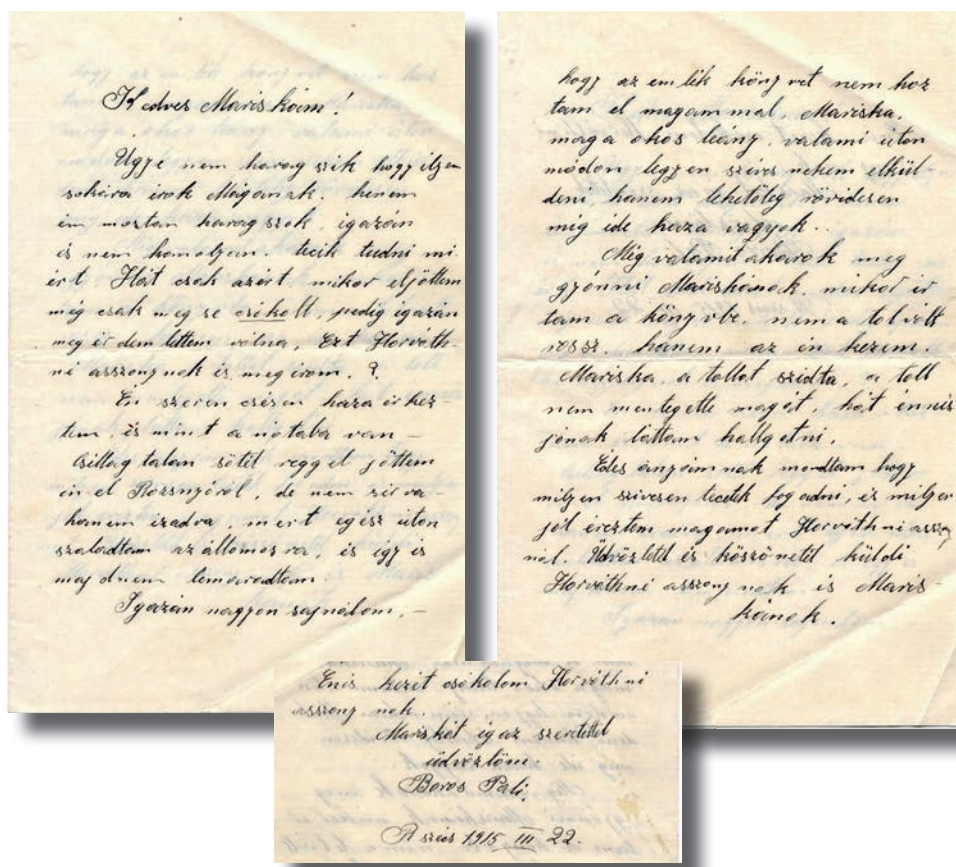
Geld von zu Hause erhalten? *✓* Packete? *✓*

Wieviel Briefe? *✓* wenden:

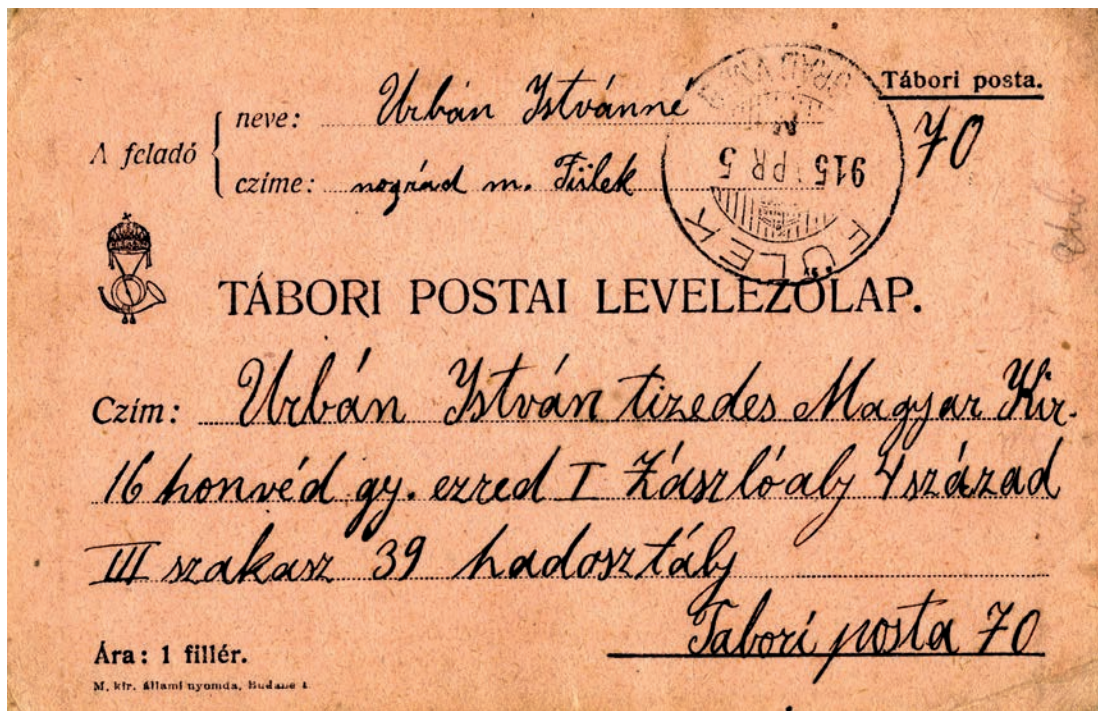
Jelzet: MNL NML V. 171. c. Salgótarján Nagyközség Képviselő-testületének iratai, 942/1916

Jelzet: MNL NML XIII. 31. c. Boros Pál és Zajdó Mária (Rimaszécs, Rozsnyó) iratai, 1915. március 2.

Jelzet: MNL NML XIII. 31. c. Boros Pál és Zajdó Mária (Rimaszécs, Rozsnyó) iratai

Helt levelem 1915. április hó 5-én
 Tisztelek és csókolak mielőtt ezen pár sor irásomhoz fogok. Kíváncsom a jó híre
 tiel hogy a legjobb egészségben találjon mint nekünk van a leveledet megkap
 tam és is irtam neked egy képes lapot nem tudom hogy megkapod-e igaz
 a esom agba nem kiírtam mert úgy volt hogy Lajos írta hogy küldjünk neked
 egy kis szalonát negyet kísértetem is a betölt gondoltam elkiáltam neked
 ment meg Lajos egy levelet sem kapott meg amit mink írtunk. Kérdezte neked
 a szalonát hogy hol vagy majd ír neked már meg irtam nem tudom fog
 majd írni és azt írta hana hogy bevették katonáimnak őt is csak legalább
 hana esztetik meg el kelvén de azt nem írta hogy mikor a jó híre uj hely
 van egy hónapja már két hónapja nem adot egy kézag ezant gem most hon
 roda van az ad veti fel a jursatát és most nem illd hogy hol vagy soha mit
 aralot meg it is til volt csak vagy két napja van egy kis ill meleg apra már elpe
 tet két héten nára tavasz bismat egy méter méreka 48 korona a saravoz rridatut
 ortek kobáti stadiis montu hogy neki irtal is őt kérdezted hogy kapod-e már regét
 is nekem meg nem irtal, minnek irtal neki már in is kaptam egy hónapja ab
 forintot de mos ilyen draga vilagba könyör el fogj de megis van egy pár kerajozá
 nom most bizony apad nem adna mivel hogy neki is sok fele kel a János draga
 an hunozat olyan mint a tűz mindig utamb kelvén most ugrik palad ezor ha
 meg nem al oipóvel nem igazom őt kis maros meg most sem beszél csak igers ké
 nek hárni már jól tud

Jelzet: MNL NML XIII.31. d. Urbán István (Stefan Urban) és családja (Fülek) iratai, 1915. április 5.

Jelzet: MNL NML XIII. 31. c. Boros Pál és Zajdó Mária (Rimaszécs, Rozsnyó) iratai, 1915. május 21.

Fröhliche Ostern!

1915. XI. 25
92.

Zajdó Mária
Rimaszék

Boros Pál
Rimaszék

Pros rászse!
Kalmac és skena és
rossz — jó —
"Hörri li"

Losonck 1915 XI 25

Jelzet: MNL NML XIII. 31. c. Boros Pál és Zajdó Mária (Rimaszéc, Rozsnyó) iratai, 1915. szeptember 21.

Kedves Mariska!
 28 az új hosszú levelet, köszönettel
 megkaptam.
 Hosszú volt-e még? Hosszú, akkot
 még enyit sem fogok, féltálm.
 Hódvölgy.
 Boros
 1915.

Forrás: Magántulajdon (Kovácsné Tischler Tímea engedélyével), 1915. december 28.

Kedves Mariska!
 Reggel az a bűtös tudattal mentem
 a postáig hogy — — — pedig hat allaga-
 tól semmi. Ma olyan régen is azokkal
 masan csak az is, mintha mintha csak
 valami orvosi nagy intézetbe engednék a földre.
 Csajon természetesen de leg, hogy reggel-
 sen kinek sem volt kedve két kilométer
 menni hozzá is a sárlan, víz ben, az is
 a bűtös talan postán is.
 El megyek én, muszáj hogy legyen
 márcsak az is hogy ibolya levél
 nyíllik?

Felhívásban társasok egy új önjöni
 ordítan vállunk, sőt te kék volt a sakordei
 ibolyától, de minden irigynél, leve-
 volt, három-kettő, melyiknél hogy
 csak ott, valahol merre tájon
 terem az ibolya levélkék.
 Tebe.
 igazán talan megamatt.
 Istén vele Mariska,
 Boros.
 1916. 11.

Jelzet: MNL NML XIII. 31. c. Boros Pál és Zajdó Mária (Rimaszécs, Rozsnyó) iratai, 1916. október 11.

1916. XI.6.

Kedves Marcsa!

Úgy látszik megint elfogyott az összes levélpapír magoknál. Pedig itt nálunk van egy Özörenyi ember és mondta, hogy a papír gyár még működik.

Vagy talán sok a vevő? Nem ér rá írni.

Üdvözli Boros

1916. XI. 27.

Kedves Marcsa!

Azok az említett levelek még mai napig sem érkeztek meg.

Sajnálom talán nem jó címezte őket?

Csókolom

B.

1916. XII.19.

Kedves Marcsa!

Miért nem ír? Megint nincs papír.

A cím most megint a régi.

Csókolom

B.

1916. XII. 29.

Kedves Mariska!

21-én írt levelét köszönettel megkaptam. Levél is megy de előbb megvárom a Maga levelét.

Csókolom

r. fiú

Jelzet: MNL NML XIII. 31. c. Boros Pál és Zajdó Mária (Rimaszécs, Rozsnyó) iratai, 1916. október 25.

Jelzet: MNL NML XIII. 29. Raboczki – Illés család iratai, 1916. december 29.

VI. 24. Vittorio .. ker kórház

Kedveseim!

Csak kutyafuttában néhány sort, talán akivel küldöm eljut a Vele. Tehát 20-án hajnalban Nervesánál a Montelló délkeleti csücskében megsebesültem egy gránátszilánktól.

A vádlím (jobb) ból tépte ki egy darab húst. Csontot nem sértett. Viszontagságos utazás után estére már ide érkeztem. Közben 3 kötést itt mindjárt két kötést kaptam 7kor és 11kor.

Nagy vérvesztésem következtében magas lázam volt étvágyam semmi de most lassan javulás mutatkozik. 37,4-39 közt váltakozott a hőmérséklet.

Wosner hdgy ígérte, hogy ír mamuséknak, ő ugyanis 3 napja elment innen és elkérte címem.

Zebevénybe már 4 lapot menesztettem de biztatnak, hogy egy sem jut el haza. Ha lázam megszűnik kérem magam belsőbb részekre talán sikerül is hazajutni.

Sajnálom, hogy ilyen rossz hírt írhatok, de most már mindegy. 19-én írtam utolsó egészséges lapom és valóban az volt az utolsó napnek ha írni addig nem tudnék minden jót kívánok születés napjára. Imádkozzon értem és örüljön, hogy ilyen könnyű sebbel.

Kézcsók, csak üdvözet az ismerősöknek-tól.

Jelzet: MNL NML XIII. 31. h. Potoczky Kálmán és családja (Budapest, Szuha) iratai, 1916. december 29.

Jelzet: MNL NML XIII. 31. c. Boros Pál és Zajdó Mária (Rimaszécs, Rozsnyó) iratai, 1917. március 5.

Újvidék 20/II.1917

Kedves Mariska!

Újvidéken vagyok kórházban levelet írhat. Üdvözlettel

Boros

Újvidék 917. III.13.

Kedves Mariskám!

Küldött ajánlott levelét igaz köszönettel megkaptam. Én írtam egy levelező lapot, és tegnap egy képes lapot küldtem de innét igen lassan mennek a levelek mert cenzúrázzák. De hadjuk ezt, nekem már úgy sem sokáig cenzúráznak, e héten valószínűleg haza fogok menni.

Ezt a levelet olyan embertől küldöm, amelyik megyen haza innét a kórházból, és aztán bedobja a postaládába. Így előbb meg kapja.

Ide már ne írjon.

A karom már begyógyult most az ujaimat kínozzák egy kicsit, azért ne ijedjen az nem fáj, csak csiklandós. Hanem kedves szoknyás kapitány úr, most haragszom magára ezért az illetlen dolognak tartom. ért.

Ha haza fogok menni, raportra fog jönni a kisasszony, a megérdemelt büntetést meg fogom mondani. Tetszik tudni.

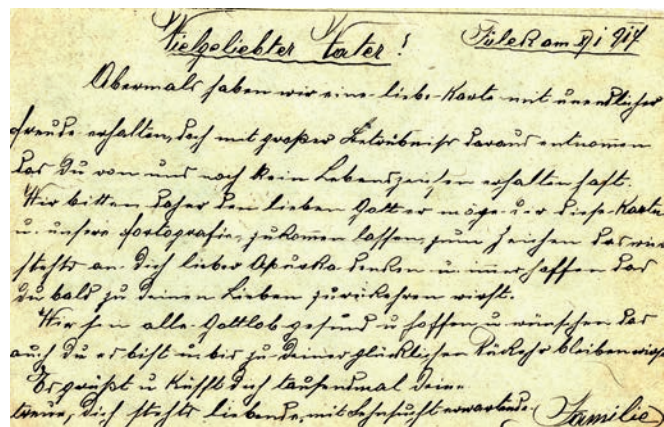
Most már becses engedelmével többet nem írok, tudom hogy az én kuszált soraimat nem valami nagy élvezet betűzgetni.

Horváthné asszonynak küldöm kézcsókomat.
 Mariskát üdvözli, azért csókolom is.
 Boros

Jelzet: MNL NML XIII. 31. c. Boros Pál és Zajdó Mária (Rimaszécs, Rozsnyó) iratai

Jelzet: MNL NML XIII. 31. c. Boros Pál és Zajdó Mária (Rimaszécs, Rozsnyó) iratai, 1917. június 6.

Jelzet: MNL NML XIII. 31. d. Urbán István (Stefan Urban) és családja (Füle) iratai

Lemberg 1918.II/12

Kedves Marcsa!

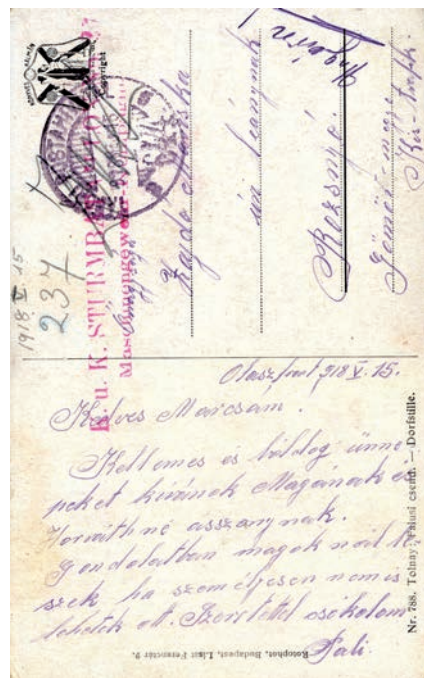
Lembergben vagyok kórházban a jobb karom van keresztül lőve. Levelet ide ne írjon talán tovább megyek.
Üdvözlettel

Boros

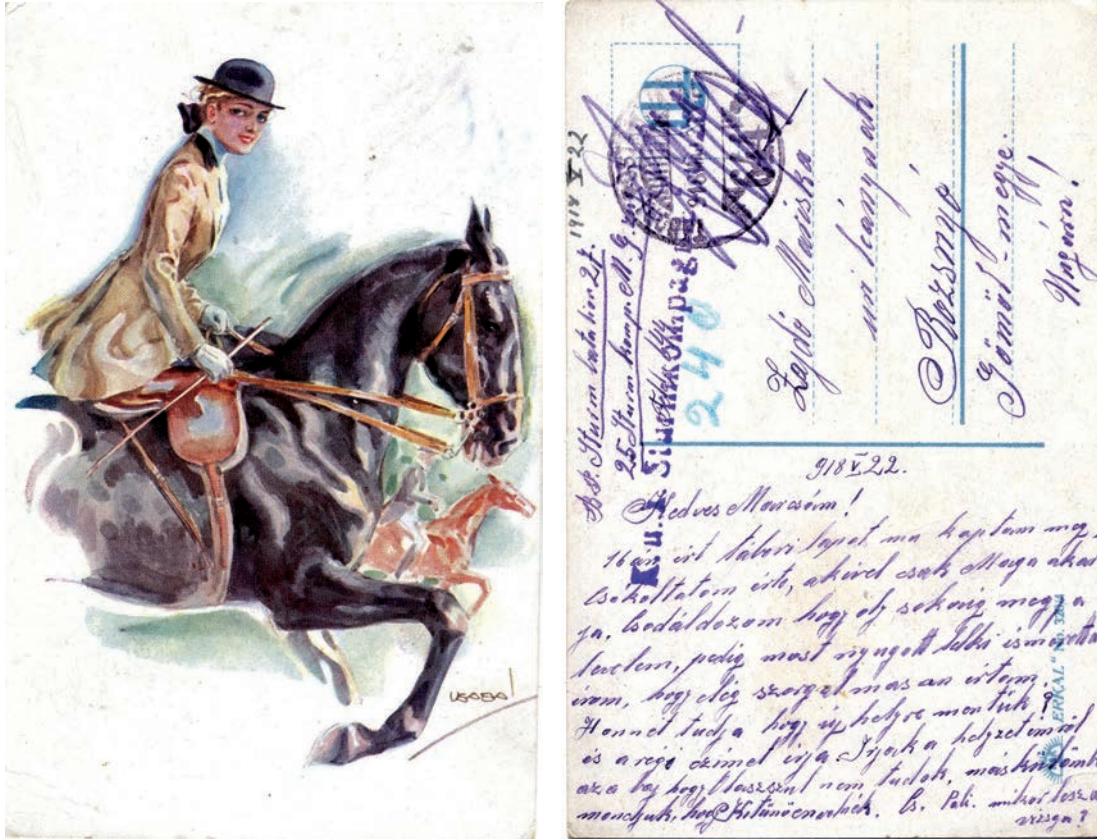
Jelzet: MNL NML XIII. 31. c. Boros Pál és Zajdó Mária (Rimaszécs, Rozsnyó) iratai

Jelzet: MNL NML XIII. 31. c. Boros Pál és Zajdó Mária (Rimaszécs, Rozsnyó) iratai, 1918. május 12.

Jelzet: MNL NML XIII. 31. c. Boros Pál és Zajdó Mária (Rimaszécs, Rozsnyó) iratai, 1918. május 15.

Jelzet: MNL.NML.XIII.31.c. Boros Pál és Zajdó Mária (Rimaszécs, Rozsnyó) iratai, 1918. május 22.

918. V. 31.

Kedves Marcsám!

Mi oka annak, hogy a vizsga után az a hosszú levél olyan sokáig jön? Kezd hazafiatlan leány lenni. Én jelenleg még elég jól vagyok, este írok levelet is.

Csókolom

Pali

918. VI. 2.

Kedves Marcsa!

A vasárnap délutánt erre használom, hogy írok Magának és egyúttal a 26 levélért is küldöm hálás köszönetem. Ezzel is bizonyítom, hogy akár milyen nagy áldozatokra képes vagyok magamért. Vakáció tényleg igaz, ha sikerült megírom vagy esetleg lesz aki helyettem megírja. Gondolom most Maga a legboldogabb lány Rozsnyón. Egyszerre két vizsgát és ami a fő kitűnő bizonyítványt szerzett. Gratulálni személyesen fogok majd??

Igen sokszor csókolom

Pali

918 VI.12.

Kedves Marcsám!

Ezt a pár perc szabad időm arra használom hogy meg írok egy táborit, igaz már kezd kissé sötétedni, de hát megérdemli az a lány, amelyik engem meg fog siratni valamikor. Ezt csak tréfából írom.

Ezer csókot küld Pali.

918.VI.27.

Kedves Marcsám!

Már oly régen írtam Magának táborit, és ma kaptam vagy 20 db amint látja a legelsőt is M. küldöm. Hanem most én ... úgy veszem észre össze esküdtek, vagy a levél írók, vagy a postások, mert egy pár nap óta még csak egy lapot sem kaptam. Még Magától sem Marcsa. Pedig hát így nehéz az élet. Még két napi türelem aztán ha nem ír örök hűséget ígérek itt egy fekete olasz leánynak?

Később levél is megy.

Igen sok cs. küld

Pali

918.VII.18.

Kedves Marcsám!

Igaza volt mikkor a táborit írta hogy én egy táborért hármat várok vissza.

De ezt nagyon is megérdemlem jelenleg mikor e sorokat írom. Itt olyan forróság van, hogy az ember majdnem elszédül és én nyugodtan írok Marcsának, pedig hát nem érdemli meg mert mostanában nagyon spórol a levélpapírossal. Ez ellen panaszt emelek kereszt...nál. Ezért ne búsuljon ez csak tréfa.

Csókolom

P.

Jelzet: MNL NML XIII. 31. c. Boros Pál és Zajdó Mária (Rimaszécs, Rozsnyó) iratai

Kedves Marcsám!

Lássan két hete lesz annak hogy engemet a skál is egy parancs elvitt a többi fiukkal, ezóta nem kaptam levelet sehonnet sem.

Teghete ez kissé rossz volt, még se aztán tegnap este egy fiutól utánam küldték, nem is hittem hogy ilyen nagy levelezéseket folytathat én most volt összevon.

Hanem hogy a maga kedves is észintélek a legkisebb teres gondolatot mentes legyen megírom hogy onnét az egyik felét ott honról kaptam, a másik felét pedig

918. VII. 18. a dellutani programom, most jüst be ment készülnem járni a Bocutába, de olyan rosszon kezd esni az eső, hogy kénytelen vagyok a teli szélben is kiltődni, az egy parancs kiltődni, olasz kényelem mel kezdődve.

Hanem mit várhatok én most ilyen sokat hisz az idő mel 3000 felét, és meg... Hogy is lehet ottlaga ifja keltődni

tudja hogy kitél. egy szered m es, (most
 nem tudom hogy az is van stágy, vagy
 his) lánztel. ellenesim, magától kgy.
 Nem 9. dit egy his fiút és egy his lányt.
 Stágyt és egy szered, az összes szered
 igen sokszor csökelem. Ezent a sejt
 his fiút pedig ha lehetne kiül-
 denek egy nagy fiút csökelem. de eh-
 hoz természetesen a ellenesim bele-
 egy része is szükségos. in a meg hogy
 mily en in kitél 9. oldalas szered e
 vagy pedig a Salki. vagy talán egy de
 sem. ?? Most pedig jön a Zöld tábori
 ha en is egy ten nek mint ellaga
 akhet en nagyon sokat
 Blizelhetnek.

dehat en nem vagy oki okan hogy el
 len hogy egy esupa szered mi kómat
 nem szem vedő his kinyt meg szered.
 jate. Targa Etus hat igazsá talja meg
 hogy nem örök a kómat a szered saig
 egy elár csak meg hétéig van kómat.
 a R. Morris hat id örök ő a leg hü-
 ség seth szerd alá is pedig talán nem
 is ismet. Tegn ap elít kiültem
 egy szered is táborit is.
 Most pedig igen sokszor
 csökelem
 Pali.
 918 V. 11.

Jelzet: MNL NML XIII. 31. c. Boros Pál és Zajdó Mária (Rimaszécs, Rozsnyó) iratai, 1918. június 11.

Kedves Mamuskám! Balról 29. i. per-
 ti leveléből értesültem, hogy elő-
 fecském a távirat volt. Bizony el-
 képzelem, hogy villámcsapás volt
 a kefék egycél, de én nem tehetek róla.
 Vittorio-ból 4 lap, innen 3 lap, egy haj-
 őrmester által pedig levelet küldöt-
 tem, hogy aya ottban fel. Most fejez-
 tem be Balókanál a kőszóni levele-
 met. Szeretném összeragadni az eddig
 történt eseményeket. Hírem del. kell-
 tem át a Piaven. Mielőtt a morge kany-
 ra leítem volna, sembehornak
 hordágyon egy haj. őrmestert. Le-
 merd volt az istvánkiban. De-
 czer gyerekei voltunk. A Mont-
 ki feléti oldalon 3 napig tar-
 telékben voltunk. 4. óránként
 olasz repülőgépek (10-15) szóraköztet-
 tek új típusú bombákkal, nem
 is szöve a túróság allando mu-
 zikájáról. Újjal pl 5 dekeszalat
 rekkéntam egymásra egyhó cső-
 kezben és azon fenszegen alud-

tam. Reggelre egész megőszedt
 alottam a folyóval kikalesztott des-
 ka. Más: 2 napi kőművesek után
 (ahol pumpás szelgálatot tett a 10 nap-
 tenger és az alom) végre 74 liter
 fehére kővet kaptunk. Persze hu-
 mmorom kell fogni a dolgot és
 vigersteltük egymást. Ha kőszövet
 kap, nem lehetne bele sbb. 19. en
 meg nem is szunyadtam el, mi-
 nek riadó volt és indultunk be a
 vonalba. Híg kerüthünk bele a
 túrke máris lecsapott egy gránát
 a közlemben. Oriási portolász
 a földhöz vágott és vltm meleg
 segét értem a jobb vállamban
 Olsanyulok, hat a meleg nyers
 húst tapogattam, mindörrel víz
 szelűtam tehát Szanticecc-
 bontottaték alattam. Fou is
 rogtón, bekötör és egy bot se-
 gétisével kimerítették. Ser-
 vesd horai körül. Ott meg-

dtlunk hordágyra tettek és csis-
 káson a szanticecc az erred
 segehelyre vitték; ott új kőszövet
 a rigire is ott fiktundom gubnát
 tükben 12 ig, amikor 4 dígó fel-
 fogott egy Satorlopban és ott
 rencsien, de nyavalyasán. Pl.
 néha 1 gerendán belauzváro-
 tal vltm és 1/2 méternyire alot
 tam rugott, rohent a Piave. Roman-
 tikus volt, de nem lehetett man-
 dani. "Fetozik nekem az a hely"
 Kézzel mentem a Verband-
 platisig, ahol levettel a gennyet
 sebrol a szuphe kötelet, bekötötték
 ujra, petanus nyelvtört kop-
 tam, hogy ne leges a felszám-
 Julm (román eloi autorosom)
 Solimbe és Vittorio-ba vitték. 20. an-
 dut 2. kor már fűrdtem Vittorio-
 ban. Befeltek egy léces ágyra
 és egy kőszövből on törték meleg
 vízzel, azután surolták szex. parral

Kedves apóloni, magyar Olpanini
 vele beszélgettem. Fabriciust er. or-
 roppant ügyesen kezelte. 23. an Fősz-
 jöherceggel beszéltem. 24. an dr. b. labor-
 letogatók meg. 25. en jöttem el Bat-
 kóczy főnök (reisi.) vonatján ideig.
 Itt elég jól értem magam, csak
 leram vgy és etvágyam kicsi-
 kérem ~~most~~ ^{het} megpróbáltam van. A kősz-
 elég jó, kaptunk pl. diosreiglit
 is. Szaltonilvat minden este ke-
 1-2 deci bort is. Kemélem a
 Strauss-akció fog sikeredni. It vol-
 na, ha ottajutnék, vágnék anny-
 sajtó helyetget Mizz. Örülök, hogy
 Memus 19. en már kijutott Szibice.
 Szegynak köszönjék meg, igazán
 örültem neki, hogy ért. Hat csak
 türelem, 5 hónap korábbi időtől-
 irányítottak nekem. Talán mandam
 csak akkor karácsonyra már fel-
 fogathatók munkákkal. Na, no, mi! Az
 szövegűstöknek indólet (Csener, die, Sika)
 Schiller off) kéresek és csak. Lassacskán

Jelzet: MNL NML XIII. 31.h. Potoczky Kálmán és családja (Budapest, Szuha) iratai, 1916. december 29.

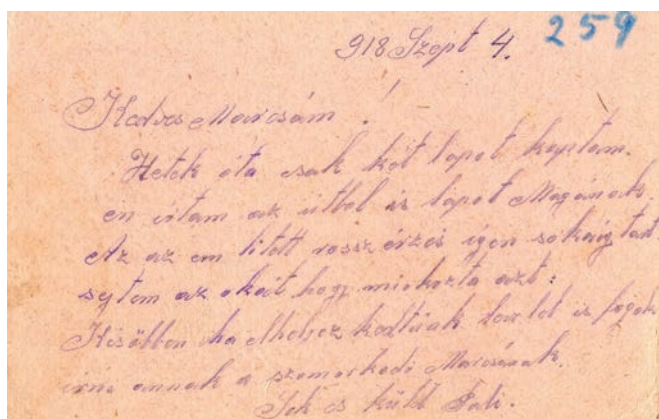
Martony László önk
27. táb. társ. önk
Losonc 1918.

Jelzet: MNL NML XIII. 31. b. Marton László és családja (Losonc) iratai, 1918

Jelzet: MNL NML XIII. 31. c. Boros Pál és Zajdó Mária (Rimaszecs, Rozsnyó) iratai, 1918

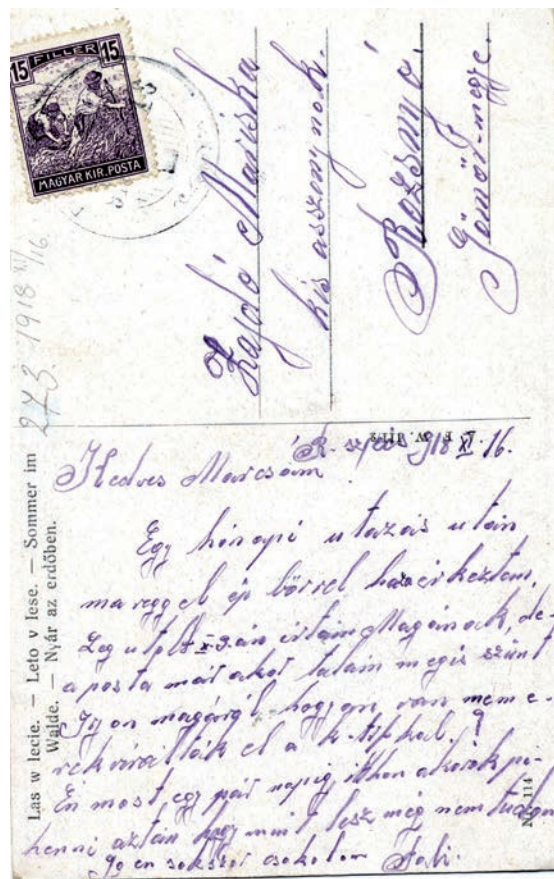
Jelzet: MNL NML XIII. 31. c. Boros Pál és Zajdó Mária (Rimaszecs, Rozsnyó) iratai, 1918. szeptember 4.

Jelzet: MNL.NML.XIII. 31. e. Boros Pál és Zajdó Mária (Rimaszecs, Rozsnyó) iratai, 1918. augusztus 15.

Jelzet: MNL NML. XIII. 31. d. Urbán István (Stefan Urban) és családja (Fülek) iratai

Jelzet: MNL NML XIII. 31. c. Boros Pál és Zajdó Mária (Rimaszécs, Rozsnyó) iratai, 1918. november 16.

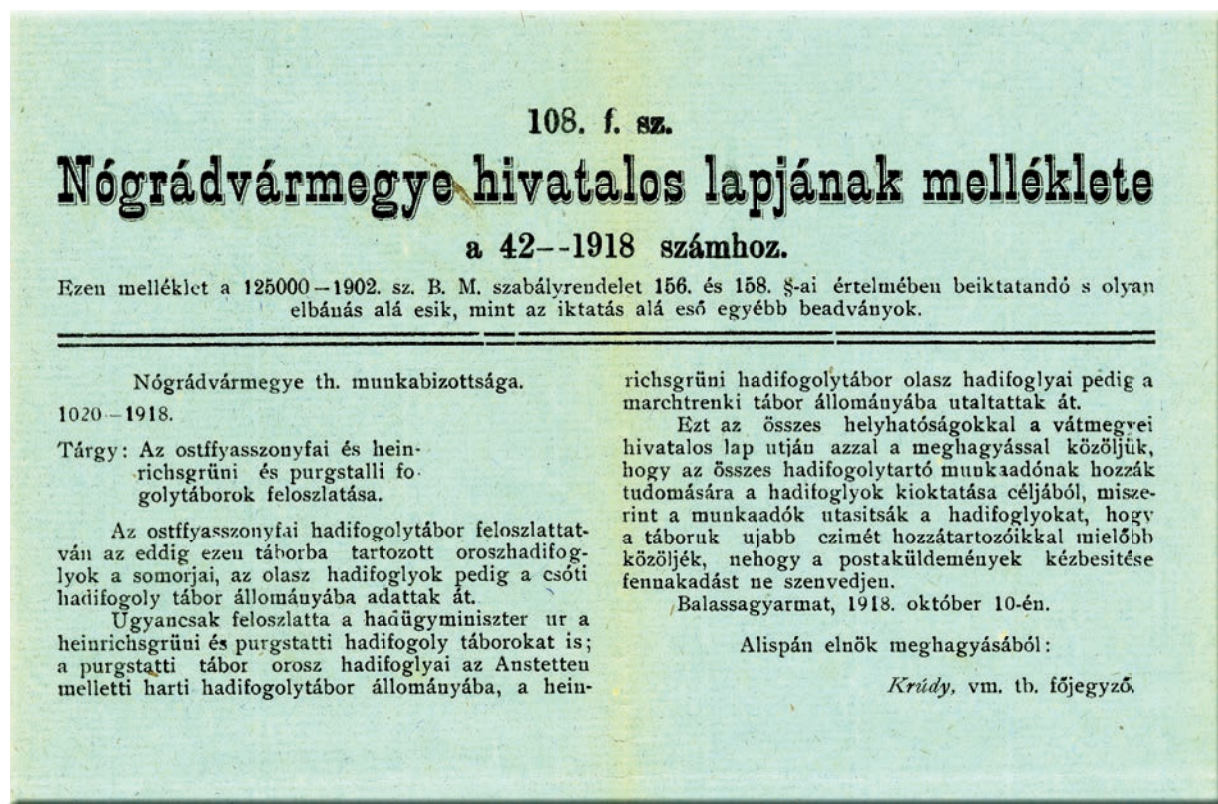

Jelzet: MNL NML XIII. 31. c. Boros Pál és Zajdó Mária (Rimaszécs, Rozsnyó) iratai, 1919. január 2.

A NAGY HÁBORÚ KÜLÖNLEGES ARCA

Az I. világháború alatt sok, a hétköznapiak során addig nem tapasztalt jelenséggel találkoztak a háttországban élők. 1914 nyarától számottevő biztonsági intézkedést léptettek életbe. Ezek közül az egyik legfontosabb a rémhírek terjesztésének tiltása volt. A *Felsőnógrádban* közzétették a rendeletet, miszerint az Osztrák-Magyar Monarchia két állama fegyveres erejéről, állásáról, mozdulatairól, erejéről és működéséről, az erődök állapotáról, a fegyveres erő számára szolgáló fegyverek, hadiszerek és szerelvények mennyiségéről, vagy élelmiszerek hollétéről, mennyiségéről, minőségéről, azok szállításáról szóló sajtóhíreket közzétenni tilos.¹

A főispáni, alispáni, szolgabírói iratok között találunk erre vonatkozó dokumentumot. A fokozott figyelemre utal a *Felsőnógrád* egy cikke, miszerint Lónyabányán az „előjáróság két vándorló turista diákot, letartóztatott, mert kémeknek nézte s csak hosszas magyaráztkodás után bocsátotta őket szabadon, amikor ártatlanságukat hitelt érdemlően bizonyították.”²

Különleges irategyüttesnek számítanak a kémekkel kapcsolatos dokumentumok. A hírszerzés igen fontos szerepet játszott, erre utalnak a főispáni, alispáni, szolgabírói bizalmasan kezelendő iratok, melyekben ismeretetik a kémgyanus személyek személyleírását és tevékenységét. Az Osztrák-Magyar Monarchia hadbírószágoi által tárgyalt kémeseteket áttekintő statisztika szerint 1914-ben 58 olyan kém került bíróság elé, aki Oroszország javára kémkedett. Közülük 38-at halálra ítélték, 11-en 10-20 évig terjedő büntetést kaptak, nyolcnak pedig 10 évnél rövidebb időre szólt az ítélete. Hasonlóképpen jártak el a Szerbia javára kémkedők esetében is. 1915-ben tetőzött a monarchia elleni kémkedési láz: 202 bírósági eljárás folyt, ebből tizenkét vádlottat végeztek ki. 1916-ban 182 kémperben mondtak ítéletet, ebből 50 halálos volt.

Az angol, a francia és az olasz hírszerzők az oroszoknál és a szerbeknél jóval enyhébb büntetést kaptak. 1918-ra lecsökkent a kémtevékenység, 11 esetben folytattak bírósági eljárást, és ebből négy végződött halálos ítélettel.³

1 *Katonai intézkedések közlésének tiltása. Felsőnógrád*. III. évf. 61. sz. 1917. július 30. 2. p.

2 *Szököknek a szerb katonák. Felsőnógrád*. III. évf. 58. sz. 1914. július 19. 1. p.

3 Ónody György: *A hírszerzés története*. Bp., 1998. 9. p.

A hírszerzés során a galambok által közvetített információkra is kíváncsiak voltak. Az Osztrák-Magyar Monarchia közös hadügyminisztériuma a haderő kötelékében fenntartott galambtenyészetek mellett a polgári tenyésztést is ösztönözte. Az 1912. évi LXIII., vagyis a hadiszolgáltatásról szóló törvény 14. §-a értelmében a haderő háború idején térítés ellenében a polgári tenyészeteket részben vagy egészben kisajátíthatta. Az első világháború kitörésekor a hadviselő felek hadseregeiben már százezres nagyságrendben tartották a kiképzett postagalambokat. A könnyen kiképezhető galambokat hozzászoktatták a helyváltoztatásra képes, úgynevezett mozgó dúchoz – ami lóvontatású, kerek galambház volt –, továbbá a harctér zajához is.

A galambok a domborzati viszonyoktól - megfelelő gyakorlat után - és a napszaktól függetlenül is megbízható partnereknek bizonyultak. Egyedül csak az időjárási viszonyok akadályozhatták alkalmazásuk sikerét.⁴

Sokszor az egyetlen megbízható híradási lehetőséget a postagalambok biztosították. Az osztrák – magyar haderő német tapasztalatok alapján 1916-1917-ben építette ki a postagalamb-állomások hálózatát. Az alapegységet a mozgó dúccal rendelkező, 60 galambból, 1 parancsnoki beosztást betöltő tisztből, 1 fő gondozóból, valamint 2 fő küldőncből álló postagalambszakasz jelentette. Minden hadosztály-parancsnokság mellé 1 postagalambszakaszt osztottak be.

A dúcot a parancsnokság közelébe telepítették, s innen küldőncök szállították a meghatározott ezredparancsnokságokhoz a 24 órás szolgálatra beosztott, általában 2 db galambot.⁵

A hírvívő, katonai szolgálatot teljesítő galambok szerepének fontosságára utalt a belügyminisztérium 1914 nyarán kelt, a galambok lelövését tiltó és a lelőtt galambok beszolgáltatásának kötelezettségét szabályozó rendelete. A Salgótarjáni járás főszolgabírája bizalmas utasítása szerint a galambokat, mint a kémek lehetséges információküldési „eszközeit” figyelni kellett.⁶

Számos biztonsági intézkedés mellett az otthon maradtak szembesültek a munkaerőhiánnyal, ami különösen a mezőgazdasági területen mutatkozott meg.⁷ A munkáshiány leküzdésére igen szigorú feltételek mellett az Osztrák-Magyar Monarchia hadifoglyait is bevetették. A Belügyi Közlönyben több rendelet jelent meg a hadifoglyok magyarországi jelenlétével kapcsolatban. Az első hadifoglyokat 1914. augusztus 29-én hozták Magyarországra.

Nógrád megyében Losonc – a m. kir. honvédelmi miniszternek 7598/1915. H.M. eln. A. számú körrendelete alapján - 1915 áprilisában kérelmet nyújtott be a közös hadügyminiszterhez, hogy a környékbeli gazdáknál végzendő mezőgazdasági munkákra, a munkáshiány miatt, orosz foglyokat adjon ki. Végül 1915. július 11-én érkezett 279 fogoly Losoncra, akiket először a nagyobb birtokokkal rendelkezőkhöz (Sacher, Szilassy, Lázár, Klein) osztottak be mezőgazdasági munkára.⁸

Szigorú biztonsági intézkedések közepette dolgozhattak a hadifoglyok. Órszemélyzet mellett ügyeltek arra, hogy a munkavégzés helye forgalmas településeken kívül essen, hazai munkásokkal együtt nem dolgozhattak, illetve tiltott volt a lakossággal való mindennemű érintkezés.⁹ A hadifoglyok ellátását is szigorúan szabályozták és ellenőrizték, többek között a Vöröskereszt. 1915-ben Nógrád megyében járt három Vöröskereszt kötelékében dolgozó személy, akik ellenőrizték a hadifoglyok körülményeit.

A szökött hadifoglyok közvetlen elfogásáért, illetve a szökevény hollétével kapcsolatos, valós információkért a közös hadügyminisztérium jutalmat ajánlott fel 10-25 korona értékben.¹⁰

A nógrádi sajtóban beszámoltak az orosz hadifoglyok tevékenységéről, a velük való bánásmódról és a levelezésük mikéntjéről. Az orosz foglyok 1915 decemberétől orosz helyett kizárólag német nyelven levelezhettek.¹¹ A kassai m. kir. kormánybiztos 1915 végén kiadott rendeletében kifogásolta, hogy egyre több

4 Jacobi Ágost: Magyar híradó csapatok a világháborúban. Magyar műszaki parancsnokságok, csapatok és alakulatok a világháborúban. Bp., 1938. 461. p.

5 Kovácsné Lebedy Ágnes: Katonagalambok, a postagalambok szerepe a világháborúban. *Műszaki Katonai Közlöny*. XXIII. Évf. 1. sz. 2013. 183-202. p.

6 MNL NML V. 171. c. 7925/1914; MNL NML V. 171. c. 7764/1914

7 http://nagyhaboru.blog.hu/2015/11/21/hadifoglyok_az_osztrak_magyar_monarchia_területen_az_első_világhaboru_idejen (utolsó megtekintés dátuma: 2016. június 20.)

8 *Megjöttek az orosz foglyok. Felsőnógrád*. IV. évf. 28. sz. 1915. július 15. 2. p.

9 *A hadifoglyoknak munkára való kiadása. Belügyi Közlöny*. 33. sz. 1915. 197. sz.

10 *A szökött hadifoglyok elfogásának jutalmazása. Belügyi Közlöny*. 32. sz. 191. sz.

11 *Az orosz foglyok levelezése. Felsőnógrád*. IV. évf. 51. sz. 1915. december 23. 2. p.

panasz érkezik az orosz hadifoglyok korcsmázásáról és botrányos viselkedéséről, ezért ismételten kihangsúlyozta a hadifogoly-tartó gazdák felelősségét.¹² 1915 decemberében hírt adtak az orosz foglyok „szurkálással végződött” verekedéséről. A verekedés kiváltó oka az volt, hogy a bolgár származású orosz hadifogoly a bolgár sereget dicsőítette, míg a „valódi muzsik” ezt annyira zokon vette, hogy alaposan elbánt vele.¹³ Látható, hogy a háború évei alatt, az itthon maradottaknak a számos – békés életre nem jellemző – biztonsági intézkedés ellenére jó néhány különleges helyzettel kellett szembesülniük.

A vallás és közoktatási m. kir. Minisztériumfolyó évi november hó 20-án 153420-V. sz. a. kelt rendelte értelmében a m. kir. igazságügyminiszter úr Jancsó Mátvás volt késmárki ág. h. ev. főgymnasiumi tanulóknak nemzetiség elleni izgatás miatti elítélését jogerőre mellette. Ennek folytán a vallás és közoktatásügyi m. kir. Minisztérium a részére 74276/1914. szamu rendelettel megadott magánvizsgálati engedélyt visszavonja s Jancsó Mátvást magyarországi középiskolában többé vizsgálatra nem bocsájtja.

Erről a tek. Igazgatóságot tudomás végett értesítem.

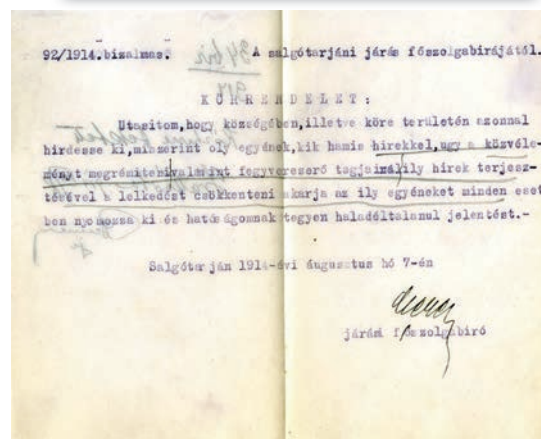
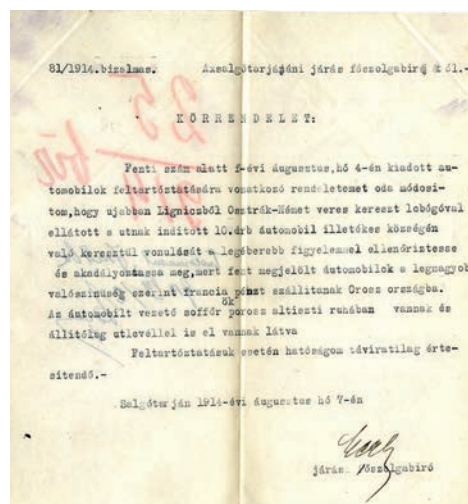
Besztercebánya. 1914. december hó 6.

A főigazgató úr hivat. távollétében

Csallóközi Jenő

Főgymnas. Igazgató

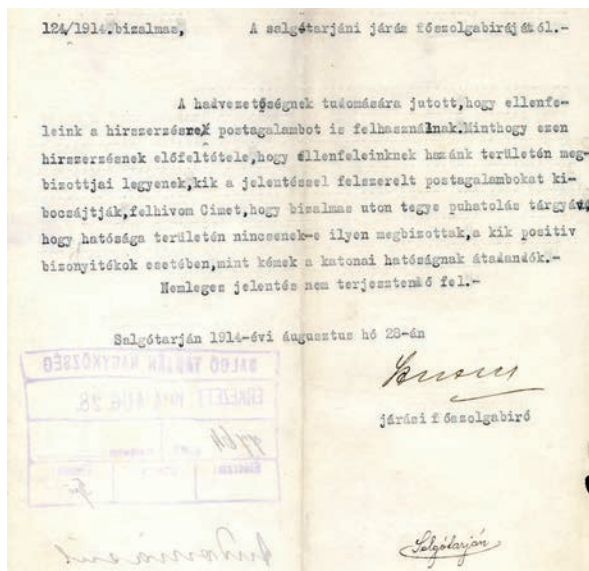
Jelzet: Státny Arhív V Banskej Bystrici – Pobočka Lučenec. I II. 2. Gymnázium v Lučenci. 1418/1914

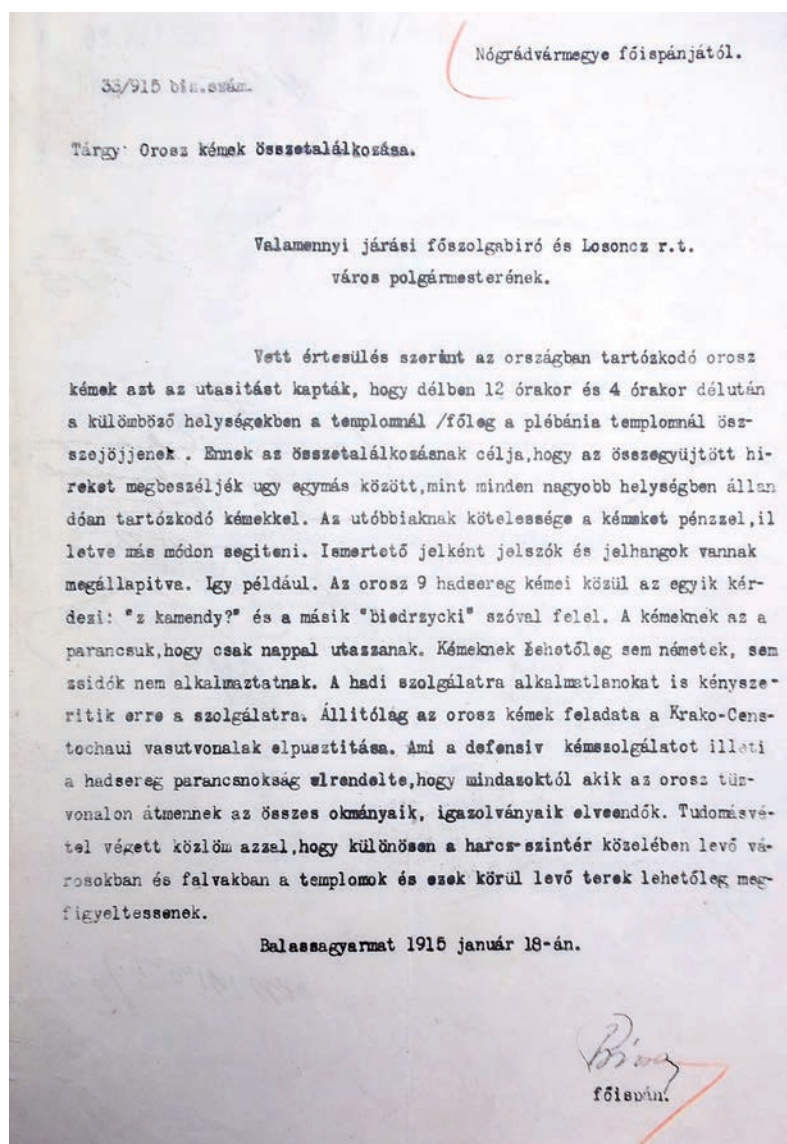
Jelzet: MNL NML V. 429. b. Somoskőújfalvai körjegyzőség iratai, 81/1914

12 Orosz foglyok korcsmázása. *Losonci Ujság*. 43. sz. 1915. október 28. 2. p.

13 Orosz foglyok verekedése. *Felsőőrnád*. IV. évf. 52. sz. 1915. december 30. 2. p.

Jelzet: MNL NML V. 171. c. Salgótarján Nagyközség Képviselő-testületének iratai, 124/1914

Jelzet: Státny Archív V Banskej Bystrici – Pobočka Lučenec. A XXIV. 1. III. Magistrát mesta Lučenec. Spisy. 331915

75. f. sz.

Nógrád vármegye Hivatalos Lapjának melléklete

a 37-1914. számhoz.

Ezen melléklet a 125000-1902. sz. B. M. szabályrendelet 156. és 153. §-ai értelmében beiktatandó s olyan elbánsás alá esik, mint az iktatás alá eső egyéb beadványok.

Másolat. Magyar királyi belügyminiszter. 3253. res. szám. Tárgy: Galambok lövésének eltiltása. Valamennyi törvényhatóság első tisztviselőjének. Hivatkozással a m. kir. miniszterium 5477-M. E. számú rendeletére, a végből, hogy a saját használatukra szolgáló galambok minél nagyobb kiméletben részesüljenek, minden fajtájú galambnak, bárhol való lelőését eltiltom. A netán véletlenül megölt postagalambokat a legközelebbi rendőrhatalóságnak kell beszovaltatni, amely az ilyen galambokat a »Columbia« postagalamb állomásnak (Budapest, Futó-utca 44. sz.) haladéktalanul beküldeni tartozik. Felhívom Czimet, hogy ezen rendeletnek a legszélesebb körben leendő közhírré tétele és szigoru végrehajtása iránt intézkedjék. E rendeletemet egyidejűleg közöltem a magyar királyi csendőrkü-

leti parancsnokságokkal és határszéli rendőrkapitányságokkal. Budapest, 1914. évi augusztus 25-én. Sándor s. k.

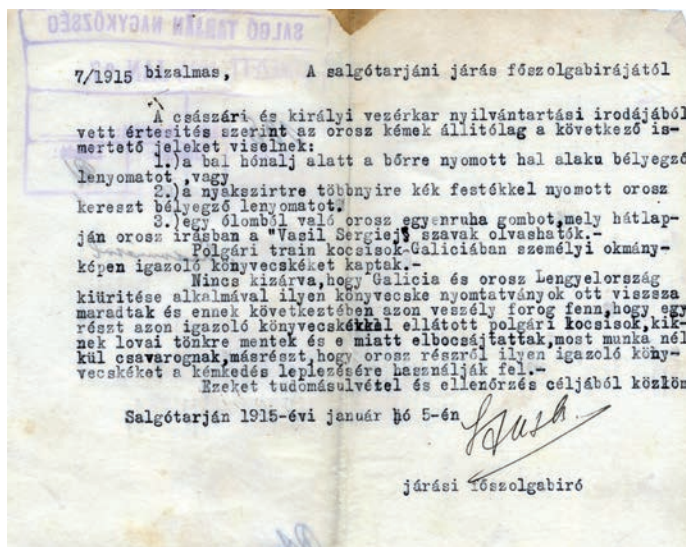
15082-1914. szám. Nógrád vármegye alispánjától.

A belügyminiszter urnak fenti rendelkezését a vármegyei hivatalos lap folyó évi augusztus hó 6-án megjelent számában az 5477-M. E. sz. rendelet közlő 13653-1914. számú rendeletem kiegészítéseként, valamennyi I. fokú rendőrhatalósággal és Losonc r. t. város polgármesterével a legszélesebb körben való közzététel végett közlöm, s a vármegyei hivatalos lapban is közzétenni rendelem.

Balassagyarmat, 1914. augusztus 29.

Nagy, alispán.

Jelzet: MNL NML V. 171. c. Salgótarján Nagyközség Képviselő-testületének iratai, 7925/1914

Jelzet: MNL NML V. 171. c. Salgótarján Nagyközség Képviselő-testületének iratai, 135/1915

34/1915. bizalmas

A salgótarjáni járás főszolgabírájától

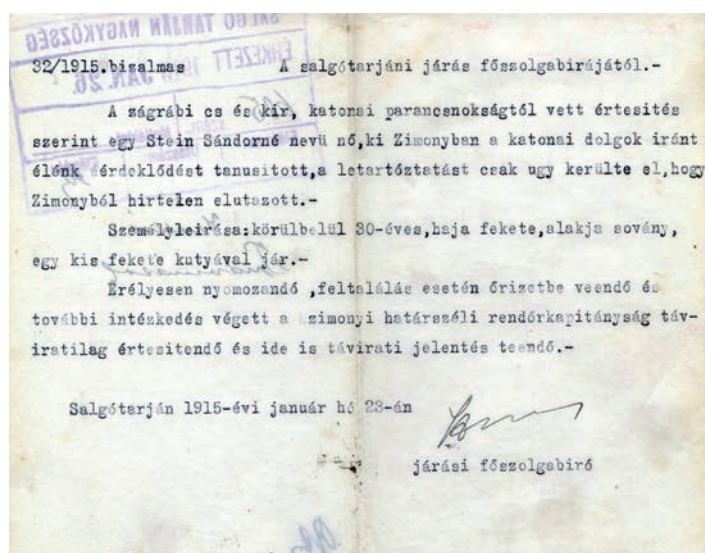
A mostári cs. és kir. katonai parancsnokság közlése szerint állítólag 52 szerb ifju a monarchiába utazott azzal a szándékkal és feladattal, hogy trónörökösünk Ő fensége ellen merényletet kövessenek el.

Közelebbi adatok ezidő szerint még hiányzanak.

A tervezett merénylet megakadályozása érdekében a külföldiek és idegenek ellenőrzésére különös gond fordítandó, a merénylet tervével gyanusítható egyének elfogandók és az elfogásukról ide jelentés teendő.

Salgótarján 1915-évi január hó 23-án

Jelzet: MNL NML V. 171. c. Salgótarján nagyközség iratai, 678/1915

Jelzet: MNL NML V. 171. c. Salgótarján Nagyközség Képviselő-testületének iratai, 685/1915

188/1914. bizalmas

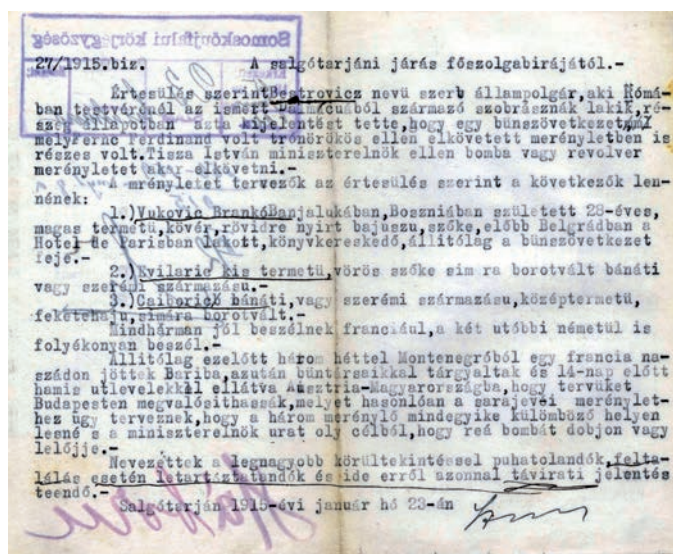
A salgótarjáni járás főszolgabírájától

Mult évi november hó 8-án 188/1914.biz. sz. a. kiadott körrendeletemre utalással, minthogy utóbbi időben többször előfordult hogy egyes kereskedők kirakataikban ellenségtől zsákmányolt fegyvereket és felszerelési cikkeket állítottak ki, holott e tárgyak feletti rendelkezésre a katonai szolgálati szabályzat értelmében katonai kincstár tart igényt.

Felhívom, tétessék a legszélesebb közhírré, s figyelmeztessék különösen a kereskedői üzletek tulajdonosait, hogy ellenségtől zsákmányolt fegyvereket és felszerelési cikkeket sem kirakatokban kiállítani, sem pedig egyébként forgalomba hozni nem szabad, hanem azokat a legközelebbi közigazgatási hatósághoz be kell szolgáltatni.

Salgótarján 1915. évi január hó 23-án

Jelzet: MNL NML V. 171. c. Salgótarján nagyközség iratai, 687/1915

Jelzet: MNL NML V. 429. b. Somoskőújfalu közigazgatási iratai, 27/1915

42/1915. bizalmas, A salgótarjáni járás főszolgabírájától.-

A buapesti cs. és királyi katonai parancsnokság közlése szerint Bognár Mariska 17 éves, kolozsvári származású leány, a Bécsben megjelent 2Zeit2 című napilap szerkesztőségénél azt adta elő, hogy a déli harostéren, az első vonalban küzdött, sebesülteket ápolt, kötözött és azokat a tűzvonalból elszállította, háromszor megsebesült s hadi tetteért az egyik vartüzsrparancsnokság címzetes tizedessé léptette elő.-

Ez alkalommal nevezett katonáink tábori sapkáját és zubbonyát viselte.-

A déli hadsereg egyik hadtestparancsnokának értesítése szerint Bognár Mariska kalandornő, a kit a hadsereg körlefeből eltávolítottak.-Végig harcolt csatákról tett kijelentései valótlanak.-

Egyenruhát, vagy egyenruha darabokat hordani nincs jogosítva.-

Az ilyen és a fegyveres erő tekintélyét sértő hasonló úszelmekek megakadályozandók.-

Salgótarján 1915-évi január hó 27-én

[Signature]
járás főszolgabíró

Jelzet: MNL NML V. 429. b. Somoskőújfalui körjegyzőség iratai, 42/1915

Somoskőújfalui körjegyzőség
293/1915. bizalmas :RRK A salgótarjáni járás főszolgabírájától.

Melléklet: Az ellenséges kémszolgálat főleg és elsősorban csapataink szállítására helycsere változására irányuló megbízottak rendelkezései és előszeretettel a vasuti állomások közelébe keresnek lakást, a honnan a vonatok érkezését és indulását kényelmesen megfigyelhetik. Kívánatos tehát, hogy azok a szállók, vendéglők, lakások és butorozók szobák, ahonnan a vasuti szállítmányok könnyen áttekinthetők, az illetékes hatóságok által a legelőbbre ellenőriztessenek.-

Salgótarján 1915-évi augusztus hó 1-én

[Signature]
főszolgabíró
[Signature]

Jelzet: MNL NML V. 429. b. Somoskőújfalui körjegyzőség iratai, 293/1915

8291/1915 szám.- A nógrádi járás főszolgabírájától.-

Jegyző Ur!

Értesítem, hogy a hadifoglyok megszemlélésére kiküldött orosz veres-keresztes nővérek és kíséretük érkezése legközelebb várható.- Általában polgári hatóságok és személyek részéről mindennemű ünnepélyes fogadtatás a hadügyminiszter kívánása folytán mellőzendő,- miután ezen missió feladatát teljesen csendben, minden feltűnés nélkül óhajtja teljesíteni.

A fogolytartó gazdák is értesítendők erről, s a hadifoglyokkal való emberételes bánásmódra, valamint bőséges és egészséges ellátásukra újból figyelmeztetendők.-

Rótságon 1916 évi január hó 3-án,

[Signature]
főszolgabíró.-

Jelzet: MNL NML V. 429. b. Somoskőújfalui körjegyzőség iratai, 293/1915

Tárgy: A hadifogoly munkásokkal való bánásmód
Valamennyi törvényhatóság első tisztviselőjének.

A cs. és kir. hadügyminiszter úrtól kapott értesülés szerint a nép és főleg a kiskorúak alsóbb rendű elemei az utcán átvonuló hadifogoly munkásokat kigunyolták és legotrombább módon, sőt becsületsértő kifejezésekkel illették. Minthogy a hadifoglyok a hadijog oltalma alatt állanak, amelynek legegységesebb követelménye, hogy velük emberségesen bánjunk, bárminő tulkapást, amely emberi méltóságukat a legcsekélyebb mértékben is sérti, elnézni illetőleg tűrni nem szabad. Ez okból, s a hadifoglyokkal való bánásmód tárgyában folyó évi december hó 3-án 41.480 eln szám alatt kiadott körrendeletre utalással, felhívom alispán urat, a legerélyesebben hasson oda, s az I. fokú rendőrhatalóságok által hirdetmény útján is figyelmeztesse a közönséget, hogy a hadifoglyokkal szemben, bárhol is találkozzék azokkal mindennemű sértő magatartástól tartózkodjék és ettől az ifjúságot is tartsa vissza.

Részlet a m. kir. belügyminiszteri 4459/eln. szám alatti utasításból

Jelzet: MNL NML V. 302. b. Romhány nagyközség iratai, 161/1916.

Losoner v. t. városban

Az orvosi foglyoknál tett háborúig orvosi vizsgálatok napjai és az ezért igényelt orv. díjazásai 1915 év IV. negyedében.

Oktober 3.	Orvosi vizsgálat	10 Kor	Naplódíj	10 Kor	együtt	=	20 Kor
" 10	"	10 Kor	"	10 Kor	"	=	20 Kor
" 17	"	10 Kor	"	10 Kor	"	=	20 Kor
" 24	"	10 Kor	"	10 Kor	"	=	20 Kor
" 31	"	10 Kor	"	10 Kor	"	=	20 Kor
Nov. 7	"	10 Kor	"	10 Kor	"	=	20 Kor
" 14.	Fennlétségi vizsgálat 30 fogoly vizsgálata				10 Kor	=	10 Kor
" 14.	Orvosi vizsgálat	10 Kor	Naplódíj	10 Kor	együtt	=	20 Kor
" 21	"	10 Kor	"	10 Kor	"	=	20 Kor
" 28.	"	10 Kor	"	10 Kor	"	=	20 Kor
Dec. 5	"	10 Kor	"	10 Kor	"	=	20 Kor
" 12	"	10 Kor	"	10 Kor	"	=	20 Kor
" 19	"	10 Kor	"	10 Kor	"	=	20 Kor
Összesen							250 Kor

Az 1915 év IV. negyedében gyógykelet orvosi foglyok részére és a gyógykeletért igényelt orvosi díjazásai

Ok. 1	Juan Kullayenko	név.	Fennlétségi	60K.
"	Fonaszty Jozsonni	"	Rabotnyay - 2K.	Ok. 14. Nalo Androsz név. Rabotnyay = 2K.
"	Juan Reabiro	"	" - 2K.	" " Androsz Trochimov. " Sacha = 2K.
"	Fluagy Caplinichy	"	" - 2K.	16. Jakob Lucenko " Rabotnyay = 2K.
"	Jakob Lucenko	"	" - 2K.	17. Emiljan Kuyipancov " Görmalou = 2K.
3.	Nikita Uruyppany	"	" - 2K.	19. Lyubovka Semolof " Flubay = 2K.
"	Weiser Péter ör.	"	" - 2K.	21. Fjodor Palyenko " Sacha = 2K.
"	Fjodor Palyenko	"	Taur = 2K.	" " Emiljan Kuyipancov " Görmalou = 2K.
"	Nikita Korim	"	Fennlétségi 2K.	24. Fjodor Palyenko " Sacha = 2K.
5.	Kuypan Babonyi	"	" - 2K.	" " Gotlieb Uchakov " Vairo = 2K.
"	aróner	"	" - 2K.	26. Matvey Uchakov " Rabotnyay = 2K.
"	Flalbic Flisch	"	Taur = 2K.	" " Fyichon Jakobjev Nishanka. Fennlétségi = 2K.
"	Emiljan Kuyipancov	"	Vairo = 2K.	28. Juan Reabiro név. Rabotnyay = 2K.
"	Kuypanovics Dan	"	Sacha = 2K.	30. Fjodor Flodun " = 2K.
8.	Pável Salupin	"	Vairo = 2K.	Nov. 3. Nishankajepere " Sacha = 2K.
13.	Pachon Nityenko	"	Flubay = 2K.	11. " " " " Taur = 2K.
14.	Filip Douchany	14. köv.	Rabotnyay = 2K.	" " " " " Fennlétségi = 2K.
60K.				92K.

Jelzet: Státny Archív V Banskej Bystrici – Pobočka Lučenec. A XXIV. 1. III. Magistrát mesta Lučenec. Spisy. ikt.n.

Lövénycs háborús foglyai

Folyó szám	A hadifogoly és örkatona Családi neve Keresztneve Atyja neve (a hadifogoly neve lehetőleg orosz betűkkel is irandó)	Mely fogolytáborhoz tartozik	A hadifogolytábor száma	Csapatteste	Század (aloszály)	Rend- fokozat	A hadifogoly vallása	Nyelvismerete	Születési		Polgári foglalkozása
									éve	helye, kerület, ország	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Arturi Kornilov Saveli	Oreshaninyáblan	15			Kornilov	gr. kat.	orosz	1892	Apulje Oreshaniny	féltanár
2	Leonoff Vasili Filip	"	47	4		trücsök	"	"	1891	Fegyverszolgyi Lorizhara	matyász
3	Vasili Ivalken Alexej	"	74	6		Kornilov	"	"	1893	Alajmurova Kroograd	matyász
4	Kriszian Macanec Jakos.	"	155	6		"	ap. or.	orosz lat.	1892	Pravsk Kücland	féltanár
5	Pavel Sio min Filip	"	146	2		örvezeti	gr. kat.	orosz	1891	Kutlora Pavanszk	szm.
6	Antonij Rishim Jakos	"	321	14		"	gr. kat.	orosz	1886	Polcovskoye Kobakovskanov	acs szepin fűtő
<p>Oszkany ant jan. 2</p> <p>szm.</p>											

BESZTERCZEBÁNYAI KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA.

1617/1916 szám.

Valamennyi Ipartestületnek, Kereskedelmi Testületnek
és Társulatnak!

Tudomás és az érdekeltekkel leendő szives közlés végett
másolatban kiadjuk.

Beszterczebánya, 1916 évi március hó 29-én.

A kereskedelmi és iparkamara:

Rosenauer,
kir. kereskedelmi ta-
nácsos elnök.

Dr. Holesch,
titkár.

Hivatalos másolat.

Kereskedelemügyi m. kir. Minister.

12979/III.H. szám.

Valamennyi kereskedelmi és iparkamarának.

Tudomás és a hazai érdekelt körök tájékoztatása végett értesitem a Kamarát, hogy a cs. és kir. hadügyminister ur a hadsereg főparancsnoksággal egyetértőleg a monarchia határainak átlépésével járó utazások alkalmával iratok és nyomtatványoknak /tervek, vázlatok, fényképek, stb.:/ magával vitelére vonatkozólag ezidőszert fennálló tilalom alól kivételt engedélyezett azon iratokra és nyomtatványokra, melyeket az e részben jogosított katonai hatóságok előzetesen végezt vizsgálat alapján hivatalosan lezárna. /:lepecsételnek:/.
Ezen rendelkezés által oly személyek részére, akik a hadsereg szükségletek beszerzése, valamint egyáltalában a hazai közgazdaság érdekében utazásokat végeznek lehetővé tétetett az, hogy magukat a mulhatlanul szükséges írásbeli segédeszközökkel /:számlák, prospektusok, ajánlatok, tervek, stb.:/ ellássák.

A szóbanforgó iratok és nyomtatványok fennemlített megvizsgálására és azok hivatalos lezárására /:lepecsételésére:/ jogosítottak:

I. a Monarchiából való kiutazás esetén:

a/ a cs. és kir. hadügyministerium osztályai;
b/ a katonai parancsnokságok és az általuk a hadfelügyeleti bizottság 54000 számú körözüvényének értelmében a táviratok és a postai küldemények felülvizsgálásával megbízott, forgalmasabb helyeken székelő katonai állomásparancsnokságok /:illetőleg katonai felügyelet alatt álló vasutvonalak szerint esetleges más katonai szervek is:;/

c/ a polai hadikikötő-parancsnokság;

d/ a várparancsnokságok.

II. A monarchia területére való belépés esetén
viszont a cs. és kir. osztrák-magyar diplomáciai képviseltek és a való-
ságos cs. és kir. konzuli hivatalok.

Budapest, 1916 évi március hó 7-én.

A l á í r á s .

Másolat. -4863/1917. sz. A balassagyarmati járás Főszolgabírájától. -A ve-
 lünk hadban álló ellenségeink tervbe vették, hogy takarmány és élelmi-
 szer készleteinket, mezőgazdaságunkat, ipari üzemünket mindenféle módon
 pusztítani fogják. -A hadifoglyok részére küldött csomagokban mindenféle
 módon elrejtve felhívásokat találtak, melyben a foglyok utasítását kaptak
 miképpen kellgyújtogatással, állatok megfertőzésével kárt okozni. -
 Utasítom ennél fogva, hogy községeiben legéberőbb figyelemmel kísérje
 a foglyokat, nehogy ilyen bűncselekmények előfordulhassanak, kérje fel erre
 a lelkeseket és a tanítókat is. -Figyelmeztesse a lakosságot, hogy nem
 csak a tettes büntetendő, esetleg kötélt általi halállal, hanem az is, aki
 a tettést a hatóságának feljelenteni elmulasztja. -A szóban levő büntettek
 ről, vagy azok kísérletéről hozzám esetenként jelentés teendő. -Bgyarmat
 1917 július 9-én. -Balás s.k. főszolgabíró. -

1330/1917 szám.

B í r ó U r n a k !

Cserhátsurány

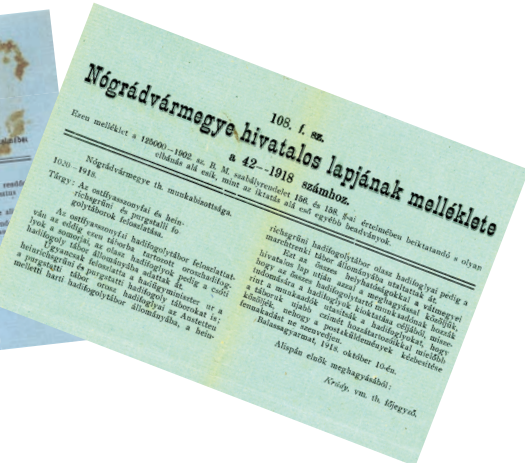
A fenti rendeletet másolatban azzal adom, ki, hogy azt doboltassa ki a
 községben, azután az összes Uraságokkal közölje, irassa alá. -Vitesse el
 a Plebános Urhoz és a Tanító Urakhoz, irassa alá szintén tudomásvétel cél-
 jából s így ellátva e lapot küldje vissza. -
 Cserhátsurányban 1917 év július hó 16-án.

[Handwritten signature]
 körjegyző.

Nógrád megyei Levéltár

Jelzet: MNL NML V. 207. b. A Cserhátsurányi körjegyzőség iratai, 1330/1917

Rendelet.

(Utazási tanusítvány helyettesítésére is szolgál.)

név	számú	Csöke	táborból
Belmurov Ivan	1669	Belhanyai	
Malikov Mingalej	23071	Kalaczereszi	
Michtachinov Jovardim	23073	"	
Muchamalchavov Tackudin	23075	"	
Mlmanubaj Malesov	23072	"	
Smirnov Schmalakin	-	"	

val prova nemzetiségű hadifoglyot Medvedky Lavlo
perovszkiji lakosnak kiadja. — Felhívja neve-

zettet, hogy a foglyot 3 napon belül _____ nél
 vegye át, (a fogolynyilvántartó tisztnél Balassagyarmaton az átvétel végett azonnal je-
 lentkezzék) az átvétel megtörténtét a bizottságnak írásban a fogoly nevének feltünteté-
 sével jelentse be és a foglyok után fejenként 30 korona óvadékot a balassagyarmati
 m. kir. adóhivatalnál közig. letétbe 3 nap alatt fizessen le.

Jelen rendelet utazási igazolványként csupán a kelettől számított 8 napon belül
 használható fel. (Ingyen utazásra nem jogosít.)

A bizottság rendeletéről értesíti a cserhátsurányi kör-
jegyzőt, Medvedky Lavlot, és a fogoly-
nyilvántartó tisztet.

Balassagyarmat, 1917. szepember 11. hó _____ u.

A th. munkabizottság nevében

alispán, elnök Medvedky

A NAGY HÁBORÚ SZUBJEKTÍV ARCA

Az I. világháború történései a kor emberét nem hagyták érintetlenül, számos napló, feljegyzés, tábori lap és levél révén rekonstruálhatjuk az otthon maradottak és a fronton harcolók háborús életérzéseit. Ha áttekintjük az I. világháborús naplókkal foglalkozó szakirodalmat, számos példát találunk: Fülöp Ákos 2012-ben megjelent tanulmányában - hiánypótlóként - a „háború töltelékei” parasztok, mesteremberek szemszögéből, számos forrásból elemzi a háborús életérzést.¹ Különleges

kötetnek számít a szarvasi iparos családból származó Podani János hadapród 2012-ben megjelent, gazdagon illusztrált naplója. Diáriumát jó egy évvel fogságba esése után, 1916. október 20-án kezdi írni. Elbeszélését 1914. október 2-ával indítja, felidézve bevonulásának, majd kiképzésének napjait, a tiszti iskola elvégzését, a frontra indulást, az orosz fronttól az olaszig tartó útját, végül a krni harcokat és a fogságba esést.² Azért is egyedi naplóról van szó, mert a szerző a kézzel írt füzetét színes rajzokkal illusztrálta, és ez a kiadásban is megjelent.

Szintén érdekes a háborút végigküzdő, és annak mindennapi borzalmait a népi mesemondók nyelvén írt különleges történetekben, s emellett rajzokban, versekben megörökítő Kovács György „öreg honvéd a világ háború harcossza” naplója.³ Szentí Tibor szerkesztésében, Tények és tanúk sorozatban jelent meg a szintén az „egyszerű származású” hódmezővásárhelyi Dombi Kis Imre Pokoljárásom című visszaemlékezése.⁴

Ugyancsak a fent nevezett sorozatban Szentí Tibor állította össze Vér és pezsgő címmel a harctéri naplókból, visszaemlékezésekből, frontversekből és tábori levelezőlapokból álló kötetet.⁵ Nagyon sok adalékkal szolgál a tüzérségben szolgáló katonák életmódjáról a Pápa város első világháborús emlékkönyvében megjelent „Egy pápai tüzér első világháborús naplója” Huszár János gondozásában.⁶

A visszaemlékezések nemcsak a fronton töltött időszakokról íródhattak, hanem a hadifogságban töltött napokról. Erre igen szép példa Hermann Ernő önkéntes katona által - többek között Szibériában - írt hadifogolynaplója, mely 2014-ben látott napvilágot.⁷

Érdekesség gyanánt meg lehet említeni a „naplóarchívumot”, mely Németországban 1988 óta működik. Gyűjti a naplókat, a visszaemlékezéseket és a levelezéseket. Számos első világháborús megközelítésben jelentek meg tanulmányaik, ezek közül ki lehet emelni az „asszonynaplók”-ról, a keleti fronton harcoló német

1 Fülöp Ákos: Az I. világháború a magyar közkatonák szemével. In: A történelem peremén. Adalékok Magyarország történetéhez. Szerk.: Illik Péter. Bp., 2012. L'Harmattan Kiadó. 271-306. p.

2 Egy hadapród naplója az első világháborúból. Szerk.: Kutas Ferenc, Tatai László. Szarvas, 2012. Szarvasi Krónika Alapítvány – A szerkesztők a napló eredetije mellett közlik az átiratát is.

3 http://nagyhaboru.blog.hu/2014/05/26/kovacs_gyorgy_haborus_naploja_1_resz (utolsó megtekintés dátuma: 2016. június 20.) - számos érdekes adalékkal szolgál a nevezett honlapon közzétett bihari parasztgazda B. Sárközi Gergely és a jogász Dr. Szojka Kornél visszaemlékezései. http://nagyhaboru.blog.hu/2013/12/17/_edesanyam_kedves_anyam_arra_kerem_szeppen_extra_ruhak_extra_ruhak_csinaltasson_nekem (utolsó megtekintés dátuma: 2016. június 20.)

4 Pokoljárásom. A szöveget gondozta, bevezetőt írta: Szentí Tibor. Bp., 1983. Magvető Könyvkiadó

5 Vér és pezsgő. Harctéri naplók, visszaemlékezések, frontversek, tábori és családi levelek az első világháborúról. Bp., 1988. Magvető Könyvkiadó

6 Egy pápai tüzér első világháborús naplója, 1914-1918. Horváth Pál kereskedősegéd, tartalékos tüzér naplóját sajtó alá rendezte Huszár János. In Pápa város első világháborús emlékkönyve. Szerk. Huszár János. Pápa, 1998.

7 Hermann Ernő: Hadifogolynapló 1914-1918. Bp., 2014. Zrínyi Kiadó.

katonák ellenségképeiről, a német nép háborús tapasztalatairól szóló tanulmányaikat.⁸ 2008-ban látott napvilágot a tábori levelezésekből és naplókából álló nagy háborús válogatásuk.⁹ 2014-ben jelent meg szintén egy válogatás a naplókban „Verborgene Chronik” címmel.¹⁰

Tehát a rendelkezésre álló források egy része különböző személyek és családok hagyatékában lelhető fel naplók és levelezések formájában, más része pedig az írott sajtóban az ún. harctéri levelekben olvasható. Az írott sajtó esetében számolni kell a háborús cenzúra jelenlétével. Ellenőrizték a front és a hátszág közötti levelezést is, gyakorlatilag minden egyes tábori lap és levél megvizsgálásával. A cenzorok nemcsak a frontról küldött leveleket, hanem a hátszágból küldött leveleket is átnézték, hogy az otthon maradtak nehézségeitől távol tartsák a fronton harcolókat.¹¹

A kormánypárt újságjában, a *Felsőőnéradban* a háború első két évében számos alkalommal közöltek harctéri leveleket. Ezek a levelek a tartalmuk alapján valószínűleg fiktív eredetűek: nem a fronton, hanem a szerkesztőségi szobákban íródtak, és céljuk a közvélemény megnyugtatása volt a katonák ellátását és körülményeit illetően.

A fronton papírra vetett hadinaplókból többek között a besorozás, a kiképzés, a felszerelés, a frontra történő utazás, az első ütközetek, a visszavonulások, az elhelyezés, a kvártély, az ételmezés, a higiéniai körülmények, a hadsereg és a helyi lakosság kapcsolata, az alá és fölérendeltségi viszonyok „olvashatók”. Ilyen Patak Károly losonci gimnáziumi tanár 1915 első felében írt hadinaplója, mely hungarika-kutatás keretében került feltárássra. Ki lehet emelni Galos János olasz hadifogságban vezetett bőrkötéses kis füzetecskéjét is az egyszerű, tömör feljegyzéseivel, a hadifogság jellemző momentumaival (embertelen körülmények, pszichés megterhelések, hosszú, monoton menetelések, igen kevés étel).

Figyelmet érdemlő a füleki kötődésű Tischler Lajos hagyatékában található levelezése is. Tischler Lajos, a beszercebányai 16. honvéd gyalogezred I. századában hadapródként szolgált az orosz fronton, számos levelét testvéréhez, Ilonkához írta. Az Ilonkához írt sorokban gyakran utalt a háborúra és a háborút követő terveire, és nemcsak írt, hanem ceruzarajzokkal is illusztrálta a „muszkát”, a kozákok.

Hogyan élték meg a katonák az otthontól való távollétet, a folyamatos harci készültséget, a nehézségeket, a viszontagságokat? Ezekre a kérdésekre a háború legszubjektívebb forrásaiban: naplókban, feljegyzésekben és a levelekben kapjuk meg a választ.

8 Ha a német I. világháborús napló- és memoáriródmunkát nézzük, ki lehet emelni a Német Szövetségi Levéltár Hadilevéltár (Bundesarchiv-Militärarchiv), a Német Nemzeti Könyvtár (Deutschen Nationalbibliothek) nagy háborús anyagát. A szövetségi levéltárosok a közelmúltban elkészítették az első világháborús dokumentumaikat tartalmazó online adatbázisaikat – köztük a naplók tartalmazókat is. - Alex Watson: Erfahrungen der deutschen Bevölkerung während des Ersten Weltkrieges - Judith Smuda: Frauentagebücher aus dem Ersten Weltkrieg - Nora Kamm: Feindbilder deutscher Soldaten an der Ostfront im I. Weltkrieg - <http://www.tagebucharchiv.de/texte/nutzung.htm> (utolsó megtekintés dátuma: 2016. június 14.)

9 Bechmann, Denis -Mestrup Heinz: „Wann wird das Morden ein Ende nehmen?” Feldpostbriefe und Tagebucheinträge zum Ersten Weltkrieg, Erfurt, 2008.

10 Lisbeth Exner – Herbert Knapfer: Verborgene Chronik 1914. Herausgegeben vom Deutschen Tagebucharchiv. Ausgewählt aus über 240 Tagebüchern des ersten Weltkriegs. Berlin, 2014. Galiani.

11 Bihari Péter: Kérdések és válaszok az I. világháborúról. Bp., 2013. Napvilág Kiadó. 33. p. – Magyarországi Rendeleték Tára. 1914. Bp., 1914. 1973-1975. p.

Tiroli hegy ormán...

Mit mozgat ott a téli szél,
A havas tiroli hegy ormán?
Talán fa, mely koronáját,
Leszaggatta a sivító orkán?...

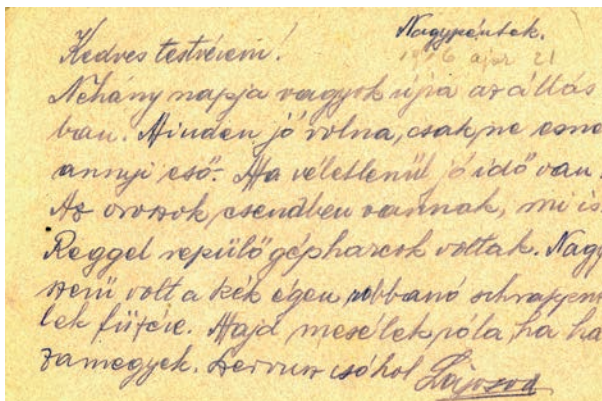
Magyar baka áll ottan őrt,
Dacol a faggal, a széllel;
A fekete éjszakában,
Vigyáz és néz szerte széjjel.

Majd mozgást hall és arra néz,
Düh csillan meg a szemében;
Egy fohászt küld hazafelé,
Mely tova száll a zugó szélben.

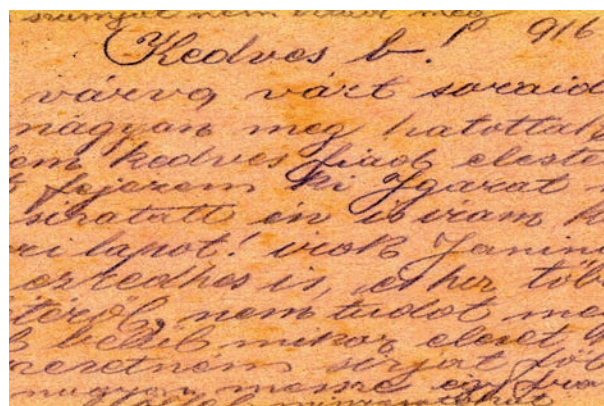
Föl emeli a puskáját,
Céloz, majd lő hamarjában,
Aztán jön egy másik golyó,
És ő eldől úgy hosszában...

Szeretett szép felesége,
Haza már hiába várja;
És hiába sír utána,
A négy gyönyörű árvája...

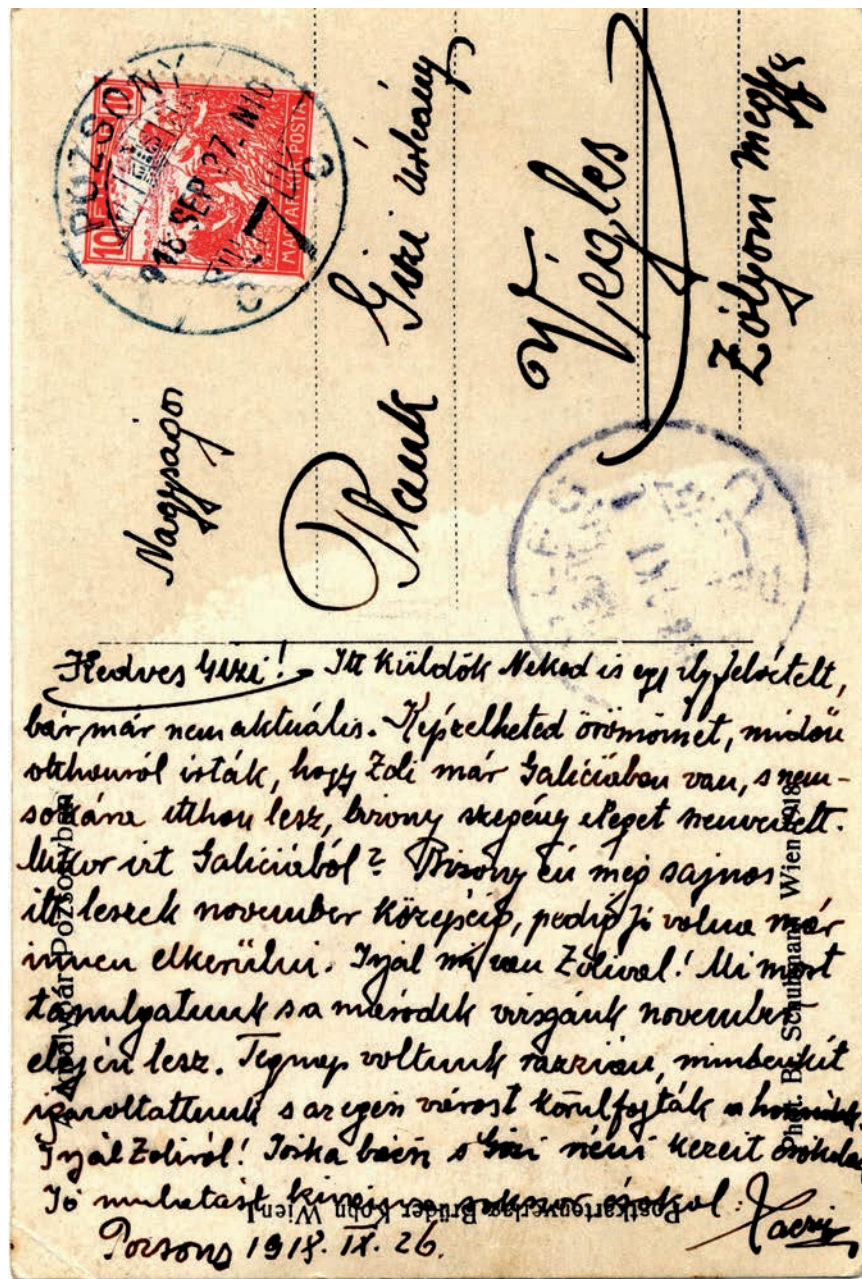
Forrás: Lados Ferenc. *Losonci Ujság*, 1916. május 11. 3. p.

Forrás: Magántulajdon (Kovácsné Tischler Tímea engedélyével)

Forrás: Magántulajdon (Kovácsné Tischler Tímea engedélyével)

Jelzet: MNL NML XIII. 31.b. Marton család (Losonc) iratai, 1918

1918. június 8. (olasz fronton)

„Ezt a levelet a 34. bakáknak a szivességéből írhatom Magának. Az összes vagyonom egy kenyér zsák, benne 3 konzerv. És ami a legnagyobb baj, ezt nem szabad mégcsak meg se enni.[...] földön járó szentek közt laktam de hát ennél felmondás nélkül kidobtak. Fönt laktunk a 3.emeleten, alattunk laktak az apácák, volt az iskola. Hát szombat délután zsúrálták a fiúk a szobát, egy vödör víz csak addig volt a deszkán míg leöntötték, persze mink erre hirtelen nem jöttünk rá, hogy hová tűnik el. Csak egyszer szalad föl egy apácza beszél angyal nyelven hozzám, és int hogy menjek utána. Hát jó van, megyek utána, lemegyünk a második emeletre, hát az iskolába a kis lányok ugyancsak ugrálnak jobbra balra, most már tudtam, hová tűnik el a víz. A kutya fáját itt ugyan elég későn csináljuk a húsvétot. [...] A másik szobánk alatt lakott 2 drb főtisztelendő úr. Mind a kettő a javából olasz volt, a víz először ennél is megtette a hatást, hanem ez nem mondta, hogy bite schön. [...] 4-5 zólyomi fiú hozzá fogot a bozse bucskit táncolni csupa passzióból, ők meg azt hitték, hogy az emeletes házat akarjuk összedönteni.”

Jelzet: MNL NML XIII. 31. c. Boros Pál és Zajdó Mária (Rimaszécs, Rozsnyó) iratai

1. Galas János Gál
 2. Endres Balazs öv.
 3. ~~Lőrincz~~ ~~András~~ ~~Föld.~~
 4. István Halász török öv.
 5. Lőrincz János Honv.
 6. György Ferencz. "
 7. Molnár János. "
 8. Budai István. "
 Pot Mertus János. "
 sánt István János Puskás
 I. Galas János Gál Puskás
 II. Endres Balazs öv. "
 3. Lőrincz János Honv. "
 4. Halász István öv. Honv.
 5. Molnár János Honv. "
 6. György Ferencz. "
 7. Mertus János. "
 8. Kőrösi János. "
 9. Lángszel Ferencz

1850. 23.
 1854. János Rimo
 67. hon. hall.
 1850. 23.
 1854. János Rimo
 67. hon. hall.
 1850. 23.
 1854. János Rimo
 67. hon. hall.
 1850. 23.
 1854. János Rimo
 67. hon. hall.

MS. P. 11
 1850. 23.
 1854. János Rimo
 67. hon. hall.

PAIKER M. 18
 1850. 23.
 1854. János Rimo
 67. hon. hall.

18. November 3. foging Trient lepygvenetia
 egy a piara terens exportatorok.
 4. Dec. 3. indulunk. 3-4 Rint. egy sáló
 az holtunk.
 5. Dec. 8. ova indulás szabadon nem kiserter.
 Tör. pihenő egy egy Rente exportatorok.
 6. Dec. 10. h. kor indulás szabadon. Dec. 5. h.
 kor le tartunk egy sáló Rente at holtunk
 es amit etünk.
 7. Dec. 8. h. indulás al. h. ova egy Rente
 vete es Rente sáltat aptunk es a fog
 parton holtunk.
 8. Dec. 11. h. indulás 100 exportatorok es
 el letve két napi elemlal & Rente
 es két table Rente sált. indulunk.
 Verona fele.
 9. ar. iton.
 10. exportatorok Segas ba. Dec. 11. h. Rente pihenő
 sítess meg holtunk.
 Segas ba. Rente iton. 4. Rente. holtunk
 ova Rente. velt pihenő. sáló. pihenő
 ein Pulinat. pihenő. pihenő. holtunk
 oronval.
 11. Dec. 8. h. indulás verona fele egy
 nagy samit nem holtunk. enni
 6. ova. meg indulunk egy légerbe
 at holtunk. Turon.

18
 1851. 22. 188

12. Del 13 kor reptunus 3 ember
egy kis kemperet. 8 ember egy kemperet
egy kis napin elelem. ma a kerekleten töl-
ben el fogott. most varuk legy mi tobbis
velsim. este elotyt hurstunus Mikoval
ar alatt haltunus. eszen.

13. Egella semis, ebek fel kemper 8 ember egy kemper.
sabb alatt haltunus fuly volt.

14. Del 13 kor reptunus fel kemperet R. b. fel
font. is fel kemperet. egyebett semit ma 11
nagy otta szem ettunus eszales itelt.

15. Az etkeres ugyan olyan olyan reptunus
egy kis szalmat az ido kereklet higyre
for valni. meg gimberedve minden teltunus

16. Del 10 kor indalat Lugaorobok
reptunus fel kemperet fel kemperet
meneteltunus Dutt 7 h ig. ekor ar reptunus
Lugaorobok varosba. iten egy kagyerben
haltunus. nyeri reptunus levelet postun
so valunk. se nem tudtuk mi egyeb partun

17. Maatunus helyben Dutt 6 h kor reptunus
4 ember egy es 4 kemperet. a h. orolonyat egy
nagy ma oram borotvan kisaltunus egy kis
kemperet nem reptunus. Ma ar ch. h. ebek fony
gatot. egyebek kint. iten ma ar tolok keroltu
itt oluk a eslakker orokunus volt kemper
kint.

18. Del 18 Kor reptunus 200 be. legyt elgal
Mikoval eb ment a borotvan a orjokor reptunus
egy kis kemperet egyeb tova felere a egyeb mig volt
utunus egy fel kereklet langyos viact itam. De ar
3 dikor otta migis kagyt prop volt mert reptunus
10 ember 3 kemperet. Dutt fel kereklet is kiss kerek
levelet Dutt 5 h kor. is mig Mikoval eb altunus
just Dutt kemperet egy R. b. egy fel font kemperet
ettunus egy egy. is mig voltunus elgyedve. Nagy
nagy nak nevertuk a 18 dikort.

19. Egella korim haltunus mert partunus Del 10 h
kor reptunus 10 en 2 es fel kemperet. is simi
ciss kereklet fel eszales, amanyire egyeb jo
haltunus es volt a nagy elelem. a kemper
R. b. 6 h degn. este kis tere melet futtunk

20. a 200 be legyt nagy terekor alatt sabb valus
haltunus eszalt meg postunus Del 10 h kor
reptunus 5 ten 2 kemperet R. b. 6 degn. volt is egyeb
reptunus 30 piter eler jentent egy ma oram tengari taltun
ant is valunk meg partunus is 4 egyen meg ostun
Mikoval orolony, Lugaorobok. iten is egy kis terekor
Oram valunk. ma ar ebek kiss Dutt 6 h kor

21. Hiday kemperes v. elbi selben egy
Keres jo kis leve.

22. semis kereklet 10 en 3 es fel kemper
egy fel kemper is egy kis eszales
ita. it valun kereklet ma ar
20 kor is valunk eszales

Jelzet: MNL NML XIII. 31. e. Galos család (Alsófalu) iratai. 1918

Abgendor:
Folade:
Odeallatel:
Nadawca:
Llozasowill:
Mittent:
Podjatij:
Postajac:
Presentator

K. u. k. k. Feldpostamt.
8. Feldkompagnie
Feldpostkorrespondenzkarte.

935 JUN - 6
Postofrei
60

Felgyr Jánosné részére
Frangis Teusz gyár
Ungären Salgótarján

Magyar Erősségi Osztás
K. u. k. Feldpostamt. 8. Kompagnie
Feldpostamt.

Kelt Szabolc városból János 2 Kán
Joen kintelt Felgyr Jánosné részére
ferr hogy a kedves ferje ana 2 Kán sebes-
öld meg ne jögyen meg a sebe reméltem
nem lesz rosszles bal oldalam harba
kagyt gölyöt kereszfölment has szelen
fogja is érterdeni parragnimlva a kor har
ol tegalab megmenekültek ilam ebek itel
fel egyit voltunk minden meg a sel kőtegn
el is algyol bontom az egyit vagunk telen
Képen levele amiket ma arba voltunk be
oktunus semis

Militärseelsorge des k.u.k. IR. 29.

Feldpost Nr. 60.

Charge: *Leutst. Inf.*

Name: *Filip Janos*

Geburtsjahr: *1884*

Geburtsort: *Salgotarjan*

Sterbetag-Monat-
Jahr und Ort } *3. Juni 1916
Pontekorbin*

Wann und wo
beerdigt } *3. Juni 1916
Pontekorbin*

Feldpost Nr. 60, am *VIII./8. 1916.*

Blasi
Feldkurat

MILITÄRSEELSORGE
DES K. u. K. I. R. No. 29.

Absender:
Odeslatel:
Nadawca:
Посылающий:
Mittente:
Pošilatelj:
Pošiljač:
Presentator:

Feldpostkorrespondenzkarte.

60

F. u.

Filip Anna

Salgotarjan

Nagyrad megye

916 AUG - 9.
60

Jelzet: MNL NML XIII. 31. e. Galos család (Alsófalu) iratai. 1918

Forrás: Magántulajdon (Kovácsné Tischler Tímea engedélyével)

Patak Károly levele Hildenstab Györgyhöz
Hajmáskér-Tábor, 1915. január 8.

Kedves Gyurikám!

Megkaptam leveledet és nem mondhatok mást mint, hogy kedves és derűs perceket szereztél velem. A te jó kedélyed, humorod csak nem tagadja meg magát, és érezd hát, hogy ez mennyit nöött előttem értékben ma, amikor a humor iránt való kevés érzékem is végképpen elkopott. Ha savanyú és fájó a hang, amelyen írok, ne vedd csüggedésnek, de ellenállhatatlanul hatnak rám az események, amelyek velem és körülöttem történnek, az egyformaság, amely a gépé és a csend, amely a temetőé.

Mi az a Hajmáskér? Egy nem földrajzi hely, ez fogalom. Képzeld el pl. egy indián katona-telepet: megvannak a rendes házak, tisztességes utcák, magában a kaszárnyában villany adja a fényt, van egész rendes fürdő – megvan a civilizációnak minden vívmánya, de maga a civilizáció az van elérhetetlen messzeségben. Itt van aztán az az állandó, az a bizonyossá vált bizonytalanság, ma reggel még úgy volt, hogy 2-3 nap múlva megyek harctérre. Megint lefűjták. Mit hoz a holnap, nem tudhatom. És ott van az újság, amelyben mindennap olvasom, hogy támadásaink előbbre haladtak. Csak az a baj, hogy Höfek úr alighanem Bécs fordítva ezeket a jelentéseket.

Látod, én így vagyok: nem tudok másról írni, másra gondolni, mint a háborúra és katonaéletre, és azt mondom. elég, elég! Te egy szót sem írsz minderről: nem a hangulatról és az érzéseitekről. Vagy persze úgy vagytok ezzel, mint minden egyébgyel, a téma unalmassá vált! Ok. Nekem is! Téged csak irigyelhetlek, hogy ilyen szomorú viszonyok közt is megőrizted a kedélyed. Hja persze családod. Na most mindjárt fölcsillan a szemed, megolvastam, leveledben hatszor fordul elő ez a kifejezés: családom... [...] Az adóhivatal nagyon megbosszantott, hogy 10 krajcárt nem tudom, mi címen levont a fizetésemből. Cím: adó. Talán hadmentességi? Légy szíves, érdeklődjél iránta és ha csakugyan ez, akkor kérem mondd meg, hogy ez szemtelenség. Tudasd velük hivatalosan, hogy katona vagyok, nem pedig „hadmentes”.

Ha pedig jobb dolgod nincs, ne sajnáld a fáradságot és örvendeztess meg írásoddal. Írj arról, ami jólesik, akár Évikéről, akár a könyvtárról, akár a diákjaimról és az utódomról, akit tiszteltetek és ekképp örömmel fogadom. Tőlem ne várj sokat: ha arról írok, amit látok, itt ez: katona és ló, ló és katona....

Őnagyságának add át kézcsókomat, kislányaidat csókolgatom, bár nem tudom, hogy Évike nem veszi-e már sértésnek, téged meleg szeretettel ölel, Károly
Patak Károly naplója (1915) – Kezdet

Január 30. Délben indulás Mórról.

Január 31. Bécsből Märisch Ostraunak. Alig látni, hogy háború van. Csak töméntelen drótsövény és geschütz-stand Bécs körül. A gondolataim mindig otthon járnak, de aránylag nyugodt vagyok, mintha nem is tudnám, hogy hova megyek.

Február 1. Ostrauban a pályaudvaron találkoztam Szél[lel], Ocskay[val] Goldbergerrel. Velük megye vissza Weisskirchenbe a II. Armeé Sammelkommandójához. Negyed 4-kor érkezés, 4-kor már indulás. Meghálunk Kattowitzban, gyönyörű szállóban. Hatalmas pályaudvar, csodálatos egészségügyi szolgálat, egyenruhás vöröskeresztesek, intelligens emberek hordozzák csomagjainkat. Alighanem ez az utolsó éjjel ágyban, fűtött szobában.

Február 2. Félóra alatt az orosz határnál. A háború első nyomai: robbantott hidak, fölperzselt épületek. A lakosság mindenütt a vasúthoz tódul. Megszállunk Nowo Radonakban, piszkos zsidó családnál. Találkozunk a trónörökös autójával.

Február 3. Katonai vonat Pietrohawig, mi az udvari vonat paklikocsiján. Egy nap itt, egész jó, nyugodt városi élet. Beefsteak, pulyka, fürdő.

Február 5. Suraner, az Am. Hd II. parancsnoka, három kocsin küld minket Morgetus kapitányhoz, egy orosz gróf kastélyába. A gróf nincs otthon. Tovább Kronbergerhez vagy 20 km kocsin, jó hidegben. Itt meghálunk.

Február 6. Éppen egy hete, hogy indultunk. Kocsin kiérünk Csisnoviára, ahol az ezrediroda van. Elszállásolva a b[at]t[er]ie III., IV., most már komisz menázs, ehetetlen hús. Ugyan mi lesz velem? Apatikus vagyok, elkészülve piszokra és minden rosszra. Ma érkeztem és kérdem: mikor lesz vége? Este jelentkeztem Anderle kapitánynál (V. Batterie). Nyugodt, kedves embernek látszik.

Február 7-9. Reggel Ocskayval kilovagoltam a Stellungba. A dechnungban meglátogattam tisztjeinket, zöld, posztós íróasztalon írtam. Meglátogattuk a szomszéd faluban Tell kapitányt, pár száz lépésre a schützengrabenektől leégett házak. Közeliünkben egy golyó fűtült. A IV. és III. batterie dechnungjait is meglátogattuk. A harmadikban függönyökkel eltakart hálólhely. Még aznap délután 5-kor abmarsch. Össze sem tudtam holmimat pakolni. Senki sem tudja, hova megyünk, csúszós úton a lovak alig bírtak menni, este 10-kor ebéd.

Patak Károly naplója (1915) – Menetelés hóban, sárban

Március 6. Kispereszlő. 3-án délben végre indulhattunk. A transzport négy emberből állt. A kapitány szíveségből négylovas kocsit adott, meg egy lovas káplárt, aki a kocsit visszahozza. Ugartól Ladomérig rettenetes út. Sár, az út tele rettenetes gödrökkel. Egyszer az út el van állva, óra hosszat várakoztunk. Végre 4 órakor Ladomérről. Befordulunk egy házba, a forduláznál a nyújtó eltörik, ki kell cserélni, itt éjszakázunk. A gazda elesett a harctéren. A család még hat személy, mi heten, két katona még az éjszaka jött be: tizenöten fekdünk a kis szobában. Én az asztalon. 4-kor fölkelünk. Útközben a sárba fagyott muníciós kocsik, keréktelen, otthagyt hintó, döglött lovak, friss kereszték: katonák sírja. Taksány, Cirókaófalú. Itt gyalogos tisztek rakják föl holmijukat kocsinkra, különben maguknak kellene vinni. Félméteres vastag sárréteg, tapadó agyagos. A lovakkal minden öt méteren meg kell állni. Leszállunk, előre akarok menni, térdig süllyedek a sárba. Alig bírtam kikászálódni. Újra kocsira ülök, pár métert megyünk, a továbbhaladás lehetetlen. Az üres kocsit négy ló nem bírja. A kocsit visszaküldöm, 4 km-t gyalog teszünk meg. Az I. Res. Batt a 40 tiszti tüzérezred ötödik batt[er]iájául beosztva. A kapitány nem fog kezét. Kérdései: Kennen Sie ungarisch? Kennen sie das neue Geschütz? Bárgyú nézése van, a határozatlanság lerí róla. A hadnagyok meghívják a tiszti menázsba, egy óra múlva korrigálják: a kapitány előbb meg akar ismerni. Altisztek között lakunk, velük eszünk.

Nagy hideg, mindenütt hó. Tömérdék ló freie Lagerben. A foglyokat, de éppúgy sebesültjeinket ezerszámra szállítják. Cirókaófalusiak mondják, hogy Baligróderért elkeseredett harcok folynak, s a mieinket megint kiver-

ték. Utunkon számtalan sebesülttel találkozunk, aki a maga lábán vánszorgott naphosszat a vasúti állomásig. Egyiknek oldalába ment a golyó.

Öt nappal ezelőtt kaptam az első postát. Kínos elgondolni, hogy most újra hetekig kell várnom, míg új címemre hír jön. Ugaron nem volt más hely, a segédjegyzővel fölnyitattuk egy útmester irodáját.

Patak Károly naplója (1915) – Húsvét után

Április 4. húsvét. Reggel ½ 4-kor alarm. Mikor föltápászkodtunk, akkor tudtuk meg, hogy csak a lovaknak kell Cir[ókaófalur]a menni, Feldhaubitzeket vontatni.

Április 6. Kistopolya. 4-én délután csakugyan indulás, Cir[ófalun] freie Lager. Éjszaka már parancs, hogy vissza Kistopolyára. Sappeurök mesélik, hogy az oroszok Zemplénorosziban vannak, a barakkok fölgújtva. Különben föltűnő, hogy az egész rüczug alatt, hogy gyalogságot alig látni. A 25-ösök szétszóródtak, más ezredbeliek mondják, hogy az ezred összevissza 500 emberből áll. 5-én hajnalban indulás Kistopolyára. Lábam föltörve, alig tudok járni. Este érkezünk, mindnyájan teljes kimerültségben. Jól vacsorázunk, meleg bor. Az oroszok túlnyomó erővel áttörték a vonalat, gyalogság nem volt, sappeuröket állítottak az ellenség feltartóztatására. Órák hosszat várakozunk fölszerszámozva, mert ordonáncok mentek parancsokért. A fassungstellén mindenkinek osztogatják a készletet. Gyönyörű húsvét, napsugaras meleg. Mi lesz velünk?

Április 7. Kistopolya. Az abmarsch elmaradt, ágyúink vissza a stellungba, rajtunk és a feles batt[erie]n kívül azonban minden elment. Mi teljes készenlétben vagyunk, de tüzelünk. Éjszaka szabad ég alatt, a tisztek is. 2000 emberünk áll, az oroszok 8000-ével szemben. 7-én délelőtt erősítés: egy honvédeezred, még zászlóaljnak sem látszott. Haubitze is érkeznek, egész nap folyik az ágyúk tüzelése. Két ágyúnk előre tolva, a második a schwarmliniáig meglepetésül. Az oroszok csakugyan kolonnában (?) vonulnak föl, a két ágyú osztja rájuk a srapnelt és kartácsot, a haubitze parancsot kapnak Juhászlak fölgújtására, mert mindig ott húzódnak meg az oroszok, visszavonulásuk esetén. Azt mondják rengeteg orosz halott maradt a völgyben, a többiek menekültek. A gyalogság alig szólt bele, a helyzet lényegesen javult. Mi állandóan szabad ég alatt táborozunk. Lábam miatt maródi vagyok.

Április 11. Hatodik napja szabad ég alatt táborozunk. Majdnem mindig esik, a szél fúj, az éjszakák kegyetlenül hidegek. Kis sátrunkba húzódkodunk, ahol alig lehet mozogni. Csaknem két hét multán, tegnap kaptam postát. A hazulról érkezett süteményt úgy költöttem el, mint a farkas.

Patak Károly naplója (1915) – Srapnellek, gránátok

Április 23. Dobringernél. Dobr[inger] telefonon adja a parancsot. 3-kor kezdődik a nagy tüzelés. A ház előtt üldögéltem. A tisztek is kinn. 3 előtt valamivel rettenetes süvítés a levegőben. 25 lépésre tőlünk robbant egy srapnell. Mindjárt utána, még közelebb két gránát az orosz schwerből. Mindenki kitérdült, ijedt, halál-sápadt arcok. A második lövésnél, amint lehajoltam, hogy az ajtó felé menjek födél alá, a robbanásakor egy földdarab csapódott a koponyám közepére, jól megütött. Utána még egy lövés az istállóba. Mondhatom, a hatás félelmetes volt. Szerencsére az utolsó lövés nem robbant föl, 3 méterre volt a háztól. Megnéztem a robbanások helyét: 1 méter mély, 2 méter széles, szabályos örvény a földben. Csodák csodája, hogy sebesülés nem történt. Egy órával utóbb az egész parancsnokság kiköltözik a házból, egy ágyúállás mellé, fedezékbe.

Április 24. ½ 12-kor egy negyedórai általános tüzelés. Az egyik üteg golyói fölöttünk süvítenek. Közülük három érthetetlen módon, idő előtt explodál. Kettő éppen fölöttünk. Szerencsére senkinek nem történt baja. Halljuk, hogy a tegnapi ágyúzásnak borzasztó hatása volt, az oroszok tömegekben fekszenek holtan. A déli órákban egy parlementaire ment az oroszokhoz, egy tiszt zászlóval és kürtőssel, hogy fegyverszünetet kérjen a halottak eltemetésére. Az idő napok óta nyári meleg.

Május 4. Április 26. Nagyberezna. Fáradtan jöttem haza este ½ 10-kor, bemegyek a faluba, a batterie-től senki sincs ott. Hallom, hogy az oroszok gránátokkal lötték a falut, egy csomó ember meghalt és megsebesült, az egész katonaságot kilakoltatták. A mieink közül egy telefonista, két tisztizsolga meghalt. Kinn a falu mellett, aztán megláttam a mieinket. Pusztá földön aludtam, nagyon fáztam. 28-án Nagybereznára vittem egy ágyút. Az úton lovam egy autótól megijedt, én leugrottam, nagy nehezen elvezettem az autó mellett,

hirtelen jön egy másik. A ló annyira megijedt, hogy első lábaival karom fölött átugrott, engem elrántott. A ló lábai alatt feküdtem, de a ló nem lépett rám. Vendéglőben túrós csuszát ettem. Találkoztam [Josef] Bolemannal. Úgy örültünk a viszontlátásnak, mint a gyerekek. A peronon egy ösmeretlen női utast láttam, kisgyerekekkel, egész meg voltam hatva. Mikor láttam én női utast?

Most napokon át szabad ég alatt vagyunk. Minden harmadik nap ordonánc vagyok a Gruppenkomm[andans]nál. Az idő szép, elég jól telnek a napok. Újra két batt[erie] érkezik, most már vagy 10 batt[erie] van a faluban. Azt mondják tegnap Gorlicénél 8000 oroszot fogtunk 50 ágyúval.

Május 7. A Gorlicénél fogott oroszok száma eddig 50.000 emelkedett, nagy hadizsákmánnyal. Várjuk az oroszok visszavonulását. Nálunk mindennap veszteségek. Az orosz schwerével tüzel ágyúinkra, egyik emberünk elesett. A szomszéd ütegnél (44-es) egy hadnagy, 4 ember meghalt egyetlen gránáttól.

[...]

Május 9. Az oroszok az egész frontról visszavonultak. Az újságok, az ország lázban vannak. Óriási hadizsákmány. Mi még 8-án este behozattuk ágyúinkat. Kist[opolya] határában hálunk. 9-én kora reggel indulás Juhászlakon keresztül Zemplénorosziba. Juhászlakot ágyúink borzalmasan összelőtték. Egyetlen ház maradt, az iskola. Nemcsak a tetők, a falak is szétzúzva, kő nem maradt kövön, abroncsok, konyhaedények szétzúzva, a házak helyén csak kis építmény, a kemence olyan, mintha temető volna, kriptákból.

Patak Károly naplója (1915) – Az utolsó napok

Az oroszok mindent fölgyújtottak. Az úton, a folyókban tömérdek orosz muníció. Dögszag mindenütt. A kapitány mindenáron tovább masíroz, pedig félt, hogy lovaknak, embereknek nem lesz mit enni. Kenyerünk már kifogyott. Egy főhadnagy figyelmeztetett erre, de hiába. Fárasztó, keserves kapaszkodás után elhagyjuk Luhkot (régi emlékek!) és Savolyba egy völgybe érünk, ahol két üteg és rengeteg kocsitábor áll. De a kapitány, aki most már bajuszt növeszt, mindenáron első akar lenni, a völgyből hajnali 1/2 4 órakor fölvontatja a batteriet egy kis tisztásra, az út mentén, ahonnan aztán se előre, se hátra. Az előttünk levő óriási kapaszkodó megrakva járművekkel, melyek csigalassúsággal mennek előre, utánuk új és új végeérhetetlen sor és mi itt ki tudja meddig leshetjük, mikor mehetünk tovább? Nagy-nagy győzelmi hírek, 100 000 fogolyról, nagy hadizsákmányról, de nekünk, mi örömünk van nekünk a győzelemből? Délután 3-kor végre megkezdhetjük a vontatást és 6-kor indultunk a hegytetőről. (Mi gyalog mentünk Antallal, így aztán szakadatlanul masíroztunk este 9-ig, étlen-szomjan. Egész nap étlen-szomjan, a rongy menázsából nem lehetett enni, csak pár kanál levest, este aztán keserű kávé.

Május 15. Ez a marsch hetedik napja. Tegnap Sedlacekkel a batterie elé leragadtunk Carnára, ott telt a nap kellemesen, nem kellett nézni a batterie kínlódását egy borzasztó, csupa sár erdei úton keresztül. Végre 4 óra tájt megérkezett a batterie, mindjárt tovább marscholtunk a legközelebbi faluba éjszaka. Ma kenyeret is kaptunk, miután napok óta nem volt. A kávé kifogyott, cukor nincs, este a legénységnek üres tea, rum, cukor nélkül. Az emberek kiöntötték.

Ma 9-re volt kitűzve az Abmarsch, mert eddig mindig 3-kor keltettek, de ma is 7-kor befogattak. Négy lovunk kidőlt, az én lovamat is befogták, naphosszat gyalogolhatok. Steinfels-ben ebédelünk. Tiszta, gazdag község. Innen Novorán keresztül lassú úton gyönyörű vidék fenyveserdők és viruló dombok. A kapitány éjszaka is akart marschalni, de újabb lovak dőltek ki, végre megháltunk.

Május 16. Gyönyörű vidéken át, ahol vásárolni is mindent lehet, elérünk Stari Samborba. A pusztításnak alig van nyoma. A vasúti épületek azonban, meg egy nagy vasúti híd teljesen elpusztítva. Végre újra látunk vasúti sínt! Meg is borotválkozom (10 nap óta nem tehettem, borzasztó képem volt), vendéglőben ettünk. Éjszaka Novi Samborban. Még szebb, mint St[ari] S[ambor]. Este kávéházban.

Május 17. 5-től 2-ig csaknem megszakítás nélkül nyeregben ülök, sok trapp, nagyon kimerült vagyok, még ebédhez se jutottam. Az orosz nagyon ló, mieink is, sok falu lángban áll. A lakosok a házak előtt vermekbe ássák holmijukat, mind kinn van a házból, marháikat elhajtják, sokan sírnak. Mi előre megyünk állást keresni.

Május 18. Alig, hogy ágyúinkat tegnap fölvontattuk, parancs Stellung változtatásra. A stáb előre lovagol a schwarmliniák mellett, az orosz észrevett s fölöttünk néhány srappell. Nosza galopp, aztán folytonosan

trapp, mikor visszamegyünk a falun át, melyből alig áll már ház. Egy percre megáll a csoport, közvetlen mellettünk egy gránát. Ijedten ugrottak a lovak, de csodára nem esett baj. Tovább galopp, trapp, őrült hajtás késő estig. Akkor odaállítanak egy-egy lóval az ágyúkat markírozni. A batterie csak késő éjszaka érkezett, s mi kettőkor feküdtünk le, miután egész nap nem kaptunk enni, csak magammal levő holmit ettem kicsit, de azt sem igen lehet, mert nincs kenyér. Másnap össze vagyok törve, de már 4-kor fölzavarnak. Iszonyú, soha nem hallott hevességű tüzérségi harc.

Antal János levele a főigazgatóhoz

Folyó hó 2-ról kelt kedves soraiban kifejezett kívánságának óhajtok eleget tenni. Egyszerű az egész történet, mely szeretett önkéntes bajtársam eleste alkalmával játszódott. A dolog így történt:

Május hó 17-én éjjel értünk az üteggel ide. Egészen éjfél után (vagyis már 18-án) 2 óráig tartott, amíg itt mindent elrendeztünk. Már 3 órakor ismét talpon kellett lennünk, mert most korán világosodik. Egy félóra múlva fellovagoltunk kapitányokkal együtt, és még néhány lovas kíséretében az u. n. tüzérségi megfigyelő állásra. E hely természetszerűleg egyike volt a legexponáltabb tereknek, ahonnan az ellenség állásait látni lehetett, és ahová épp így az ellenség is beláthat. Egy kis emelkedés, rajta néhány szalma födeles viskó, előtte és mögötte saját gyalogsági lövészárkaink. Itt voltunk mi már kora reggel 4 órakor. Az ellenség ekkor már erősen tüzelt. Alig értünk oda, máris gyalogsági fegyvertűz fogadott bennünket, a golyók körülöttünk csapódtak le és fúródtak a földbe. Szerencsénkre ezek semmi kárt nem okoztak. Annyival veszedelmesebb volt aztán a tűz, melyet az ellenséges tüzérség szórt ránk. Ez ellen úgy próbáltunk védekezni, amint arra már a tapasztalat bennünket megtanított: a földhöz tapadva mozdulatlanul, kis fölemelkedés, mint az anyaföld által nyújtott természetes paizs mögött. Hiába volt! Az ellenséges gránátok csapkodtak körülöttünk, félelmetesen szórták és röpítették magasba a földdel sötét füst és porfelhőt alkotva, srappellek robbantak felettünk és szórták széjjel gyilkoló golyóikat, szerencsénkre egy ideig ártalmatlanul. Egyszer aztán jön az eltévedt ágyúlövedék. Rémisztő csattanással széjjelrobban fejünk felett. (D. e. fél 8-kor dördült a lövés). A robbanás utáni pillanatban kértem bajtársamtól: hol robbant a lövedék?, de kérdésemre - ismétlés dacára - nem kaptam feleletet. Igen! Mert a fölöttünk robbant lövedék egy golyója elvágta szíve gyökerét. Csak az előbbi pillanatban fúródott belé. Ajka egyszerre elnémult. Orrán-száján eleredt a piros vér. Egy hangot nem adott. A kisujját sem mozdította többé. Egy pillanat és vége lett a fiatal, reménydús életnek. A temető éppen mellettünk volt, kihűlt tetemét még aznap egyszerű deszkekoporsóba téve az éj leple alatt, szép csendesen a temetőnek egy külön sírboltjában helyeztük nyugalomra általános részvét mellett. Ime a befejezése egy szép élet történetének. Rövid, de szép!

Eképpen igyekeztem mélyen tisztel igazgató úr kívánságának eleget tenni, alázatos tisztelettel Antal János önkéntes

Forrás: Magántulajdon (Kovácsné Tischler Tímea engedélyével)

Tischler Lajos levele Tischler Ilonához

1915. november 3. Galícia

„[...] a mostani napokban is óriási tüzérharc volt, mely az előnyomuló orosz rajvonalat pozdorjává szórta. Több száz halott és sebesült volt az oroszok vesztesége... Mi tehát kitűnő tüzérségünk fedezete mellett vígan élünk, az orosz itt soha nem fogja áttörni a frontot...

Dezsőről annyit tudok, hogy szakaszvezető lett. Egyébként már lassan két hete lesz, hogy vele utoljára beszéltem.”

Jelzet: Státny Archív V Banskej Bystrici – Pobočka Lučenec. M. II. Spisy Karol Patak

Deszkei való
tartozékosítás
Kulcskére.
Losonc
1917. X. 15-én

Losonc
Losonck
Marton László
Losonc
1917. nov. 20.

Jelzet: MNL NML XIII. 31. b. Marton család (Losonc) iratai, 1918

Válogatás a Nógrád megyei sajtóban megjelent harctéri levelekből

Az orosz harctérről írt Szabó L. hadnagy a barátjához.

„[...] Fél úton semmi esetre sem fogunk megállani! Minden akadályon keresztül haladunk tovább a megkezdett úton, vissza nem fordulunk. Előttünk akadály többé nincs! Ha a poklok összes ördögei utunkba állnak, azokat is félre rúgjuk, s megyünk előre! Nagyon megharagudtunk! S ki tudna a magyar haragjának ellenállani? Egy pár millió rongyos muszka? A puskák tusa nagyot tud ütni, s millió muszkák szaladnak tőle! Így hát én is azzal fejezem: Istennel a királyért és a hazáért! Tovább! S a haza élni fog!”

Forrás: Felsőnógrád, 1914. december 3. 1. p.

Az orosz harctérről Zsíros István százados levele Török Zoltánnéhoz

„anyák [...] csókolják meg unokáik homlokát abban a tudatban, hogy a gyermekek jövőjének volt szentelve az apák vére. Az orosz cár bosszúvágya tehetetlenül vergődik a nógrádi fiúk félelmetes és halált megvető vitézsége előtt. Mily boldogság ily férfiagnak anyja lenni. Majd egykor, ha kivívtuk a döntő győzelmet, vezessék el unokáikat a szent sírokhoz, hol térdre borulva közösen áldják a Magyarok Istenét, aki atyai jósággal örködött édes hazánk igazságos ügye felett...”

Forrás: Felsőnógrád, 1915. november 4. 2.p.

Levél a szerb harctérről

„Már megint majdnem meglőtték...a zaj oly nagy, hogy a tőlem öt lépésnyire álló főhadnagy nem volt képes ordításomat sem meghallani. [...] E napokban kellemetlen esetem volt. Egy új állást mentem keresni szakaszomnak, ahogy járkálok az erdőben, valami ruganyosra léptem: első pillanatra nem törődtem vele, de azután gondoltam, hátha fegyverek vannak ott elásva. [...] talpammal félrehúzó a leveleket és egy sárgás barna emberi kéz tűnik elő [...]”

Forrás: Losonci Újság. 1914. november 12. 2.p.

Harctéri levél

Északkeleti harctéren tüzérszászlós

„Ágyuink dörgése közben írom e levelem. Három napja, hogy itt vagyunk és mondhatom, sohasem fogom sajnálni, hogy ide kerültem. Először is gyönyörű vidéken vagyunk, fenyves erdőkkel teli hegyek között egy völgyben. Innen lövünk át az oroszokra 3-4 hegyen át 10-11 kilométerre. Az oroszok azt sem tudják, honnan lövünk. [...] Először láttunk elhagyott lövészárkokat, mellettünk eldobott patrontáskákat és több helyen ép töltényeket garmadával a mienkből. [...] Egyszer csak megjelent egy német repülőgép, az oroszok felé ment és amit akkor hallottunk az fenséges volt. Zúgott a hegyoldal a puskák, gépfegyverektől, majd az ágyúk is megszólaltak. A gyalogsági támadások is éjjel történnek, nappal csak ritkán lövöldöznek. [...] A hegyoldal megremegett: ez a mi ágyúnk volt! Egy lövésre 400 orosz....fejek, lábak, kezek röpködtek a lövészárokból... azt hiszem egy falut szétlőttünk tíz lövéssel.”

Forrás: Losonci Újság, 1916.03.30./13.sz., 2.p.

Forrás: Magántulajdon (Galsikné Bukai Barbara engedélyével)

A NAGY HÁBORÚ IGAZI ARCA I.

Ahogy teltek a háborús évek, a hátország helyzete egyre rosszabbodott. A háborús veszteségekkel való szembesülés, az egyre nagyobb mértékű élelmiszer- és tüzelőanyag-hiány, a megfeszített hadimunka, a katonaság jelenléte a civil élet területein nyomasztó hatással volt a lakosságra.

A közvéleményt a korszak legfőbb információforrásai: a szóbeli tájékoztatások mellett a hirdetmények, felhívások és a sajtótermékek is formálták.

A sajtóban számos alkalommal olvashatók olyan cikkek, melyek tanácsot adnak – német példákra hivatkozva - hogyan lehet takarékoskodni az alapvető élelmiszerekkel. Például: „*ne etessétek marháitokat a kenyérnek gyümölcseivel*”, „*egyék mindenki hadi kenyeret, éppen úgy táplál és éppen úgy jól lehet vele lakni, mint a másikkal*”, „*a krumplit mindig hámozatlanul héjában főzzétek*”. Ezt követően jönnek a speciálisan magyar területre szánt taná-

csok: „*szoxtassa mindenki magát és családját a kukorica liszt használatához, ebből is lehet ízletes ételt főzni*”, „*lélekebe írott törvény legyen, hogy gabonát a forgalomtól elvonni: haszárulás*”.¹ Nemcsak gabonaneműekkel kapcsolatban születtek takarékoskodási előírások, hanem a marha-, a borjú- és a sertéshús fogyasztásával és árusításával kapcsolatban is: pl. húshagyó napok bevezetése.² A bevezetett jegyrendszer és az élelmiszerkészletek központosítása mind a háborút szolgálta.

1916-ban Kováts Gyula a falvak és a háború viszonyáról a következőket írta: „... legyen szabad a világháborút, mint a falun itthonmaradottak szempontjából figyelembe jövő tényezőt úgy felfogom, mint egy vitális villamos áramot, mely falvaink morális és materiális idegzetein-izomzatain végigcikázik! Mármost a villamos áram vagy életet ad, gyógyít, világosságot, fényt áraszt – vagy pedig lever sorvaszt, beteggé tesz, öl! Hasonlóképpen a világháborúnak falvainkra gyakorolt hatásai is kétfélek lehetnek.” Pozitívnak emeli ki a vallásosság élénkülését, a lakosok összefogását, az eredményes rézgyűjtést (iskolacsengők, harangok felajánlása) és a hadikölcsön jegyzését. Negatívnak ítéli: „*az apai tekintély jótékony nevelő hatása nélkül utcára dobott, züllő-vonuló mindkét nemű gyereksereg és a szintén züllő-vonuló serdülő*

¹ *Hogy kell élnünk aratásig? Felsónógrád. IV. évf. 9. sz. 1915. március 4. 1. p.*

² *Takarékoskodjunk a bússal. Felsónógrád. IV. évf. 30. sz. 1915. július 29. 1. p.*

ifjúság” helyzetét.³

Az iskolába járó gyerekek és tizenévesek szempontjából a háborús évek az oktatás terén számos nehézséggel jártak. Ezzel kapcsolatban érdemes látni, hogy már 1914-től a nagyobb településeken - Losoncon, Balassagyarmaton - a máramarosi 85. pótkeret parancsnokság és a 11. honvédsászlóalj, továbbá Salgótarjánban a cs. és kir. 65. gyalogezred pótzászlóalja, majd a cs. és kir. 30. gyalogezred pótzászlóaljának jelenléte okozott túlsúlyfolságot.

A lemergi 31. gyalogezred 1915 őszétől Fülekre, Somoskőbe, Ragyolcra és Salgótarjánba helyeztetett el.⁴ Az állomásozó katonaságnak szállást kellett biztosítani, és ez legtöbbször az oktatási intézmények hátrányára történt. Már 1914 második felétől elkezdődtek az iskolákban történő elszállásolások. 1915 nyarán, a szünidő alatt, Losoncon az összes iskola épületét katonai célokra használták. 1915 őszétől a losonci gimnáziumban 4 termet és az összes elemi iskolát igénybe vették. Az elemi iskolai tanulók délután a főgimnáziumban, az iparostanoncok pedig kora este (!) a polgári lányiskola épületében tanultak.⁵ A közvélemény nem nézte jó szemmel az iskolák katonai célra történő igénybevételét, számos cikk jelent meg ennek kapcsán: „erősen a gyerekek rovására megy ez, mert két esztendőnyi hiányos tanítást pótolni már nem igen lehet. Különösen rosszak nálunk a viszonyok.”⁶ Az 1917-es tanfelügyelői jelentés szerint fűtőanyag hiányában több iskolában napokig szünetelt a tanítás.

A gyermekek télen a cipőhiány miatt nem jártak iskolába, hiába próbálkoztak szalmacipőkkel. Sok községben elhasznált ruhadarabokból fatalpak segítségével csináltak papucsot és cipőket. 1916-ban kiadott vallás és közoktatási miniszteri rendelet alapján utasították az iskolákat, hogy az iskolai udvarokon, az iskolák körül, vagy a községek mellett parlagon heverő területeken a gyermekek segítségével zöldségféléket termesztessenek.⁷ Az iskolák működését nehezítette, hogy a tanárok kb. egyharmadát 1914-1915-ben behívták, és később ez az arány 50%-ra emelkedett.

A háború igazi arcához a háború nehézségei – az élelmiszerhiányból adódó megszorítások betartása, a jegyrendszer, az árak emelkedése, különösen a fix fizetésű alkalmazottaknál a reálbérek csökkenése – mellett hozzátartozott a férfi nélkül maradt családok egyre kilátástalanabb helyzete, a folyamatos gyűjtési „akciók”, az erdélyi menekültek és a katonaság elszállásolásából eredő problémák.

3 Kováts Gyula: *Falvaink és a háború. Nógrád*. VI. évf. 26. sz. 1916. június 25. 1-2. p.; 28. sz. 1916. július 9. 1-2. p.; 30. sz. 1916. július 27. 1-2. p.

4 *A lemergi házvezred Nógrádban. Felsőnógrád*. IV. évf. 47. sz. 1915. november 25. 3. p.

5 *Iskolák katonai célokra. Felsőnógrád*. IV. évf. 33. sz. 1915. aug. 19.

6 *A losonci iskolák. Felsőnógrád*. IV. évf. 42. sz. 1915. okt. 21. 2.p.

7 *Tanfelügyelői jelentés. Nógrád*. VII. évf. 10. sz. 1917. március 11. 2. p.

Ngos Főigazgató Úr!

Hivatkozással nagyságodnak f. hó 9-én 911. sz. rendeletére, tisztelettel jelentem, hogy intézeti épületünket aug. 2-ától fogva katonai beszállásolásra foglalták le.

A padok legnagyobb részét felhordattam a padlásra, egyes osztályokban egynéhány pad egymásra rakva van. A fölszerelés szekrényekbe van zárva, ami pedig szekrénybe nem fért, azt az igazgatói irodába és könyvtárba hordattam be. A katonaság u.i. lefoglalta a 12. osztályt, torna- és rajztermet, a fizikai szertárt irodának, a zene- és filológiai szertárt, sőt a tanári szobában is van két zászlós, az iroda fogadó szobájában egy hadnagy. Meddig lesz elfoglalva az épület azt még nem tudhatni.

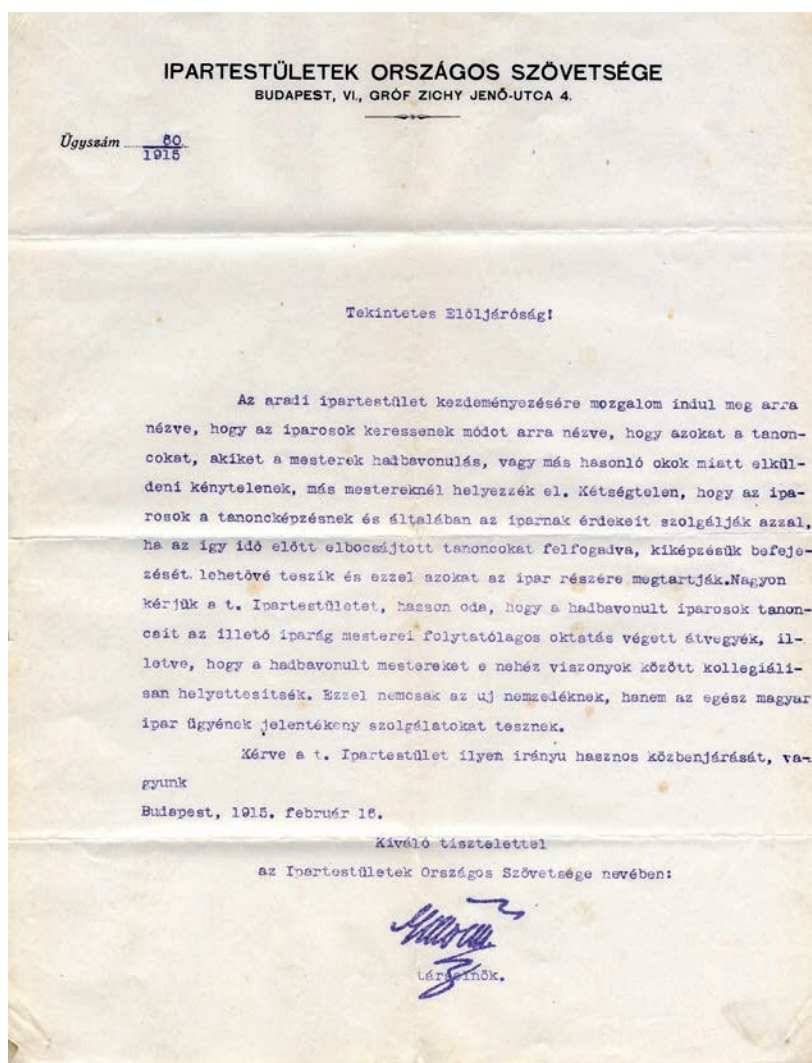
Losonc, 1914. aug. 11.

Kiv. tisztelettel: Kons József
i. ig.

Jelzet: Státny Arhív V Banskej Bystrici. Pobočka Lučenec. I. II. 2. III. Gymnázium v Lučenci. 841/1914.

„A Losoncra behívott nagyszámú katonaság kellő elhelyeztetése végett az összes losonci iskolákat bezárták és azok helységeibe katonaságot fognak elhelyezni.”

Forrás: Felsőnógrád, 1914. okt. 1. III. évf., 71. sz. 2. p.

Jelzet: MNL NML IX. 214. A Szécsényi Járási Ipartestület iratai, 60/1915

Tekintetes

Főjegyző úrnak
Öz

Tekintetes Főjegyző úr!

Ahírt írt annak úriatya, kérelemmel járulok,
a Tekintetes Főjegyző úrhoz. Kegyeskedjek engemetis
a hadba vonultak háziatartozomak megfigyelésé-
be venni.

Én egy 78 éves beteges munkás képtelen
őreg ember vagyok. Egyedülki támaszom az otthoni
őzdi azél gyámban, dolgozó fiám volt; aki e hó
éleje a hadba vonult.

És én így a megény
tehetetlen öreg ember lettem, családimmal együtt
minden támasz nélkül maradtam; magyarában
az éhen halomak vagyok hitere, öregfeleségemmel
is tudóvessben nemvoldó kegyommal együtt.

És én még
együtt nagyon hiány a Tekintetes Főjegyző urat
megkérdejek engemetis a hadbarvonultak megfigyelésébe
venni.

A hadbarvonult fiám neve Kamogya Géza
született 1884. máj. Bevonult Lapanára a 25. ébred
4. századhoz.

És én nevem Kamogya Andriás szükt-

tenn 1836. ban, teljesem vagyontalan vagyok. Főjegyző
 születési neve Ramoczki Anna születési éve 1854
 férjét Ramocza Andriásé.
 Leányom neve
 Ramocza Izabella születési éve 1892.
 Kérem a Fő
 Főjegyző urat szíveskedjék engemet arról intézkedni,
 főttem - a ott nére a segélyezésben melékkelve
 csatolom a válassz bélyegget.
 Kérem a Fő
 a Főintézet Főjegyző urat: tegye szíves kenni
 az itteni Főjegyzőt hivatalba írt kenni segélyezés -
 néget.
 Kérem meg újtra maradtam
 áhazatosulogaja
 Ramocza Andriás
 Salgótarján 1914 / VIII 21. én

Jelzet: MNL NML V. 171. c. Salgótarján Nagyközség Képviselő-testületének iratai, 7645/1914

162/915 kgy.

Főjegyző előterjeszti, hogy f. évi nov. 25-én a cs. és kir. 30. gyalogezred pótzászlóalja Nagy-Szalontáról Salgótarjánba helyeztetett át, ez oly súllyal nehezedik a község lakosságára, hogy a helyzet tarthatatlanná vált a község közönsége azon kívánságának adott kifejezést, hogy az előjáróság kövessen el mindent, hogy ezen pótzászlóalj innen elhelyeztessék, mert itt nemcsak hogy el nem szállásolható, de a hadi szerezket készítő munkások ezreinek létfenntartását és egészségét veszélyezteti és fontos munkájukban akadályozza. Gerő Nándor mint a salgótarjáni kőszénbányák igazgatója, Jónásch Antal mint a Rimamurány-salgótarjáni vasgyár igazgatója és még több képviselőtestületi tag hozzászólása után a következőleg hozatott meg az egyhangú

Véghatározat:

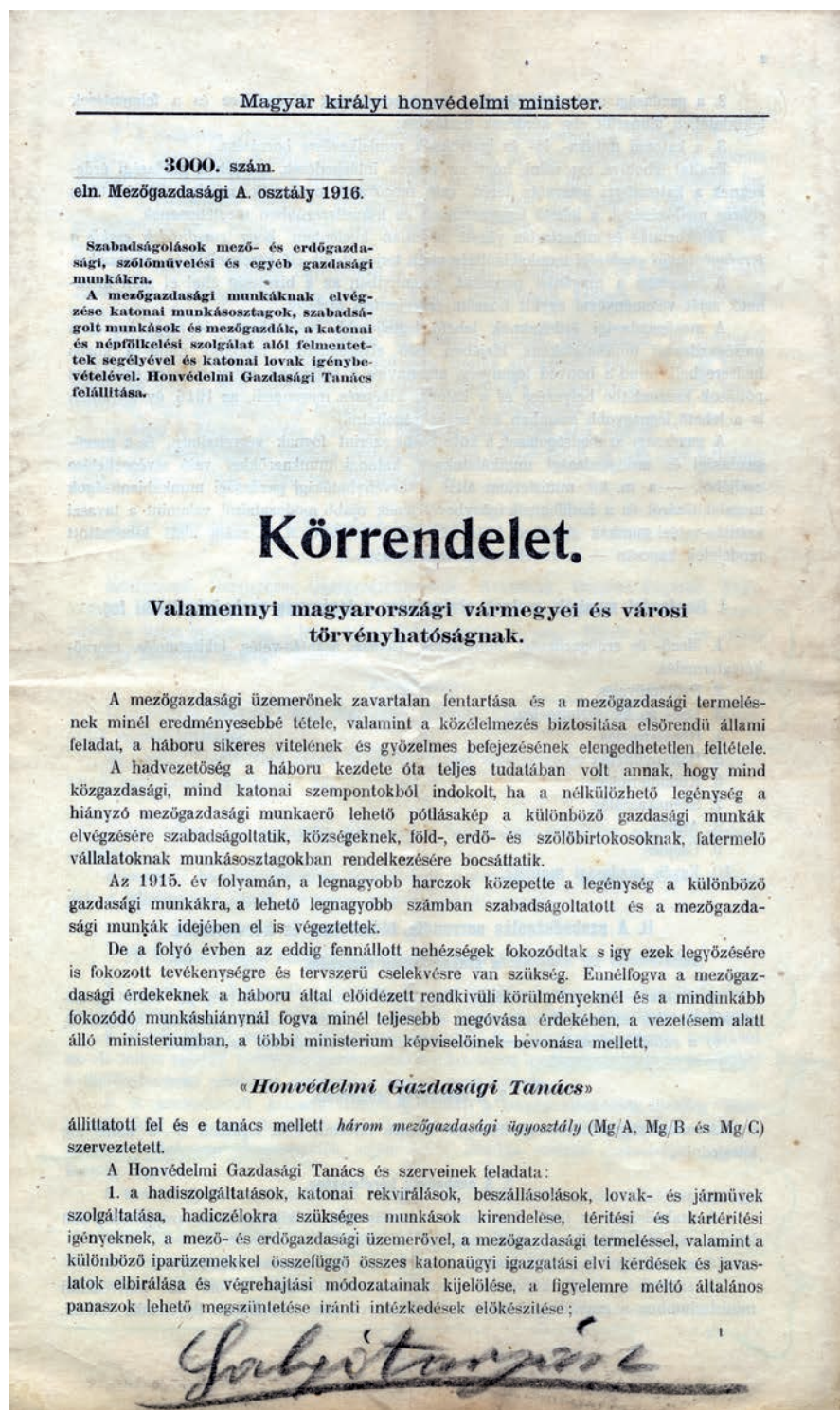
Salgótarján község képviselőtestülete kéri a felsőbb hatóságot és a katonai parancsnokságot, hogy fontos köz és katonai érdekből fent nevezett pótzászlóalj Salgótarjából távozzék. Salgótarján község épületeinek száma és befogadó képessége sokkal kisebb minthogy 2-3000 katonát elszállásolni képes lenne, naggyá csak a kiterjedt vállalatok teszik, azonban a kőszénbányákban melyek katonai parancsnokság alatt állanak – a szén-termelés a háború folytán annyira megnövekedett, hogy az alkalmazásban levő, mintegy 4000 bányamunkás és ezek családtagjai valósággal össze vannak zsúfolva, a Rima-murány-salgótarjáni vasgyárban, a Hirsch és Frank vasöntödében hadiszerek készítettnek a munkások ezrei összeszorítottak, már pedig a katonaság

Felvétellett Salgótarjánban 1916 év aprilis hó 11-én a községi pénzügyi és gazdasági bizottsága a község ház tanácsstermében tartott ülésén.

10. Katonai sírok jó karban tartása

Tekintettel arra, hogy a 65 ik gyalogezred halottjait a községi temetőben szórványosan temette el, a sírok megjelölve nincsenek, javasolja a bizottság a közgyűlésnek, hogy ezen sírok maradandó emlékekkel megjelöltesse, ezzel a községi elöljáróság bizattik meg. Ugy ezen sírok további karbantartásáról, mint a 30 ik gyalogezred által kerítéssel körülvett szabályszerűen megjelölt egy helyen emeli. Síroknak további fenntartását és ápolását a község vállalja magára, a karbantartásáról esetről esetre gondoskodik.

Jelzet: MNL NML V. 171. b. Salgótarján Nagyközség Képviselő-testületének iratai, 4. köt., 10/1916, 1916. április 11-i jegyzőkönyvi bejegyzés

2. a gazdasági szabadságolások, a munkáscsoportok kirendelése és a felmentések tekintetében felmerült elvi kérdések tisztázása;

3. a katonai munka-, ló- és igaerőknek rendelkezésre bocsátása.

Ezáltal lehetővé fog válni, hogy az összes intézkedések, melyek a gazdasági érdekeknek a katonai igazgatás terén való megóvását célozzák, minden bürokratikus eljárás mellőzésével, a lehető leggyorsabban és legcélszerűbben megtéssenek.

Tájékoztatás és mihez tartás végett azonban kijelentem, hogy *magánfelek csakis a törvényhatósági gazdasági munkabizottság útján* terjeszthetik elő kérelmeiket és panaszukat.

A bizottság a magánfél panaszát, amennyiben az a bizottság által el nem intézhető, saját véleményével együtt hozzám *felterjeszteni tartozik*.

A mezőgazdasági érdekeknek lehető legteljesebb mértékben való megóvása és a mezőgazdasági munkálatoknak idejében való elvégezhetése céljából mind a közös hadseregbeli, mind a honvéd legénység, amennyire a hadrakelt sereg részére szükséges pótlások készenlétbe helyezése és a katonai kiképzés megengedi, az 1916. év folyamán is a lehető legnagyobb számban fog szabadságoltatni.

A gazdasági szabadságolások a következők szerint fognak végrehajtani és a mezőgazdasági és erdőgazdasági munkálatoknak katonai munkaerőkkel való elvégezhetése céljából, — a m. kir. ministerium által a törvényhatósági gazdasági munkabizottságok megalakításáról és a hadifoglyok igénybevételének újabb módoszatairól, valamint a tavaszi szántás-vetési munkák ügyében 1916. évi 550. és 600./M. E. szám alatt kibocsátott rendeletek kapcsán — a következőket rendelem:

I. Gazdasági munkák, melyek elvégzésére a legénység szabadságoltatni fog.

1. Mező- és erdőgazdasági munkálatok. Tavaszi szántás-vetés, fakitermelés, cserzőkéregtermelés.
2. Szőlőművelés.
3. Len- és kendertermelés.
4. Répatermelés.
5. Dohányültetés.
6. Komlótermelés.
7. Szénakaszálás.
8. Aratás.
9. Cséplés.
10. Egyéb gazdasági munkák.

II. A szabadságolás sorrendje, időtartama és kérelmezése.

1. A szabadságolás sorrendje.

- a) A mező- és erdőgazdasággal foglalkozó katonák, elsősorban az *önálló mezőgazdák* illetőleg azoknak hozzátartozói, valamint a mező- és erdőgazdasági munkások,
- b) a szőlőbirtokosok, vincellérek, szőlőművelési munkások és kádárok.

2. A szabadság időtartama.

A szabadság a lehetőséghez képest hosszú tartamu lesz, legalább 3—5 hétre fog kiterjedni.

3. A szabadság kérelmezése.

A szabadságot az illető katonának személyesen, a kihallgatáson (rapporton) kell kérelmeznie. Igazoló okmányokat nem kell bemutatni.

A szabadságot a póttest kórház, (intézet stb.) parancsnoka engedélyezi.

A szabadság iránti kérvények benyújtása elmellőzendő. A m. kir. honvédelmi ministeriumhoz a szabadság iránt benyújtott kérvények nem fognak figyelembe vétetni.

III. A szabadságolások végrehajtása.

1. A mögöttes országrészekben elhelyezett összes fegyvernemek póttestjeinél, kórházaknál, intézeteknél és egyéb alakulásoknál tényleges, ör- vagy segédszolgálatot teljesítő minden *nélkülözhető* katonára a lehető legnagyobb számban 3—5 hétre szabadságoltatni fog.

2. A *felülvizsgált* mező- és erdőgazdasági foglalkozást űző katonák végleges elbocsátásukig, azok pedig, akiknek felülvizsgáltatása tervbe vétetett, felülvizsgáltatásukig szabadságoltatnak.

3. A *lábadozó* katonák figyelemmel az előrelátható felépülésükre és a póttestnek való átadásukra lehetőleg hosszú, legalább 3—5 heti szabadságot kapnak. A lehetőséghez képest több ízben fognak szabadságoltatni.

A lábadozó katonák csak abban az esetben kapnak szabadságot, ha testileg a mező- és erdőgazdasági, illetőleg szőlőművelési munka elvégzésére alkalmasak és ebbeli munkájuk által a hadi szolgálatra való alkalmasságuknak visszanyerése nincsen veszélyeztetve, vagy gazdaságokban felügyelet gyakorlására alkalmasak.

A beteg és kórházi ápolás alatt álló legénység szabadságot nem kaphat.

4. A *rokkant* katonák végleges szabadságoltatása elrendeltetett és csak azok tartatnak vissza, akik ez iránti kérelmüket előterjesztették.

A szabadságolásoknál határvonalnak tekintendő:

Keleten és délkeleten:

Kőrösmező-, Beszterce-, Gyergyószentmiklós-, Kovászna-, Brassó-, Fogaras-, Nagyszében-, Déva-, Lugos-, Fehértemplom-, Bázsiás-községeket belevéve, — a Duna és Száva folyók a Drina torkolatáig, a Drina folyó Fočaig, azután Ovlovai—Bileća—Trebinje vonal. (A négy legutóbbi községet kizárva.)

Délnyugaton:

Lika-Krbava, Modrus-Fiume megyékbe, valamint Fiume város és környékére szabadságok engedélyeztetnek.

Az említett területekre mező- és erdőgazdasági, szőlőművelési munkálatokra szabadságok megbízható egyéneknek engedélyeztetnek.

A harctéren levő legénység, tekintettel a hadműveleti érdekekre, nem fog szabadságoltatni.

Ellenben a hadtápkörletekben nélkülözhető legénység, első sorban önálló mezőgazdák, a lehetőséghez képest 20 napra szabadságoltatni fognak.

IV. A szabadságolt katonák jelentkezése, nyilvántartása és ellenőrzése.

1. A szabadságolt katonák a községbe, illetőleg városba történt megérkezésük és elutasításuk alkalmával a községi előljárásnál, illetőleg városi hatóságnál jelentkezni tartoznak.

2. A jelentkezett katonák előjegyzésbe veendőek. Az előjegyzések alapján hetenként az *A)* minta szerinti kimutatás portómentes levelezőlapon megszerkesztendő és hivatalból *A)* minta a törvényhatósági gazdasági munkabizottságnak megküldendő.

3. A szabadságolt katonák szabadságuk alatt a községi előljáróság, illetőleg városi hatóság által a községi, illetőleg városi rendőrség vagy a csendőrség igénybevételével abban a tekintetben ellenőrizendők, vajjon azt a munkát, melyre szabadságot kaptak, tényleg végzik-e.

A szabadságolási igazolványon a községi előljáróság, illetőleg városi hatóság igazolja, hogy az illető katonára a munkát teljesítette.

Azok, akik munkájukat nem végzik, a községi előljáróság, illetőleg városi hatóság által az illetékes póttestnek azonnal táviratilag bejelentendők, mely az illetőknek behívása iránt táviratilag intézkedni tartozik.

A csendőrség utasított, hogy a szabadságolt legénységet munkájában ellenőrizze.

Tudnivalók a katonai munkásosztagok kivezenylésére nézve.

A katonai munkásosztagoknak mező- és erdőgazdasági munkára való kivezenylésére, foglalkoztatására, élelmezésére és díjazására nézve az 1916. évi 3000, 7100 és 19200—eln. számú Honv. Min. körrendeletben foglalt rendelkezések irányadók.

A tavaszi szántás-vetési és szőlőművelési, továbbá az erdőgazdasági, a kaszálási, aratási és cséplési, valamint az egyéb tavaszi és nyári gazdasági munkálatok elvégzésére 20—20 katonából álló munkásosztagok foghatnak alakítani.

Ezek a munkásosztagok altiszt vezetésével a községeknek, városoknak, föld- és szőlőbirtokosoknak, fatermelő erdőbirtokosoknak, és vállalatoknak rendelkezésre bocsáttatnak.

Egy és ugyanannak a birtokosnak, községnek, illetőleg városnak (vállalatnak) nemcsak egy hanem lehetőséghez és szükséghez képest egyidejűleg több katonai munkásosztag is fog kirendeltetni.

A község által igénybevevett katonai munkásosztag, ha annak szüksége és célszerűsége felmerül, egy és ugyanabban a községben több birtokos között fel is osztható.

A kivezenylés idejének letelte után azonban az illető katonák póttestükhöz a munkásosztagban együttlévő kötelesek visszatérni.

A községek, illetőleg városok a katonai munkásosztagokat a saját, mint erkölcsi testületeknek tulajdonában levő földek, valamint a katonai vagy népfőlkései tényleges szolgálatra bevonult mezőgazdák ingatlanainak megművelésére igénybe vehetik, ha a szükséges munkaerő hiányzik.

I. A katonai munkásosztagok igénylésének módja.

A katonai munkásosztagok kivezenylése iránti kérelmeket az igényelt katonai munkásosztag számának, az időtartam, a rendeltetési hely- és a vasúti állomásnak megjelölésével, a törvényhatósági gazdasági munkabizottságnál kell — a munkabalepés napját megelőzőleg legalább 10 nappal — előterjeszteni. A kérvényben, vagy külön okmányban a folyamodónak ki kell jelentenie, hogy a katonai munkásosztagok kivezenylésével járó kötelezettségeket magára vállalja. A kérelmet a bizottságnak saját hatáskörében kell a birtok (fatermelő üzem) terjedelmének és a tényleg fennálló munkáshányának figyelembevételével elbírálni.

Az indokoltnak nem talált kérelmek elutasításáról a törvényhatósági munkabizottság a folyamodókat azonnal értesíti, az indokoltnak talált kérvényeket pedig előjegyzésbe veszi, egyúttal figyelmezteti a folyamodókat, arra, hogy a kérelemnek előjegyzésbe vételére nem jelenti azt, hogy a munkásosztag minden esetre rendelkezésre fog bocsáttatni.

A törvényhatósági gazdasági munkabizottság a rendelkezésére bocsátott munkásosztagokat a munkás-szükség rendjében az ott előjegyzett folyamodók között elosztja. Csak azok a munkaadók fognak elláttatni katonai munkásosztagokkal, kiket a th. munkabizottság előjegyez.

A gazdasági munkabizottság elkerülésével a miniszteriumnál és bármely katonai hatóságnál előterjesztett kérelem nem fog figyelembe vétetni.

II. Az igényelt munkásosztagok kiutalása és a kivezenylés időtartama.

Az igényelt munkásosztagok a m. kir. honvédelmi miniszter távirati intézkedésére lehetőleg a rendeltetési helyhez legközelebb fekvő állomásparancsnokság által fognak kivezenyltetni.

A katonai munkásosztagok a lehetőséghez és a

szükséghez képest 2-5 hétre fognak rendelkezésre bocsáttatni. A kivezenylés idejének a letelte után az osztagok illetékes állomásukra bevonulnak. A vezénylési időnek esetlegesen szükséges meghosszabbítása a munkaadó által az illetékes csapattesttől (katonai állomásparancsnokságtól) kérendő.

III. A kivezenylt katonai munkásosztagok elszállásolása, élelmezése és díjazása.

A katonai munkásosztagoknak és az azok mellé adott altiszteknek elszállásolása és élelmezése a munkásosztagot igénybevevő község (város) föld, szőlő, vagy erdőbirtokos (vállalat) feladata.

Az élelmezést a munkaadó a munkásosztagnak a póttest által eziránt utasított altisztje által nyugta ellenében átadandó élelmezési pénzért tartozik teljesíteni.

A munkásosztag tagjainak, valamint az azok mellé a munka végzése közben gyakorlandó felügyelet céljából kirendelt altisztek, a munkaadó mindegyik munkanapért a helyi szokásos napszámnak megfelelő díjazást tartozik kifizetni.

Miután a mezőgazdaságokban (fatermelő vállalatok is) a végzett munka annak természete miatt rendszerint nem napszám, de darabonként vagy méterenként megszabott átlánybér mellett díjaztatik, a munkásosztag tagjai részére efféle munkánál a munka sikere érdekében ilyen szakmánybérek fizetendők.

Az utazási költségek a munkaadót nem terhelik.

a) A katonai munkásosztagok foglalkoztatása.

A kivezenylt katonai munkásosztagok azok által foglalkoztatandók, akik a kivezenylést kérték, illetőleg a munkásosztagot megkapták.

A katonai munkásosztagok kivezenylésének célja, hogy elsősorban a halaszthatatlan mezőgazdasági munkák elvégeztessenek. Ha tehát valamelyik birtokoshoz kivezenylt katonai munkásosztagok a sürgős gazdasági munkát elvégezték, azok ne használtassanak fel ugyanott másodrendű esetleg később is elvégezhető gazdasági munkára, hanem vétessenek igénybe máshol, elsősorban a katonai vagy népfőlkései szolgálatra bevonult, illetőleg hadbavonult birtokosoknál sürgősen és halasztást nem tűrő mezőgazdasági munkák elvégzésére.

Ebből a célból a m. kir. miniszterium 1916. évi 600 M. E. számú rendelete értelmében a járási és községi mezőgazdasági intéző bizottságok s a községi előljárási bizottságok a mezőgazdasághoz kivezenylt katonai munkásosztagokat kísérik figyelemmel, vajjon a fentebb kifejtettek értelmében felmerült-e annak a szüksége, hogy a kivezenylt katonai munkásosztagok máshol is foglalkoztassanak. Jelentéseikkel a törvényhatósági munkabizottsághoz forduljanak.

b) A napszámber megállapítása.

A munkásosztagokban, valamint a kikölcsonzött katonai kincstári lovak mellé kivezenylt legénység részére az 1916 évi 3000 eln. Mg—A. számú körrendelet értelmében járó napszámber, illetőleg térítést a járási tisztviselők tekintettel az elvégzendő munkára és a kölcsönös méltányosságra a legmesszebbmenő figyelemmel állapítják meg. A napszámbernek legalább 3 koronát kell kitennie.

c) A szakmánybér megállapítása.

A aratási-, cséplési-, szőlőművelési-, szénakaszálási-, és egyéb fontosabb gazdasági munkáknál tekintettel arra, hogy az említett munkáknál rendszerint nem napszámber, hanem szakmánybért fizetnek, a járási tisztviselők a mezőgazdasági intéző bizottsággal egyetértőleg szakmánybért állapítanak meg. A szakmánybér a járási tisztviselő által a mezőgazdasági intéző bizott-

ságokkal egyetértőleg járasonként lelkiismeretesen, a munka nehézségének és fontosságának a helyi szokásoknak és viszonyoknak, különösen annak a figyelembe vételével állapítható meg, hogy a legénység a végzett munka arányának megfelelő és a munkakedv fokozására alkalmas méltányos és igazságos szakmánybért kapjon s ezáltal a munkaadó és a kivezényelt legénység között a szakmánybérre nézve esetleges surlódások lehetőleg kikerültesse.

A szakmánybér mindenkor készpénzben állapítandó meg, mely a vármegye területén állandó tartózkodási hellyel bíró legénység kívánságára — ott, ahol lehetséges — természetben kiadandó.

Ha a vármegye területén állandó tartózkodási hellyel bíró legénység azt kívánja, a megszolgált bér helyett megfelelő terményt kell kiszolgáltatni. A termény elszállítására azonban a gazda nem kötelezhető.

A kivezényelt legénység a munkaadó által a napszám-bér helyett felajánlott szakmánybért, melyet a járási tisztviselő megállapított az ez iránt kiadott katonai hatósági rendelet értelmében elfogadni tartozik.

Azoknál a munkáknál, melyeknél a szakmánybér célszerűségi szempontokból meg nem állapítható, a járási tisztviselők az 1916. évi 300—eln. Mg—A. számú körrendelet, valamint az 1916. évi 7100 Mg—A. számú körrendelet értelmében napszám-bért, illetőleg térítést kell megállapítani.

Kedvezőtlen időjárás esetén a kivezényelt legénység megfelelő díjazás ellenében belső gazdasági munkákra is felhasználható.

Munkanap alatt természetesen csakis a munkában eltöltött napot kell érteni és napszám-bér megállapítása esetén, ha a munkaadó a napnak csak egy bizonyos részében tudta hasznosítani a rendelkezésre bocsátott munkaerőt, a munkaadót a pénzbeli ellenszolgáltatás csak a munkában eltöltött időtartamnak megfelelő arányban terhel.

A megállapított napszám-, illetve szakmánybér közléseért tehát a munkaadók közvetlenül a községi előljáróshoz forduljanak. A járási tisztviselők ugyanis ezt a községi előljáróságokkal rendeletileg közölték.

IV. A felsorolt általános rendelkezések a következő rendelkezésekkel egészítettnek ki:

1. Az élelmezési pénz a munkaadónál 10 naponként fog postán elküldetni.

2. A legénységnek legalább egyszer hetenként húst kell adni.

3. A munkásosztag esetleges panaszait a parancsnok közvetlenül vagy a községi előljáróság (város polgármester) útján a törvényhatósági munkabizottságnak tartozik bejelenteni, mely azt a hozzá beosztott tiszttel, ha szükséges, a helyszínen is megvizsgálhatja.

4. A kivezényelt munkásosztag tagjainak szabadság nem engedélyezhető.

5. A megállapított időn túl csak akkor maradhat az osztag rendelkezési helyén, ha erre nézve a pöttest-parancsnokság engedélye megérkezett. A vezénylési időtartam tehát a csapattesttől idejekorán kérendő.

6. A munkásosztag önhatalmulag időelőtt be nem vonulhat és a munkát abbahagyása nem szabad. Ebbe esetleges cselekményeért legszigorúbb felelősségre fog vonatni.

7. A munkásosztag parancsnokának a tartózkodási hely községi előljáróságánál a megérkezés után és az elutazás előtt jelentkeznie kell.

8. A napszám-bért, mely a fentebbiek szerint állapított meg és legalább három koronát kell, hogy kitegyen, nemkülönbén a szakmánybért is, naponként vagy hetenként a munkásosztag tagjainak kell fizetni.

A munkásosztag parancsnokának, ki a munkában szintén részt venni tartozik, ugyancsak az egész napszám-bért vagy szakmánybért kell fizetnie.

A keresett bérösszeg sem az osztag parancsnokának, sem az előljáró katonai parancsnokságnak ki nem fizethető, sem valamely alapba be nem utalható.

9. A munkaadó panaszával a törvényhatósági gazdasági munkabizottsághoz tartozik fordulni; mely szükség esetén a panaszt a munkabizottsághoz beosztott tiszttel a helyszínen tartozik megvizsgáltatni és a szükséges intézkedést saját hatáskörében megtenni, vagy pedig a szükséges intézkedés végett a pöttestparancsnoksághoz fordul.

10. Ha a munkásosztag egyes tagjai betegség miatt, vagy bármely okból időelőtt bevonultatandók, részükre a pöttestükhöz katonadijszabásszerű menetdíjaknak a katonai kincstár terhére való utaztatásához szükséges igazolványt a községi előljáróság (városi polgármester) kiállítani és hiteles záradékkal ellátni tartozik.

A katonai munkások napszám és szakmánybérét a járás főszolgabírája állapította meg s erre vonatkozó jegyzők a községek előljáróságainál kifüggesztve van.—

5480/917 szám.-

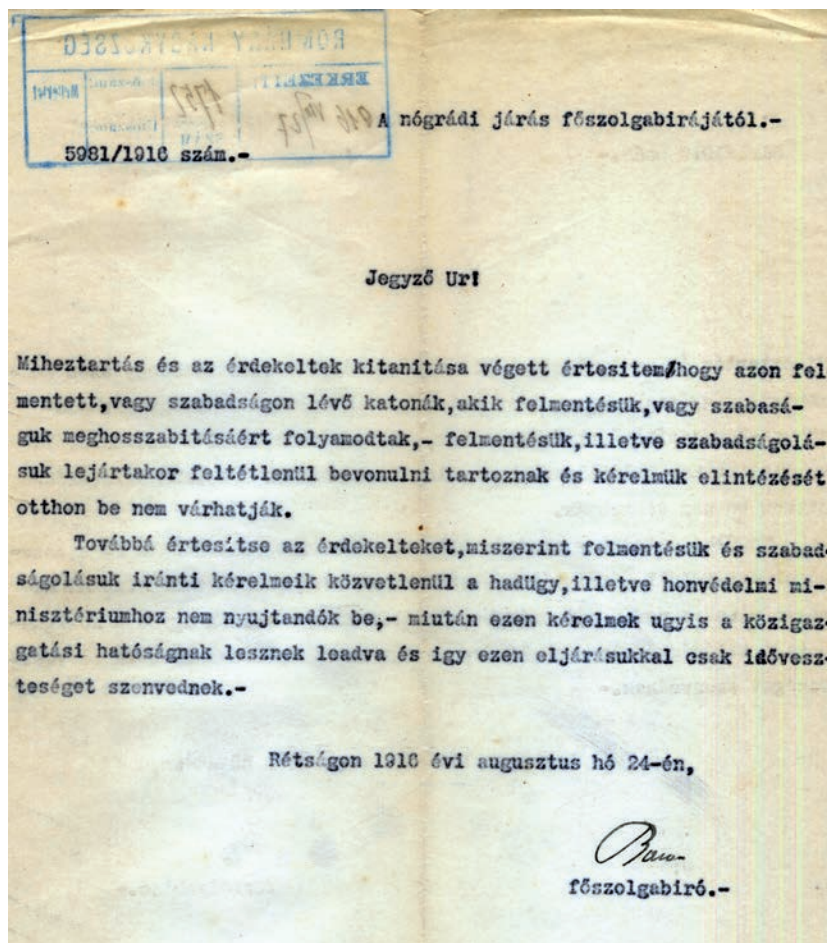
5480/917
Tiszolgabiró Ur!

5480/917
5482/917 számú rendeletre jelentem, hogy Luby István vadaskert pusztai földbirtokosnak - miután aratókat szerződtetni képtelen volt - 16 pár aratóra van szüksége; ennél a learatandó terület 260 hold; Kretsch Lajos földbirtokosnak - kinek szintén nem sikerült aratókat szerződtetnie - 13 pár aratóra van szüksége; ennél a learatandó terület 240 hold; végre Hoffmann Aladár földbirtokbérelőnek - miután aratókat neki sem sikerült szerződtetnie - szintén 13 pár aratóra van szüksége; ennél a learatandó terület szintén 240 hold.

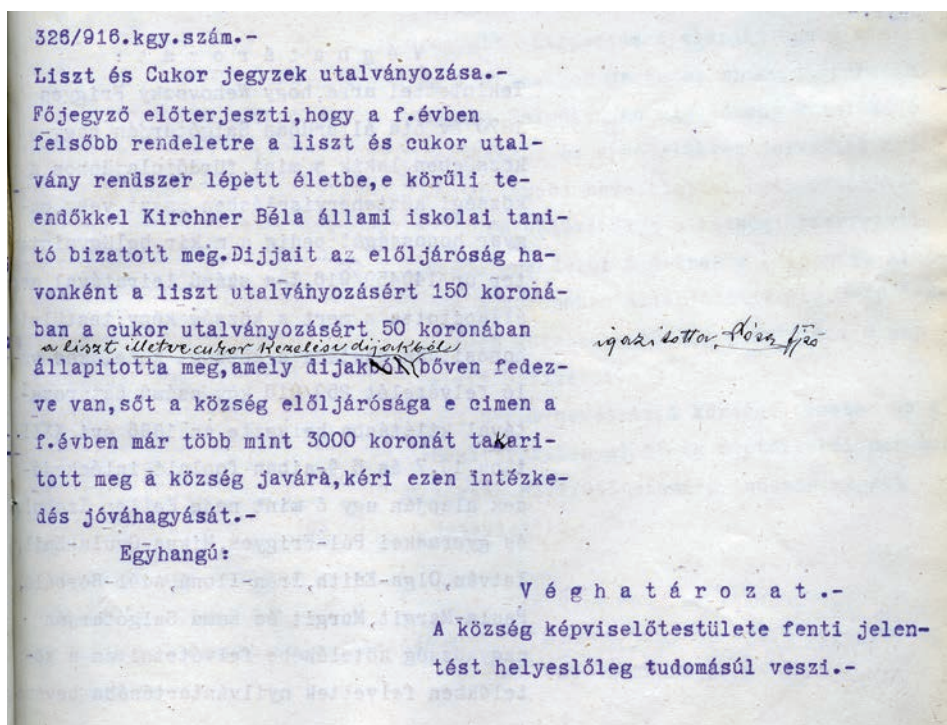
Fent nevezett földbirtokosoknak aratógép nem áll rendelkezésére.-

S a l g ó t a r j á n, 1917. június hó 3-án.

Kovács
községi jegyző.-

Jelzet: MNL NML V. 302. b. Romhány nagyközség iratai, 1752/1916

Jelzet: MNL NML V. 171. a. Salgótarján Nagyközség Képviselő-testületének iratai, 326/1916, 1916. december 20-i jegyzőkönyvi bejegyzés

ROMHÁNY NAGYKÖZSÉG		
1878	1878	1878
6180/1916	szám.	1878

A nógrádi járás főszolgabírájától.-

Jegyző Ur!

A hadvezetőség a hadsereg szalma felső czipő szükségletéről a lakosság útján kíván gondoskodni akként, hogy ezen munkálatok azonnal megkezdhetők legyenek mihelyt az ehez szükséges anyag rendelkezésre áll.- Egy egységes minta fog előállíttatni, amely sokszorosítás céljából meg fog küldetni azon községeknek, amely községek lakossága annak készítésében résztvenni óhajt.- A munkadíj az illető munkahelyen szokásban lévő munkabérek figyelembevételével fog megállapíttatni, illetve egy-egy szalmaczipő elkészítésének ára lessz megállapítva.-

Nemcsak a hadsereg ezen szükségletének biztosítása céljából, de a lakosságnak jövedelemhez való juttatása céljából is kívánatos, hogy a lakosság minél szélesebb rétege annak készítésében részt vegyen.-

A kötőfonál/ spagát/ a hadsereg által fog adatni míg a többi anyag mint szalma, zsup, nád, tengeri levél a készítők által szolgáltattandók.

Felhívom annak 8 nap alatti bejelentésére, hogy a lakosság f. évi november hó végéig mily mennyiségű szalma felső czipő előállíttatását volna hajlandó vállalni, -illette menyit tudna elkészíteni.-

Rétságon 1916 évi augusztus hó 21-én,

főszolgabíró.-

Községi Képviselőtestület

a közgyűlésnek a közgyűlési jegyzővel egyetemesen

szóló határozata

Tekintetes Községi Képviselőtestület !

A folyó évi április 23.-i közgyűlésben 28/1917 kgy.szám alatt ki-
mondattott, hogy a községi tisztviselők fizetésük 35 %-át kapják a folyó
évre drágasági sedély címén.-E határozatot a vármegye tekintetes tör-
vényhatósági bizottsága jóváhagyta s a határozat már jogerős.-

Ezen határozatban azonban mi életfogytiglan megválasztott községi
tisztviselők nem vagyunk benne, mert mi az államtól részesülünk bizonyos
segélyben, ez a segély azonban nem felel meg törzsfizetésünk 35 %-ának,
így előállott az a sérelmes eset, hogy a községnek azon tisztviselői, kik
nek ezen foglalkozásuk csak mellékfoglalkozás, valamennyinek /a rendőr-
tanácsost s az egyik tanácsost kivéve/ van más tisztességes keresetük,
~~mi~~ mi a község életfogytiglan megválasztott jegyzőivel szemben több se-
gélyben részesülnek, holott arra első sorban mi, kiknek abszolúte más jö-
vedelmi forrásunk, mint törzsfizetésünk és lakbérünk nincs, volnánk érde-
mesek.-

Hogy a megélhetés a hadi állapot következtében milyen s hogy ezt e-
gyedül a tisztviselő érzi legjobban, mert a fizetése a 600, illetve 450 K.
hadisegélyen kívül ma is annyi, mint volt a háboru előtt s azóta az árak
több száz százalékokkal emelkedtek, - fejtegetnünk szükségtelen, azt a te-
kintetes képviselőtestület ismeri, miért is azon kérelmet terjesztjük e-
lő, hogy az állam által adott 600, illetve 450 kor.segélyeket méltóztatások
kiegészíteni annyira, hogy az fizetésünk 35 %-ának feleljen meg s így
mi a község többi életfogytiglan megválasztott tisztviselői ugyanolyan
elbárában részesüljünk, mint azok, kik állásukat időközi választás útján
töltik be s ezen foglalkozásuk nekik csak mellékfoglalkozás.-

S a l g ó t a r j á n , 1917 június 3.-án

Kiváló tisztelettel:

Dr. János
Dodó János
Községi Képviselő

Kimutató

a községi jegyzői és drágaryi segély megfizetésére
iránti kérvények.

Lelőjelem	Név	állása	éves jöved. Nor.	háborús segély Nor.	szociális segély Nor.	háborús segély a 65% kö- zötti kö- nyvetek érték száma Nor.	
1.	Pósa István	Lejegyző	3000	600.	1050	450.	
2.	Moos Mihály	jegyző	2600.	600.	910.	310.	
3.	Moos János	"	2600	600.	910.	310.	
4.	Moos István	"	2400.	600.	840.	240.	
5.	Hédvői István	aljegyző	1800.	450.	630.	180.	
6.	Hédvői Gyula	"	1800.	450.	630.	180.	
						Összesen: 1670 Nor.	

Kimdo. d. mil. Abt. d. Spezial-Heilanstalt d. k. u.
Landeskriegsfürsorgeamtes in Besztercebánya.

Sofort rücksenden!

Marschroute—(Menetlevél) No. 1371.

Inhaber der Marschroute A menetlevél tulajdonosa		<i>Kriegs-Freie Kolosváry László d. k. ung. Honw. T. R. No. 16</i>	
Reisezweck, Auftrag Az utazás célja Meghagyás		<i>Entlassen</i>	
Reiseantrittsstation Indulási állomás	Zwischenstationen auf der — Közbeeső állomások az gebührrmassigen Reiseroute — zur rascheren Erreichung des illetékszerű utirányon Reisedieles günstigeren Reiseroute utazás végpontjának gyorsabb el- érésére kedvezőbb utirányon	Reiseendstation Utazási végállomás	
Besztercebánya	<i>Folyam - Salgótarján</i>	nach <i>Salgótarján</i> und zurück és vissza	
Transportmittel — Szállítóeszközök			
<i>Eme</i> Eisenbahnfahrkarte <i>III.</i> Klasse — osztályú vasuti menetjegy. <i>Kreditieren</i>			
Reiseantrittstag Az utazás megkezdésének napja		<i>am 15. Juli 1918</i>	
Besztercebánya, am <i>14. Juli</i>		1918 <i>Jenővich</i> Kdt. der mil. Abt.	

M. kir. Passai honvédkerület hadbiztossága.
K. ung. Honvéd-Districtsintendanz.

17. 54831.- számhoz
19..... évi számhoz
Zu Nr. von 19.....

Kizárólag értesítésül!

Fizetési meghagyás — Zahlungsauftrag

a Cs. és kir. Budapesti katonai parancsnokság (hadtest) hadbiztosságának nyugdíjszámfejtőse részére Budapest.-
für die Pensionsliquidatur der k. u. k. Intendanz des Mill. Kommandos (..... Korps) in

Állománytest: <u>16. honvéd ezred</u>		Rendfokozat: <u>3. é. szakos / 1916 - 914 / -</u>						
Vezeték- és keresztnév: <u>Folozsvári László</u>		odaitéltetnek az alábbi időre és pedig: <u>1917. november 1. től egy évre.-</u>						
Lakhely, utolsó pósta és cím: <u>Salgótarján.-</u>		kifizetendők: — sind zu erfolgen: <u>havonta, negyedévenként, félévenként, évenként</u>						
Domizil, letzte Post und Adresse: <u>Nograd megye.-</u>		(a meg nem felelő törölendő — Nichtzutreffendes streichen)						
mely tárcza terhére für Rechnung des	illetmények Gebühren	számok- ban in Ziffern		szóval in Worten		éven- ként jährlich	napon- ként täglich	Megjegyzés Anmerkung
		K	f-h	korona — Kronen	fillér Heller			
Hadügyi tárca 10. cím Nevesítési társaság	rokkantsági nyugdíj Invalidenpension	72.-		Hetvenkettő		72.-		40 éb. ban
	nyugtszold Pensiongehalt							keresetkép-
	sebesülési pótdíj Verwundungszulage							telen.-
	személyi pótdíj Personalzulage	96.-		kilencvenhat		96.-		
	kegyelmi fentartási járulék Gnadewelser Substanz- beitrag							
	kegydíj Gnadengabe							
	étkezés Kost							
	elhelyezés Unterkunft							
	fűtés Beheizung							
	rokkantsági zsold Invalidenlohnung							
Hadmentés- égi díjalap Militärrentfonds	pótlék Zuschuss							
	személyi pótdíjak Personalzulagen							
Udvar- tartás Hofräars	ruhapénz Monturgeld							
	udvari pótdíj Hofzulage							

Passai, 19..... évi zeptember hó 29. n.
am 19.....

A hadbiztossági főnök helyett:
Für den Intendanten:
[Signature]

Fent megnevezett 1896. évben született Salgótarján községben (Salgótarján járás.
Der Oberrangierte geboren im Jahre heimatberechtigt (zuständig) in
Nograd megye) illetőségű, szolgált 1. év hónap és napig és a
hat durch Jahre, Monate und Tage gedient und den Feitzug
XXXXXXX hadjárásban résztvevett. Nevezett jogosítva van a XXXXXXX viselésére.
..... milgenmacht. Derselbe ist berechtigt, die zu tragen.
Beszterezabányai honvédkiegészítő (népfőlkelő) parancsnokság anyakönyvi adatai } fűzet
Beszterezabánya } Hefz
....., 1917. évi október hó 15. én. } lap
am 1915. é. sz. } Blatt
(Cimnyomó, hivatalos bélyegző.) A honvéd kiegészítő (népfőlkelő) parancsnok aláírása:
Unterschrift des Landwehrgänzungs- (Landsturm-) Kommandanten
Leg. par. hiv. távol:
[Signature]

2428/918 sz.

a salgótarjáni járás főszolgabírájától.

Mihelztartás és tudomásulvétel végett közlöm a belügyminis-
ter 25216/918 sz. rendeletének tartalmát, mely szerint mindennemű szála-
s és előtakarmánynak az országtól való kivitele minden eszközzel mega-
kádályozandó, azért is utasítom, hogy semmiféle szálas taksrmanyn szál-
tási igazolványokat és engedélyeket még a vármegye határán kívül levő
területekre se adjanak semmiféle jogpimen ki, miután erre vonatkozó iga-
zolványok kiadása szigoruan a földművelésügyi minisiter hatsékörébe
tartozik.-

Salgótarján, 1918 évi március hó 22-án.

főszolgabíró.

Jelzet: MNL NML V. 171. c. Salgótarján Nagyközség Képviselő-testületének iratai, 3471/1918

59. f. sz.

Nógrádvármegye hivatalos lapjának melléklete

a 30--1918 számhoz.

Ezen melléklet a 125000-1902. sz. B. M. szabályrendelet 156. és 158. §-ai értelmében beiktatandó s olyan
elbánás alá esik, mint az iktatás alá eső egyéb beadványok.

9695-1918. szám.

Nógrádvármegye alispánjától.

Körrendelet.

A nyolc járás főszolgabírájához, Losonc város polgár-
mesterének és rendőrkapitányának, valamint az összes
nagyközségi és körjegyzőknek a papiros anyaggal való
takarékoskodásról.

A mai nehéz viszonyok között, midőn a papiros-
nak előállítás sok nehézségbe ütközik, de a hivatalos
ügyek ellátásánál tapasztalt sok hiábavaló irodai munka
megtakarítása érdekében is a következőkre hívom fel a
figyelmüket:

Munka és papiros megtakarítása érdekében:
1. Kérvényeket, bejelentéseket, képviselőtestületi
határozatokat, felekezéseket, valamint egyéb külö-
sebb kísérő jelentést nem kívánó ügyiratokat hátrólva
kell felterjeszteni, tehát nem kell hozzájuk egy egész
vagy fél iv papirosra igénylő felterjesztéseket megírni.
2. Olyan felsőbb hatósági rendelkezéseket, ame-
lyek nem hosszabb vagy általános érvényűek vannak
kiadva, hanem csak egy konkrét jelentést kívánnak,
hátrólva lehet visszatéríteni még azon esetben is,
ha ahhoz valamely bizonyítványt, vagy más mellékletet
kelltet csatolni.
3. Hátrólva kiadott ügyiratokat hátrólva kell

visszaküldeni mindaddig, amíg azon e célra hely van.
Ha az irat egész ivből állott s külső oldalai tele van-
nak írva, belső üres lapjait kell e célra felhasználni.

4. Nemleges tartalmú jelentéseket csak akkor kell
tenni, ha ezt valamely konkrét ügyben a felettes ható-
ság kifejezetten kívánja. Időszaki nemleges jelentések
pedig már az 1901. évi XX. t. cz. életbe lépte óta el-
vannak törölve.

5. Képviselőtestületi határozatokat nem kell csak
egy példányban kiállítani törvényhatósági jóváhagyás
érdekéből. Csupán a szabály endeletekre van előírva,
hogy azokat három példányban állítsák ki. Ezeket is
lehet fél iv papirosra kiállítani azon esetben, ha marad
rajta elég hely a törvényhatósági jóváhagyási záradék
reá vezetésére. A képviselőtestületi határozat kihirdeté-
séről és jogerőre emelkedtéről nem kell külön bizony-
latot kiállítani, hanem e körülményeket záradékkilag le-
het a képviselőtestületi határozaton igazolni.

6. Minden jelentést röviden és tömören, de emel-
lett világosan kell megfogalmazni s nem szabad meg-
feledezni arról, hogy oly mellékletek, amelyeket a fel-
hívó hatóság visszavár, az előiratoknál maradjanak.

Ezt a körrendeletemet a hivatalokban figyelmez-
tetés végett függesszék ki.

Balassagyarmat, 1918. évi július hó 19-én.

Alispán helyett:

Pongrácz, vm. főjegyző.

Jelzet: MNL NML V. 171. c. Salgótarján Nagyközség Képviselő-testületének iratai, 7568/1918

A Magyar Királyi Honvédelmi Ministerium Hadsegélyező Hivatala.

Budapest, V., Akadémia-utca 17. szám. — Telefon 71–34.

Mindent a hadseregnek!

A hadrakelt seregnek fehéreneművel és alsóruhával való ellátása szinte le-
küzdhetetlen nehézségekbe ütközik! Ezért a Hadsegélyező Hivatal a magyar népnek
három éve lángoló lelkesedésébe és minden más nemzetét felülmuló áldozat-
készségébe vetett szilárd bizalommal fordul mindazokhoz, kik nyugodt munkában
töltik itthon napjaikat, mert hős seregünk ércfala övezi a haza szent földjét. A
sereg szükségletéről van szó! Nem jótékonytságot kérünk, hanem kötelességtelje-
sítést, melyet senki sem fog megtagadni, akinek gyermeke, hitvese vagy szülője
messze idegenben, ellenséges földön, esőben és fagyban küzd érte és mind-
nyájunkért!

A Hadsegélyező Hivatal **férfi- és női fehéreneműt, harisnyát, inget, lábbelit,
szoknyát, törülközőt, asztalkendő, ágyneműt, mindenféle fehér, szines, tarka
vászon-, pamut-, karton- és barchet-holmit** kér, amely alsóruhaként viselhető
vagy alsóruha készítésére vagy javítására alkalmas.

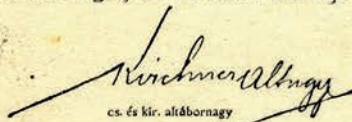
A Hadsegélyező Hivatal bizton számít Magyarország tanerőinek kipróbált
munkásságára, akik a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur kilátásba helyezett
utasítása értelmében majd oktatják és lelkesítik a tanulókat, akik az adakozásra
felhívó nyomtatványokat ki fogják kézbesíteni és az adományokat egy központba
fogják összehordani.

A gyűjtés a helyi viszonyokhoz mérten minden városban és községben
más-más lehet, amiért is kérjük, hogy a közigazgatásnak helyi vezetője az iskolák
vezetőivel és a netán helyben lévő és ezen akció messzemenő támogatására
utasított katonai hatóság parancsnokságával lépjen érintkezésbe, társulatok, lelkes
hazafiak és honleányok bevonásával alakítson bizottságot és annak megalakultát
és gyűjtési szándékát a Hadsegélyező Hivatalnak (Budapest, V., Akadémia-utca 17. sz.),
mely a közelebbi utasításokat, valamint a gyűjtés eszközeit szívesen fogja rendel-
kezésére bocsátani, jelentse be.

Adjon mindenki még nélkülözések árán is, mert csak így róhatjuk le a
hőseinkkel szemben köteles hálánk egy csekélyke részét és csak így mutatkozunk
méltóknak azokhoz, kik vérük hullásával, ezen veszélyben és szenvedésben egy
világot csodálatba ejtő hőstettek közepette szeretettel gondolnak a honmaradottakra!

Budapest, 1917. október havában.

A Hadsegélyező Hivatal vezetője:

cs. és kir. aláíró

107. f. sz.

Nógrádvármegye hivatalos lapjának melléklete

a 42—1918 számhoz.

Ezen melléklet a 125000—1902. sz. B. M. szabályrendelet 156. és 158. §-ai értelmében beiktatandó s olyan elbánás alá esik, mint az iktatás alá eső egyéb beadványok.

Másolat. Az Országos Közélelmezési Hivatalt vezető m. kir. miniszter. 256533—1918. szám. Tárgy: A ló, szamár, öszvér husa és huskésztiményei forgalmának és kivitelének szabályozása. — Valamennyi törvényhatóság és törvényhatósági joggal felruházott város első tisztviselőjének.

A lovak, szarvasmarhák, öszvérek levágásának, forgalmának és kivitelének szabályozása tárgyában kelt 2161—918. M. F. számú rendelet 5. §-ban megadott felhatalmazás alapján a következőket rendelem.

A leölt ló, szamár és öszvér húsát, valamint az ezekből készült mindennemű huskésztiményt a magyar szent korona országainak határain kívül eső helyre, vasuton, hajón vagy gépkocsin a 2570—917. M. E. számú rendeletben (lásd Budapesti Közlöny 1917. évi július hó 3 ik napján megjelent 150. számban) megállapított mintájú szállítási igazolvány mellett szabad csak szállítani.

A szállítási igazolványokat az Országos Közélelmezési Hivatal engedélye alapján az Állat és Takarmányforgalmi Részvénytársaság állítja ki és a hus vagy huskésztimény kiszállítása is csak az említett Részvénytársaság útján történhetik.

Ezen rendelet megszegése vagy kijátszása a 2161—918. M. E. számú rendelet 6. §-ához képest, amennyiben a cselekmény súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, kihágást képez s a hivatkozott

M. E. rendelet ugyanezen §-a alapján 6 hónapig terjedhető elzárással és 2000 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Amennyiben megállapítható annak a nyereségnek mennyisége, amelyet tettes cselekményével illetéktelenül elért, az alkalmazandó pénzbüntetés a 2000 koronán felül a megállapított nyereség kétszeresével felemelt összegig terjedhet.

A hus vagy huskésztimény tekintetében, melyre nézve a kihágást elkövették, a törvény értelmében elkobzásnak van helye. Az elkobzott készlet értékének egyötöde a feljelentőt illeti. A többi rész a felmerült költségek levonásával a rokkant katonák segélyalapja javára fordítandó.

A jelen rendelet 1918. évi október hó 20-án lép életbe. Hatálya Horvát-Szlavonországra nem terjed ki.

Budapest, 1918. évi október hó 4-én. Windisch-Grätz s. k.

Nógrádvármegye alispánjától.

1166—1918. kü. sz.

Tudomás és végrehajtás végett a vármegyei hivatalos lap útján az összes alárendelt hatóságokkal hözlöm.

Balassagyarmat, 1918. évi október 11-én.

Nagy, alispán.

Nagyméltóságú
M. Kir. Honv. Miniszter Úrnak
Budapest

Hegychmes Uram!

F. évi szeptember hó 4-én fordultam az ide esz-
tolt kérvényem a passanyi honvid parancsnok-
sághoz, melyben kériem a 37 honvid hegyitűzár-
pötütűzárnek állományába tartozó fejelem f. Lickely
Jakab hármesteri szabatságoltatását.

Kérvényemnek legfőbb alapja az, hogy
fejelem f. évi június havába huzamosabb há-
téri szolgálata után a pötütűzárba került, ahonnan
f. évi augusztus 28-án vegyes felülvizsgálaton felül-
vizsgáltatván a következő minősítést kapta:

Rokkant 30% polgári képesség esökkenéssel, fegyver-
nélküli népfelkelői hadiszolgálata alkalmas,
ellátandó sebülési és rokkantdíjjal.

Ézen minősítéstől is meglátszik hogy fejelem
egészsége összerogyant és hogy feltétlenül szükség-
van házi kezelésre. Ézenkívül én magam is a mel-
líkelt bizonyítvány tanúsága szerint f. évi aug.
hóban két súlyos természetű műbitett állotam ki,

miből kifolyólag hosszú időre munkakerítke-
ben vagyok és három apró gyermekem nevelési-
ről illetve ellátásáról gondoskodni nem tudok.
Ezenkívül jelentettem a honvéd kerületi parancs-
nokságnak, hogy férjem bár békében katona
nem volt, már 1914 augusztus havába elhagad-
tatva hazafias érzésitől, nemtörődve családjá-
val, önként jelentkezett katonának és több-
ében önként harctéri szolgálatra. Mindeserket
figyelmen kívül hagyva nevezett parancsnokság
től azt az értesítést kaptam hogy férjem szolgálati
okból, mint nélkülözhetlent nem szabadon-
goltathatják. Felteszem ezt az elintézését
Nagy méltóságod elé főtülbírási céljából!

Kezeltmes Uram! Lehetséges az, hogy egy rokkant
katona nem nélkülözhető, vagy nem pótolható!
Nem pótolható e egyikkel azokból a sáncserekből,
melyek a hátrückittörésinek kezdetétől, nem
csak hogy nem jelentkeztek frontra, avagy csak
katonának, hanem a katonai szolgálat alól,
de különösen a harctéri szolgálat alól kivonták
magukat.

Kezeltmes Uram, az igazság megköveteli,
hogy én is három gyermekem visszaakasszuk rokkant
férgemet, mert ő már elég tett hazafias köteles,
síginek, mindenét feláldozta hazánkéit, család-
ját, a jelenét, és jövőjét, és önmagát.

Att a eskély részt amely egykori egészségét még
megmaradt, azt én is három apró gyermekem
Szegedmes Uramtól kölcsön kérik, és vágyuk hogy
Szegedmes Uram azt a nagyon is kiérdemelt köl-
csönt hamarabb ki is utalja!

Aláíratos szolgálja
Eskély Jakabné

Salgótarján 1918 október 7.

2 db. melléklet

HONVÉDELMI MINISZTERIUM
1918 Oct. 10.

Szám 560884 melléklet
Dokumentum 46E / 2

SALGÓTARJÁN NAGYKÖZSÉG		
Érkezett:	1918 OKT. 27.	
	Melléklet:	
11210		
Ülőszám:		Eldobó:

M. KIR. HONVÉDELMI MINISZTER

560884
1918

Köszönettel köszönöm a
Községi elöljáróság
Községi elöljáróság
Budapest, 1918. október 10. n.
Folyamodót értesitse, hogy benti kérelme
nem volt teljesíthető.
2 db. melléklet A miniszter rendeletéből:

[Handwritten signature]

A NAGY HÁBORÚ IGAZI ARCA II.

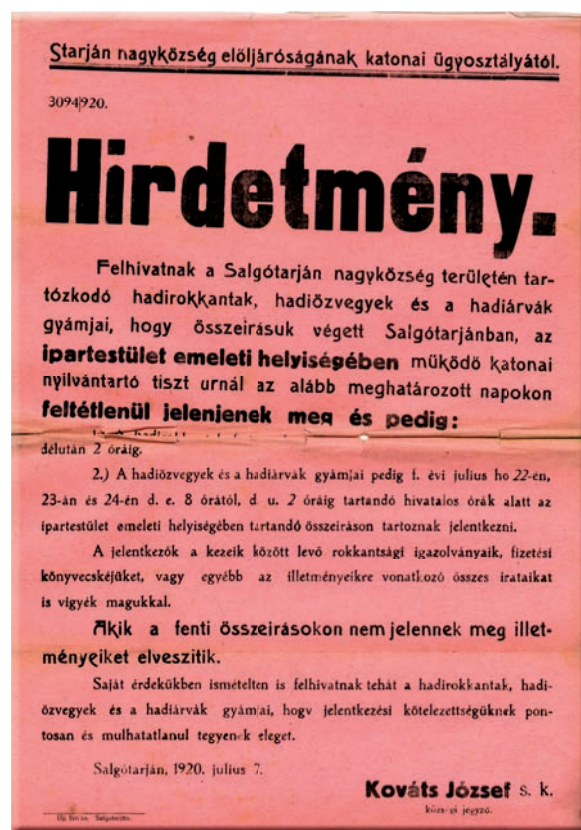
„A béke. A világháború kitörésekor senki nem gondolta, hogy 4 évig tart. De immár ez is elvégeztetett. A biztató sugár megjelent beborult egünkön, s elhozta számunkra a reményt, hogy ezek után az események rohamos egymásutánban, s feltartóztatlan erővel törnek a végél – az általános béke felé.”¹ Ezekkel a szavakkal köszöntötte olvasóit a *Nógrádvármegye* című lap szerkesztője 1918 februárjában. Azonban a várva várt béke után sem volt könnyű helyzet, az országra szinte leküzdhetetlen szociális terhek nehezültek. A háború hatásait, következményeit kezelni kellett.

A korábbi lelkesedés csökkenése már 1916-ban érezhető volt. A közhangulat változását a háború elhúzódása, az elesettek, hadiözvegyek, hadiárvak, rokkantak, sebesültek és hadifogyók számának növekedése okozta.²

Az államnak nemcsak az özvegyekről és árvákról kellett gondoskodni, hanem a visszatért hadirokkantak megélhetéséről, foglalkoztatásáról is. Százezrek tértek haza sebesülten, megcsonkítva. Az orvostudomány fejlődésével javultak a túlélési lehetőségek, azonban akik a tartós tűzéségi tűz miatt betegedtek meg, és idegsokkot kaptak, azoknak a kezeléséről csak a háború második felétől gondoskodtak. A hadirokkantak munkába állítását „hadigondozó-kiállításokkal” segítették, ezeken keresztül mutatták be a lehetőségeket.³ Számos példája maradt fenn a községi jegyzőkönyvekben is, hogy hadirokkantakat alkalmaztak, illetve előnyben részesítették őket az állások betöltésénél. A háború „károsultjai” érdeképviseleti szervezetet is alakítottak Hadirokkantak, Hadiözvegyek és Hadiárvak Nemzeti Szövetsége néven.⁴

1915-ben felállították a Rokkantügyi Hivatalt, 1916-ban az Országos Hadigondozó Hivatalt. A háború befejeztével elkezdődtek az országos összeírások erre vonatkozóan. Az állami juttatáson kívül a civil lakosság is segítette a nehéz helyzetűeket felajánlásokkal, illetve gyermekek örökbefogadásával. Megyénkben 445 hadiözvegyet és rokkantat, valamint 1700 hadiárvat számláltak össze 1918-ban.⁵ Voltak egyedi, és nem túl humánus elképzelések is az árva gyermekek foglalkoztatására vonatkozóan. Ilyen volt Ullmann Adolf (a Hitelbank vezérigazgatója) terve, mely szerint vállaljanak a nagyobb ipari üzemek és mezőgazdasági vállalatok nagyobb számú árvákat nevelésre, és képezzék ki azokat gyakorlati életpályákra. Dr. Dóczi Sámuel (az Országos Iparegyesület ügyésze) ezzel kapcsolatban javasolta, hogy célszerűbb lenne egy minimális korhatárt szabni, és az elemi iskola elvégzéséig az árvákat árvaházi, vagy családi nevelésbe kellene beutalni. Szerinte helyesebbnek látszik a szerepeknek az árvák koruk szerinti osztályozása és annak kimondása, hogy a 6 éven alul lévő, a 6-10 és 10-14 éves korban lévő árváknak más és más jellegű gondoskodás kívánatos.⁶

A háború kitörését követő két évben gyors ütemben megindult a népesség fogyása. Az okok között

1 *Nógrádvármegye*, 1918. 02.16./8. sz., 1-2. p.

2 Hajdú-Pollmann, 2014, 176. p.

3 Uo, 60. p.

4 1929 januárjában Hadirokkantak, Hadiözvegyek és Hadiárvak Országos Nemzeti Szövetsége címén újból megkezdte működését. A HONSZ feladatai között volt a jogi tanácsadás és orvosi segítségnyújtás, adományok gyűjtése és szétosztása, a hadigondozottak részére kedvezmények kieszközlése stb. Hadirokkantak, Hadiözvegyek, és Hadiárvak Országos Nemzeti Szövetsége Levéltára 1920-1949, In: A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának fondjegyzéke, <https://Inyr.eleveltar.hu/mnlquery/detail.aspx?ID=3824> (Utolsó meglejtés: 2016.05.15.)

5 Gróf Majláth Gézáne Zichy Marietta grófnő és Hanzély Mártonné Prónay Mária jótékonyági kezdeményezéséből olvashatjuk a számokat. Cserhátsurányi körjegyzőség iratai MNL NML V.207. 2135/1918

6 *Hadiárvak az ipari pályákon. Losonci Ujság*, 1917.01.18./3. sz., 2. p.

szerepelt a születések számának csökkenése, a halálozások magas aránya, amelyhez hozzájárult a csatatéren, kórházakban, fogságban elpusztult katonák nagy száma is. A csecsemőhalandóság elleni munkálatokat a háború félbeszakította. 1915-től 21-22 ezerrel, októbertől 26-28 ezerrel csökkent a születések száma a béke-évekhez képest. Magyarországon 140 000 olyan csecsemő halt meg, aki a szülei, hozzátartozói tudatlanságának, vagy a nyomornak áldozatává vált. A csecsemőhalandóság elleni fellépés hozhatott csak előrelépést. Erre vonatkozóan dolgozták ki azt a belügyminiszteri tervezetet, melyben megfogalmazták, hogy a csecsemőhalandóságot nagy részben a tájékozatlanság, a régi szokásokhoz való ragaszkodás okozza.⁷ A védőnők működését a közigazgatási szervezetbe akarták beállítani, valamint képzésükről is gondoskodni kívántak.

Azokon a 2000-3000 lakosú településeken, ahová nem jelentkezett védőnő, a rendelet szerint kellő képzés után bábát is lehetett alkalmazni. Erre a célra 1916-17. évre 800 000 koronát irányoztak elő, melyből 250 000 koronát a védőnők díjazására szántak, 150 000 koronát az orvosok és védőnők képzésére, valamint 400 000 koronát a gyermekágyas anyák és csecsemők higiénikus segélyezésére.⁸ Nógrád megye településeinek jegyzőkönyveiből is egyértelműen látszik, hogy eleget tettek a miniszteri rendeletnek, hiszen számos községben gondoskodtak a községi bábák bérének emeléséről.

A Monarchia területéről bevonult 8 millió 322 ezer főből 5 millió 61 ezren szerepelnek a háborús veszteséglistákon. Ebből a halottak aránya 18, a sebesülteké 36 százalék volt, 17 százalék eltűnt, 29 százalék hadifogságba esett. A történeti Magyarország⁹ vesztesége pontos számokban a következőképpen alakult: 381 ezren veszítették életüket, 743 ezren megsebesültek, eltűntek 400 ezren, hadifogságba estek 615 ezren.¹⁰

7 Az 1916. május 5-i Magyar minisztertanácsi jegyzőkönyv szerint az anyákat már a szüléstől kezdve tanáccsal, tettekkel kellene segíteni a védőnőknek, továbbá a gyermek állapotát figyelemmel kíséreni, az ártalmaktól megóvni. A rendelet szerint átmeneti segélyben kell részesíteni az anyát, aki nem tud dolgozni a gyermekágyas időszakban, hogy úgy mint csecsemője, megfelelő táplálásban részesülhessen, és a legszükségesebb higiénikus eszközökkel ellátható legyen. Csecsemőkórházak és szülőházak felállítására is szerepelt a tervezetben. Szabó, 2009, 166-169. p.

8 Szabó, 2009, 166-169. p.

9 Horvát-Szlavónországot is beleértve.

10 https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/haboruvalasag/nagy_haboru.pdf (Utolsó megtekintés: 2016.05.15.) A mai Nógrád megyére vonatkozó pontos számok még nem állnak rendelkezésre a veszteséget illetően, az ezzel kapcsolatos feldolgozó munka még nem zárult le.

A mai Nógrád megye területéről 2739 hősi halottról van tudomásunk az átnézett halotti anyakönyvek (1914-1980) alapján.¹¹

A hősi halottak emlékének megőrzéséről már 1915-ben meghozták az első intézkedéseket. Elrendelték, hogy a hatósági eljárásban is megkülönböztetett megjelöléssel emlékezzenek meg a harctéren elhunyt hősokról. Ennek értelmében a halotti anyakönyvek „Észrevételek” rovatában minden egyes esetben pontosan fel kellett tüntetni az elhalt katona rendfokozatát és alakulatát, valamint azt, hogy hősi halált halt.¹² Ezt hamarosan követte egy újabb rendelet, amely előírta, hogy az igazságügyi hatóságok és közegek azokban a hivatalos irataikban, amelyekben a harctéren elesett egyének név szerint, vagy mint örökhagyók szerepelnek, az elhunyt kifejezés helyett - az illető családneve előtti jelzőként - „a hazáért hősi halált halt” kifejezést használják.¹³ Az 1917. évi VIII. tc. 2. §-ában megfogalmazták, hogy minden község/város, anyagi erejének megfelelően, méltó módon örökítse meg mindazoknak a nevét, akik a hazáért életüket áldozták fel. A vagyonos városok állítsanak emlékművet, a szegényebb települések pedig táblával emlékezzenek az elesettekre.¹⁴

Cs. és kir. 25. gyalogezred pótzászlóalja.

Sz. 1439/1918

KIMUTATÁS

a háboruban szerzett s a háboru kezdete óta közhírré tett kiténtetésekről.

Sorozási év	Törzskönyvi lapszám	Rendfokozat	Név	Születési év	Utolsó állandó tartózkodási hely	Illetőségi hely	A kiténtetés módja	A kiténtetés oka (vitéz magatartás, kiváló szolgálat stb.)	Jegyzet
1913	304	gyal.	Endell Eck	1890	Salgótarján	—	hátországnyi vitézséggel	vitéz maga tartózkodása	

Végtelenségig, Losonc.

Losonc, 1918. Okt. 21.

Jegyzet: MNL NML V. 171. c. Salgótarján Nagyközség Képviselő-testületének iratai, 11171/1918

11 Ebbe a számadatba beletartoznak a megye kórházaiban elhunyt, nem Nógrád megyei illetőségű katonák is.

12 A magyar kir. belügyminiszter 1915. évi 200 562/1914./ IV. -c. sz. körrendelete a háborúban hősi halált halt katonai egyéneknek a halotti anyakönyvekben megkülönböztetett megjelöléséről. 1915. január 26. Szabó, 2009, 400. p.

13 A magyar kir. igazságügy miniszter 1915. évi 15 146 I.M. sz. rendelete a hősi halált halt egyének megkülönböztetett megjelöléséről 1915. április 20. Uő., 401. p.

14 1924. XIV. tc. elrendelte, hogy május utolsó vasárnapja a „Hősök emlékünnepe” legyen. Az 1938. évi IV. tc. kimondta, hogy „Tűzharcos” minden magyar állampolgár, aki 1914-18 között teljesített arcvonalbeli szolgálata alapján a Károly-csapatkereszt igazolt tulajdonosa. Uő., 401-402. p.

7-ik példány

Hazatért hadifoglyok leszerelő tábora, Csót.

30035 SZ.

Tudomás és nyilvántartásba vétel végezték meg

Hazatért hadifoglyok bemutató lapja és egyszersmind leszerelési igazolványa.

1. Bemutató napja: 1919. 11. 10.
2. Név és rendfokozat: Horváth Ferenc főke
3. Állománytest, melyhez bevonult: 16. Honvért
4. Mely kötelékben esett fogságba? 1918
5. Születési év és hely: 1897 Szécsény
6. Sorozási évfolyam: 1912
7. Illetőségi hely (járás, megye, ország): Szécsény Magyarországon
8. Volt-e sebesülve? 2 sebesülés
9. Mely hadifoglytáborból jött haza? Magyar Verona
10. Használható ruhában érkezett, ruházat kiegészítésére:
11. Hiányos ruhában érkezett, ellátott a következő cikkekkel:
12. Leszerelési illetékben átvett 100 koronát.
13. Előlegnek felvett illetmény utólagjainak terhére:
14. Három napi zsoldot, 12 koronát vett fel:
15. Mikor esett fogságba? 1918 Okt 4
16. A táborba mikor érkezett? 1919 Okt 10
17. A táborból eltávozott: 11 11 11
18. Megjegyzés:

Csót leszerelőtábor, 1919 évi Okt hó 10 n.

Magyarország

bemutató tiszt.

- Megküldendő:
1. Póttestparancsnokságnak.
 2. Kiegészítő (illetve népfőlkelő) parancsnokságnak.
 3. Községi előjáróságnak.
 4. A bemutatott hazatértnak.

Ezen igazolvány tulajdonosa leszerelési illetékeit már kézhez kapta.

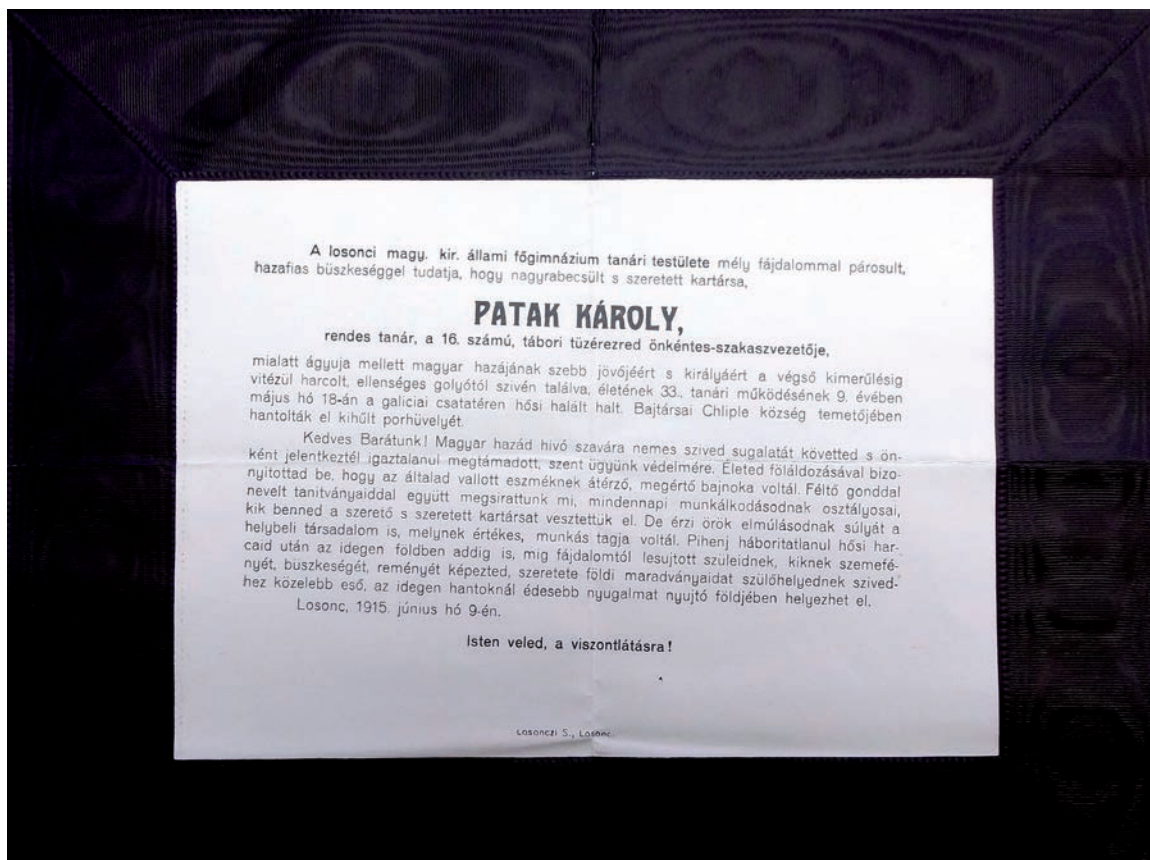
(A hivatásos tisztek és önként továbbszolgáló altiszteknél ezen sort törölni kell.)

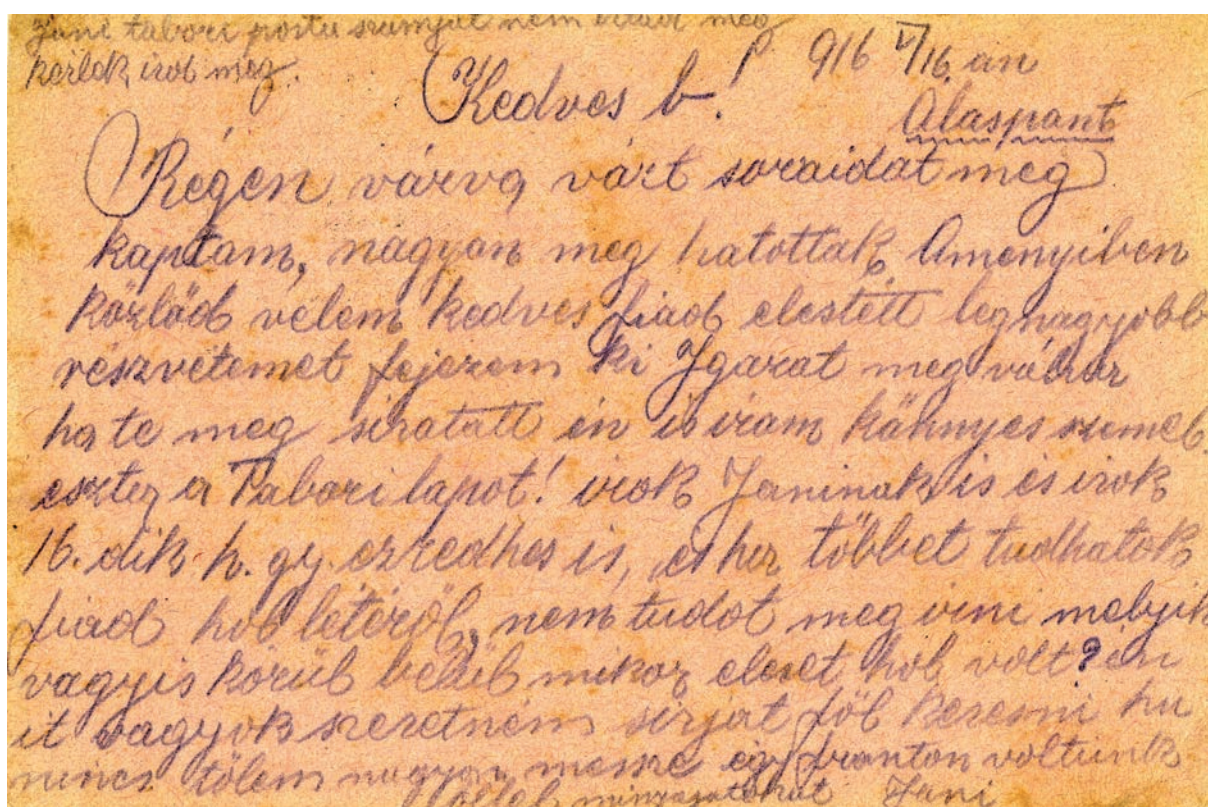
MŰSOR

A haza védelmében hősi halált halt Patak Károly r. tanár emlékére a főgimnáziumban 1916. évi január hó 30-án d. e. $\frac{1}{2}$ 11 órakor rendezendő gyászünnep műsora:

1. «Himnusz», énekli az ifj. dalkör.
2. «Gyászbeszéd», tartja György Lajos, c. igazgató, főgimn. tanár.
3. «Gyászdal», énekli az ifj. dalkör.
4. Raff: «Cavatina», Előadják: Mester Ferenc, V. oszt. tan. hegedűn; zongorán kíséri: Bazovszky Lajos, V. o. tan.
5. Szász K. «A Túri fiu története», Szavalja: Löfkovits Lipót, VII. o. tan.
6. Ifj. Buchner A. «Kárpáti őrszem», énekli az ifj. dalkör.
7. Mozart: «Etudok». Előadják: Mester F. V. o. tan. I. hegedű, Székely R. VII. o. tan. II. hegedű, Radványi O. VII. o. tan. gordonka, Reicher I. VIII. o. tan. brácsa.
8. «Szózat», énekli az ifj. dalkör.

Jelzet: Státny Archív V Banskej Bystrici – Pobočka Lučenec. M. II. Spisy Karol Patak

Forrás: Magántulajdon (Kovácsné Tischler Tímea engedélyével)

2/1916

A kübarii, aranykönyvének elkesztése

Előző h. könyvegynő fel-
olvassa a járóni főnök-
gabrio' kintak stitit / 1915 ft.
penDELLET, melyben utra-
sitja a könyvegynőt, hogy
mindaxolat, u mumen-
tumolat, jelenségek, mel-
melj a koronim al per-
mítetko következményei
váltak s a társadalmi
is gazdasági élet fejlődé-
sere befolyással voltak
foglalja egybe, kitérve
kedve itt u legapró-
lékosabpróslétekre is.
Hogy ez mit, nagy körül-
tekintést igénylő munka,
art, u járóni főnökabrio'
in is elisméri előlévőat-
hozott penDELLETEN, is
épen erre való, pohütes-
tel utasítja u kivéte-
képviselő kettő letit,
hogy a jegynő' szari
munkájáért mel-
szinyas jászajú munká-
Dijak, állapítsom meg.

2458/1915

Hadigondozási igazolvány
hadirokkantak számára (trév. 2. S. A. pont).

1. Hadiként neve: *Lovász István*
2. Lakcíkjelölés: *101. sz. utca*
3. Városa: *Békéscsaba*
4. Pénzügyi állása: *10. sz. utca*
5. Házassági állása: *10. sz. utca*
6. Gyermekének neve, születési ideje, anyjának neve: *10. sz. utca*
7. Utolsó katonai szolgálata: *10. sz. utca*
8. Lezárult katonai állás: *10. sz. utca*
9. Pály. végzettsége: *10. sz. utca*
10. Főisk. végzettsége: *10. sz. utca*
11. A hadiként anyja neve: *10. sz. utca*
12. A hadiként szolgáló helye: *10. sz. utca*
13. Hadikénti anyja nevének helye: *10. sz. utca*

Kelt: *Békéscsaba*

II. Kiszélelés

1. A hadigondozási igazolvány jogosa betegsége, balesete, városa: *1016. febr. 14.*
2. A hadigondozási igazolvány jogosa katonai állása, balesete, városa: *1016. febr. 14.*
3. A hadi (katonai) szolgálata során szerzett sebesülése, katonai állása, balesete, városa: *1016. febr. 14.*
4. A megállapított ellátás megnevezése, mértéke, helye: *1016. febr. 14.*
5. A megállapított ellátás mértéke (IV., III., II., I.): *1016. febr. 14.*
6. A megállapított ellátás (egyetlen) helye: *1016. febr. 14.*
7. A megállapított ellátás (egyetlen) helye: *1016. febr. 14.*

Kelt: *Békéscsaba*

Orvosi-lelet

1. A beteg neve: *Lovász István*
2. Lakcíkjelölés: *101. sz. utca*
3. Városa: *Békéscsaba*
4. Pénzügyi állása: *10. sz. utca*
5. Házassági állása: *10. sz. utca*
6. Gyermekének neve, születési ideje, anyjának neve: *10. sz. utca*
7. Utolsó katonai szolgálata: *10. sz. utca*
8. Lezárult katonai állás: *10. sz. utca*
9. Pály. végzettsége: *10. sz. utca*
10. Főisk. végzettsége: *10. sz. utca*
11. A hadiként anyja neve: *10. sz. utca*
12. A hadiként szolgáló helye: *10. sz. utca*
13. Hadikénti anyja nevének helye: *10. sz. utca*

Kelt: *Békéscsaba*

M. kir. 16. honv. pótzászlóalj Gazdasági hivatala Hagyatéki osztály.

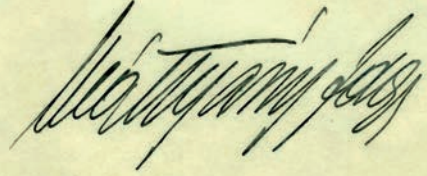
hagy 783.

C.F. 1916.

Tek. Községi Előljáróság

Besztercebánya, 1916, aug. hó 29. Salgótarján

6759/916, sz. átiratára értesítem, hogy Kiszela Sándor elhalálozására vonatkozólag eddig hivatalos értesítés nem jött, ide csupán csak annyi hír ill. értesítés jött, hogy a K.u.K. Brigade San. Anstalt No. 24./Feldpost 50./ nál halálozott el, beteg szállítás alatt, hogy hol és mikor halt meg arról tudomásom nincsen.

HALÁLESET-FELVÉTEL.

I.

Személyi és családi viszonyok.

1. Az elhunytnak családi és utóneve, esetleg a személyazonosság megállapítása végett szükséges közelebbi megjelölése:

Utóneve és családi
névvel együtt
Kierala János

2. Polgári állása vagy foglalkozása:

vezetési munkás.

3. Családi állapota (nőtlen, hajadon, nő, férjes, özvegy vagy elvált):

nőtlen

4. Kora és vallása:

25 éves, r. katol.

5. a) Születésének helye:

b) Utolsó rendes lakhelye (utca és házszám):

c) Illetőségi községe esetleg annak megjegyzése, hogy elhunyt:

d) Mely külföldi államnak volt honosa:

a) Vagyralatt
b) Felső Barján
c) Vagyralatt

6. Az elhalálozás helye, napja és órája:

7. A hátramaradt és esetleg a korábbi (elhalt vagy elvált) házastárs neve, polgári állása vagy foglalkozása és tartózkodásának helye:

8. Az örökhagyó gyermekeinek, az elhunyt gyermekek leszármazóinak, esetleg ha leszármazók nincsenek a törvényes öröklésre hivatott más rokonoknak családi és utóneve, polgári állása, kora és tartózkodásuk helye, az örökhagyóhoz való rokonságnak megjelölése, ha pedig az örökhagyónak több házastársai volt, a gyermek mindkét szülőjének megnevezése, ugyszintén a kiskorúak és gondnokság alá helyezett törvényes képviselőjének megnevezése:

Örökhagyó és az ügy-
ben Kierala miáné
nével János miáné
nével Barján, Felső-
csa 433 házában.

M.kir.16.henvád pótzászlóalj gazdasági hivatal.

783/916 gh.hagy.sz.

Á t v é t e l i e l i s m e r v á n y .

Alábbi jegyzékben feltüntetett Kiszela István birtokában talált tárgyakról, értékekről és 25 Ker.10 fill.azaz Huszonöt korona 10 fill készpénzről, melyek a beszterczebányai m.kir.16.henv. pótzászlóalj gazdasági hivatalának hagyatéki osztályától hiánytalanul átvéttek.

Kelt Salgótarján, 1916 Augusztus hó 19-én.

Kovács István

J e g y z é k

Folyó szám	Drb. szám.	Tárgy megnevezése	Hozzávetőleges érték.		Megjegyzés
			K.	F.	
1	1	Pénztárcza			
2	1	Zsebkés			
3	1	Kanál			
4	1	Zsebfésű			
5	1	Tollazár			
7	1	Netesz			
8	1	Brenz vitéz. érem			
9	-	Készpénz			25 K. 10 f. Huszonöt k.10

A jegyzék hiteléről

Olvashatlan aláírás s.k.

Salgótarján, 1916. aug. 19.

Kiszela Mihályné.

Kovács István
Kovács István
Kovács István
Kovács István

24-1916. évi.

Hoffmann Gyula indikációja hadirottant
vázlata irvoti állás bevezetéséről kiegészítő

3447-1916. évi.

Néghalárvázat.

A községi képviselő-testület, a homoktörsényi községkörnyékben, a községi hivatal létszámának bevezetéséül, egy irvoti állást szerez, mely állás juttatását, 1200 korona fizetés és 200 korona tartózkodási díj, mely összeg a szövetkezeti községek pénztárai által adtalan, arányában lesz mindenkori viselkedés, a fizetés előlege havi, a tartózkodási díj előlege negyedévenként folyósítandó.

Ez irvoti a képviselő-testület által, élet-hossziglan választandó és az 1886. évi. XLV. t. cikk 858-ban előírt elvűt teszi le.

Kimondja a képviselő-testület, hogy erre az irvoti állásra először csak a most folyó háborúban megrottant és az arra illetékes hatóságok által ajánlott, hadirottant, hatóna választható, az ilyen feltételű környékben, részvevő és csak az irvoti állásra választható meg má. erre az állásra, ha a környékben megfelelő hadirottant nem pályázott, ugyanakkor a pályázat: hirdetés, a rottantok gondozása, és elhelyezésre hivatott, hatóságok és hivatalok mindenkori az a környékkel költendő meg, hogy az állásra megfelelő egyént ajánlani szíveskedjenek.

A bemutatott szöveg: jogszabályrendeletet képviselő-testület elfogadva megállapítja.

Indoklás:

A most dúló háborúban választandó hadirottantok, melyek a háború előtt folyósított, kedvezményes, továbbérvényesítési és így az állomány által megújított, esetleg megújított környékben a maga és családja életét fenntartja.

Az állam nem nyújthat, oly mértékű nyug-

díjat, mely megelbűléshez elég lenne s így a társadalomra, a köz- és magánbiztonságra, erkölcsi testületre hárul ama nemzeti kötelesség, hogy a sztrájk hőit csak megelbűlési, sly módon közzelítse, hogy azok ne legyenek hiányok, sly a pirulással nyugtalan közület, a közjór adományok után, hanem saját becsület. munkájuk méltó béreiket felhasználásával közzelíthessék existenciájukat, sly sly könnyebb munkára nyújtsanak alkalmat, melyeket közzelíthessék mellett is becsülettel ellátni képsék.

Éz az eszme lebegett az indítványt fevő szeméi előtt, sly az eszme slyette felje leltencsével sly egyhangú határozattal magáévá, a képviselőtestület, akkor, amikor elhatározta, hogy egy megelbűlési hő részére megelbűlést kíván nyújtani.

Már a bétében, a háború történe e előtt belátta, sly a község képviselőtestület, miután belátta a föltte határogt, sly hogy ebben a szerfátell forrás sly nagy forgalmú jegyzői hivatalban, a rendszerezéssel munkavérő létszám a pestély, slykel a személyekkel az bírói munkára anyagot megfeszítette munkával sem képsék elvégzési azért a föltte határogtó időnként, rugedelyestek, amiket a munka megfeszítette, kinevező munkavérő alkalmazását.

Éz nem volt egészséges állapot, sly az már 1914. évben terbe volt vére, sly újabb állás szerzése, sly azonban a közbejött háború miatt abba maradt sly most inkább hivatalhozott indítványt fevőre sly a képviselő-

testületünk gondolat, hogy hazafias kö-
telességünk tegyünk eleget, és egyúttal
egy népev-érzett, égető szükségletet el-
gigszereb ki. -

Az állást, 1917. január 1-től mondella
ki betöltendőbe a képviselőtestület egy-
részt azért, hogy a szükség munkavő
biztosítva legyen, de másrészt, és főként
azért, hogy egy rőttaut, hős már a háború
tartama alatt megélhetést találjon, s
így a község az előző község legyen, hős
a közbauató segélyére szelhet. Pí-dat,
qui cito dat.

A község viszonyítva má. községéhez
szokásosán kedvező helyzetben van, mert
az itt főtő nagy bányafelepek után főtelt
bányapótló jelentőséu pótló alapost
képezve sa bányaadók főtőt vállala-
tot képviselői nem csak nem tárlöz-va
al, hanem önmmel kezit magukéva a
részt.

Eza véghatározal 15 napu közsémbőre
litéendő, és azután törvényhatósági jóvá-
hagyá. alá terjesztendő, a vonatkozó szerve-
zési pótlószabályrendelettel együtt.

Jelzet: MNL NML V. 414.a. Homokterenye kisközség iratai, 24/1916, 1916. szeptember 6-i jegyzőkönyvi bejegyzés

ad: 6674 1916. szám. -

A nógrádi járás főszolgabírájától.

Körjegyző url -

Fromhsány.

Felhívom, hogy 1916. évi szeptember. hó 8. - napján
fenti. szám alatt Miklós Pál házasok bírósá-
házasok gondozásába vétele tárgyában
kiadott és folyó évi. hó. napján sürgetett rendeletem-
nek most már különbeni bírságolás terhe mellett anomál nap alatt tegyen eleget,
és egyben eddigi mulasztását igazolja.

Rétság, 1916. évi szeptember. hó 26. napján. -

Sául
a. főszolgabíró.

6674/1916.szám.

A nógrádi járás főszolgabirójától.

Jegyző Ur!

Értesítem, hogy Mikszáth Kálmán horpácsi földbirtokos egy r. kath. szülőtlén hadi leány orvát kíván gondozásába venni, a kit hajlamainak megfelelő kiképztetésben óhajtana részesíteni s jövőjének biztosítására munkájának megfelelő pénzbeli ellenértéket megüjtene számára s amellett testi és lelki s vallási kimivelésére befolyást kíván gyakorolni.

Felhívom, hogy amennyiben körzete területén ily arva, ki ezen ellátásra és gondoskodásra igényt tartana, volna, úgy annak nevét szüleinek családi és utónevét, foglalkozását s az arva életviszonyait a születési anyakönyvi kivonata kapcsán hozzám 8 nap alatt jelentse be.

Elváróm jegyző urtól, hogy ezen ember baráti czélt szolgáló ügyet a legnagyobb jó akaráttal kezelje s jelentését nemleges esetben is tegye meg.

Rétság; 1916 szeptember no 8.an.

Rau
főszolgabíró.

Kereskedelemügyi

m.kir.

MINISTER

52.815 szám

VI.D.

*A rokkantügyi hivatal támogatandó - munkaalkalom
tornákkal részéről bejelentendő.*

Valamennyi magyarországi ipartestületnek

K ö r r e n d e l e t

A rokkant katonák utógyógykezelése, mesterséges testrészekkel való ellátása és oktatása már oly mértékben előre haladt, hogy a rokkant katonák a gazdasági életbe a jövőben az eddiginél nagyobb számmal lesznek visszavezethetők. Azonban a rokkant katonák nagyrésze, nevezetesen a vagyontalanok és azok kik saját erejükből megélni nem képesek, a hadsereg kötelékéből csak akkor bocsáthatók el, ha előzetesen részükre megélhetést nyújtó munkaalkalom biztosítottatik.

A m.kir. rokkantügyi hivatal tekintettel a jövőben elhelyezést igénylő rokkant katonák előreláthatóan nagy számára a rokkant katonák munkaközvetítésének, a hivatal által az ország különböző vidékein felállított intézeteibe való decentralizálását határozta el. A decentralizálás folytán a hadsereg kötelékéből még el nem bocsátott rokkant katonák munkaközvetítését a Rokkantügyi hivatal irányítása és felügyelete mellett a következő intézetek fogják ellátni.

a./ A m.kir. Rokkantügyi hivatal budapesti dunabalparti rokkant iskolája.

b./ A m.kir. Rokkantügyi hivatal budapesti császárfür-

dői intézete.

c. A m.kir. Rokkantügyi hivatal Timót-utczai utókezelő
gyógyintézete /Socialis iroda /

d./ A m.kir. Rokkantügyi hivatal pozsonyi intézete.

e./ A m.kir. Rokkantügyi hivatal kassai intézete.

f./ A m.kir. Rokkantügyi hivatal kolozsvári intézete.

g./ A m.kir. Rokkantügyi hivatal sátoraljaujhelyi in-
tézete.

h./ A m.kir. Rokkantügyi hivatal besztercebányai kü-
lönleges kórháza.

i./ A m.kir. Rokkantügyi hivatal rózsahegyi különleges
kórháza.

j./ A m.kir. Rokkantügyi hivatal debreczeni ipari irá-
nyu rokkant iskolája.

k./ A m.kir. Rokkantügyi hivatal kalocsei rokkant
iskolája.

l./ A m.kir. Rokkantügyi hivatal temesvári intézete
/: Az intézet tervezés alatt áll a munkaközvetítő csak később
állittatik fel. :/

m./ A m.kir. Rokkantügyi hivatal szegedi rokkant isko-
lája kapcsolatosan Szeged szabad királyi város munkaközvetítő
bizottságával.

n./ A m.kir. Rokkantügyi hivatal aradi rokkant iskolá-
ja /: Az intézet tervezés alatt áll a munkaközvetítő csak később
állittatik fel. /

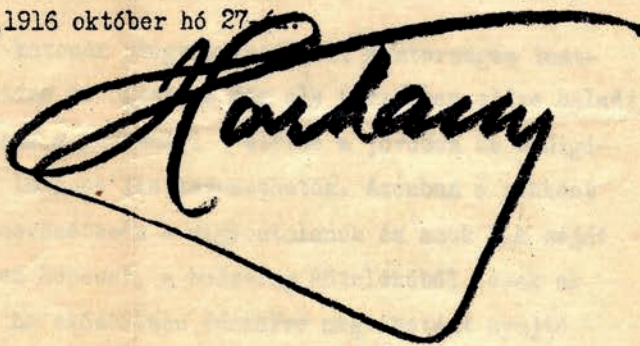
A hadsereg kötelékéből már elbocsátott s otthonjukban
tartzkodó rokkant katonák munkaközvetítésért / Az országos
gondozó szervezet megalakulásáig és annak az egész ország terü-
letén való életbeléptetéséig/ a m.kir. Rokkantügyi hivatal közpon-
ti munkaközvetítőjéhez vagy a hivatal intézeteiben felállított
munkaközvetítőkhöz fordulhatnak.

A rokkant katonák munkaközvetítése azonban csak azon
esetben lesz eredményes ha abban az arra hivatott összes gazdasá-

gi tényezők és szervek minden lehető módon közreműködnek
felhivom ennek folytán Czimet, hogy a m.kir. Rokkantügyi hivatal
felkérem
által felállított és a jövőben felállítandó munkaközvetítőket
a lehetőséghez képest támogassák és megkereséseiket a rokkantak
érdekében soronkívül intézzék el s a rokkantak számára kínálko-
zó munkaalkalmakat hozzák rendszeresen tudomásukra.

Végül felhivom Czimet, hogy az érdekeltek figyelmét
felkérem
hivják fel arra, hogy a munkaközvetítés eredményessé tétele ér-
dekében kívánatos, hogy a rokkant katonákat alkalmazni kívánó
munkaadók a m.kir. Rokkantügyi hivatal munkaközvetítőiben a
munkát kereső rokkant katonákkal a személyes érintkezést keres-
sék.

Budapest, 1916 október hó 27. nap.

A large, stylized handwritten signature in black ink, enclosed within a hand-drawn rectangular border. The signature appears to be 'Karacsony'.

..... megye.

..... község.

..... járás.

Özvegyek összeírási lapja.

1. Az özvegy neve és mi a leánykori neve?	
2. Az özvegy anyjának a leánykori neve?	
3. Az özvegy születési helye és éve? megye község év
4. Az özvegy illetőségi helye? megye község
5. Az özvegy lakása? község utca házszám emelet ajtó
6. M kor halt meg az özvegy férje?	
7. Az özvegy elhalt férjének mi volt a foglalkozása és mennyi volt a heti, havi vagy évi keresete?	Foglalkozása: Keresete: heti } korona havi } évi }
8. Az özvegygyel egy háztartásban lakó 18 éven aluli gyermekeinek neve és azok életkora?	1. életkora 2. életkora 3. életkora 4. életkora 5. életkora
9. Az özvegygyel nem egy háztartásban lakó gyermekeinek neve és azok életkora, hol tartózkodnak ezek a gyermekek?	1. életkora 2. életkora 3. életkora 4. életkora 5. életkora
10. Az özvegynek mi a jelenlegi foglalkozása?	
11. Az özvegynek mennyi a mostani heti, havi vagy évi jövedelme az esetleges özvegyi járadékon kívül?	Jövedelme: heti } korona havi } évi }
12. Kap-e az özvegy járadékot vagy nyugdíjat valamely munkásbiztosító pénztártól, biztosító intézettől, vagy a katonaságtól, ha igen, mennyit évenként, vagy havonként?	Járadékot, illetve nyugdíjat kap a tól, havonta } koronát évente }
13. Kap-e gyermekei után, hány gyermek után és egyenkint mennyi járadékot vagy illetményt valamely munkásbiztosító pénztártól, biztosító intézettől vagy a katonaságtól?	Kap gyermek után, mindegyik után koronát tól
Csak hadiözvegyről töltendő ki.	14. Ha férje, mint katona halt meg, a harc-téren vagy egyéb katonai szolgálat köz-ben halt-e meg, hol, mikor és férje mely csapattest kötelékébe tartozott?
	15. Hadiözvegyi nyugdíját megkapja-e, ha nem, mióta nem?
	16. A fizetési meghagyás, illetve csekk szelvényeinek száma?
17. Mivel tudja az özvegy fenti adatait igazolni?	

..... 1919. évi hó n.

Tagja-e valamely szakszervezetnek?
Ha igen, melyiknek és mióta?

Budapesten a házbizalmi egyén, vidéken az intéző bizottság megbízott tagja, kórházakban és utókezelő intézetekben a gondnok aláírása.

..... megye.

..... község.

..... járás.

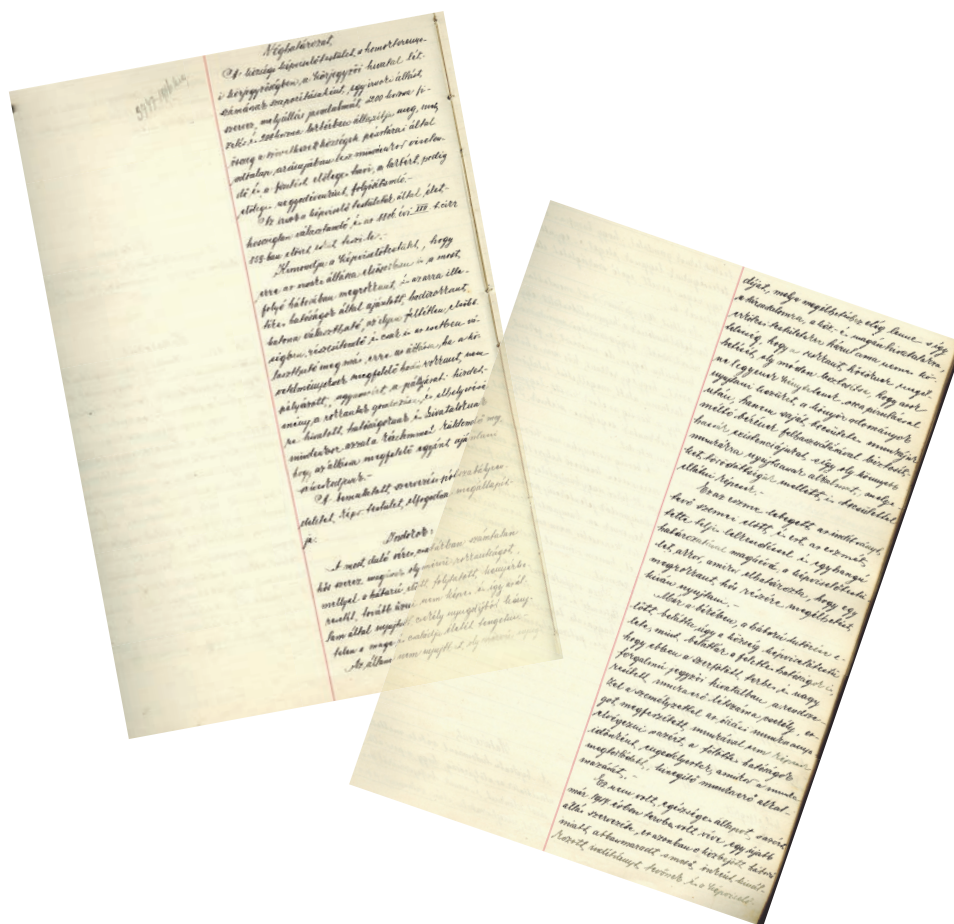
Rokkantak összeirási lapja.

1. A rokkant neve? (esetleg mi volt az előbbi neve)	
2. A rokkant anyjának leánykori neve?	
3. A rokkant születési helye (megye, község) és éve? megye..... község év
4. A rokkant illetőségi helye? megye..... község
5. A rokkant lakása? község..... utca házszám..... emelet..... ajtó
6. A rokkantnak mi volt a foglalkozása mielőtt rokkant lett?	
7. A rokkant tudja-e folytatni a régit, vagy mi a mostani foglalkozása?	
8. A rokkant betegségének vagy testi fogyatékoságának neve?	
9. A rokkant fekvő vagy járó beteg-e?	
10. A rokkant családi állapota (nőtlen, nős, elvált, özvegy), ha nős, a feleségével közös háztartásban él-e?	
11. A rokkant 18 éven aluli gyermekeinek neve és azok életkora?	1., életkora..... 2., életkora..... 3., életkora..... 4., életkora..... 5., életkora.....
12. Hol lett rokkantta (polgári foglalkozásánál, vagy katonai szolgálat közben) és mikor?	
13. Kap-e mint rokkant járadékot vagy nyugdíjat valamely munkásbiztosító pénztártól, biztosító intézettől, vagy a katonaságtól és havonta vagy évente mennyit?	(Megnevezendő az intézet)tól kap..... K-t havonta,..... K-t évente
14. Van-e a 13. pontban említett járadékán vagy nyugdíján kívül jövedelme, ha igen, mennyi az hetenként, havonként vagy évenként és azt kitől kapja? (a természetbeni járandóságok pénzértékben irandók be)	
15. Ha eltartja valaki a rokkantat, az eltartó neve, foglalkozása és jövedelme.	
Csak hadirokkantokról töltendő ki	16. A harctéren vagy egyéb katonai szolgálat közben betegedett-e vagy sebesült-e meg, hol, mikor és mely csapatost kötelekében?
	17. Mikor volt utoljára felülvizsgálaton, nyugdíjilletékét megkapja-e, ha nem mióta nem?
	18. A fizetési meghagyás, illetve a csekszelvénynek mi a száma?
19. Mivel tudja a rokkant fenti adatait igazolni?	

..... 1919. évi..... hó..... n.

Tagja-e valamely szakszervezetnek?
Ha igen, melyiknek és mióta?

Budapesten a házbizalmi egyén, vidéken az intéző-bizottság megbízott tagja, kórházakban és utókezelő intézetekben a gondnok aláírása.

Jegyzőkönyv

Felvétellett Salgótarján nagyközség képviselőtestületének 1916. évi április hó 11-én d. u. 3 órakor tartott rendes közgyűlésében.

Katonai sírok jó karban tartása.

Főjegyző előterjeszti a főszolgabíró úr 95 bz. sz. rendeletét a mely szerint a katonai parancsnokság arra kéri a közönséget, hogy a katonai sírok létesítését fentartását és feldiszítését vállalja el a polgári lakosság, és a katonai sírok telkei engedtesék át örökidőkre a katonai kincstárnak.

Véghatározat

A község képviselőtestülete kimondja, hogy a katonai sírok fentartását és feldiszítését a község közönsége egyszer s mindenkorra magára vállalja, ugyanis a cs. és kir. 30. gy. ezred egy helyre temette az elhunyt katonákat, a sírokat fakeszttel megjelölte és a sír helyeket körül kerítette, ennek tehát csupán a fentartásáról kell gondoskodni, azonban a mult év folyamán itt állomásozó cs. és kir. 65. gy. ezr. elhunyt katonái a temetőben szétszórva lettek eltemetve megjelölés nélkül a temetőőr által vezetett nyilvántartásból kiléttük meg sem állapítható, ennélfogva a képviselőtestület elrendeli, hogy minden egyes elhunyt katona neve vastáblán tartós betűkkel jelöltessenek meg, a sír helyei a község költségén hozassanak rendbe, és mindenszentek napját a kegyelet jeléül kivilágíttassanak, ezen teendőkkal a község előljárósága bizatik meg.

A sírok telkei át nem engedhetők, mert annak itt semmi célja nincsen, de a temetkezés szétszórta miatt sem teljesíthető.

Ezen véghatározatról a jár. főszolgabíró úr útján a kassai katonai parancsnokság értesítettetni rendeltetik.

Jelzet: MNL NML V. 171. a Salgótarján nagyközség Képviselő-testületének iratai, 154/1916, 1916. április 11-i jegyzőkönyvi bejegyzés

Hadiárva Pártfogók Névjegyzéke
a cserhátsurányi körből.

Cserhátsurány.

Negró Adolf.....az árvaszékhez már bejelentett pártfogó
özv.Jánossy Rezsőné...ujjonnan javaslatba hozott
Lövész Nándorné..... " "
Hajdu Róza..... " "
Klein Mór..... " "

Dr. Ábrahám László Herencsény.

Borcsiczky Elemér.....az árvaszékhez már bejelentett pártfogó
Kissner Zsigmond..... " "
Nagy Lajos.....ujjonnan javaslatba hozott
Schoenberg Fülöp..... " "
Szabó Sándor..... " "
Nedeczky László..... " "
Merk István.....Cserh " "

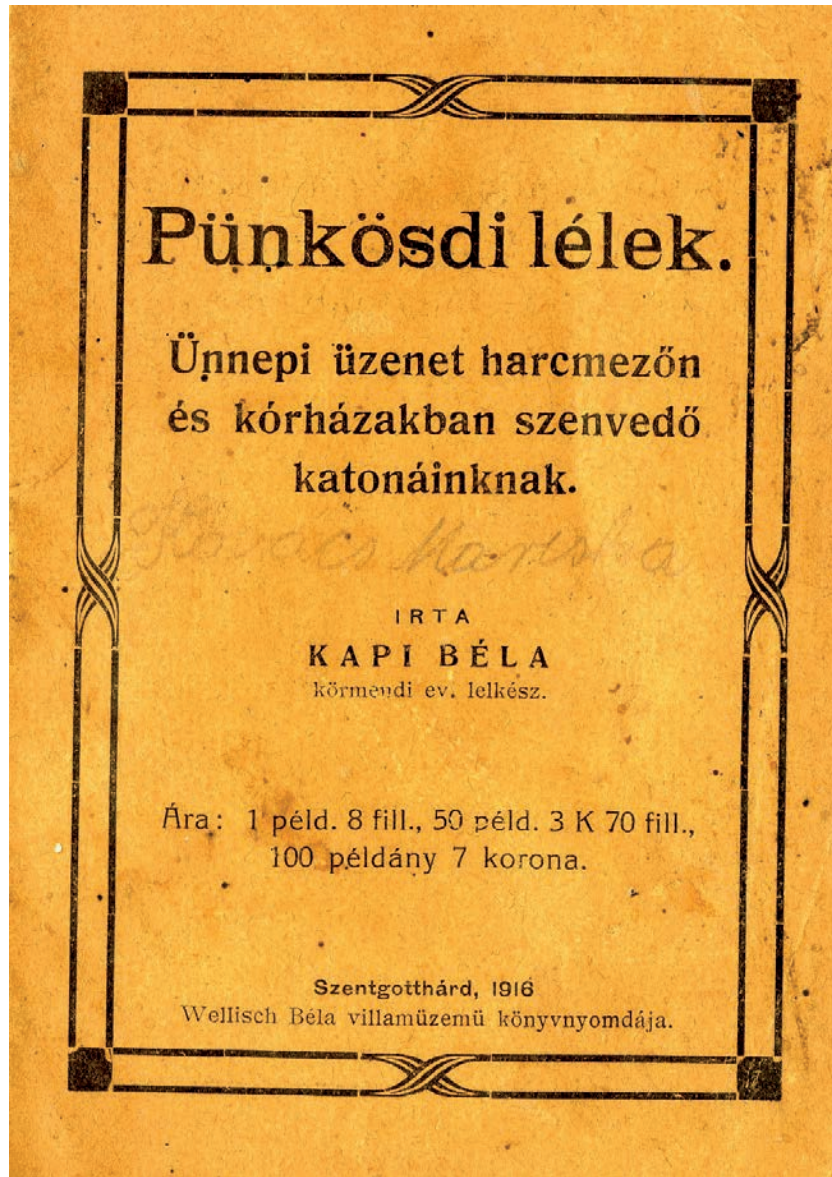
Cserháthaláp.

Ifj.Kohn Samu.....az árvaszékhez már bejelentett pártfogó
Szép Antal.....ujjonnan javaslatba hozott
Id.Kohn Samu..... " "

Kelt Cserhátsurányban 1917.május hó 13-án.

Ábrahám László
körjegyző.

Nógrádvármegye alispáni hivatalának Balassagyarmat 1917. évi március hó 15-én.
Hivatalos tisztelettel megkeresem, sziveskedjék a közönséggel alkalmas módon tudatni, hogy a katonatemetőben nyugó hős fiaik részére ne állítsanak ők maguk keresztet, vagy egyéb emléket, mert ezzel a hősök temetőjének művészi, és jellemző vonását rontják, - s főképp ártanak azon eszmének, hogy a hazáért elesettek közös nyughelyén egyenlőség uralkodjék. Aki mégis mindenáron külön akarja hősi hozzátartozójának emlékét megörökíteni, az hantoltassa ki, és szállíttassa haza az illető tetemét, és otthon tetszés szerint megteheti azt. A katona temetőben viszont teljes egyenlőség kívánatos.

A balassagyarmati járás főszolgabírájától.

2407/1917. szám.

További eljárás végett másolatban közlöm.

Balassagyarmat, 1917. március hó 30-án

főszolgabíró

Jelzet: MNL NML V. 207. b. Cserhátsurányi körjegyzőség iratai, 2407/1917

Másolat. Magyar királyi Rokkantügyi hivatal. Budapest. Országház VII kapu. 100/el. 1917 sz. Nagyságos Nagy Mihály alispán urnak. A jelenlegi dúló világháboru pusztításai nyomán fakadó sebeket az állam és társadalom vállvetett és áldozatkész együttműködése egyaránt igyekszik gyógyítani, ez a segítő tevékenység azonban bármily messzire terjedjen is, még mindég nem elegendő ahhoz, hogy helyrehozza mindazokat az anyagi veszteségeket, melyek egyes családokra a családfenntartó férj és apa elhalálozásával vagy keresetkéességének csökkenésével, illetve elvesztésével háramlanak. Ezen anyagú veszteségekkel szemben hatékonyabb védelmet nyújtó eszközöknek egyike a személybiztosítás azon válfaja, melynek segítségével a katonai szolgálat teljesítése céljából bevonult egyén a háboruban való elhalálozása esetén hátramaradottjainak bizonyos tőkét biztosíthat, mert ez a tőke alkalmas eszközzel szolgálhat ahhoz, hogy a család a kereső erő elhunytával netán bekövetkező anyagi gondokat leküzdhesse kötelezettségeinek eleget tehessen, esetleg meglevő és megélhetési forrasul szolgáló vagyonát továbbra is gyümölcsözően kezelhesse, vagy új existenciát termethessen; A házból visszatért katoná polgári keresetkéességének csökkenése vagy teljes elvesztése esetén pedig a személybiztosításnak azon második válfaja jöhet figyelembe, melylyel a bevonult egyén részére rokkantsága esetén bizonyos tőke válik esedékessé. A rokkantnak tehát ezen esedékes tőke szolgálna könnyebb megélhetésére, esetleg pedig a rokkantsági fokának megfelelő újabb kereseti lehetőség megalapozására. Az Augusztá Gyorssegély alap, amely hadi jótékonyági intézmény és a háboru alatti sokoldalu áldasos tevékenységet fejtett ki, többek között feladatául tekinti azt is, hogy ily kifejezetten hadi jellegü személybiztosításoknak a nép széles rétegeiben való terjesztése érdekében közreműködjék, és ezen célból az Augusztá Általános Biztosító intézet részvénytársasággal megállapodásra lépett. Ennek folytán nevezett alap azzal a kérelemmel fordult a m.kir. rokkantügyi hivatalhoz, hogy ide vonatkozó működését e hivatal megfelelő támogatásban részesítse. Egyben bejelentette ant is, hogy lehetővé tette, miszerint az a tiszt, illetve legénységi állományba tartozó egyén is köthessen ily biztosítást aki már az arcvonalon az ellenség előtt teljesít szolgálatot, s hogy a házbavonult családja, illetve családjának valamely tagja vagy valamely jötevője ugyanazon biztosításokat itthon is megköthesse, ezért a biztosítás megkötésének formáságai is a lehető legegyszerűb-

bek. Az Augusztai Alapnak imént ismertetett és nemzetgazdasági és
 szociális szempontból egyaránt fontos tevékenységét méltányolva, fel-
 kérem alispán urat, hogy az említett alapnak a halálesetre és a rok-
 kantság esetére szóló hadibiztosítások propagálása iránti működését
 ajánlja az alárendelt hatóságok és hivatalok jóindulatu figyelmében
 és hasson oda, hogy amennyiben a nagyközönség köréből egyes érdeklődők
 ez irányban tanácsért vagy felvilágosításért hozzájuk fordul-
 nának, ugy ezt készséggel adják meg. Végül közlöm még Alispán urral,
 hogy az Augusztai Gyorssegély alap /Budapest VI Vilmos császár ut 78/
 az érdeklődőknek közvetlenül is meg ad minden szükséges felvilágosi-
 tást. Fogadja Alispán Ur kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.
 Budapest, 1918. évi február hó 5-én Tisza sk. m.kir. minister elnök
 mint a m.kir. rokkantügyi hivatal elnöke.-

A balassagyarmati járás főszolgabirójától.

2534/1917 szám.

Közönséggel beható ismertetés végett kiadom.
 Balassagyarmat, 1917, április hó 6-án

M. M.
 főszolgabíró

Cserhátsurányi körjegyzőség			
Bejuttott	2534	Előszám	
1917. év	aa		M. N. N. N.:
10. hó	198	Utószám:	
28. n.	SZÁM		

Adományok 1918. január
asszony

LEVELEZŐLAP HADIFOGLYOK RÉSZÉRE
SERVICE DES PRISONNIERS DE GUERRE

Portements — Franc de port

917 MAJ 31 N 12

neve: *Urban István*
Nom: *Urban István*
lakása: *Fülek*
Domicile: *Fülek*
Feladó: *Urban István*
Expéditeur: *Urban István*

Név: *Kriegs Urban Stefan*
Nom: *Kriegs Urban Stefan*
Katonai rang: *Lamarska Gubernia*
Ezred, század: *U. R. Sch. Doroga Stanzia*
Grademilitaire: *U. R. Sch. Doroga Stanzia*
Reg., Comp.: *U. R. Sch. Doroga Stanzia*

No. száma: *Russia Dimujas Patalinka*
Prisonnier de guerre: *Russia Dimujas Patalinka*

RUSSIE. Gouv. *Guber Leftschinkov*
Mесто на русский адрес военнопленного: *Има*

Ára 4 fill. Utánnomás tilos — Droit de reproduction reserve. — "Patria" r.-t. Budapest

Kiadja: Hadifoglyokat Gyámoltató és Tudósító Hivatal, Budapest, IX., Üllői-út 1.
Édité par la Croix Rouge Hongroise, Bureau de Secours et Renseignements pour prisonniers de guerre.

Kelt Fülek V hó 29 én

*Hedves férjem tisztelék és számtalanszor csókolak
ided apád és Hedves gyermekeid János és Maxom és a
kis anuska kívánunk jó egészséget mink is hála
a jó Istennek egész vigerek vagyunk a leveledet
meg kaptuk és mit oly agódozva vártuk a kit II hó 23 én
és III hó 8 én irtal de már kélemez hórajja nem kaptam
egyetsem meg egyszer tisztelünk és csókolunk minyjájan
adig is ölel és csokol feleséged és gyermekeid a viszont
látásig Isten veled*

Urban Istváné

Jelzet: MNL NML XIII. 31. d. Urbán István (Stefan Urban) és családja (Fülek) iratai, 1917. május 29.

379 jkv. Alispáni előterjesztés az 1914 évi szeptember 1-én Kulikov melletti ütközetben eltűnt Miskolczy Simon János vármegyei főlevéltárnok neje illetve gyermekei részére folyósítandó ideiglenes ellátás megállapítása tárgyában.

Véghatározat:

Nógrádvármegye törvényhatósági bizottsága a nyugdíjintéző választmány javaslatának elfogadása mellett 1914 évi szeptember hó 1-én a Kulikov melletti ütközetben eltűnt Miskolczy Simon János vármegyei főlevéltárnok feleségét és gyermekeit megillető polgári ellátások megállapítása tekintetében a következőkben határozott:

A m. kir. besztercebányai 16-ik gyalogezred pótzászlóalj parancsnokságának 1915 évi december 9-én kelt hivatalos értesítése szerint Miskolczi Simon János vármegyei főlevéltárnok a m. kir. 16. népfelkelő gyalogezred hadnagya a 1914 évi szeptember hó 1-én a Kulikov melletti ütközetben eltűnt. Azóta nevezett közel négy év alatt életjelt magáról egyáltalán nem adott, sőt a Przemysli cs. ls kir. kerületi bíróság 1639/kt. 1916 szám alatt 1916 évi július 5-én a füleki, helyesen a salgótarjáni kir. járásbíróságot mint hagyatéki bíróságot a további hivatalos hagyatéki eljárás megindítása végett azzal kereste meg, hogy Miskolczi Simon János népfelkelő hadnagy a hazáért hősi halált halt.

Ezen hivatalos értesítés alapján a balassagyarmati kir. járásbíróság, mint hagyatéki bíróság 2772/917 szám alatt a hagyatéki eljárást megindította, Balassagyarmat nagyközség előljárósága 1916 évi december 28-án a haláleset felvételi ívet kiállította, s a hagyatéki vagyon az örökösök javára fenti szám alatt jogerős bírói hagyaték átadó végzéssel át is adott, illetve beszavataltatott 6000 korona életbiztosítási összeget is az örökösök felvettek.

Ily körülmények a m. kir. pénzügyminister urnak 150/914 P.M. szamu mozgósítás folytán tényleges katonai szolgálatra bevonult s a katonai szolgálat tartama alatt vagy annak következtében elhalt /eltűnt/ polgári közhivatali alkalmazottak családját megillető polgári és katonai ellátásoknak megállapítása és folyósítása tárgyában kiadott körrendelete 5 és 6 pontjai valamint a belügyministernek 40061/III. c. 1915 e tárgyban kiadott körrendelete értelmében továbbá az 1912 évi LV. tcz. 74§-ának intézkedését véve figyelembe a törvényhatósági bizottság Miskolczi Simon János vármegyei főlevéltárnok feleségét és gyermekeit megillető polgári ellátások mérvének megállapítását indokoltnak tartja. Az ideiglenes özvegyi nyugdíjat valamint nevelési járulékokat a következőkben állapította meg.

Tekintettel arra, hogy Miskolczi Simon János 1906 évi június 4-én lépett Borsodvármegye szolgálatába, mint alleveáltárnok s mert nevezett főiskolai végbizonyítványát 1912 évi június havában szerezte meg, a nyugdíjintézettről szóló szabályrendelet 18§-ának 1 és 2 pontjai, továbbá a 64 § - végül az eltűntekre vonatkozólag a 21§ 4 bekezdése értelmében a nyugellátmány szempontjából beszámítható szolgálati idő 10 évet tesz ki, miután pedig nevezettnek legutóbb élvezett törzsfizetése 3600 korona volt, a szabályrendelet 28 és 38 § - ait véve figyelembe, az ideiglenes özvegyi nyugdíj 3600 kor 40 %-ának felében, vagyis évi 720 korona azaz Hétszázhusz kor. állapítatik meg.

Tekintettel arra, hogy eltűnt vármegyei főlevéltárnok nejével a jelenleg érvényben levő nyugdíjintézettről szóló szabályrendelet életbe lépte előtt kelt egybe, ezen szabályrendelt 38 §-ának 3. bekezdése és a 28. §.III pontja értelmében évi 200 kor. azaz Kettőszáz korona ideiglenes lakbér nyugdíj állapítatik meg Miskolczi Simon Jánosné részére.

Végül a szabályrendelet 45 és 46 § -ainak intézkedései értelmében az 1910 évi április 28-án született Palma Sarolta nevű leánygyermeké után 1934 április 28-ig évi 142 kor. azaz Egyszáznegyvenkettő kor. – 1911 évi október 15-én született Edith Augusztá nevű leánygyermeké után 1935 évi október 15-ig szintén évi 142 kor. azaz Egyszáznegyvenkettő kor ideiglenes nevelési járulék állapítatik meg.

Az ideiglenes özvegyi nyugdíj, lakbér nyugdíj s nevelési járulékok folyósításának kezdő időpontját a törvényhatósági bizottság 1918 évi július hó1-ében állapítja meg az ideiglenes nyugellátmányok havi előleges részletekben fizetendő ki a lakbér nyugdíj pedig előzetes negyedévi részletekben. Az időközben felvett fizetések közötti különbözeti összeg visszatérítés iránti intézkedés megtételét szükségesnek nem tartja, s a közigazgatási bizottság 3053/916 K szamu ítélete értelmében.

Miről a vármegye alispánja további intézkedések megtétele végett értesítettik, Miskolczi Simon Jánosnéval pedig azzal közöltetik, hogy ezen véghatározat ellen az 1896 évi XXVI. Tcz 45 §-a értelmében a közig. bírósághoz intézett panasznak van helye, ami ezen véghatározatnak a kikézésétől számított 15 napon belül a vármegye alispánjánál adható be.

K. u. k. Mil. Polizei Abt.
RAYON LOSONCZ.

A.

Községi Elöljáróságunk,
Losonc, 1918. jan. 27. Salgótarján.

Megkeresem, hogy a
losoncai cs. és kir. katonai állomás-
parancsnokság 63/2. 1918. sz. parau-
csa folytán a mai és holnap na-
pon Salgótarjánban katonaszöke-
vények kézrekerítése érdekében
megtartandó sakkinnal a kihül-
döt készséget eljárásában
látni segíteni kérem.

H. Losonc

Katalinka III. 22. 1917.
 Письменная корреспонденция принимается только на русском, французском
 и немецком языках.

Im Anhang befindet sich ein Brief, der
 ich dir sehr oft und herzlich sende. Hoffe
 du wirst mich sehr bald wieder sehen und
 mich immer lieb haben. Liebe dir sehr oft
 geschrieben aber ich habe mich nicht
 Entsprechend verhalten, bitte um ein
 in der nächsten Briefe mir.
 Ich hoffe mich bald wieder schreiben
 können und hoffe auf ein glückliches
 Wiedersehen. Dein Mann Stefan Urban
 Katalinka, uralska železnica doroga, stаница
 Dimigovo, selo Katalinka, Kovo-uzemskaja
 uprada, samarskaja Gubernija i Rossija.

Jelzet: MNL NML XIII. 31. d. Urbán István (Stefan Urban) és családja (Füleki) iratai, 1917. július 22.

Hazatérő foglyaink magatartása. Bizalmas. Kassa 1919 évi március hó 4-én.

Kétségtelen, hogy Oroszországban a hadifoglyok felette kártékony befolyásnak vannak kitéve, amely a hadifoglyok jelentékeny részénél a fegyelmet és a lojális gondolkozás módot súlyosan aláásta. A nagy anyagi nélkülözés és a forradalmi eszmék hatása az ezekkel járó veszélyeket utóbbi időben még növelte. Állambiztonsági szempontokból minden eszközzel meg kell akadályozni azt, hogy a felforgató eszméktől befolyásolt egyének a lakosságot ugyyszólván politikailag megfertőzzék. Tisztelettel megkeresem tehát, hogy a hadifoglyok fogságból hazatérő katonáink által eszközözendő esetleges propagáló tevékenységre szüntelenül figyelemre lenni méltóztassék. A fogságból hazatért számos katonáinknak sikerült lakhelyét elérni annélkül, hogy az előirt egészségügyi s egyéb eljárásoknak alá vetették volna magukat, s ezek a fennálló szabályok ellenére valószínűleg hosszabb időn át bujkálni fognak külön ellenőrzés nélkül. Az ilyen egyénekre nyomatékosan hívom fel szives figyelmét. Feltehető továbbá, hogy az ellenséges hirszerző szolgálat nem fogja elmulasztani az alkalmat, hogy a központi hatalmak területére ügynökeit becsempéssze ama feladattal, hogy itt antimilitarisztikus, állam ellenes, vagy forradalmi tevékenységet fejtsenek ki, esetleg közvetlenül kémkedjenek. Ezekből különös figyelmet kellene fordítani a felbukkanó gyanus egyénekre. Adott esetben kérem, hogy a legközelebbi katonai helyet értesíteni sziveskedjék.

Megküldetik a katonai Parancsnokság területén székelő összes alispánoknak. Hartvich sk. flm.

A nógrádi járás főszolgabírájától

1307/1918 szám

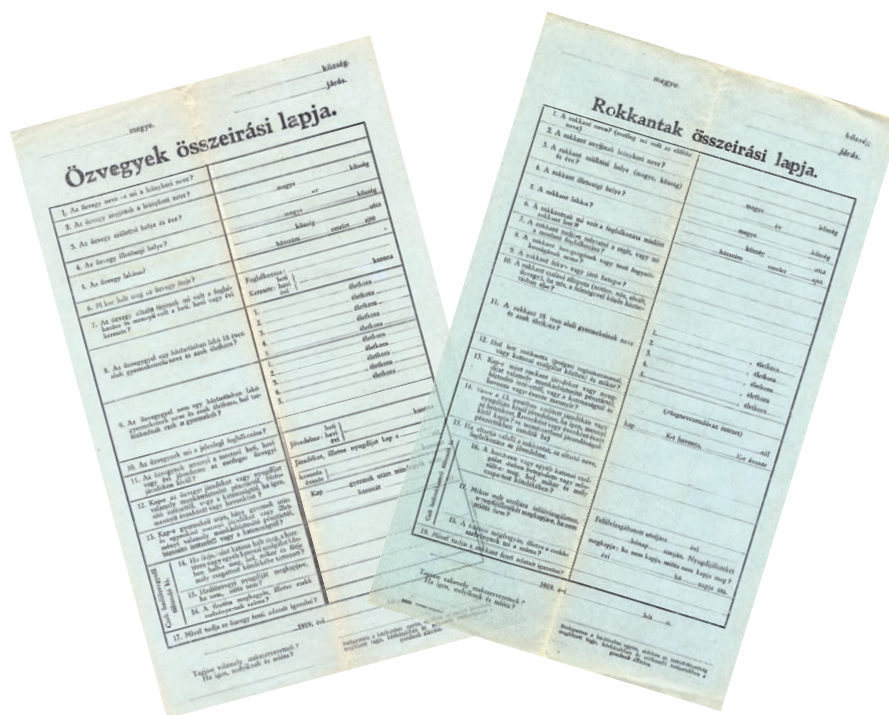
Jegyző Ur!

Közlöm azon utasítással, hogy a hadifogságból hazatérő katonáinkat állandóan figyelemmel kísérje és mihelyt rendellenes magatartást észlelne, úgy arról hozzám azonnal jelentést tegyen.

Rétságon 1918 évi március hó 15-én

főszolgabíró

Jelzet: MNL NML V. 310. b. A Diósjenői körjegyzőség iratai, 1307/1918

100. f. sz.

Nógrádvármegye hivatalos lapjának melléklete

a 43—1918. számhoz.

Ezen melléklet a 125000—1902. sz. B. M. szabályrendelet 156. és 158. §-ai értelmében beiktatandó s olyan elbírás alá esik, mint az iktatás alá eső egyéb beadványok.

14384—1918. sz. Nógrádvármegye alispánjától.

Tárgy: Belügyminiszter 136162—1918. számú leirata az elhagyottá nyilvánított gyermekek gondozásba vétele ügyében.

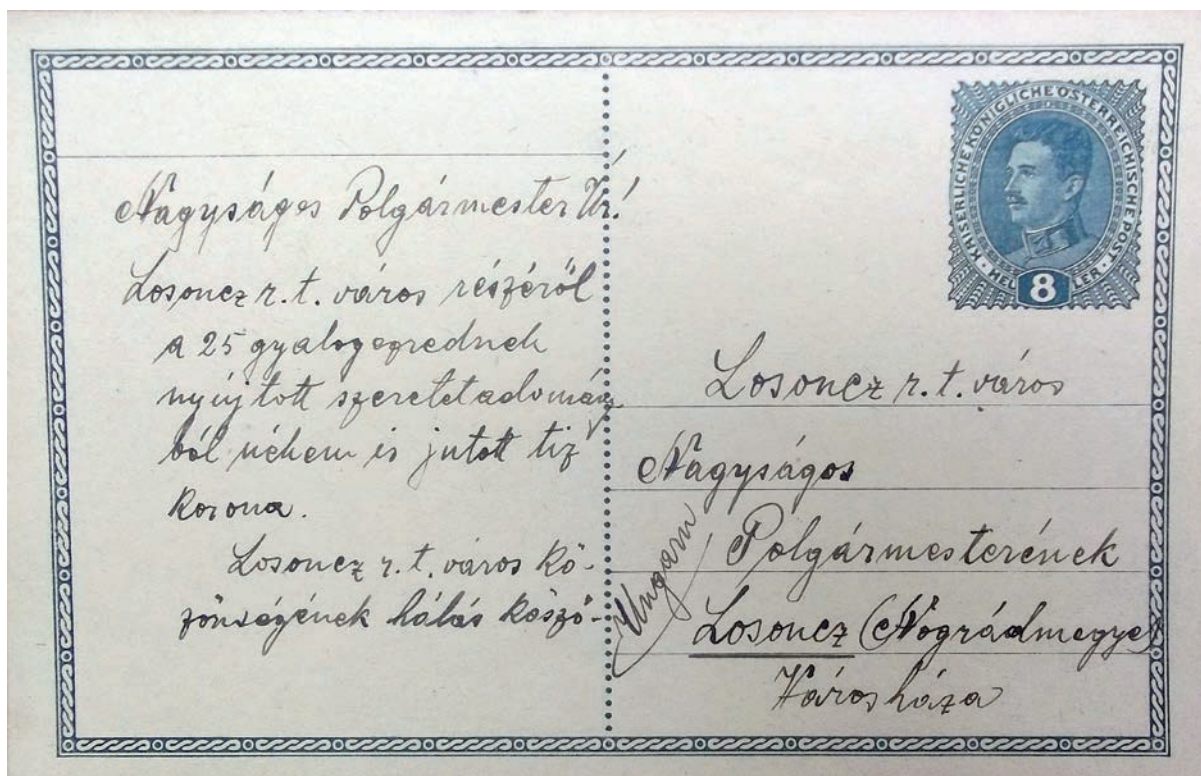
A m. kir. belügyminiszter urnak 136162—1918. számú leirata folytán a járvány terjedésének lehető korlátozása céljából felhívom a községek előljáróit, hogy a gyermekvédelmi szabály 9-ik §-a értelmében az elhanyagoltnak mutatkozó gyermeket a község

vegye gondozásba, ezeknek jogerősen elhagyottá nyilvánítása után a menhely pénztára a felmerült költségeket megtéríteni fogja.

A m. kir. belügyminiszter ur az állami gyermek menhelyeket fenti leiratával akként utasította, hogy további intézkedéséig csak elkerülhetetlen szükség esetén vegyenek fel gyermekeket a menhely kötelékébe.

Balassagyarmat, 1918. évi október 21-én.

Nagy, alispán.

netemet nyilvánítom nemcsak adományokért
 és a házi szerezdeletről való megemlékezésért
 Mély tisztelettel
 Kécskeski János
 Hétfő Dirufellerubcu 1918 február 22-én.

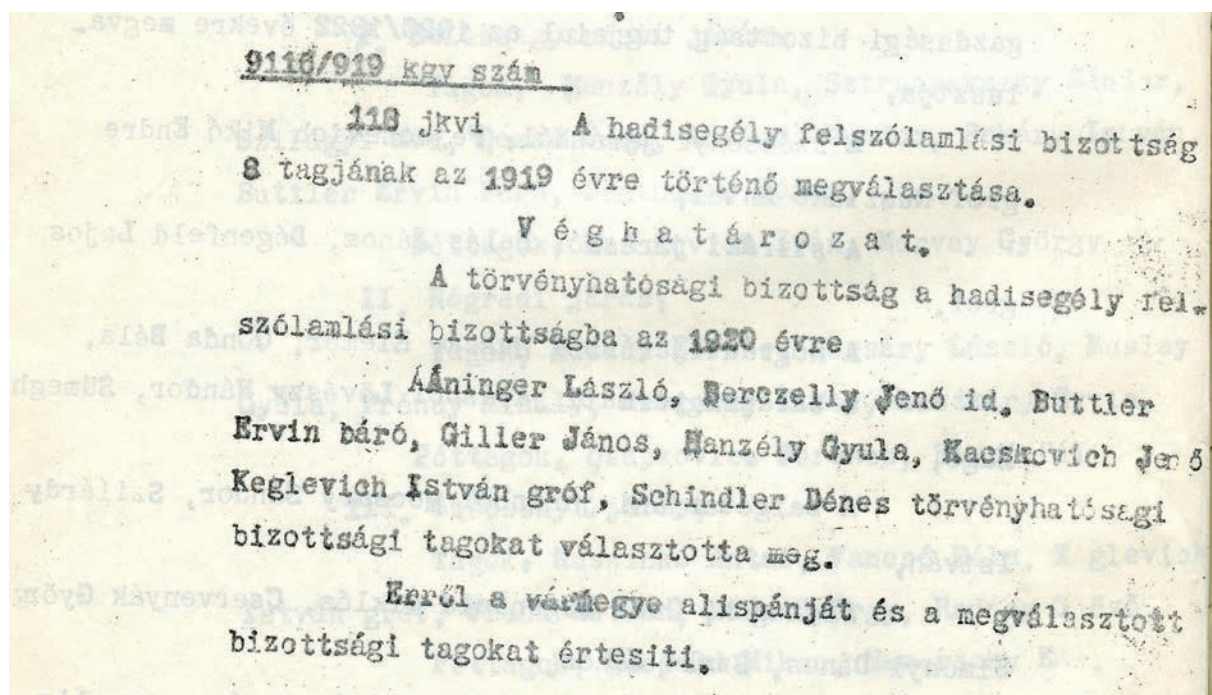
Sztranyavszky Sándor tvh. bizottsági tag indítványa a harctérről hazatért várm. tisztviselők üdvözlése tárgyában.

Véghatározat

A törvényhatósági bizottság az állandó választmány javaslatával bemutatott indítványt magáévá téve a harctérről hazatért tisztviselőit nevezetesen: dr. Huszár Aladár th. kormánybiztos volt másod főjegyzőt, Pongrácz György főjegyzőt, Krudy Ferenc másodfőjegyzőt, báró Jeszenszky Ödön árv. ülnököt, dr. Sajó Lajos tisztí főorvost, Balássy Ferencz aljegyzőt, Veres Zoltán, Gellén Olivér, Hanzély László, Szabó Kornél, Kovács János szolgabírókat, dr. Schenk József járás orvos, Benke Béla és Pokorny Kálmán közíg. gyakornokot, Sztresskó János, Rab Lajos, Torbicza Miklós, Csipkay Imre, Plachy Géza, Mészáros Andor, Barabás László irodatisztekét, illetve irodasegédtsztekét a törvényes jogrendnek közel egy évi megszakítása után a háboru befejeztével eme legelső ülésből hazájuk iránt teljesített hü és odaadó katonáskodásuk befejeztével meleg szeretettel köszönti.

Egyben Nagy Mihály alispán tvh. bizottsági tag indítványára elhatározza a tvh. bizottság, hogy a haza védelmében részint az ellenség előtt, részint a harctéren szerzett betegségben elhunyt azon tisztviselői emlékét, kik hősi halált haltak, nevezetesen báró Jeszenszky László, dr. Cservenyák Sándor szolgabírák, ifj. Beke Lajos várm. aljegyző, Miskolczy Simon János főlevéltárnok emlékezését mindenkoron tiszteletteljes és szerető kegyelettel őrzi meg.

Jelzet: MNL NML IV. 402. a. Nógrád Vármegye Törvényhatósági Bizottságának iratai, 130/1919, 1919. november 18-i jegyzőkönyvi bejegyzés

Jelzet: MNL NML IV. 402. a. Nógrád Vármegye Törvényhatósági Bizottságának iratai, 9116/1919, 1919. november 18-i jegyzőkönyvi bejegyzés

Másolat távirat. Főszolgabíró Rétság. 8418/1919 szám. Naponként érkeznek haza olasz hadifogságba esett hős fiaink. A hatósága területére érkezőknek fogadtatása iránt a kellő intézkedéseket tegye meg annak bizonyosságául a melyel irántuk a haza minden fia adózik. – Alispán

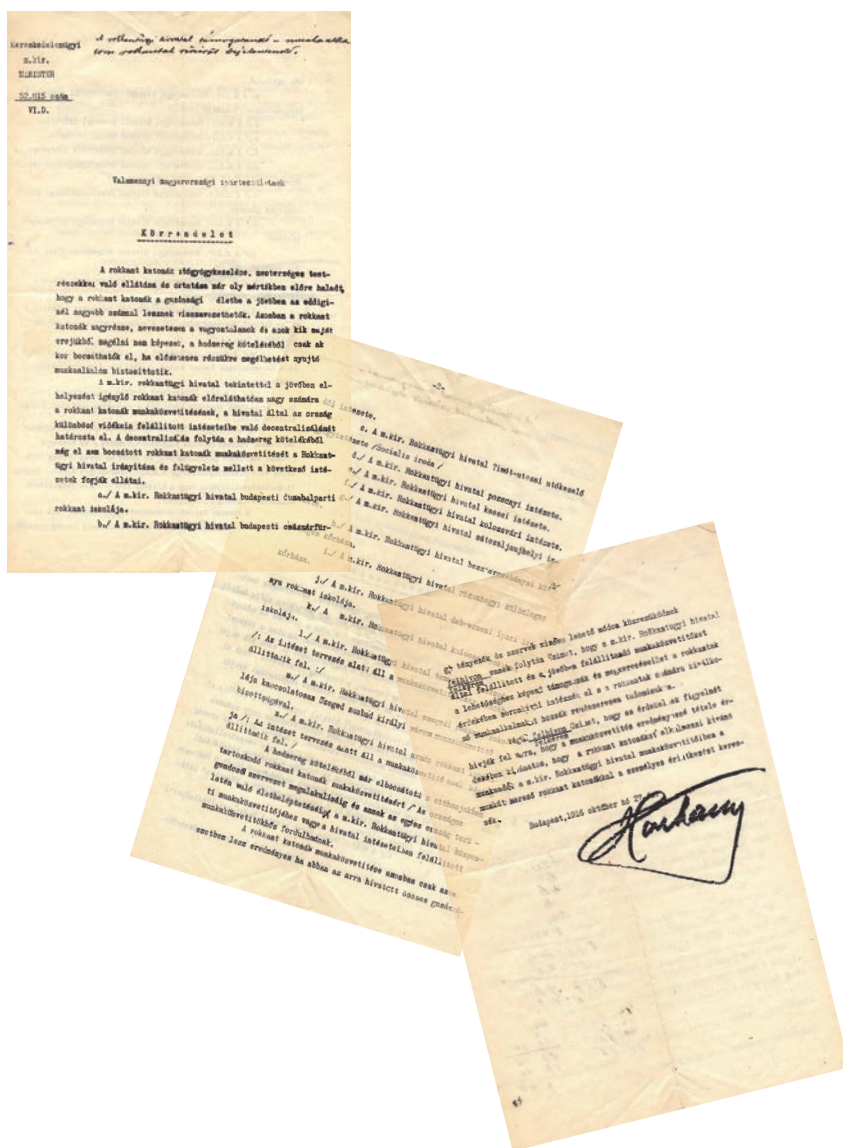
A nógrádi járás főszolgabírájától

3813/1919 szám

Jegyző Ur!

Mihez tartás és rendeletszerű eljárás végett közlöm.
Rétszágon, 1919 évi október hó 13-án

Jelzet: MNL NML V. 303. b. Az Alsópetényi körjegyzőség iratai, 8418/1919

Salgótarján nagyközség előljáróságának katonai ügyosztályától.

3094/1920.

Hirdetmény.

Felhivatnak a Salgótarján nagyközség területén tartózkodó hadirokkantak, hadiözvegyek és a hadiárvak gyámjai, hogy összeírásuk végett Salgótarjánban, az **ipartestület emeleti helyiségében** működő katonai nyilvántartó tiszttől az alább meghatározott napokon **feltétlenül jelenjenek meg és pedig:**

1.) A hadiárvak gyámjai délután 2 óráig.

2.) A hadiözvegyek és a hadiárvak gyámjai pedig f. évi július hó 22-én, 23-án és 24-én d. e. 8 órától, d. u. 2 óráig tartandó hivatalos órák alatt az ipartestület emeleti helyiségében tartandó összeíráson tartoznak jelentkezni.

A jelentkezők a kezeik között levő rokkantsági igazolványaik, fizetési könyvecskéjüket, vagy egyéb az illetményeikre vonatkozó összes irataikat is vigyék magukkal.

Ákik a fenti összeírásokon nem jelennek meg illetményüket elveszítik.

Saját érdekükben ismételten is felhivatnak tehát a hadirokkantak, hadiözvegyek és a hadiárvak gyámjai, hogy jelentkezési kötelezettségüknek pontosan és mulhatatlanul tegyenek eleget.

Salgótarján, 1920. július 7.

Kováts József s. k.
községi jegyző.

Ujji István, Salgótarján.

5112/920 sz. A salgotarjáni járás főszolgabirájától.

A m.kir, honvedelmi minister ur 451238/83 szu rendele-
tevel az orsuág területen élő családok ezennel való ellátása ü-
gyeben a miskolczi m.kir, kat. körletparancsnokság területen lako
tehelyleges es nyugdíjas tisztok es altisztok továbbá özvegyek es
árvák családtagokkenti letszámának bejelnteset rendelte el.-

Ennelfogva felhivom, hogy a közsegeiben állandó lakással
biro nyugdíjas tisztoket es altisztoket továbbá katonai özvegyeket
es árvákat közsegenkent a csatolt I. minta szerinti kimutatásba vegye
fel, ezen kimutatások pontos kitölteset hangsulyozván, azokat közvet-
lenül a miskolczi körletparancsnoksághoz 15977/H 1920 számra való
hivatkozással küldjek be.-

Az idő előrehaladottságára való tekintettel a kimutatások
azonnal megküldendők es a foganatosítás hozzám f. evi aug. 15-ig fel-
tetlenül jelentendő.-

Salgotarján, 1920 evi aug. hó 5-en.

Yz
főszolgabiro

Jelzet: MNL NML V. 171. c. Salgotarján Nagyközség Képviselő-testületének iratai, 3822/1920

Kypriä vaimo
 Kypriä vaimo
 Kypriä vaimo

Similolä.

a. Josta kerrin kysyttiin allandis kaksikol-
 lisen myyjäisän kaksikol allandis kaksikol-
 gen kaksikol kaksikol.

Nimi	Ehminen	Kokous	Kokous	Kokous	Kokous	Myyjäis
1. Yarga Pal	Ehminen	Kokous	Kokous	Kokous	Kokous	Myyjäis
2. Josta Josta	Ehminen	Kokous	Kokous	Kokous	Kokous	Myyjäis
3. Josta Josta	Ehminen	Kokous	Kokous	Kokous	Kokous	Myyjäis
4. Josta Josta	Ehminen	Kokous	Kokous	Kokous	Kokous	Myyjäis
5. Josta Josta	Ehminen	Kokous	Kokous	Kokous	Kokous	Myyjäis
6. Josta Josta	Ehminen	Kokous	Kokous	Kokous	Kokous	Myyjäis
7. Josta Josta	Ehminen	Kokous	Kokous	Kokous	Kokous	Myyjäis
8. Josta Josta	Ehminen	Kokous	Kokous	Kokous	Kokous	Myyjäis
9. Josta Josta	Ehminen	Kokous	Kokous	Kokous	Kokous	Myyjäis
10. Josta Josta	Ehminen	Kokous	Kokous	Kokous	Kokous	Myyjäis
11. Josta Josta	Ehminen	Kokous	Kokous	Kokous	Kokous	Myyjäis
12. Josta Josta	Ehminen	Kokous	Kokous	Kokous	Kokous	Myyjäis

13	Előnyök atyja nem.	vész nem Fohásza	egy	idea anyja
14	Ével Ferenc	hasz né kirin phung	egy	idea anyja
15	Herceg Pal	paty talán	egy	idea anyja
16	Herceg Pál	Isida	egy	idea anyja
17	Pomániai István	nigyl- aró	három	idea anyja
18	Lőrinc József	paty- talán város- vezet.	egy	idea anyja
19	Imrich Antal	paty- talán	egy	idea anyja
20	László István	galag	egy	idea anyja
21	György Lajos	paty- talán	három	idea anyja
22	István Péter	paty- talán város- vezet.	három	idea anyja
23	Levél István	galag	három	idea anyja
24	Erőss István	galag	egy	idea anyja
25	Sároly János	paty- talán	három	idea anyja
26	Imrich József	galag	három	idea anyja
27	János Lajos	nigyl- aró város- vezet.	három	idea anyja
28	Pál János	paty- talán város- vezet.	egy	idea anyja
29	Imrich István	galag város- vezet.	három	idea anyja
30	István István	paty- talán város- vezet.	egy	idea anyja
31	György István	paty- talán város- vezet.	három	idea anyja

Jelzet: MNL.NML.V.171.c. Salgótarján Nagyközség Képviselő-testületének iratai, 3822/1920

Budapesti 1. számú katonai kórház.

I. beteg-osztály.

2301 sz.

Bizj. k. 19

Orvosi-lelet

Löwinger Samu m. honvéd ezredbeli

elöljáról, ki bajának megállapítása végett jutott a fenti kórházba.

1919. július 21-én ambulancián vizsgálva

A tárgylagos vizsgálat eredménye:

1916-ban granulogonómia tünetét szenvedett. Az egész testre kiterjedő, főleg a jobb alsó végtagra morillok, pszechia behatásra fokozott remegés. Fej-idegek épek, erősen fokozott reflexok, stereozaphnia hyperhidrosis, tachycardia nyugálatomban is.

Kórisme: 31. Frémis neuronok utáni szimpatikus ideg-összegek.

Vélemény: 41-79. C° 50%-ban károsultság kellem.

Budapest, 1919. július 21. n.
Láttam:
szám. 16725
sgt 1919

osztály orvostnök.
Lőrincz Sándor

kórházparanosnok.

Szécsény község, város, kerület.

Hadigondozási igazolvány

hadirokkantak számára (törv. 2. §. A. pont).

I.

Személyi adatok.

1. Hadirokkant neve:

Lövinger Samuel

2. Született: 1883. év,

október

hó 1. nap

Szécsény

Vágyrad-Hont vármegye.

város
község

Miskolczi m. kir. katonai körlet hadbiztossága.

18.199 szám.
1920.

Lövinger Samuel gy. e.
népl. gyol. ellátási illetékei.

A m. kir. Vágyrad v. katonai parancsnokságnak

Miskolcz, 1920. évi augusztus hó 14 nap.

Lövinger Samuel gy. e. ezredbeli Balassagyarmat
népl. gyol. 25%

1920 évi július hó 1-ével a drágasági pótlékkal kiegészítendő évi 72 korona rokkant-

sági nyugdíjjal és évi 96 korona ^{személyi} _{sebesülési} pótdíjjal ketto evre a rokkant-

sági nyugállományba helyeztetvén, nevezetnek eddig illetékes volt élelmezési átalány 1920 évi június

hó végével beszüntetendő.

Nevezett rokkant felülvizsgálati iratai, valamint az ellátási illetményeinek utalványozására vonatkozó három darab „Fizetési meghagyás” — az 1917. évi 59 sz. R. K. ben (szab. rend.) foglalt 158938/3—1917. sz. körendelet értelmében való eljárás végett — mellékelten azzal küldetnek meg, hogy rokkantnak nyilvántartó hatósága a Szécsényi ^{járás} _{városi} katonai nyilvántartó tiszt.

5 darab melléklet.

hadb. főnök.

Magyar 10v5¹ r.-L. Miskolcz. — 336.

3. A hadi (katonai) szolgálati összefüggő törődöttsége (jogerős határozatból):

személyi hajlamosság alapján első rangbántalom
melhnek azonban kifejlődéséül a háborús meglepetés elősegíthette.

4. A megállapított ellátási csoport (tishti, altishti, legénységi):

legénységi

5. A megállapított járadékosztály (IV., III., II., I.):

IV.

6. A megállapított járadék (segély) havi összege: P fillér.

7. A megállapított nevelési pótlék havi összege, gyermekek nevével:

Kelt , 19 év hó nap.

P. H.

hadigondozó bizottság elnöke.

Lővén

község, város, kerület.

Hadigondozási igazolvány

hadirokkantak számára (törv. 2. §. A. pont).

I.

Személyi adatok.

- Hadirokkant neve: Lőwinger Samuél
- Született: 1883. év, október hó 1. nap Lővén község
Nógrád-Hont vármegye.
- Vallása: izr.
- Feleségének leányneve: Wilheim Etel, szül. ideje 1886. év Április hó 23. nap.
- Házasságkötésük ideje: 1909. év Március hó 1. nap.
- Gyermekeinek neve, születési éve, hónapja, napja:
Illegit 1910. Június 10.
Fiona 1912. November 6.
Imre 1915. Aug. 26.
- Utolsó katonai csapatteste: 1914. 25. Gyabronc, katonai rendfokozata: százados
- Leszerelésének helye, ideje: Losonc, 1918. év — hó — nap.
- Polg. foglalkozása hadiszolgálatra való bevonása előtt: kereskedő - kormáros
- Polgári foglalkozása jelenleg: kormáros
- A hadirokkant apja neve: Gábor, anyja leányneve: Bistaicher Rosa
- A hadirokkant esetleges gyámja: X
- Hadirokkantsága alapján milyen kedvezményre részesült (törvény VI. fejezet)
adótörvény, válmai jog.

Kelt Lővén, 1924 év Április hó 4 nap.

polgármester
ker. előjáró
jegyző.

II. Ellátási adatok.

- A hadigondozó bizottság jogerős határozata, kelte, száma: —
- A honvédelmi miniszter jogerős határozata, kelte, száma: 1936. febr. 18. 601.866
219-1936
- A hadi (katonai) szolgálattal összefüggő törődöttsége (jogerős határozatból):
Érkezeti hajlamosság alapján álló nyugdíjmentes
mellette azonban felfelé az új háborús szabályok elmozdították.
- A megállapított ellátási csoport (tishti, altishti, legénységi): legénységi
- A megállapított járadékosztály (IV., III., II., I.): II
- A megállapított járadék (segély) havi összege: — P — fillér.
- A megállapított nevelési pótlék havi összege, gyermekek nevével: —

Kelt —, 19— év — hó — nap.

P. H.

hadigondozó bizottság elnöke.

Özvegyek, árvák,

stb. részére hadigondozási törzslap,

a nemhivatásos állományú katonai szolgálatban, (honvédelmi munkában), vagy annak okszerű következményeként hősi halált halt, meghalt (eltűnt) személy gondozásra szoruló hátramaradottainak hadigondozási ügyeiben.

A hősi halált halt (meghalt), vagy eltűnt személy adatai:*)

1. Neve: *Hamaridesz György* 2. Azonossági száma: _____
 3. Utolsó állandó lakóhelye (község, utca, házászám, járás, megye): *Győrújfalva*
 4. Születésének helye és napja: *Győrújfalva 1877* 5. Vallása: *r. kat.*
 6. Apja neve: *Hamaridesz György* 7. Anyja neve: *Tóbiás Mária*
 8. Családi állapota: *nős* 9. Házasságkötésének napja: *1892* 10. Gyermekének száma: *2*
 11. Anyanyelve: *magyar* 12. Feleségének leányneve: *Kerecsi Rozália*
 13. Iskolai végzettsége (képesítése): *6. elemi*
 14. Polgári foglalkozása (mestersége, ha önálló iparos vagy kereskedő volt, külön feltüntetendő): *fm. nyrn.*
 15. Utolsó állandó munkaadója (munkahelye): _____
 16. Örökösire hátramaradó vagyona, jogositványa, stb. (részletezve): _____
 17. Mikortól, meddig, hol teljesített tényleges katonai szolgálatot? *1914. évi aug. 1. Balanagymat*
 18. Legutóbbi csapatteste (kat. beosztása): *balanagymat. gyul. 2. sz.* Leszerelés napja: _____
 19. Rendfokozata: *honv.* 20. Kitérítései: _____
 21. Esetleges hadirokkantsága címen kapott-e jogositványt, állást, ingatlant, stb., hol és mit? _____
 22. Hadirokkant volt-e, s ha igen, mely ellátási csoportban? _____ hányadik járadékosztályban?
 23. Ha hadirokkant volt, miben állt a foglalkozása? _____

Ha nincs életben:

24. Hol *Győrújfalva* mikor *1919. márc. 23* minek következtében (sebesülés, sérülés, betegség, részletezendő) halt meg? igazoló okmányok is felsorolandók: *Orvosi megállapítás szerint malaria, fehérvérképesség.*
 25. Halála előtt utoljára mely kórházban stb. ápolták? _____
 26. Legközelebbi érdekelt hozzátartozójának neve _____ és lakáscíme: _____

Ha eltűnt:

27. Hol _____ mikor _____ milyen körülmények között látták utoljára?
 28. Holtak nyilvánították-e: _____ melyik törvényszék? _____ mikor?
 mi az elhalálozás vélelmezett időpontja?
 29. Legközelebbi érdekelt hozzátartozójának neve _____ és lakáscíme: _____

Hadigondozási igény szempontjából tekintetbe vehető hozzátartozói (özvegye, elvált felesége, kisk. gyermekei, általa eltartott testvérei vagy szülei) (akkor is felsorolandók, ha a családi törzslapon szerepelnek.)

Név	Rokonkapcsolat	Születési év, hó, nap	Lakáscím	Vallása	Családi állapot	Iskolai végzettség	Szak-képzettség	Foglalkozás	Hadigondozás szempontjából figyelembe vehető állandó havi kereset jöv.
<i>Kerecsi Rozália</i>	<i>özvegy</i>	<i>1882. 11. 19</i>	<i>Győrújfalva</i>	<i>r. kat.</i>	<i>nős</i>	<i>6. elemi</i>	<i>-</i>	<i>hltb.</i>	
Hadigondozási igény szempontjából tekintetbe <u>nem</u> vehető többi hozzátartozó (nagykorú gyermekek stb.)									
<i>1. Kerecsi József</i>									
<i>2. Hamaridesz Mária</i>									
<i>2. Hamaridesz (magy. halmozott) György</i>									

*) Az egész oldalt a hatóság közeg vagy a gondozó (tanácsadó) tölti ki. Kitérítetheti maga az érdekelt is, ha elegendő jártassága van hozzá.

a) **Hadigondozási igény** özvegy, szülőtlén árva, hadigondozott családtag igénye **megállapításához szükséges adatok:**

30. Ha a férj tiszt, tiszthelyettes, vagy továbbszolgáló szakaszvezető volt, az özvegy meddig kapta kézhez férjének tényleges katonai illetményeit? év hó nap
31. Az igénylő meddig kapta, vagy kapja férje volt polgári állásából eredő tényleges illetményeit és az milyen összegű? hó nap
32. Az igénylőnek van-e férje (vagy atyja) polgári állása után nyugellátásra (ideiglenes nyugellátásra, kegydíjra) igénye? Ha igen, mikortól meddig mennyi nyugdíjat, kegydíjat Ft f kapott, illetve fog kapni Ft f-t.
33. A folyamodó és hozzátartozói az elhalt, eltűnt vagy hadifogságba esett személy után kapnak-e hadisegélyt ha igen, (személyenként részletezve) milyen összegben: *hadiozvegyi járadékot*
34. Az özvegy együtt élt-e a férjével az ennek a halálát, illetve utolsó hadbavonulását közvetlenül megelőző évben? *igen*
35. Az özvegy férjhez ment-e újból, kihez és mikor?
36. Az özvegy újból férjhezmeneteléig kapott-e özvegyi járadékot?
37. Az özvegy második férje mikor halt meg? év hó nap, vagy mikor vált el tőle törvénytelenen? év hó nap.
38. A szülőtlén árva anyja mikor halt meg?
39. Az igénylő személyrel szemben a meghalt (eltűnt) személy tartási kötelezettségének eleget tett-e?
40. A szülőtlén árva gyámjának neve lakhelye:
41. Az özvegyi járadék folyósítása mikor és miért szűnt meg? (Lásd az 1933: VII. tc. 4., 5. és 6. §§-t.)
42. A házasságon kívül született gyermekek gondozásának mi az alapja? Az atyja törvényesítette — magáénak elismerte — tartásához hazzájárult (a meg nem felelőt át kell húzni):
43. Az igény érvényesítésének időpontja: A veszteségről az igénylő mikor szerzett tudomást?
44. Az igénylővel szemben jelenleg állanak-e fenn az 1933: VII. tc. 4., 5. vagy 6. §§-aiban meghatározott, pénzellátást kizáró, szüneteltető, vagy megszüntető okok, ha igen, melyek azok?

b) **Környezettanulmány és véleményes javaslat**, csekélyebb hadigondozási támogatás iránt előterjesztett kérelem elbírálásához: *hadiozvegyi járadék folyósítása igazolt.*

..... 194 évi hó n. (P. H.)

..... aláírások az állás megjelölésével.

c) **Hadigondozási terv (Megállapodás)** (készíti az érdekelt hadigondozottal történt előzetes megbeszélés után, vele egyetértve a helyi, járási, községi vagy intézeti hadigondozó szerv):

Komáromi György (P. H.)
a hadigondozott aláírása.

..... aláírás, állás és a hatóság (szerv, hivatal) megnevezése.

d) **Feljegyzések a törzslapon megnevezett személyek számottevő kéréseiről, azok elintézéséről** (esetleges elutasításáról is), a nyújtott hadigondozási támogatásokról és az ellátási igény, valamint az ezzel összefüggő jogviszonyok tárgyában hozott hadigondozó bizottsági határozatokról (szám, keltezés és a határozat rövid tartalma) az érdekelt hadigondozott nevének feltüntetésével:

Az illetékes hatóság (szerv) iktatása és egyéb feljegyzései:

..... kötet.

..... lapsz.

Szederényfalu község.

Hadi
Honvédelmi özvegy gondozási igazolványa.

I. rész.

Személyi adatok.*)

1. Az özvegy neve: ő. Hamariden György leányneve: Herendi Rozália
2. Született: 1882 év június hó 19 n. Póling város, község,
Sárvár-Honf. vármegye.
3. Lakcime: Szederényfalu
4. Vallása: r. kat.
5. Házasságkötésének ideje: 1902 év november hó ... n.**)
6. A férj elhalálozásakor vele együtt élt-e? igen vagy mióta nem éltek együtt: 19... év... hó
nap; az együtt nem-élésnek ki volt az oka:**)
7. Férjhez ment újra, kihez 1. / 19... év... hó... n.
2. / 19... év... hó... n.
8. Utolsó férje meghalt — elvált***) 19... év... hó... n.
9. Az elhalt férjtől származó gyermekeinek neve, születési éve, hónapja és napja:**) Mária, 1907.
dec. febr. 7 én, György, 1915. márc. 13.

- a) családi és utóneve: Hamariden György
b) szülőanyjának leánykori neve: Fülbán Mária
c) vallása: r. kat.
d) polgári foglalkozása (állása) a szolgálat (munka) előtt: sz. nps.
e) volt katonai rendfokozata: sz. nps.
f) iskolai végzettsége: 6 oszt.
10. A volt férj:**) g) önálló iparos vagy kereskedő volt-e? igen — iparos (kereskedő) — nem.
h) melyik törvény hatálya alá tartozott: 1933: VII. tc., vagy 1939: II. tc.
i) melyik ellátási csoportba tartozott: tiszt — altiszt — legénységi.***)
j) melyik járadékosztályba tartozott: I. — II. — III. — IV.***)
k) járadéknélküli hadirokkant volt:
l) elesett — eltűnt — meghalt***) 19 19 év márc hó 20 n.
m) a szolgálat (munka) megszűnésének időpontja: 19 19 év márc hó 20 nap.
Kelt Szederényfalu 194 8 évi június hó 2 n.

(Hiv. körbélyegző lenyomata)

(P. H.)

*) A hg. nyilván. hat. állítja ki.

**)-gal jelzett rovatba mindig annak a férjnek adatait kell beírni, aki után az igény meg lesz állapítva.

***) A meg nem felelőt törölni kell.

községi jegyző.

II. rész.

Ellátási adatok.*)

1. A hadigondozó bizottság javaslatának, véghatározatának kelte, száma:
2. A népjóléti miniszter határozatának kelte, száma:
3. A megállapítás jogalapja: 1933 : VII. tc., vagy 1939 : II. tc.
4. Az özvegy ellátási csoportja: tisztí — altisztí — legénységi
5. Az özvegy havi járadéka (járadéksegélye):**) Ft
6. A gyermekek havi járadéka (járadéksegélye, a gyermekek nevével):

1. Ft	4. Ft	7. Ft
2. Ft	5. Ft	8. Ft
3. Ft	6. Ft	9. Ft
7. Törzskönyvi száma:
8. Özvegysege alapján milyen kedvezményben részesült (Hrt. VI. fej.):

Kelt 194 évi hó n.

- *) A hg. bizottság tölti ki.
**) A meg nem felelőt törölni kell.

..... a hadigondozó bizottság elnöke. *u.*

III. rész.

Változások feljegyzésének helye:

FELHASZNÁLT IRODALOM

Sajtó:

- *A hadifoglyoknak munkára való kiadása. Belügyi Közlöny.* 33. sz. 1915. 197. sz.
- *A lemergi háziérezred Nógrádban. Felsőnógrád.* IV. évf. 47. sz. 1915. november 25. 3. p.
- *A losonci iskolák. Felsőnógrád.* IV. évf. 42. sz. 1915. okt. 21. 2. p.
- *A szökött hadifoglyok elfogásának jutalmazása. Belügyi Közlöny.* 32. sz. 191. sz.
- *Az orosz foglyok levelezése. Felsőnógrád.* IV. évf. 51. sz. 1915. december 23. 2. p.
- *Fémet a hadseregnek. Felsőnógrád.* IV. évf. 15. sz. 1915. április 15. 1. p.
- *Fontos rendeletek. Felsőnógrád.* III. évf. 63. sz. 1914. augusztus 9. 2. p.
- *Háború és kertészet. Felsőnógrád.* IV. évf. 5. sz. 1915. február 4. 1. p.
- *Hirdetmény. Felsőnógrád.* IV. évf. 3. sz. 1915. január 21. 3. p.
- *Hogy kell élnünk aratásig? Felsőnógrád.* IV. évf. 9. sz. 1915. március 4. 1. p.
- *Iskolák katonai célokra. Felsőnógrád.* IV. évf. 33. sz. 1915. aug. 19. 2. p.
- *Jegyezzük hadikölcsönt! Felsőnógrád.* III. évf. 42. sz. 1914. november 19. 1. p.
- *Jegyezzük hadikölcsönt! Felsőnógrád.* IV. évf. 20. sz. 1915. május 20. 1. p.
- *Katonai intézkedések közlésének tiltása. Felsőnógrád.* III. évf. 61. sz. 1917. július 30. 2. p.
- Kováts Gyula: Falvaink és a háború. *Nógrád.* VI. évf. 26. sz. 1916. június 25. 1-2. p.; 28. sz. 1916. július 9. 1-2. p.; 30. sz. 1916. július 27. 1-2. p.
- *Lósorozás. Felsőnógrád.* III. évf. 74. sz. 1914. október 22. 2. p.
- *Megjöttek az orosz foglyok. Felsőnógrád.* IV. évf. 28. sz. 1915. július 15. 2. p.
- *Nemzeti kölcsön. Felsőnógrád.* III. évf. 77. sz. 1914. november 12. 1. p.
- *Orosz foglyok kocsmezése. Losonci Ujság.* 43. sz. 1915. október 28. 2. p.
- *Orosz foglyok verekedése. Felsőnógrád.* IV. évf. 52. sz. 1915. december 30. 2. p.
- *Polgárőrség. Felsőnógrád.* III. évf. 76. sz. 1914. november 5. 2. p.
- *Szöknek a szerb katonák. Felsőnógrád.* III. évf. 58. sz. 1914. július 19. 1. p.
- *Takarékoskodjunk a hással. Felsőnógrád.* IV. évf. 30. sz. 1915. július 29. 1. p.
- *Tanfelügyelői jelentés. Nógrád.* VII. évf. 10. sz. 1917. március 11. 2.p.

Dokumentumkötetek, ezredalbumok, törvénytárak:

- A volt cs. és kir. losonci 29. számú tábori vadászászlóalj rövid története. In: Németh Lajos: Aranylapok az egykori magyar tábori vadászászlóaljok történetéből. Bp., 1940. 51-56. p.
- Az első világháború. Szerk. Szabó Dániel. Bp., Osiris Kiadó. 2009
- Corpus Juris Hungarici. 1912. évi LXIII. tc. Bp., 1913
- Deseő Lajos: M. kir. beszercebányai 16. honvéd gyalogezred története. Bp., 1941
- Magyarországi Rendeletek Tára, Bp., 1914

Visszaemlékezések, naplók:

- Bechmann, Denis - Mestrup Heinz: „Wann wird das Morden ein Ende nehmen?“ Feldpostbriefe und Tagebucheinträge zum Ersten Weltkrieg. Erfurt, 2008
- Egy hadapród naplója az első világháborúból. Szerk.: Kutas Ferenc, Tatai László. Szarvas, 2012. Szarvasi Krónika Alapítvány
- Egy pápai tüzér első világháborús naplója, 1914-1918. Horváth Pál kereskedősegéd, tartalékos tüzér naplóját sajtó alá rendezte Huszár János. In: Pápa város első világháborús emlékkönyve. Szerk. Huszár János. Pápa, 1998
- Hermann Ernő: Hadifoglyonapló 1914-1918. Bp., 2014. Zrínyi Kiadó
- Jeszenszky Kálmán: Háborús utam emlékei. Lemberg-Lublin-Ivangorod-Krako. Balassagyarmat, 1917
- Lisbeth Exner – Herbert Knapfer: Verborgene Chronik 1914. Herausgegeben vom Deutschen Tagebucharchiv. Ausgewählt aus über 240 Tagebüchern des ersten Weltkriegs. Berlin, 2014. Galiani
- Pokoljárásom. A szöveget gondozta, bevezetőt írta: Szentí Tibor. Bp., 1983. Magvető Könyvkiadó

Általános, összefoglaló művek:

- Bihari Péter: Kérdések és válaszok az I. világháborúról. Bp., 2013. Napvilág Kiadó
- Galántai József: Magyarország az első világháborúban. Bp., 2001. Korona Kiadó
- Háborúk, válságok, diktatúrák demográfiai hatásai. I. Nagy Háború. Bp., 2014. Központi Statisztikai Hivatal.
- Hajdu Tibor - Pollmann Ferenc: A régi Magyarország utolsó háborúja 1914-1918, Budapest, 2014. Osiris Kiadó

- Hanák Péter: Népi levelek az első világháborúból. In.: Az első világháború. Szerk: Szabó Dániel, Bp., 2009. Osiris Kiadó
- Magyarország az I. világháborúban. Szerk.: Romcsis Ignác. Bp., Kossuth Kiadó
- Ónody György: A hírszerzés története. Bp., 1998

Részterületekkel foglalkozó tanulmányok:

- Fülöp Ákos: Az I. világháború a magyar közkatonák szemével. In: A történelem peremén. Adalékok Magyarország történetéhez. Szerk.: Illik Péter. Bp., 2012. L'Harmattan Kiadó
- Jacobi Ágost: Magyar híradó csapatok a világháborúban. Magyar műszaki parancsnokságok, csapatok és alakulatok a világháborúban. Bp., 1938
- Kovácsné Lebedy Ágnes: Katonagalambok, a postagalambok szerepe a világháborúban. In: Műszaki Katonai Köz-
löny. XXIII. évf. 1. sz. 2013. 183-202. p.
- Szoleczky Emese: A világháború első hónapjai a hadimúzeum tábori levelezőlapjainak tükrében. In.: Hadtörténelmi Közlemények. 2015. 128. évf., 3. szám. 801-929. p.

Nógrád megyéről szóló művek, tanulmányok:

- Belitzky János: A Zagyva völgye életkörülményei 1914 nyaratól 1919 tavaszáig. *Palócföld*. 1979. 4. sz. 23-24. p.
- Bódi Zsuzsanna - Cs. Sebestyén Kálmán: Salgótarjáni események 1918-1919. Salgótarján, 2007. Nógrád Megyei Levéltár
- Böszörményi István: Egy losonci tanár és két diákja a Nagy Háborúban. *Gömörország*, 2014. 4. sz. 16-20. p.
- Civitas Fortissima. Balassagyarmat története írásban és képekben. Szerk.: Tyekvicska Árpád. Balassagyarmat, 2014
- Gortva János: Bevonulás, hadikölcsön és jótékonyosság Pásztón az első világháború időszakában. *Lakóhelyünk Honismereti Folyóirat*. I. évf. I. sz. 3-15. p.
- Gyuris Ferenc: Szent karácsony estém és szilveszterem 1914-ben az orosz fronton. *Nógrád Megyei Hírlap*. 5. 1994. július 23. 8. p.
- Kiss Sándor: Pokoli történetek az első világháborúból. 1-5. *Nógrád Megyei Hírlap*. 14. 2003. febr. 8. 2. p., febr. 12. 2. p., febr. 13. 2. p., febr. 18. 2. p., febr. 19. 2. p.
- Kovács János: Egy palóc falu az első világháború és az azt követő forradalmak idején: Adatok Kazár történetéből. *Palócföld*. 1964. 1. sz. 122-125. p.
- Kovács Krisztián: Egy mozgalmas hónap Galíciában. A losonci k.u.k. 25. gyalogezred harcai a Nagy Háború első havában. *Palócföld*. 2014. 3. sz. 65-75. p.
- Mészáros Ádám: Romhány lakosainak élete az első világháború árnyékában. *Lakóhelyünk Honismereti Folyóirat*. I. évf. I. sz. 16-38. p.
- Nógrád és Hont vármegye. Szerk.: Ladányi Miksa. Magyar városok és vármegyék monográfiája. Bp., 1934
- Nógrád megye története 1849-1919. II. Főszerk.: Balogh Sándor. Salgótarján, 1972. Nógrád Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága
- Praznovszky Mihály: Nógrád megye sajtótörténete. 1846-1919. Múzeumi Értekező. Salgótarján, 1985
- Puntigán József: Losonc sajtója 1918-1944. In: Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve. XXIV. köt. 2000. 155-170. p.
- Salgótarján történelmi kronológiája. I. (Kezdetektől 1944-ig) Összeáll.: Dupák Gábor. Salgótarján, 1996. Nógrád Megyei Levéltár
- Salgótarján története. Szerk.: Szabó Béla. Salgótarján, 1972

Internet:

- Kis Gábor: Fertőzések megbetegedések az osztrák-magyar hadseregben az I. világháború idején. Nagy Háború Blog. 2012. március 21. http://nagyhaboru.blog.hu/2012/03/21/fertozeses_megbetegedések_az_osztrak_magyar_hadseregben_az_i_vilaghaboru_idejen
- Miklós Tamás: Hadifoglyok az Osztrák-Magyar Monarchia területén az első világháború idején. Nagy Háború Blog. 2015. november 21. http://nagyhaboru.blog.hu/2015/11/21/hadifoglyok_az_osztrak_magyar_monarchia_teruleten_az_első_vilaghaboru_idejen

